



T.C.  
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
AVRASYA ARAŞTIRMALARI  
ANABİLİM DALI



YÜKSEK LİSANS TEZİ

YOK OLMA TEHLİKESİ ALTINDAKİ  
KAFKAS DİLLERİNDEN ABAZA (ABAZİN) DİLİNİN  
SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE İNCELEME

BEKİR YILMAZ

2501150031

TEZ DANIŞMANI

PROF.DR. FİKRET TURAN

İSTANBUL-2017



T.C.  
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YÜKSEK LİSANS  
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : BEKİR YILMAZ Numarası : 2501150031  
Anabilim Dalı /  
Anasanat Dalı / Programı : AVRASYA ARAŞTIRMALARI Danışmanı : PROF.DR FİKRET TURAN  
Tez Savunma Tarihi : 26.07.2017 Saati : 13:00  
Tez Başlığı : Yok Olma Tehlikesi Altındaki Kafkas Dillerinden Abaza (Abazin) Dilinin Söz Varlığı Üzerine  
İnceleme

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,  
soruların sorularına alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF.DR FİKRET TURAN		Kabul
2- YRD.DOÇ.DR MURAT TOPÇU		Kabul
3- YRD.DOÇ.DR MEHMET YALÇIN YILMAZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- YRD.DOÇ.DR ÖMER KUL		
2- YRD.DOÇ.DR MUHAMMET SANİ ADIGÜZEL		

## ÖZ

### YOK OLMA TEHLİKESİ ALTINDAKİ KAFKAS DİLLERİNDEN ABAZA (ABAZİN) DİLİNİN SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE İNCELEME

BEKİR YILMAZ

Bu tezde Kafkas halklarından olan Abazaların anadilleri Abazaca'nın söz varlığının incelenmesine yönelik bir çalışma yapılmıştır. Kelimelerin köken durumları da dikkate alınarak okumaya kolaylık sağlaması amaçlı gerekli durumlarda transliterasyon yöntemi kullanılarak yaklaşık yedi bin Abazaca maddenin Türkçe karşılıklarına yer verilmiştir. Bununla birlikte Abaza dilinde derleme türünde örnek folklor ve dilbilim malzemelerine ve dilin güncel durumunu betimleyici açıklamalar yoluyla Abazaca hakkında bilgi sahibi olmasına katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Abaza, Abazaca, Karaçay-Çerkes, Kafkas, Türkçe, Sözlük.

## **ABSTRACT**

### **INVESTIGATION ON THE VOCABULARY OF THE ABAZA (ABAZIN) LANGUAGE, ONE OF THE ENDANGERED CAUCASSIAN LANGUAGES**

**BEKİR YILMAZ**

In this study the vocabulary of the Abaza people's mother language; who are among the Caucasian people, was investigated. Approximately 7000 words belonging to substances are present together with their Abaza and Turkish correspondings. In order to ease reading of those words, their origins were considered and transliteration technique was used. Also folklore samples, philological materials, and explanations about the current situation of the Abaza language are present in order to make a contribution to have a better understanding about the language.

**Key Words:** Abaza, Abazin, Abazin language, Karachay-Cherkessia, Caucasus, Turkish, Dictionary.

## ÖNSÖZ

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) verilerine göre dünyada kaybolma tehlikesi altındaki diller arasında sayılan Abazaca'nın grameri ve söz varlığı her ne kadar kayıt altına alınmış olsa da gerek Kafkasya'da gerekse Türkiye'de dilin kullanımını boyutuyla yok olma tehdidi her geçen gün artarak büyümektedir. Araştırmamıza konu olan Abazaca'yı anadil yeterliliğinde kullanabilen insan sayısı hızla azalmaktadır. Buna paralel olarak da dil bilen insanların yaş ortalaması her geçen gün yükselmektedir.

Son konuşanı olan Manyas Hacı Osman köyündeki Tefik Esenç'in 1992 yılında 88 yaşında hayata veda etmesiyle ölü diller kervanına katılan Ubıhça'dan sonra gerekli tedbirler alınmadığı takdirde aynı kaderle Abazaca'nın da yüzyüze kalması sürpriz olmayacaktır. Anadolu'da Osmanlı döneminde Abazalar tarafından kurulmuş yaklaşık elli köyde Abazaca'nın anadil boyutuyla öğrenilme ve kullanılma oranı her geçen gün düşmektedir. Bundan dolayı Abazaca, UNESCO verilerine göre "açıkça tehlikede olan dil" listesinde yer almaktadır.

Yok olma tehlikesi altındaki bir dil için yapılacak ilk işlem, dilin tüm özellikleriyle ortaya konması ve kayıt altına alınmasıdır. Bu da öncelikle gramer yapısının ve söz varlığının tespiti ile gerçekleşmektedir. Söz konusu iki temel ayaktan söz varlığının tespiti ve geliştirilmesi odaklı sözlük çalışmalarının yapılması, Abazaca'nın varlığını devam ettirmesi yolunda önemli bir katkı sağlayacaktır. Yapılacak akademik çalışmalar ve alan faaliyetleriyle Türkiye'de unutulmuş yahut unutulmaya yüz tutmuş kelimeleri, deyimleri, atasözleri ve benzeri sözlü kültürel malzemeleri kayıt altına alarak tekrar Abazaca'ya kazandırmak, gerek Kafkasya'da, gerekse Türkiye'de Abazaca'nın yok olması tehlikesine karşı alınabilecek tedbirler arasında önem taşımaktadır.

Ülkemizde bugüne dek, Abazaca'nın lehçelerini konu alan akademik düzeyde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Kafkasyalı araştırmacıların yakın zamanlarda yapmış oldukları birkaç folklorik derleme çalışmasının dışında saha çalışması da yapılmamıştır. Her ne kadar Abazaca'nın kardeş dili Abhazca üzerine

birkaç çalışma yapılmışsa da bunlar oldukça lokal kalmış ve devamı getirilememiştir. Tercüme niteliğindeki eserler de bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar az sayıda kalmıştır. Rus literatüründe “Abazin Dili” [Abazinskiy Yazık] olarak bağımsız bir dil şeklinde adlandırılan, Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti’nde konuşulmakta olarak yerel resmi diller arasında sayılan Abazaca’nın Türkiye’deki konumlandırılışı farklılık arz etmektedir. “Abazaca” ülkemizde gerek Abhaz (Apsıwa) gerekse Abaza (Aşıwa ve Aşkariwa) dillerini kapsar mahiyette tek bir dil anlamını verecek şekilde kullanılmaktadır. Kafkasya’daki literatüre uygun kapsamda ele aldığımız Abazaca’nın Aşıwa ve Aşkariwa lehçelerinin yapısı ve diğer dillerle olan etkileşimi, yazın tarihi, güncel durumu ve problemleri hakkında fikir vermek hedeflenmektedir.

Abazaca sadece dilbilimsel özellikleriyle değil, tarihi ve kültürel bağlar boyutuyla da önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir dil, konuşan sayısı az olduğu için değil, o dili bilen insanlar konuşmadığı için yok olur. Bu boyutuyla bakıldığında Abazaca’nın güncel boyutuyla konuşulmasının, varlığının devamı için elzem olduğunu kuvvetle vurgulamak isteriz. Alanındaki akademik boşluğu doldurma düşüncesiyle giriştiğimiz tez çalışmamızın daha sonrakilere yapılacak çalışmalara öncülük etmesini temenni ediyoruz.

Abazaca-Türkçe sözlük tabanı üzerinde şekillenen tezimizin ilk bölümünde Abazalar ve Abazaca hakkında bilgiler verilmiş, ikinci bölümünde Abazaca’nın söz varlığı ele alınmış olup üçüncü bölümde Abazaca’nın gerek Aşıwa, gerekse Aşkariwa lehçelerinde atasözleri ve deyimler ile derleme niteliğindeki bilgiler kullanılmıştır. Ekler bölümünde ise görsel ağırlıklı malzemelere yer verilmiştir.

Bu çalışmamın gerçekleşmesinde eşsiz katkılarda bulunan muhterem annem Gülseri YILMAZ’a ve kardeşlerime, değerli hayat arkadaşım Nefne Furkan YILMAZ’a, yönlendirmeleriyle yardımcı olan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Fikret TURAN’a, içerik anlamında önemli destekler sağlayan sayın Doç. Dr. Bilal HASAROKOV ile İgor KAKUPŞEV’e ve bu süreçte yardımcı olan ismine burada yer veremediğim tüm değerli insanlara şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

**BEKİR YILMAZ, İSTANBUL-2017**

## İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT .....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER .....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ .....	1

### BİRİNCİ BÖLÜM

#### 1. KAFKASYA, KAFKASYALILAR ve ABAZACA

1.1. Kafkasya.....	4
1.2. Kafkasyalılar ve Kafkas Dilleri.....	5
1.3. Abazalar .....	9
1.3.1. Tarih ve Coğrafya.....	9
1.3.2. Sosyo-Kültürel ve Dini Yapı.....	11
1.3.3. Güncel Bilgilerle Kafkasya .....	13
1.4. Türkiye’de Abazalar.....	15
1.4.1. Tarihçe ve Kafkas Sürgünü .....	15
1.4.2. Kafkas ve Abaza İskan Coğrafyası .....	16
1.5. Abazaca .....	18
1.5.1. Abazaca’nın Tarihi Gelişimi ve Lehçeleri .....	18
1.5.2. Abazaca Üzerine Çalışmalar .....	19
1.5.3. Abazaca’nın Diğer Kafkas Dilleriyle İlişkisi .....	20
1.6. Karayay-Çerkes Cumhuriyeti’nde Abazaca’nın Durumu .....	21
1.6.1. Abazaca Eğitim-Öğretim.....	21
1.6.2. Abazaca Eğitim-Öğretim Materyalleri.....	23
1.6.3. Abaza Görsel ve Yazılı Medyası.....	25
1.6.4. Abazaca Anaokul Eğitimi ve Çocuklardaki Anadil Sorunu.....	26
1.7. Türkiye’de Abazaca’nın Durumu .....	27

## İKİNCİ BÖLÜM

### 2. ABAZACA'NIN SÖZ VARLIĞI

2.1. Abaza Alfabesinin Transliterasyonu .....	30
2.2. Abazaca – Türkçe Sözlük.....	31
2.3. Abazaca'ya Yabancı Dillerin Etkisi.....	307
2.3.1. Rusça'nın Abazaca'ya Etkisi.....	307
2.3.2. Arapça'nın Abazaca'ya Etkisi.....	308
2.3.3. Türkçe'nin Abazaca'ya Etkisi .....	308
2.3.4. Farsça'nın Abazaca'ya Etkisi.....	309
2.3.5. Çerkesçe'nin Abazaca'ya Etkisi.....	309

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 3. ABAZACA TEMEL BİLGİLER VE ÇEVİRİ-DERLEME ÖRNEKLERİ

3.1. Abazaca Pratik Konuşmalar .....	311
3.2. Abazaca Sayılar.....	312
3.3. Seçme Abaza Atasözleri .....	315
3.4. Abazaca Deyimler.....	331
3.5. Abazaca Dualar, İltifatlar ve Teselliler .....	333
3.6. Abazaca Beddualar.....	333
3.7. Abazaca Azarlamalar ve Tehditler.....	334
3.8. Abazaca Bilmeceler .....	335
3.9. Kur'an-ı Kerim'den Abazaca Çeviriler.....	337
3.9.1. Fatıha Suresi .....	337
3.9.2. İhlas Suresi .....	337
3.10. Abaza Folklor Derleme Örnekleri.....	338
3.10.1. Fıkra .....	338
3.10.2. Özdeyiş.....	338
3.10.3. Yağmur Duası .....	339
3.10.4. Tekerleme.....	341
3.10.5. Abazaca Mevlid.....	341
<b>SONUÇ.....</b>	<b>343</b>
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>346</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>355</b>



## TABLÖLAR LİSTESİ

<b>TABLO-1:</b>	2016-2017 Eğitim-Öğretim döneminde müfredatında Abazaca dersine yer verilen okullarda uygulanan haftalık ders saatleri	.....23
-----------------	--	---------



## KISALTMALAR LİSTESİ

<b>(b.)</b>	: bağlaç
<b>(bitki)</b>	: bitkilerde
<b>(canlı)</b>	: canlı türü
<b>(e.)</b>	: edat
<b>(f.)</b>	: fiil
<b>(i.)</b>	: isim
<b>(iz.)</b>	: işaret zamiri
<b>(katı)</b>	: katı maddeler
<b>(nesne)</b>	: nesne sınıfı
<b>(s.)</b>	: sıfat
<b>(sıvı)</b>	: sıvı maddeler
<b>(şk.)</b>	: Aşkariwa
<b>(şz.)</b>	: şahıs zamiri
<b>(ü.)</b>	: ünlem
<b>(vücut)</b>	: vücudun kısımları
<b>(y.)</b>	: yansıma
<b>(z.)</b>	: zamir
<b>(zf.)</b>	: zarf
<b>a.g.e.</b>	: adı geçen eser
<b>a.g.m.</b>	: adı geçen makale
<b>ant.</b>	: anatomi
<b>ask.</b>	: askeri
<b>bkz.</b>	: bakınız
<b>BOA</b>	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
<b>bot.</b>	: botanik terim
<b>C.</b>	: Cemaziyelahir
<b>coğr.</b>	: coğrafi terim
<b>Çev.</b>	: çeviren
<b>çoğ.i.</b>	: çoğul isim

<b>Der.</b>	: derleyen
<b>dilb.</b>	: dilbilim
<b>Ed.</b>	: editör
<b>eş.anl.</b>	: eşanlamlısı
<b>HAT</b>	: Hatt-ı Hümayun Fonu
<b>Haz.</b>	: Hazırlayan
<b>K.K.</b>	: Kaynak kişi
<b>KÇC</b>	: Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti
<b>mcz.</b>	: mecaz
<b>MF.MKT.</b>	:Maarif Mektubî Fonu
<b>mit.</b>	: mitoloji
<b>no.</b>	: numara
<b>oyñ.</b>	: oyuncak
<b>Ra.</b>	: Rebiyyülevvel
<b>s.</b>	: sayfa
<b>S.</b>	: sayı
<b>Trk.</b>	: Sadece Türkiye’de kullanılır.
<b>y.trt.</b>	: yeni türetilmiş kelime
<b>yy.</b>	: yüzyıl
<b>zoo.</b>	: zooloji

## GİRİŞ

Tez çalışmamızda konu olarak seçtiğimiz **Abazaca**, Kafkas dilleri arasında fonetik anlamda en zorlarından kabul edilmektedir.<sup>1</sup> Dildeki sadece iki adet tam ünlü [a ve ɪ] ve iki adet yarım ünlü [u/w ve i/y] ile Guinness Rekorlar kayıtlarında kendine yer bulmuştur. Bununla birlikte Abazaca'nın varlığı gerek Kafkasya'da gerekse Türkiye'de ciddi bir tehdit altındadır.<sup>2</sup> Ancak Türkiye'de bugüne kadar Abazaca'yı konu alan akademik düzeyde herhangi bir çalışmanın yapılmadığını görmekteyiz. Bu bakımdan Abazaca'nın özelliklerinin bilimsel yöntemlerle tespiti, gerek dilbilim çalışmalarına gerekse kültürel zenginliklerin korunmasına katkı sağlayacaktır.

Tez çalışmamızın kapsamı, Rusya Federasyonu'na bağlı Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde resmi statüdeki dillerden Abaza dilinin yazın versiyonunu esas alarak bu dilde mevcut kaynaklardan da yararlanmak yoluyla Türkiye'de konuşulmakta olan Abazaca'ya ait özgün kelime, tamlama ve deyimlerle zenginleştirilmiş derlemeleri de kullanmak suretiyle Abazaca'nın söz varlığının Türkçe olarak ele alınmasıyla sınırlandırılmıştır.

Tezimizde kaynak araştırması ve alan taraması şeklinde iki yöntem kullanılmıştır. Derlenip değerlendirilen bilgilerin yazımı aşamasında olası okuma hatalarına karşı günümüzde Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde kullanılmakta olan standart Kiril esaslı Abaza alfabesi kullanılmakla birlikte Türkçe okumalarda kolaylık sağlaması için gerekli bölümlerde transliterasyona da yer verilmiştir.

Çalışmamızın sözlük bölümünde kullanım yaygınlığı olmayan bitki isimlerinin anlamlarıyla birlikte evrensel Latince adlandırmaları da kullanılmıştır. Birincil kaynak olarak Abazaca kaynaklar, ikincil olarak ise Abazaca-Rusça ve Rusça-Türkçe kaynaklardan yararlanılmıştır. Bunun yanısıra birincil elden güncel bilgi tedarik kanalı olarak Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'ndeki alanında uzman kaynak kişiler ve sivil toplum örgütlerine mensup aktivistlerden de istifade

---

<sup>1</sup> "The Abazians", **The Peoples of the Red Book**, <http://www.eki.ee/books/redbook/abazians.shtml>, [12.12.2016].

<sup>2</sup> Christopher Moseley (edt.), **Atlas of the World's Languages in Danger**, Unesco Publishing, Paris 2010, s. 26.

edilmiştir. Çalışmamızın Türkiye boyutunda ise dile hakim kaynak kişiler yoluyla yerel derlemeler yapılmak suretiyle Abazaca'nın özellikle otantik boyuttaki söz varlığının kayıtlara geçirilerek değerlendirilmesine çaba gösterilmiştir.

Kafkasya'da Abazalar ve Abhazlar, aynı kökten gelen iki topluluk olmalarına karşın bugün farklı adlarla (etnonimlerle) tanımlanmaktadır. “Abaza” sözcüğü Türkçe'de Ruslarca “Abazin” olarak adlandırılan Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti yerli halklarından olan Abazalarla birlikte Abhazya Cumhuriyeti yurttaşı Abhazları da kapsayan bir anlam taşımaktadır.<sup>3</sup> Ancak Kafkasya'da geçerli olan adlandırma, olarak Abhaz ve Abaza şeklinde iki farklı etnisiteyi ifade etmektedir. Türkiye'deki Kafkas diasporasına baktığımızda da benzer şekilde Çerkeslerin Abhazları “Azığa”, Abazaları ise “Abaze” ismiyle tanımladıklarını görmekteyiz. Tezimizde, “Abaza/Abazaca” sözcüğünü Kafkasya'daki resmi kullanım ve tasnife uygun şekilde, “Aşıwa (Tapanta)” ve “Aşkarıwa” lehçelerinden oluşan ayrı bir dil konumunda kullandık. ‘Çerkes’ sözcüğü, Türkiye'de bazı bölgelerde Abaza toplumunu da kapsar boyutta bir tür çatı isimlendirme şeklinde kullanılmaktadır. Ancak ağırlıklı tanımlama şekliyle “Çerkes”, daha dar kapsamda ‘Adıge’ sözcüğüyle kendini tanımlayan etnisiteyi ifade etmektedir. Biz de ‘Çerkes’ ifadesinin bu anlam çerçevesine bağlı kalmakla birlikte dilbilim bölümlerinde zaman zaman bu ismin eşanlamlısı olarak ‘Adıge/Adıgece’ sözcüklerinden de yararlandık.

Üç bölümde kurguladığımız çalışmamızın ekler bölümünde de tezimizin içeriğini destekler bilgiler içeren yazılı ve görsel malzemeler kullandık. “Kafkasya, Kafkasyalılar ve Kafkas Dilleri” başlığını taşıyan birinci bölümde konuya giriş niteliğinde coğrafi, tarihi, etnografik ve dilbilimsel bilgilere yer verdik. Bu bölümde ağırlıklı olarak mevcut kaynaklardan yararlanırken verilerin güncel boyutunu güçlendirmek için Kafkasya'dan kaynak kişi niteliğindeki akademisyen ve aktivistler kanalıyla ulaşılan Abazaca bilgiler, tercüme edilerek tezin içeriğine dahil edilmiştir.

İkinci bölümde “Abazaca-Türkçe Sözlük” adı altında Abazaca söz varlığının tespiti ve bu dile diğer dillerden geçmiş sözcüklerin gösterilmesine gayret edilmiştir.

---

<sup>3</sup> www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59430fa0c29f83.96685423, [19.05.2017].

Bu bölümdeki sözlüğe temel olarak **Wriuş-Abaza Slovar** (Rusça-Abazaca Sözlük, Moskova 1956); **Abaza-Wriuş Ajar** (Abazaca-Rusça Sözlük, Moskova 1967); **Russko-Abazinskiy Slovar Obşestvenno-Politiçeskoy Terminologii** (Rusça-Abazaca Sosyal ve Politik Terimler Sözlüğü, Çerkessk 1983); **Abazinsko-Russko-Latinskiy Biologiçeskiy Slovar** (Abazaca-Rusça-Latince Biyolojik Sözlük, Çerkessk 2001) ve **Tapanta-Şkarawa, Şkarawa-Tapanta Ajar** (Tapanta-Şkarıwa, Şkarıwa-Tapanta Sözlük, Çerkessk 1999) adlı eserler kullanılırken çalışmanın özgünlüğünü güçlendirmek için olabildiğince az sayıda yabancı sözcüğe yer verilmiştir. Sözlük maddeleri arasında yer alan bitki isimlerinin Latince esas alınarak bu sözcüklerin Türkçe, Latince ve Rusça kaynaklardan çapraz kontrolleri sağlanmıştır. Sözlüğün Türkiye bölümünde kişisel derlemelerimize ilaveten Kayseri-Sivas havalisinde Haydar Özdemir tarafından yaklaşık otuz yıl zarfında derlenip henüz yayınlanmamış el yazması halindeki **Türkçe-Abazaca Sözlük**'ten istifade edilmiştir. Ses kaydı olarak elde edilen verilerdeki Türkiye'ye özel sözcük ve ibarelere yer verilmeye gayret edilmiştir. Sözlü derlemelerdeki yazım farklılıklarını kontrol amaçlı olarak **Abaza Bızşua Aorfografiya Ajar** (Abaza Dili İmla Sözlüğü, Çerkessk 1992) adlı kaynaktan yararlanılmıştır.

Üçüncü bölümde yer verdiğimiz Abazaca derlemeler standart Kiril Abaza alfabesiyle yazıya geçirilmiş, Türkçe derlemeler ise Abazaca'ya çevirisi yapılarak değerlendirilmiştir. Pratik konuşma kalıpları, sayılar, atasözleri, deyimler, bilmeceler, yağmur duası, mevlid, Kur'an-ı Kerim surelerinden çeviriler, dualar ve beddualar şeklindeki derleme örneklerinde ağırlıklı olarak kaynak kişilerden istifade edilmekle birlikte Abazaca ve Türkçe yazılı kaynaklardan da istifade edilmiştir.

Sonuç bölümünde Abazaca hakkında kısa bir analiz yaparak bu dil üzerine akademik anlamda ilk çalışma olan tezimizin Kafkasya ve Türkiye'de Abazaca alanında yapılacak kültürel ve dilbilimsel çalışmalar açısından önemine projeksiyon tutarak Türk ve İslam tesiriyle birçok ortak kelime ve deyim yer aldığı bu dilin "yok olmuş diller" arasına katılmaması ve kültürel bir renk olarak varlığını devam ettirebilmesi için atılabilecek adımlar üzerine genel değerlendirmemizi paylaştık.

## BİRİNCİ BÖLÜM

### 1. KAFKASYA, KAFKASYALILAR ve ABAZACA

#### 1.1. Kafkasya

En geniş tanımıyla Kafkasya kuzeyden Manıç nehri, doğudan Hazar denizi, güneyden İran ile Türkiye ve batıdan Karadeniz tarafından sınırları çerçevesi çizilen bir bölge olup coğrafi olarak bir kısım araştırmacılar tarafından Avrupa'ya dahil kabul edilir.<sup>4</sup> Bir başka tanımlamaya göre Karadeniz ile Azak Denizinin doğu kesimini ayıran Anapa yarımadasından başlayarak Hazar denizi kıyısındaki Apşeron yarımadasına ulaşan bölgeye ismini veren Büyük Kafkas dağlarının iki yakasında yer alan topraklar Kafkasya'yı ifade etmektedir. Bugün Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan Güney Kafkasya'da; Rusya Federasyonu'na bağlı Adigey, Dağıstan, Karaçay-Çerkes, Kabardey-Balkar, İnguşetya, Kuzey Osetya ve Çeçenistan cumhuriyetleri ise Kuzey Kafkasya'da konumlanmaktadır.<sup>5</sup> Coğrafi olarak Güney Kafkasya'da yer almasına karşın Kafkas sıra dağlarının adeta sınırını çizdiği Karadeniz kıyısı boyunca uzanan bilfiil bağımsız bir devlet olan Abhazya'yı ve Gürcistan'ın kuzeyinde yine bilfiil bağımsız bir devlet konumundaki Güney Osetya'yı da etnik, tarihi ve kültürel boyutuyla Kuzey Kafkasya ile birlikte ele almak mümkündür.

Kafkasya'nın coğrafi yapısı ve doğal şartları, nüfus dağılımının şekillenmesinde önemli pay sahibidir. Nüfus yoğunluğu yüksek dağlık alanlara gidildikçe düşmektedir. Büyük Kafkas dağlarının orta ve batı kısımları insan yerleşimine elverişsizdir. En yoğun nüfusa sahip bölgeler Kuzey Kafkasya'daki verimli çöküntü ovalarının teşkil ettiği topraklardır.<sup>6</sup> Kafkasya'nın en yüksek noktası, 5642 m ile eski bir yanardağ olan Elbrus dağı'dır.<sup>7</sup>

---

<sup>4</sup> Klas-Göran Karlsson, "Kafkasya", **Kafkasya Yazıları**, Çev. Ö. Yılmaz, S. 1, s. 19-20, İstanbul 1997, s. 20.

<sup>5</sup> Davut Dursun, "Kafkasya", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 24, İstanbul 2001, s. 157.

<sup>6</sup> Davut Dursun, s. 158.

<sup>7</sup> Klas-Göran Karlsson, "Kafkasya", Çev. Ö. Yılmaz, **Kafkasya Yazıları**, S. 1, s. 19-20, İstanbul 1997, s. 20.

## 1.2. Kafkasyalılar ve Kafkas Dilleri

Kafkasya hakkında tarihi ve coğrafi bilgilerin ilk aktarıldığı kayıtlar “tarih’in babası” unvanı verilen ünlü tarihçi Heredot (M.Ö. 480 - 425) tarafından kaleme alınmıştır. Heredot’tan yaklaşık beş asır sonra tanınmış Yunanlı tarihçi, coğrafyacı, gezgin ve filozof Strabon’un (M.Ö. 64 - M.S. 24) verdiği bilgilere göre hepsi farklı diller konuşan yetmişden fazla kabile, Dioskuria (Bugünkü Abhazya Cumhuriyeti’nin başkenti Sohum) şehrine ticaret için gelmektedir. Strabon’dan sonra aynı bölge hakkında bilgiler veren Romalı Plinius (M.S. 23 - M.S. 77) ise Romalıların aynı kentte işlerini yürütmede 130 tercüman kullandıklarını kaydetmektedir. Bunların dışında ortaçağ Arap seyyahların da Kafkasya’daki bölgelere eserlerinde yer verdiklerini görmekteyiz. Bu isimlerden biri olan tanınmış coğrafyacı el-Mesudi (M.S. 896-956) Kafkasya’yı “Cebelü’l-Elsân” [Diller Dağı] şeklinde adlandırmıştır.<sup>8</sup> Onu takip eden çeşitli Müslüman coğrafyacılar da bu “diller dağında” yaklaşık üç yüz kadar dilin konuşulduğundan bahisle çok dilliliğe vurguda bulunmuşlardır. Günümüzde Rusya Federasyonu dahilinde yer alan Kafkasya’da resmi statüde otuz yedi dil mevcut kabul edilmektedir.<sup>9</sup>

Kafkasya'nın nüfusu, etnik bakımdan da son derece çeşitlidir. Bölgede elliye yakın halkın yaşadığı kaydedilmektedir. Bu halkların başlıcalarını Abhaz, Abaza, Çerkes, Karaçay, Balkar, Nogay, Kumuk, Çeçen, İnguş, Avar, Lak, Dargi, Lezgi, Gürcü ve Megrel şeklinde sıralamak mümkündür.<sup>10</sup> 1864’de Kuzeybatı Kafkasya’nın Rus egemenliği altına girmesi sonrasında tamamına yakını anavatanlarından sürülen, kalanları ise Abaza ve Çerkes toplulukları içinde eriyen ve anadillerini konuşabilen son insanını Anadolu topraklarında kaybeden Ubıhlar da Kafkasyanın Karadeniz sahillerindeki yerli halklarından.<sup>11</sup>

---

<sup>8</sup> Catford, J. C. (John Cunnison), “Dillerin Dağı: Kafkasya’nın Dilleri”, **Sürgünde Kafkasya Kültür Eğitim Dizisi -2: Kafkas Dilleri**, Çev. Erol Taymaz, Kaf Yayınları, İstanbul 1990, s. 29.

<sup>9</sup> Davut Dursun, s. 158.

<sup>10</sup> Davut Dursun, s. 157.

<sup>11</sup> Ubıhlar, Kafkasya’da Karadeniz’in doğu sahilinde bugünkü Abhazya topraklarının hemen kuzeyi ile Şahe ve Soçi nehirleri arasındaki dağlık bölgeden sahile kadar olan dar kesim, Ubıhların tarihi topraklarıydı. bkz. Adolf Dirr, “Ubuh Dili”, **Sürgünde Kafkasya Kültür Eğitim Dizisi -2: Kafkas Dilleri**, Çev. Hamdi Ateş, Kaf Yayınları, İstanbul 1990, s. 83.



Kafkasya'da yaşayan halkları üç büyük dil ailesi çatısı altında toplamak mümkündür: 1. Kafkas 2. Hint-Avrupa 3. Ural-Altay. Rus dilbilimcilerinin tasnifine göre Kafkas dilleri ailesi Abhaz-Adıge, Nah (Çeçen-İnguş-Bats), Dağıstan ve Kartvel dilleri grubundan oluşmaktadır. Hint-Avrupa dillerinde konuşan halklar ise Krasnodar ve Stavropol vilayetlerinde yoğunluklu olmak üzere Ruslar, Ukraynalılar, Ermeniler, Osetler, Kürtler ve Tatlardır. Azeriler, Kumuklar, Karaçaylar, Balkarlar, Nogaylar, Ahıska Türkleri ve Terekemeler ise Ural-Altay dilleri ailesinde belirtilen Kafkasyalı Türki dil konuşan halklardır. Kafkasya'nın yerli unsurlarından başka, Çarlık Rusyası'nın 16.yy'da başlayan işgal dalgasının devamında 19. yy'da büyük boyutta etnik temizlik uygulanan Kuzey Kafkasya topraklarına yerleştirilen Slav kökenli Ruslar, Ukraynalılar, Beyaz Ruslar ve akraba topluluklarına mensup insanlar Kafkasya'nın hemen her bölgesinde yaygınlık göstermekte olup dağılım olarak çoğunlukla şehirlerde yoğunlaşmışlardır.<sup>12</sup>

Kafkasya'da konuşulan dillerden Türk ve Hint-Avrupa kökenli olanların dışındaki Kafkas dilleri, otokton (yerli) diller olarak kabul edilmektedir. En az 4000 yıldır Kafkasya'da konuşulmakta olduğu düşünülen bu diller, Batılı dilbilimciler tarafından genellikle "Kafkas" [Caucasian], Rus dilbilimcileri tarafından ise "İber-Kafkas" şeklinde adlandırılmaktadır. Bu dilleri kuzey ve güney olarak iki ana gruba ayırmak da mümkündür. Kuzey grubu üç alt gruptan oluşmaktadır:<sup>13</sup>

**1. Abhaz-Adıge Dilleri Grubu** (Kuzeybatı Kafkas) : Abhazca, Abazaca ve Adıgece (Çerkesçe)<sup>14</sup> dillerini kapsar.

**2. Dağıstan Dilleri Grubu** (Kuzeydoğu Kafkas) : En geniş dil grubu olup 26 dili kapsar. Bu gruptaki başlıca diller Avarca, Lezgice, Dargice, Lakça, Didoyca, Tabasaranca, Kırıts ve Rutulca'dır.

**3. Nah Dil Grubu** (Kuzey-Orta Kafkas) : Çeçence, İnguşça ve Gürcistan'ın Pankisi vadisinde konuşulan Bats (Tuş) dillerini içerir.

---

<sup>12</sup>Kamil Veli Nerimanoğlu, "Kafkaslar Tarihsel, Kültürel, Etno Sosyal, Politolojik Araştırma", **Yeni Türkiye Dergisi**, S. 71 (Kafkaslar Özel Sayısı- I), Temmuz-Aralık 2015, s. 33; Davut Dursun, s. 158.

<sup>13</sup> Catford, J. C. (John Cunnison), s. 29-30.

<sup>14</sup> Rus dilbilimcilerinin tasnifine göre Çerkesçe bu grup içinde **Adıgey** ve **Kabardey-Çerkes** dilleri olarak yer almaktadır. "Adıgey dili" Çerkesçenin batı, "Kabardey-Çerkes dili" ise doğu lehçesidir.

**4. Kartvel grubu** (Güney Kafkas): Gürcüce, Megrelce ve Svanca'dan oluşur. T. Gamkrelidze ve V. İvanov gibi bazı dilbilimciler Kartvel dil grubunun Hint-Avrupa Dilleri ailesine mensup olduğunu öne sürmektedirler.<sup>15</sup>

Abhaz-Adıge grubu iki bölüme ayrılmaktadır: Abaza-Abhaz ve Adıge. Ubıh dili ise bu iki dil grubunun ortasında yer almaktadır. Abaza-Abhaz dil grubuna fonetik ve kelime varlığı olarak oldukça yakın olan Ubıhça, Adıge diliyle de akrabadır.<sup>16</sup>

Abaza dili, Aşıwa (Tapanta) ve Aşkariwa lehçelerinden oluşmaktadır. Abhaz dili ise Bzıp, Abjıwa ve Sadz lehçelerine sahiptir. Ayrıca Bzıp'a yakın, ama Sadz'la da lehçe yakınlığına sahip Ahçıpsı ağızı ile ve Abjıwa'nın arkaik biçimi sayılabilecek Tzabal ağızı da Abhazca'nın alt dallarındandır.<sup>17</sup> Abhaz ve Abaza dillerinin tarihi gelişimine bakıldığında ortak bir kök dil döneminden sonra ilk olarak Aşıwa lehçesinin ortak dilden ayrılmasıyla kuzey ve güney şeklinde iki lehçenin oluştuğunu görmekteyiz. Bunu, Aşkariwa lehçesinin şekillenerek güney grubunda ayrılması takip etmiştir. Güney lehçesi ise sonraki dönemlerde güneydoğu (Bzıp, Abjıwa) ve kuzeybatı (Sadz, Ahçıpsı) bölümlerine ayrılmıştır. Aşkariwa lehçesini genel anlamda Aşıwa lehçesi ile Abhazca'nın lehçeleri arasında geçiş lehçesi; Sadz lehçesini ise Aşkariwa lehçesi ile Abhazca'nın diğer lehçeleri arasında geçiş lehçesi olarak değerlendirebiliriz. Öte yandan Ahçıpsı ağızı da Bzıp ile Sadz lehçeleri arasında bir tür geçiş ağızı özelliğine sahiptir.<sup>18</sup>

Sadz lehçesini konuşanlar gibi dağlık Abhazya'nın Ahçıpsı, Pshu, Tsabal ağızlarını konuşanlar da 19. yüzyıl ortalarında tamamıyla Osmanlı topraklarına sürgün edildiklerinden, bu ağızlar da sadece Türkiye'de konuşulmaktadır<sup>19</sup>

<sup>15</sup> Nata Lihova (Lih), **Apsua-Adıga Bızşuadırreh Alagala** 'Abhaz-Çerkes Dilbilimine Giriş', Sohum 2005, s. 10.

<sup>16</sup> Ywan Sara, **Abazakuiy Akabard-Çerkeskuiy Adızkılwa** 'Abazalarla Kabardey-Çerkesleri Birleştiren', **Abazaşa Gazetesi**, no:65-66, 16.08.2003, Çerkessk, s.5.

<sup>17</sup> bkz. V.A.Chirikba, "Abhazo-abazinskaya dialektologiya" 'Abhaz-Abaza Lehçebilimi', **Nartski epos i kavkazskoye yazıkoznaniye- The Nart Epic and Caucasology** 'Nart Destanı ve Kafkas Dilciliği', VI.Uluslararası Avrupa Kafkasologları Kollokyumu, Maykop 1994, s.331-342.

<sup>18</sup> bkz. Viyacheslav A. Çirikba, "Abhaz Dili – Abhazca", **Yeni Türkiye Dergisi**, S. 77 (Kafkaslar Özel Sayısı- VII), Temmuz-Aralık 2015, s. 722-737.

<sup>19</sup> bkz. V.A.Chirikba, "Abhazo-abazinskaya dialektologiya", s.331-342.

Abhazya’da konuşulan Abhazca, resmi yazın dilinin üzerine inşa edildiği **Abjiwa ağızı** ve sadece konuşma dili olarak varlığını devam ettiren **Bzıp ağızından** oluşmaktadır. Bzıp ağızında üç şive bulunmaktadır: Lihni, Aatsı ve Othara.<sup>20</sup>

Abhazca’yı Abhaz-Adıge dilleri grubunda yer alan diğer dillerden ayıran en belirgin özelliklerden biri, bu dilde isimlerin genel kural olarak “a” önekiyle kullanılmasıdır.<sup>21</sup>

Abaza dilinin tarihi ve lehçeleri üzerine karşılaştırmalı incelemelerde bulunan Kafkas dilleri uzmanı Ketevan Lomtadze’nin ulaştığı sonuca göre bugün son derece benzer gramer özellikleri ve söz varlıklarıyla Abazaca ve Abhazca’nın tek bir dilin kolları olduklarını rahatlıkla söyleyebiliriz.<sup>22</sup>

Genel olarak, Abaza-Abhaz dil grubunda yer alan tüm lehçe, şive ve ağızlar fonetik, morfolojik ve leksikal esasları bakımından ortak bir tabana dayanmaktadır. Ancak komşu halkların dilleriyle yaşanan etkileşim sonucunda düzensiz fonetik, semantik ve gramer değişimleri gerçekleşmiş ve bu temelde farklılıklar meydana gelmiştir. Bu nedenle, tarihsel gelişim açısından Abaza ve Abhaz dillerinin birbirinden farklılıklarının seyri de bu şekilde gerçekleşmiştir.<sup>23</sup> Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinin ikinci ciltinde “Lisan-ı Garib u Acib-i Abaza” başlığı altında sayılar ve örnek sözcüklerle değindiği Abazaca’nın 1600’lü yıllardaki kullanımın bugünkü kullanıma yakınlığı şaşırtıcıdır.<sup>24</sup>

Abhazca’nın güney lehçesi olan Abjiwa ile Abazaca’nın yazın dili olan Aşıwa (Tapanta) lehçesi arasında güçlü bağlar gözlemlenmektedir. Benzer şekilde modern Abazaca’nın Aşkarıwa lehçesi ile Sadz lehçesi arasında da dikkat çekecek boyutta bir yakınlık sözkonusudur.<sup>25</sup>

---

<sup>20</sup> Nata Lihova, **a.g.e.**, s. 10.

<sup>21</sup> V. E. Kvarchia, **From the ethnic history of the Abkhazian (Apsua // Abaza) people, or On the language and history of Abkhazians and Abazinians**, Sukhum 2015, s. 53.

<sup>22</sup> Nata Lihova (Lih), **Abaza Bızua Agrammatika**, Sohum 2003, s. 7.

<sup>23</sup> V. E. Kvarchia, s. 53.

<sup>24</sup> Bkz. EK-1

<sup>25</sup> V. E. Kvarchia, s. 53.

## 1.3. Abazalar

### 1.3.1. Tarih ve Coğrafya

Kendi adlandırmalarıyla Abazalar, Kafkasya'nın batısındaki dağlık kısımlardan bugünkü Abhazya'nın kuzeyinde kalan Karadeniz'in doğu kıyılarına kadar uzanan topraklarda varlıklarını sürdürmüş Abazgıların soyundan gelmektedir. Birçok bulgu ile desteklenen bu gerçeikle bugün Abazaların etnik kimliklerini ifade ettikleri "Abaza" isminin kaynağını tespit edildiğini söylemek mümkündür. Abazaların Doğu Karadeniz kıyılarında yaşamış ataları Abazgıların antik Yunan ve Romalı yazarların kayıtlarında karşımıza çıkmaktadır.<sup>26</sup> Flavius Arrianus Karadeniz Seyahatnamesi'nde Apsilya'ya sınır olan Abaskoy kabilesinden ve kralları Rhēsmagas'ten bahsetmiştir. Krallık yetkisini İmparator Hadrianus'tan alan bu kraldan ve yönettiği Abaskoy kavminden ilk kez bahseden tarihi kayıt budur. Abaskoy halkının bahsi geçen yaşam bölgesi bugünkü Abhazya sınırları dahilinde yer almaktadır.<sup>27</sup>

Tanınmış dilbilimci Aleksandr Genko'ya göre, "Tapanta" sözcüğü Osetçe kökenli olup bu dilde "düzlük alanlarda yaşayanlar" anlamına gelmektedir. Aşıwa ise daha çok Abhazların Abazalara verdiği isimdir.<sup>28</sup>

Aşıwa Abazalar Kabardeyler tarafından Bashağ; Nogaylar tarafından ise Altıkesekek [Altı oymak] Abaza olarak isimlendirilmişlerdir. Aşıwa Abazalar, geçmişte tabi oldukları beylerin isimlerine göre adlandırılmışlardır. Bundan dolayı eski tarihi kayıtlarda ve haritalarda Lou, Dudariko, Biberd, Keaç, Klıç ve Cantemır şeklinde boy isimlendirmelerini görmekteyiz. Lou, Cantemır, Dudariko ve Biberd ailelerine mensup Abaza beylerinin isimleri 16.-17. yüzyıl Rus tarihi kaynaklarında geçmektedir. Buradan hareketle Abazaların bir bölümünün 16. yüzyılda Çar Korkunç

<sup>26</sup> Mihail Thaytsuhov, **2000 лет на Исторической Родине** 'Tarihi Vatanda 2000 Yıl', Stavropol 2000, s. 11.

<sup>27</sup> **Arrianus'un Karadeniz Seyahati** (Arriani Periplus Ponti Euxini), Hellence Aslından Çeviren ve Yorumlayan Murat Arslan, Odin Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 87-88.

<sup>28</sup> Nata Lihova (Lih), **Abaza Bızşua Agrammatika**, s. 6.

İvan'ın tahtta olduğu dönemden başlayarak Rusya ile bir takım ilişkiler kurmuş olduklarını söyleyebiliriz.<sup>29</sup>

Abazalar, 18.yy'dan başlayarak Kafkasya üzerinden Osmanlı topraklarından yönelen Rusya tehdidine karşı dindaş gördükleri Osmanlı Devleti ile stratejik ortaklık yapmışlardır. Trabzon Valisi Hüseyin Paşa'nın çağrısına uyan Altıkesek Abazalar'ın temsilcileri, 1827 tarihinde Kuzeybatı Kafkasya'daki komşu Abaza ve Çerkes toplulukların temsilcileri gibi Anapa'ya gelerek bağlılık ahidnamesi imzalamışlardır.<sup>30</sup>

Aşkarıwa Abazalar Başılbiy, Kızılbek, Tam, Çegerey (Şahgiray), Bağ ve Barakay boylarından oluşmaktaydılar. Bu boylar Sid, Egiboko, Zawrım, Kızılbek ve Lah sülalelerinden olan beyler tarafından yönetilmekteydiler.<sup>31</sup>

Abazaların Aşıwa ve Aşkarıwa boylarının Kafkas dağlarının kuzey yamaçlarına olan göçü 13. yüzyıldan başlayarak 17. yüzyıla kadar geçen zaman içinde Karadeniz kıyılarındaki tarihi topraklarından hareketle dalgalar halinde gerçekleşmiştir. Bugün Karaçay-Çerkes bölgesi dahilinde buldukları topraklarda konumlanmaları ise 19. yüzyılın başlarını bulmuştur. Geldikleri bölgenin Karadeniz kıyıları ile buradan iç kesimlere doğru uzanan yüksek dağlık araziler olduğunu destekleyen araştırmalar mevcuttur. Bu bölge, bugünkü Abhazya'nın kuzeyinden başlayan ve Krasnodar bölgesine kadar uzanan Adler, Lazarev, Tuapse'yi de içine alan bir coğrafyadır. Bu bölgedeki günümüze dek ulaşan Matesta (Mıtsaşta-Ateş yolu), Stantsiya Loo (Louların yeri) gibi yer isimleri bu gerçeğe ışık tutmaktadır. Abazaca ile Abhazca arasındaki bariz benzerlik de ikinci bir kanıt olarak değerlendirilmektedir. Bu durum aynı zamanda Abaza ve Abhaz boylarının aynı kökten gelen, tek bir halk grubu oldukları sonucuna götüren gerçekliklerdendir.<sup>32</sup>

---

<sup>29</sup> Thaytsuhov, **2000 let na İstariçeskoy Rodine** 'Tarihi Vatanda 2000 Yıl', s. 13-14.

<sup>30</sup> Bkz. Ek-2.

<sup>31</sup> Mihail Thaytsuhov, **a.g.e.**, s. 13.

<sup>32</sup> Ö. Yismeyl, "Abazin Halkı ve Abazin Edebiyatına Genel Bir Bakış", **Yamçı Dergisi**, Sayı:7, Ankara 1978, s. 76.

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti dahilinde yer alan Büyük ve Küçük Zelençuk, Kuban ve Kuma nehirlerinin doğduğu Büyük Kafkas dağlarının eteklerindeki yüksek düzlükler boyunca uzanan vadiler, bugün Abazaların ana yerleşim alanlarıdır.<sup>33</sup>

1861 yılının kış aylarında dağlık kesimlerde yaşayan Abazaların Tam, Başılıbiy, Bağ ve Kızılbek gruplarına Rus yönetimi tarafından ilkbaharda ovalara taşınma emri verildi. Eğer bu teklifi kabul etmezlerse Türk topraklarına gidebileceklerdi. Bu emrin gereğini sözkonusu Abazaların bir kısmı kabul ederken büyük bölümü Osmanlı Devleti'ne göç etmek üzere Sohum'a geçmeyi tercih etmiştir.<sup>34</sup>

Kitlesel zorunlu göç sonrası 1880 verilerine göre Abazaların 50.000 civarındaki nüfusundan geriye bölgede sadece 9.000 kişi kalmıştı. Buradan hareketle Osmanlı topraklarına yerleşmek üzere anavatanlarını koparılan Abazaların 30.000-45.000 aralığında olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Çarlık Rusyası tarafından Kuban bölgesinde kendilerine zorunlu yerleşim yerleri gösterilen geride kalan 9.921 Abaza'nın üçte ikisi Aşıwa, kalanı ise Aşkariwa Abazalarından oluşmaktaydı. Yaşanan büyük boyuttaki göç, Abazaların geleneksel kabile-sülale yapısını da önemli ölçüde yıkmıştır. Kurulan köylerden sadece dördü Abazalardan oluşmakta iken göç sonucu boşalmış Abaza köyleri Rusya'dan taşınan Slav unsurlarla doldurularak bölgenin etnik haritası hızla değiştirilmiştir.<sup>35</sup>

### 1.3.2. Sosyo-Kültürel ve Dini Yapı

Abaza-Abhaz, Çerkes ve Ubıhlar antik dönemlerden beri sürekli aynı coğrafyada var olmuş, zaman zaman konum değiştirmeler yaşamakla birlikte birbirleri için hep komşu haklar olmuşlardır. Bunun sonucunda kültürel özellikler olarak aynı mirasa sahip olagelmışlerdir. Abaza ve Abhazlardan birçok aile Çerkes

<sup>33</sup> "The Abazians", **The Peoples of the Red Book**, <http://www.eki.ee/books/redbook/abazians.shtml>, [12.12.2016]; Ö. Yismeyl, **a.g.m.**, s. 76.

<sup>34</sup> Nadejda Yemelyanova, **Abaza Halkının Kaderinde İslam-1**, [http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam\\_post/](http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam_post/), [06.02.2017].

<sup>35</sup> "The Abazians", **The Peoples of the Red Book**, <http://www.eki.ee/books/redbook/abazians.shtml>, [12.12.2016]

yada Ubıhlarla birlikte yaşayarak onlarla kaynaşmış, bu yolla özelliklerini ve bir takım değerlerini onlara taşımışlardır. Çerkesler ve Ubıhlardan da benzer şekilde Abaza-Abhaz topluluklarıyla sosyo-kültürel etkileşim yaşayan aileler olmuştur. Abaza-Abhaz, Ubıh ve Çerkes dilleri de bu etkileşimden payını almıştır. Kafkasya'nın yüzyıllarca aynı kaderi paylaşan bu üç yerli halkının tarihinde kesişmeyen nokta yok gibidir<sup>36</sup>

Karadeniz kıyısından göçe başlamadan önceki dönemlerde dahi komşu Çerkes gruplarıyla dil, kültürel özellikler ve yaşam tarzları anlamında benzerliklere sahip Abazalar, bugünkü topraklarına geldikten sonra diğer Çerkes grupları ile çok daha yoğun bir etkileşim sürecine girmişlerdir. Abaza ve Çerkeslerin konuştukları dillerin aynı kökten olması bu iki grup arasındaki benzeyiş ve kaynaşmayı güçlendirmiştir. Abaza ve Çerkes dilleri birbirinden sözcükler, deyimler almak suretiyle birbirlerini zenginleştirerek günümüze ulaşmışlardır. Buna paralel olarak da Çerkeslerin yaşayışı, gelenekleri, giyimi, sözlü edebiyatları, kısaca folklörü Abazalarınki ile önemli derecede kaynaşmıştır.<sup>37</sup>

Kafkasya'nın en tanınmış en sözlü edebiyat ürünlerinden olan Nart Destanı, dünya halk destanlarının en eskileri arasındadır. Bu destanda yer alan olaylarda insanüstü güce sahip iri yapılı Nart kahramanlarının Kafkas ülkesinin ilk sahipleri oldukları, Nartlardan binlerce yıl sonra bugünkü insan nesillerinin ortaya çıktıkları işlenmektedir. Bu destanlar nesilden nesile aktararak ve zenginleştirilerek bugüne ulaşmıştır. Nart destanı Abaza halk folklörünün ve dilinin gelişimine önemli derecede katkı sağlamıştır. Nart destanı, tüm Kuzey Kafkas halklarının ortak ürünü olup bu halkların dil, gelenek, folklör ve yaşam benzerlikleri asırlar boyu kimi zaman birbirine yaklaşmış zaman zaman ise kopma noktasına gelmişse de aralarındaki kültürel kültür alışverişi devam edegelmiştir.<sup>38</sup>

Abazalar, Sovyet döneminde ülkenin tüm halkları gibi din alanında zorluk çekmekle birlikte İslam, ulusal kimliğin sembollerinden biri olarak kalmaya devam etmiştir. Sovyetler sisteminin çökmesinden sonra da İslam, halkın bir araya

---

<sup>36</sup> Ywan Sara, s.5.

<sup>37</sup> Ö. Yismeyl, **a.g.m.**, s. 76.

<sup>38</sup> Yismeyl Özdemir Özbay, **Mitoloji ve Nartlar**, Kafağı Yayınları, Ankara 1990, s. 83-86.

gelebilmek paydası olarak Abaza toplumunda sosyal dengesindeki ana unsurlardan biri olmaya devam etmiştir.<sup>39</sup>

### 1.3.3. Güncel Bilgilerle Kafkasya

Geçmişte yaşanan savaşlar ve çeşitli olaylar Kafkasya'daki nüfus yapısını ve dağılımını etkilemiştir. Kafkasya'nın Rus işgali altına girmesi sonrasında bölgedeki Müslüman nüfusun önemli bir bölümü Osmanlı coğrafyasındaki farklı topraklara göçmek durumunda kalmışlardır. Bununla eş zamanlı olarak özellikle şehirlerde Rus nüfusu hızlı bir artış göstermiş, Rus ve Kazak kolonileri kurulmuştur. Bugün bölgedeki bütün şehirlerdeki Rus ve Ukraynalı toplulukları, Stalin dönemine dek zaman zaman yaşanan benzer söz konusu iskan uygulamalarının eseridir.<sup>40</sup>

1920'li yılların ortalarında kabile yahut asilzade isimleri taşıyan bazı Abaza köylerinin isimleri Sovyet makamlarca değiştirilmiştir. Ayrıca toprak zenginlerinin imhasıyla sonuçlanan ideolojik mücadele sürecinde boşalan topraklarda bazı yeni Abaza köyleri teşkil edilmiştir.<sup>41</sup>

Bugün Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde on üç Abaza köyü bulunmaktadır. Çarlık Rusya'sı döneminde Psij (Darıkuakt), Krasny Vostok (Gumlukt), Kubina (Kubinalokt), İnjiççukun (Yınciglokt), Elburgan (Bibarkt), Apsua (Çıgeriya), Starokuvinsk (Kuijdu) isimli Abaza köyleri kurulmuştu. Sovyetler Birliği idaresinde 1926-1928 arası dönemde Abazalar için altı yeni köy daha kurulmuştur. Bunlar Krasny Vostok'dan ayrılan Koydan, Kubinalokt'dan ayrılan Karapagua, Starokuvinsk'den ayrılan Kuijçkun, İnjiççukun'dan ayrılan Malabazinka ile Elburgan'dan ayrılan Abazahabl ve Tapanta köyleridir. Mevcut Abaza köylerden başka Kılçkit ve Abazakt adlı Abaza köyleri, sakinlerinin, 1940'lı yıllarda kendilerini Çerkes olarak kaydettirmeleri sonucu Abaza köyü niteliğini kaybetmişlerdir.<sup>42</sup>

<sup>39</sup> Nadejda Yemelyanova, **Abaza Halkının Kaderinde İslam-3**, [http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-3\\_post/](http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-3_post/), [08.02.2017].

<sup>40</sup> **Davut Dursun**, s. 158.

<sup>41</sup> "The Abazians", **The Peoples of the Red Book**, <http://www.eki.ee/books/redbook/abazians.shtml>, [12.12.2016].

<sup>42</sup> Çktu Mikail, "Awekubta, Bzila Hababad" 'Pekala, görüşmek üzere', **Abaza** [Gazete], Aphinka (Haziran), Çerkessk 1992, S.1, s. 2.



Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde bulunan Abaza köylerinin beşi 2006 yılında kurulan Abaza Rayonu [Abazinskiy Rayon] idari birimine bağlanmıştır.<sup>43</sup> Abaza köyleri arasında en büyük ve tanınanı Psij köyüdür. Abaza Rayonu 17. yy. ortalarında kurulan Psij köyü'nin ismi başlangıçta kurucu beyine ithafen Darıkuakt [Rus kayıtlarında "Dudarukovski"] olarak kullanılmaktayken 1929 yılında "Psij" olarak yeniden adlandırılmıştır. Psij bugün 8.000 civarında bir nüfusa sahiptir. Psij köyü boks, sambo gibi dövüş sporlarının yanısıra modern dans gibi branşlarda Rusya ve Avrupa çapında başarı kazanmış birçok şampiyon sporcu çıkarmıştır.<sup>44</sup>

Rusya Federasyonu'nun 2010 nüfus sayımına göre Kuzey Kafkasya'da 36.919 Abaza yaşamaktadır.<sup>45</sup> Abaza topluluğunun en eski sivil toplum örgütü, henüz Sovyetler Birliği yıkılmadan kurulmuştur. 1989'da **Adgılara** ismiyle meydana getirilen bu oluşumun ilk başkanı Aleksey Meremkulov olmuştur. 3 Mart 2001'de ismini **Abaza** olarak değiştiren bu sivil toplum örgütünün merkezi Çerkessk şehridir. Bu inisiyatifin temel amacı devlet organlarıyla koordineli olarak hareket ederek Abaza halkının sosyo kültürel ve politik haklarının takibi ve geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Şu anki başkanı Muhadin Şenkao, yardımcısı Umar Konçev'dir.<sup>46</sup>

Bugün Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Abaza toplumunu temsil eden sekiz sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Bu yapıların **Apsadgil** adında bir platform altında birleştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Abazaların mevcut sekiz sivil toplum örgütünün yedisi bu çalışmaya dahil olmuştur.<sup>47</sup> Bu platform çalışmalarında başat sivil toplum örgütü, Mussa Ekzekov'un başkanlığını yürüttüğü **Alaşara** Uluslararası Abaza-Abhaz Yardımlaşma Derneği'dir. Profesyonel daimi kadroların istihdam edildiği dernek, Her yıl Temmuz ayında Abaza köyleri arasında "Abaza Oyunları"düzenlenen spor müsabakalarının ana sponsorudur. Alaşara Derneği'nin Türkçe'yi de içeren altı dilde yayın yapan bir web sitesi mevcuttur.<sup>48</sup>

<sup>43</sup> Bkz. <http://www.abaza-raion.ru>, [13.03.2017]; Harita için bkz. EK-6.

<sup>44</sup> Mihail Thaytsuhov, **Abazını - Çempionı Mira, Yevropı, SSSR, Rossii, SNG, SŞA, Velikobritanii iz Abazinskogo Aula Psij**, Stavropol 2001, s.6, s. 51.

<sup>45</sup> Nadejda Yemelyanova, **Abaza Halkının Kaderinde İslam-2**, [http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-2\\_post/](http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-2_post/), [07.02.2017].

<sup>46</sup> K.K.: **Umar Konçev**.

<sup>47</sup> bkz. [http://www.alashara.org/news/sovmetno\\_dumat\\_o\\_zadachah\\_i\\_resheniyah](http://www.alashara.org/news/sovmetno_dumat_o_zadachah_i_resheniyah), [18.05.2017].

<sup>48</sup> bkz. [www.alashara.org](http://www.alashara.org), [28.07.2017]

Yine Abazalar tarafından 17 Mayıs 2016 tarihinde Çerkessk şehrinde kurulan bir diğer sivil toplum örgütü olan **Adğlara** Derneği'nin öncelikli hedefi Abazaların dayanışması ve özgürlüklerinin korunması ile Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti halklarının bir arada yaşamasına katkıda bulunmaktır. Bu yolda barış ve kardeşliği destekleyecek imkanların geliştirilmesine ortak olmak, vatandaşların devlete güvenini artıracak çalışmalar yapmak, insanların ihtiyaçlarını görünür hale getirmek, yaşam kalitelerini artırmak ve birbiriyle iyi komşuluk ilişkilerini geliştirmek de derneğin misyon edindiği amaçlar arasındadır. 10 kişilik bir kurul tarafından yönetilen derneğin başkanı Canibek Kujev, başkan yardımcısı ise Murat Ajiyev'dir.<sup>49</sup>

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde özellikle Abaza köylerine yerel idarece götürülemeyen bazı hizmetler Abaza sivil toplum örgütleri kanalıyla maddi destek kaynakları oluşturmak suretiyle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Sosyal medya kanalları yoluyla bu faaliyetler olabildiğince duyurularak kamuoyu oluşturulma çabasına girilmektedir. Abaza toplumunun sorunlarının da konuşulup tartışıldığı birer forum niteliğindeki bu ortamlardan en etkin olanı **Malaya Abaza (Abazaştı)** adlı facebook grubudur.<sup>50</sup>

## 1.4. Türkiye'de Abazalar :

### 1.4.1. Tarihçe ve Kafkas Sürgünü

Günümüzde en büyük Abaza diasporası Türkiye'dedir.<sup>51</sup> 19.yy ortalarında Kafkas-Rus savaşının sonlanmasıyla birlikte hız kazanan Kafkasyalıların zorunlu göçünde yer alan Abazalar Anadolu, Suriye ve Ürdün'de iskan edilmişlerdir. Bugün Türkiye'de yaşayan Abazalar Kayseri, Sivas, Tokat, Samsun, Adana, Yozgat ve Eskişehir başta olmak üzere ağırlıklı olarak İç Anadolu Bölgesi'nde kurulan köylere yerleştirilmişlerdir.<sup>52</sup>

---

<sup>49</sup> K.K.: **Murat Ajiyev**.

<sup>50</sup> bkz. <https://www.facebook.com/groups/348652681990328/?ref=ts&fref=ts>

<sup>51</sup> Nadejda Yemelyanova, **Abaza Halkının Kaderinde İslam-1**, [http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam\\_post](http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam_post), [06.02.2017].

<sup>52</sup> Ö. Yismeyl, **a.g.m.**, s. 76.

Ortadoğu ve Anadolu dışında Kafkasyalıların bir diğer iskan alanı da Balkanlar olmuştur. Buradaki mevcut toprakları elde tutmak için bu bölgede Müslüman nüfusu artırarak buradaki verimli arazileri kullanıma açmak ve devlet otoritesini pekiştirmek gibi düşüncelerle, Kafkasya'dan ayrılmak durumunda kalan nüfusun bir kısmının buraya sevk edildiğini söylemek mümkündür. Ancak bu iskandan yaklaşık on sekiz yıl sonra gerçekleşen 93 Harbi sürecinde buradaki Abaza-Abhaz ve Çerkesler Balkanlardan ayrılan diğer Müslümanla birlikte yeniden göç etmek zorunda kalmışlardır.<sup>53</sup>

#### 1.4.2. Kafkas ve Abaza İskan Coğrafyası

Türkiye ile Osmanlı İmparatorluğu'nun eski coğrafyasına dahil Suriye ve Ürdün gibi ülkelerde birçok Abaza yaşamaktadır. Rakamlar net olmamakla birlikte Türkiye'de Abazlarla birlikte 300.000 ila 500.000 arasında olduğu tahmin edilen bir sayıda Abaza nüfus bulunduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'de bulunan Abazlar, İç Anadolu bölgesi ağırlıklı iskan edilen Abazaların aksine daha çok Türkiye'nin batısındaki İzmit, Adapazarı, Düzce, Bolu, Bursa-İnegöl, Kütahya, Bilecik ve Eskişehir gibi şehirlere yerleştirilmişlerdir.<sup>54</sup>

Resmi makamlar tarafından Kastamonu, Ankara, Amasya, İzmit, Düzce başta olmak üzere gibi Abaza muhacirleri iskan edilen birçok bölgede çocukların eğitimleri için gerekli okulların açılması için bu okullarda eğitim verebilecek muallimler mullimlerin atanması ve muhacir nüfusu hakkında bilgi talep edilmiştir.<sup>55</sup> Türkiye'deki Abazaların köylerde iskan edilmiş olmaları, onların anadillerini ve geleneksel kültürlerini uzun süre korumalarına katkı sağlamıştır.<sup>56</sup> II.Abdülhamid döneminde yurt çapında yürütülen eğitim ağırlıklı çalışmalardan muhacirlerin de

<sup>53</sup> Ömer Karataş, "19. Yüzyılda Balkanlarda Kafkas Muhacirlerinin İskanı", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, XII/2 (Kış 2012), s. 382.

<sup>54</sup> Nadejda Yemelyanova, **Abaza Halkının Kaderinde İslam-2**, [http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-2\\_post/](http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-2_post/), [07.02.2017].

<sup>55</sup> bkz. BOA, **MF.MKT. 57/56** [1295 C 16]; **MF.MKT. 57/57** [1295 C 16]; **MF.MKT. 57/58** [1295 C 16]; **MF.MKT. 57/60** [1295 C 16]; **MF.MKT. 57/63** [1295 C 17]; **MF.MKT. 61/1** [1296 Ra 22].

<sup>56</sup> Nadejda Yemelyanova, **Abaza Halkının Kaderinde İslam-1**, [http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam\\_post](http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam_post), [06.02.2017].

istifade ettirilmesine gayret edilmiştir. Özellikle muhacir köylerinde yaptırılan cami ve okul gibi yapılar Yıldız sarayı'ndan gönderilen fotoğrafçılarla resimlenmiştir.<sup>57</sup>

Türkiye'de 17. yy'dan itibaren Osmanlı Devleti idaresinde başlamak suretiyle Abaza kökenli birçok devlet adamı, asker, sporcu, bilim insanı, yazar ve sanatçı yetişmiştir. Bunlar arasında Sadrazamlık yapan Melek Ahmet Paşa, Koca Hüsrev Paşa, Abaza Mehmet Paşa, Tunuslu Hayrettin Paşa, Seydi Ahmet Paşa, Anadolu Hükümetinin ilk başvekili Hüseyin Rauf Orbay, ilk maliye bakanı Hakkı Behic, Abuk Ahmed Paşa, Beşiktaş Jimnastik Kulübü (BJK) kurucularından Ahmet ve Mehmet Fetgeri kardeşleri sayabiliriz.<sup>58</sup>

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından 1927 yılından 1985 yılına kadar yapılan nüfus sayımlarında anadil ile alakalı sorular da sorulmuştur. 1965 yılına kadar yapılan sekiz nüfus sayımında elde edilen anadil istatistik sonuçları kamuoyuna açıklanırken sonraki sayımlardaki veriler DİE tarafından açıklanmamıştır. Sayımı yapılan herkese yöneltilen anadille alakalı sorular, seneden seneye farklılık göstermiştir. 1927 ve 1935 sayımlarında “aile arasında konuşulan dil” sorusuyla veri toplanırken 1940 sayımında “ev içinde konuşulan dil” tanımı kullanılmıştır. 1955 yılında ise “ev halkının kendi arasında konuştuğu dil; 1960 ve 1965 tarihli nüfus sayımlarında ise “ev içinde ve aile içinde konuşulan dil” şeklinde tanımlamalarla anadil tespiti yoluna gidilmiştir.<sup>59</sup> Bu yolla Türkiye'de sınırlı ölçüde Abazaca üzerine istatistiki veri elde edilmişse de Abhaz ve Abaza dillerinin “Abaza” şeklinde tek seçenekte sorulduğu bu sayımda güvenilir bilgi alınması mümkün olmamıştır.

Yaptığımız araştırmalara göre Osmanlı Döneminde Anadolu'da 1800'lü yılların ortalarından başlayıp 20.yy başına kadar devam eden süreçte 120 kadar Abhaz ve 50 civarında Abaza köyü kurulmuştur.<sup>60</sup> Bunların coğrafi dağılımına bakıldığında iki ana eksen göze çarpmaktadır. Abhaz köylerinin ağırlıklı bölümü Marmara denizinin güneyindeki İnegöl'den Bartın'a uzanan bir hilal şeklinde

---

<sup>57</sup> bkz. EK-5.

<sup>58</sup> Ömer Büyüka, “Tarihte Osmanlı Abhazları”, **Kafkasya Yazıları**, S. 1, s. 42-53, İstanbul 1997, s. 42-51.

<sup>59</sup> Fuat Dünder, “Nüfus Sayımlarında Laz, Gürcü, Çerkes ve Abaza”, **Kafkasya Yazıları**, S. 1, İstanbul 1997, s. 21.

<sup>60</sup> bkz. EK-4.

yoğunlaşırken İç Anadolu ağırlıklı bir dağılım gösteren Abaza köyleri ise Adana-Samsun doğrultusunda bir hat şeklinde sıralanmaktadırlar.

## 1.5. Abazaca

### 1.5.1 Abazaca'nın Tarihi Gelişimi ve Lehçeleri

Abazalar ve Abhazlar, ortak bir kökene sahip olup eski dönemlerde aynı dili konuşmaktaydılar. Tarihi süreçte Abazaların Kafkas dağlarını aşarak daha kuzeydeki farklı bir coğrafyada yaşam alanları kurması sonrasında dil ve folklorik özelliklerdeki değişimlerin artmasıyla Abazalar adeta yeni bir kimlik oluşturmuşlardır. Böylelikle dilsel anlamdaki farklılıkların zamanla artması sonucunda bu dili çalışan Rus dilbilimcilerin çoğu tarafından Abazaca'nın müstakil bir dil olarak tanımlanmasına kapısı aralanmıştır.<sup>61</sup>

Abazaca, iki lehçeye sahiptir: 1. Aşıwa (Tapanta), 2. Aşkarıwa. Bu lehçeler birbirinden fonetik, morfolojik ve söz varlığı özellikleri anlamında ayrılmaktadır. Aşıwa lehçesi Kubina-Elburgan ve Guim-Psij ağızlarını kapsar. Kuij ve Apsua (Çegerey) ağızları ise Aşkarıwa lehçesini oluşturmaktadır. Aşkarıwa lehçesinin konuşulduğu köyler Kuijdu, Kuijçkuın ve Apsua'dır. Abazakt köyünde hem Aşıwa hem de Aşkarıwa lehçesi kullanan Abazalar yaşamaktadır. Bunların dışında kalan Abaza köylerinde konuşma dili ise Aşıwa lehçesidir. Abazaca'nın yazın dili Aşıwa lehçesinin Kubina-Elburgan ağzı üzerine bina edilmiştir.<sup>62</sup> Bu tercihte, Abazaların çoğunluğunu Aşıwaların oluşturmasını rol oynadığını söyleyebiliriz.

Abaza dili, geç dönemde alfabesine kavuşmuş dillerdendir. Geçtiğimiz yüzyılın başlarında Arapça harfleri esaslı bir alfabe kullanan Abazalar bu yolla bir takım yazılı malzemeler meydana getirmişlerdir. Bu alfabeyle medrese tarzı ilkokullarda eğitim veren isimlerin en tanınmışsı Umar Meker'dir.<sup>63</sup>

<sup>61</sup> Nata Lihova (Lih), **Apsua-Adıga Bızsuadırreh Alagala**, s. 11.

<sup>62</sup> Nata Lihova (Lih), **Abaza Bızsua Agrammatika**, s. 6.

<sup>63</sup> Nata Lihova (Lih), **a.g.e.**, s. 8.

1938 tarihinde yılında merkezi Sovyet idaresinin yayınladığı kararname gereği Kiril esaslı Abaza alfabesi kullanımına geçilirken resmi eğitim dilinin Rusça olması zorunluluğu getirilmiştir. Böylelikle Abaza dili ve Abaza edebiyatı, sadece eğitim müfredatının birer konusu haline getirilmiştir. 1923 yılında Tolistan Tobil (Tabulov) tarafından Latin esaslı bir Abaza alfabesinin oluşturulmasıyla birlikte Abaza çocuklarına anadillerinde altı yıl süreyle temel eğitim verilmiştir.<sup>64</sup> Tolistan Tobil'in Arap harfleri temel alarak geliştirdiği 2-3 alfabe halka ulaşım beklenen etkiyi sağlayamamıştır. Ancak onun Latin karakterleri esas alarak meydana getirdiği 1932 tarihli Abaza alfabesini Kiril esaslı alfabeye değiştirdiğinde tarihler 1938'i göstermekteydi. Abazaca alfabe çalışmaları alanında kuşkusuz en çok iz bırakan isim olan Tolistan Tobil, bu malzemelerle bir ilk olarak alfabe kitapları ve çeşitli öğretim malzemeleri hazırlamıştır. D. Agirbov, A. Kurçev, H. Kujev, N. Ozov, M. Malhozov ve N. Meremkulov gibi Abaza aydınlar da çalışmalarlarıyla Tolistan Tobil'in açmış olduğu yolda Abaza yazınına katkıda bulunmuşlardır.<sup>65</sup>

### 1.5.2. Abazaca Üzerine Çalışmalar

Abaza dilinin söz varlığı üzerine ilk çalışmayı yapan araştırmacı Johann Anton Güldenstädt olmuştur. Ancak onun eserinde kullandığı alfabe Abazaca'nın fonetik sisteminin zenginliğini ve özelliklerini göstermekten uzak kalmıştır. 1887 yılında yayınlanan P. K. Uslar'ın monografisi "Apsıwa Bızşua" Abazaca için bilimsel tespitlere dayalı bir takım bilgilere de yer vermektedir. Sistemik anlamda Abaza dilinin bilimsel olarak ele alınması Sovyetler Birliği'nin kurulması sonrasında mümkün olmuştur. Simon Basaria'nın "Küçük Karaçay Bölgesindeki Abaza Köyü" adlı çalışmasında yer verdiği Abazaca'nın Aşıwa lehçesindeki bazı sözcüklerin Abhazca'daki karşılıklarıyla mukayesesini 1920'li yıllarda kayıtlara geçmiş bir başka incelemedir. Yine aynı dönemde S. N. Canaşıya'ya ait bazı etnografik derlemelerde de Abazaca'dan örnek sözcüklere yer verilmiştir. Takip eden yıllarda A. N. Genko'nun yazıp tamamladığı "Abazinskiy Yazık [Abaza Dili]" isimli monografi,

<sup>64</sup> "The Abazians", *The Peoples of the Red Book*, <http://www.eki.ee/books/redbook/abazians.shtml>, [12.12.2016].

<sup>65</sup> Nata Lihova (Lih), *a.g.e.*, s. 8.

sistematik anlamda Abazaca'nın Aşıwa lehçesini fonetik, morfolojik ve cümle yapısı olarak ele alan önemli bilimsel bir yapıttır. Dilbilimci G. P. Serdyuçenko'nun 1955'de yayınlanan, Abazaca'nın fonetik ve morfolojik özelliklerini konu alan kitabı "Yazık Abazin [Abaza Dili]", yine bu alandaki ilk kaynaklardandır. Abazaca üzerine yapılan kapsamlı çalışmalar arasında Ketevan Lomtadze'nin imzasını taşıyan "Tapantskiy dialekt abhazskogo yazıka [Abhaz Dili'nin Tapanta Lehçesi]" ve "Aşharskiy dialekt i ego mesto sredi drugih abhazo-abazinskih dialektov [Aşkarıwa Lehçesi ve onun diğer Abhaz-Abaza Lehçeleri Arasındaki Yeri]" adlı monografileri sayabiliriz.<sup>66</sup>

### 1.5.3. Abazaca'nın Diğer Kafkas Dilleriyle İlişkisi

Bugünkü bütün Abaza-Abhaz, Çerkes ve Ubih boylarının ilk temsilcilerinin anavatan olarak Karadeniz kıyılarında yerleşim alanları seçmiş oldukları bilinmektedir. Abaza-Abhaz ve Çerkes grupları arasındaki küçük lehçe farklılıklarının zamanla büyüerek Abhaz ve Çerkes şeklinde iki farklı dil grubunun oluşumuna yol açtığı düşünülmektedir. Abaza-Abhaz ve Çerkes halklarının geçmişlerindeki ortaklığın kanıtlarından biri, halen bu dillerdeki ortak sözcüklerin etimolojisidir ki bunu basit bir kelime alışverişi biçiminde görmek yetersiz kalmaktadır. Uzman dilbilimciler bu diller arasında sesbilim, şekilbilim, kurgu bilim ve sözcük bilim anlamında da birçok ortak noktaya dikkat çekmektedir.<sup>67</sup>

Dilbilim alanında yapılan istatistiki çalışmalar sonucunda Abaza ve Çerkes dillerinin birbirinden ayrılmasının M.Ö. 2000'li yıllarda gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Abazaca ile Abhazca'nın birbirinden ayrılmasının tarihi ise değerlendirmelere göre yaklaşık 770 yıl geriye gitmektedir.<sup>68</sup>

Abaza ve Çerkes dillerindeki ortak ve benzer sözcükleri dilbilim çerçevesinde bilimsel olarak ele almak son derece önemlidir. Yapılacak analizler dillerin kriterlerinin oluşumunu ve bu iki dilin nasıl birbirini zenginleştirdiğini ortaya

<sup>66</sup> Nata Lihova (Lih), **Abaza Bızşua Agrammatika**, s. 7-8.

<sup>67</sup> Ywan Sara, s.5.

<sup>68</sup> Catford, J. C. (John Cunnison), s. 38.

koyacaktır. Böylelikle dilbilimcilerin çalışmalarına da ciddi bir katkı sağlanmış olacaktır. Elde edilecek veriler, bütün bunların da ötesinde anadilimizde eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.<sup>69</sup>

## 1.6. Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Abazaca'nın Durumu

### 1.6.1. Abazaca Eğitim-Öğretim

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Abaza Dili-Edebiyatı ve tarihi alanında çalışma yapan uzmanlar aşağıdaki kadrolarda istihdam edilmişlerdir:<sup>70</sup>

1. Çerkessk şehrinde Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti Beşeri Bilimler Araştırma Enstitüsü'ne bağlı olarak çalışan üç akademisyen.

2. Karaçayevsk şehrinde Karaçay-Çerkes Devlet Üniversitesi bünyesinde Abaza ve Çerkes Filolojileri Bölümü bölümünde çalışan akademisyenler Sergey Pazov, Liliya Pazova, Yekaterina Batalova ve Amir Klıçev.

3. Çerkessk şehrinde Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti Eğitimci Yetiştirme Enstitüsü kadrosundaki iki akademisyen.

4. Çerkessk şehrinde Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti Beşeri Bilimler Araştırma Enstitüsü Tarih bölümünde çalışmalar yürüten iki akademisyen.

Karaçay-Çerkes Devlet Üniversitesi'nin Abaza Dili-Edebiyatı bölümünde yaklaşık otuz öğrenci eğitim görmektedir. Bu alanda akademisyen olmak üzere iki öğrenci de yüksek lisans eğitimi almaktadır. İlkokullarda birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar olan öğrencilerin Abazaca derslerine giren öğretmenler, Karaçay-Çerkes Pedagoji Koleji tarafından hazırlanmaktadır. Burada öğretmen adaylarına Abazaca alanında eğitim veren bir akademisyen bulunmaktadır.<sup>71</sup>

Abaza Dili ve Edebiyatı öğretmenleri Karaçay-Çerkes Devlet Üniversitesi'nde yetiştirilmektedir. Ancak son yıllarda bu alanda eğitim görmek

<sup>69</sup> Ywan Sara, s.5.

<sup>70</sup> K.K.: Georgiy Çekalov; Bilal Hasaroko; Inna Dahçukova.

<sup>71</sup> K.K.: Bilal Hasarokov.



isteyen öğrencilerin sayısı yok denecek kadar azalmıştır. Daha önceleri Öğretmen Okulu adıyla faaliyet gösteren Pedagoji Kolejinde ilkokuldaki Abazaca dersleri vermek üzere kırk bayan öğretmen adayı eğitim almaktadır. 9. Sınıfı tamamlayanlardan isteyenlerin eğitim meslek lisesi konumundaki Koleje yerleşme imkanları bulunmaktadır. Anaokulları ve ilkokullarda görev alacak öğretmenler bu kolejde eğitim almaktadır. Kolej mezunlarının bir çoğu daha sonrasında enstitü yahut üniversite eğitimi de alabilmektedir. Üniversite Abaza Dili-Edebiyatı bölümüne her sene iki üç öğrenci alınmaktaysa da düzenli devam eden sayısı oldukça düşüktür. Beş yıl süren eğitimi tamamlayıp mezun olan sınırlı sayıdaki öğrencilerden meslek olarak bu alanı tercih edenler çok daha az sayıdadır.<sup>72</sup>

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Abaza Dili-Edebiyatı derslerinin okutulduğu okul sayısı 34'tür. Bu okulların 18'i Çerkessk şehrinde, 13 adeti bazı Abaza köylerinde, iki okul Ustceguta şehrinde ve bir okul da Habez kasabasında bulunmaktadır. Abaza köylerinin hepsinde okul mevcut değildir. Malabazinsk, Abazahabl ve Tapanta köylerindeki öğrenciler tek bir okulda eğitim almaktadır. Psij ve Krasny Vostok (Guimlokt) köylerinde ikişer okul mevcuttur. Müfredatında Abazaca'ya yer veren bu okullarda birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrenciler haftada üç saat Abazaca, üç saat Abaza edebiyatı dersi görmekte iken dokuzuncu sınıftan on birinci sınıfa kadar olan öğrencilere ise haftada iki saat Abazaca, iki saat de Abaza edebiyatı dersi verilmektedir.<sup>73</sup>

Abazaca için hazırlanan yeni müfredata göre birinci sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar öğrencilere haftada 2 saat Abaza dili, 1 saat de Abaza edebiyatı dersi verilmektedir. Onuncu ve on birinci sınıflarda ise haftada bir saat Abaza dili, bir saat de Abaza edebiyatı dersi okutulmaktadır. Bu sınıflarda da ders saatinin artırılması planlanmaktadır. Eylül 2017 tarihinden başlayarak bu dersler onuncu sınıflar için haftalık iki saat Abazaca, bir saat de Abaza edebiyatı okutulacaktır. Daha sonra da on birinci sınıflar için aynı artırımın yapılması öngörülmektedir. Beş altı sene öncesine kadar haftada 3 saat Abazaca, 2 saat Abaza edebiyatı şeklinde okutulan dersler,

---

<sup>72</sup> K.K.: Georgiy Çekalov.

<sup>73</sup> K.K.: Bilal Hasarokov.

Rusya Federasyonu Federal Eğitim Yasası'nın yerel anadillerde öngördüğü müfredat doğrultusunda 2 saat Abazaca ve 1 saat Abaza edebiyatı şeklinde değiştirilmiştir.<sup>74</sup>

Okullarda haftada iki saat olarak okutulmakta olan Abazaca ders saatinin diğer yerel dillerle birlikte haftada beşe çıkarılması için son dönemlerde sivil toplum örgütlerinin bir takım girişimleri bulunmaktadır.<sup>75</sup>

Şehirdeki okullarda verilen eğitim müfredatı daha hafif niteliktedir. Köy okullarında bir yılda verilen Abazaca ders, şehir okullarında 2 seneye yayılarak verilmektedir. 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde kullanıma girecek 25 okuldan ikisi İnjiç-Çukun (Yınciglokt) ve Karapago adlı Abaza köylerinde açılacaktır.<sup>76</sup>

**Tablo-1 : 2016-2017 Eğitim-Öğretim döneminde müfredatında Abazaca ders yer alan okullarda uygulanan haftalık ders saatleri<sup>77</sup>**

	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	9.sınıf	10.sınıf	11.sınıf
<b>Abaza Dili</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>1<sup>78</sup></b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>Abaza Edebiyatı</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>2</b>

### **1.6.2. Abazaca Eğitim-Öğretim Materyalleri**

Resmi müfredat gereği halihazırda Abaza Dili ve Abaza Edebiyatı derslerinde okutulmakta olan ders kitapları şunlardır:<sup>79</sup>

<sup>74</sup> K.K.:Inna Dahçukova.

<sup>75</sup> K.K.: Georgiy Çekalov.

<sup>76</sup> K.K.:Inna Dahçukova.

<sup>77</sup> K.K.: Bilal Khasarokov; Leona Knuhova.

<sup>78</sup> Köy okullarında haftada 2 ders saati olarak uygulanmaktadır. (K.K.: Inna Dahçukova).

- Harıfba [Dil ve Edebiyat], 1.kl. [sınıf], Tlısova L., Ekba N., Hamukova Ő., 2016.
- Abaza Bızşua, 2.kl. [sınıf], Pazov S., Smır L., Mahojeva L., 2008.
- Abaza Bızşua, 3.kl. [sınıf], Cerdisov M., Cerdisova A., 2000.
- Abaza Bızşua, 4.kl. [sınıf], Cerdisov M., Pazov S., 2003.
- Abaza Bızşua, 5.kl. [sınıf], Klıçev R., Tabulova N., Cerdisov M., 2010.
- Abaza Bızşua, 6.-7.kl. [sınıf], Klıçev R., Tabulova N., Cerdisov M., Pazov S., 2013.
- Abaza Bızşua, 8.kl. [sınıf], Tabulova N., Tlısova L., Pazov S., 2014.
- Abaza Bızşua, 9.kl. [sınıf], Tabulova N., Tlısova L., 1993.
- Abaza Literatura, 2.kl. [sınıf], Tlısova L., Smır L., 2012.
- Abaza Literatura, 3.kl. [sınıf], Kopsergenova V., Haçukova A., 2015.
- Abaza Literatura, 4.kl. [sınıf], Kopsergenova V., Haçukova A., Őebzuhova L., 2007.
- Abaza Literatura, 5.kl. [sınıf], İonova A., Candarova L., Cerdisova A., 2012.
- Abaza Literatura, 6.kl. [sınıf], İonova A., Candarova L., Cerdisova A., 2014.
- Abaza Literatura, 7.kl. [sınıf], Mahojeva L., Dagujiyev M., 2013.
- Abaza Literatura, 8.kl. [sınıf], Batalov K., 2014.
- Abaza Literatura, 9.kl. [sınıf], Batalov K., 2015.
- Abaza Literatura [Okuma Parçaları], 10.kl. [sınıf], Tugov V., Gukeva Z., 1994.
- Abaza Literatura [Ders kitabı], 10.kl. [sınıf], Tlısova L., Smır L., 2012.
- Abaza Literatura [Okuma Parçaları], 11.kl. [sınıf], Tlısova L., Smır L., 2012.
- Abaza Literatura [Okuma Parçaları], 11.kl. [sınıf], Tlısova L., Smır L., 2012.

Son dönemde Abhaz-Abaza dili ve edebiyatı üzerine çalışan Abaza ve Abhaz dilbilimcilerden birkaçını Şu Şekilde sayabiliriz: L.P. Çkadua, N.T. Tabulova, Ő.K. Arstaa, T.P. Şakrıl, E.P. Şakrıl, N.V. ArŐba, P.K. Gublia, V.A. Amçba, R.N. Klıçev, S.A. Amçba, S.U. Pazov, S.H. İonova, L.R. Hagba, E.K. Kilba ve O.P. Dzidzaria.<sup>80</sup>

<sup>79</sup> K.K.:Inna Dahçukova.

<sup>80</sup> Nata Lihova (Lih), **Abaza Bızşua Agrammatika**, s. 8.

### 1.6.3. Abaza Görsel ve Yazılı Medyası

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde "Abazaşta" adlı Abazaca yayın yapan bir devlet gazetesi bulunmaktadır. Haftada iki kez yayınlanan bu gazeteden başka "Maramız" adında senede dört defa Abazaca basılan bir de çocuk dergisi bulunmaktadır. Maramız gazetesinin ilk sayısı Eylül 1993 tarihli'dir.<sup>81</sup>

5 Mayıs 1933 tarihinden başlayarak Çerkesçe yayınlanan "Kızıl Çerkes" [Çerkes Plij] gazetesinde Abazaca'ya da bir sayfa ayrılmıştı.<sup>82</sup> Bağımsız olarak 23 Temmuz 1938'de "Çerkes Kapş" [Kızıl Çerkes] ismiyle yayın dünyasına giren ilk Abazaca gazetenin istihbarak ve editörlük görevini Davut Ozov (Waz) ve Umar Kurjeva (Kuirc) yürütmekteydi. Gazetenin diğer emektarları ise Datka Thaytsuhov (Thaytziuh), Nuh Meremkulov (Meremkuil) ve Hacgeri Dudarukov (Dıdarıkua) gibi gazetecilerdi. II. Dünya Savaşı'nda gazete yayın ekibindeki en deneyimli isimler cepheye gitmiş ve Nuh Meremkuil, Muhamed Egdza, Hacgeri Dıdarıkua ve Datka Thaytziuh gibi gazeteciler bu savaşta hayatlarını kaybetmişlerdir. Gazete, Kasım 1945'e dek yayınına ara vermiştir. Cepheden dönmeyi başaran Hamid Cır, Fuad Malhuaz, Sanyat Mauh, Camledin Ağırba, Umar Yerij ve Zamahşeri Haçıkua yeniden gazetelerinde çalışmaya koyuldular. Gazete, Abaza dili ve edebiyatıyla birlikte milli düşüncenin ve toplumsal bilincin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuştur. "Çerkes Kapş" olan ismi 1958 yılında "Kommunizm Alaşara" olarak değiştirilen gazete, 1991 yılı başından itibaren ise "Abazaşta" (Abaza Yurdu) ismini kullanmaya başlamıştır.<sup>83</sup>

Abazaşta Gazetesinin 2013 yılından itibaren tüm sayıları pdf formatında internet ortamında yayınlanmaktadır.<sup>84</sup>

Karaçay-Çerkes Devlet Televizyon kanalında Perşembe günleri 90 dakika süreyle Abazaca televizyon yayını yapılmaktadır. Bu sürenin 20 dakikası güncel haber bültenine ayrılmakta, kalan sürede çeşitli programlar yayınlanmaktadır.

<sup>81</sup> K.K.: Georgiy Çekalov.

<sup>82</sup> K.K.: Georgiy Çekalov.

<sup>83</sup> Firdaus Kuil, "65-tıy god Gazeti Abazaşta" '65. Yılında Abazaşta Gazetesi', **Abaza** [Dergi], no: 5, Sohum 2003, s. 40-41.

<sup>84</sup> bkz. <http://abazashta.smi09.ru>, [02.01.2017].

Karaçay-Çerkes Devlet Radyo kanalında haftaiçi hergün 20-25 dakika kadar Abazaca yayın yapılmaktadır. Yerel televizyon kanalı 12 Haziran 1993’de, yerel radyo kanalı ise 4 Temmuz 1957’de Abazaca yayınlara başlamıştır.<sup>85</sup>

Abazaca TV ve Radyo yayınları “GTRK Karaçayevo-Çerkesiya” [Karaçay-Çerkes Devlet Televizyon-Radyo Şirketi] adlı kullanıcı hesabıyla youtube video sitesinde güncel olarak yayınlanmaktadır.<sup>86</sup>

#### **1.6.4. Abazaca Anaokul Eğitimi ve Çocuklardaki Anadil Sorunu**

Karaçay-Çerkes’deki mevcut on üç Abaza köyünün dokuzunda anaokulu bulunmaktadır. Bu anaokullarında bugüne kadar eğitim müfredatı tamamen Rusça ise de öğretmenler çocuklarla iletişimde Abazaca kullandıklarından çocuklar anadillerini iyi derecede öğrenip kullanabilmekteydiler. Ancak son yıllarda televizyon ve internet kanallarının yaygınlaşması sonucu sürekli Rusça yayın izlemek durumunda kalan Abaza çocuklar anadillerinden önce akıcı şekilde Rusça konuşmaya başladılar. Anadil gerilemesi bakımından köylerde yetişen çocuklar şehirlerdeki ekranlarına benzemeye başlamışlardır. Bu yolla çocukluk döneminde Rusça temelin pekişmesi sonrasında Abazaca bilen çocuklar dahi anadillerini konuşmada giderek daha da zorluk çekmeye başlamışlardır. Anadilin önemini annelere de aktarmak, en az anadili çocuklara öğretmek kadar önemli. Anne-babalarının Abazaca’yı sadece kendi aralarında konuşma dili olarak kullanmasından dolayı Abazaca’yı öğrenememiş çocukların yanısıra annelerinin Abaza olmamasından dolayı Abazaca konuşamayan çocuklar adeta Rusça’ya mahkum edilmektedir. Bu olumsuz gidişi durdurmak adına Alaşara derneği çocuklara hitap eden çeşitli çizgi filmlere Abazaca dublaj yapma projelerine imza atmıştır. Ayrıca anaokullarında uygulanmak üzere konunun uzmanlarına yeni bir müfredat hazırlanmıştır. Anaokulundaki eğitimciler de anadil konusunda imkanlar dahilinde

<sup>85</sup> K.K.: Georgiy Çekalov; Inna Dahçukova.

<sup>86</sup> bkz. <https://www.youtube.com/user/KarinaN100587/videos>, [13.02.2017].

özveriyle çalışmaktadır. Öğrencilerine Abazaca şarkılar ve şiirler öğretmekte, piyesler sahneletmektedirler.<sup>87</sup>

## 1.7. Türkiye’de Abazaca’nın Durumu

1965 sayımı resmi sonuçlarına bakıldığında Abazaca’nın çoğunluğu Bolu (Düzce) ve Sakarya’da yaşayan 4.563 T.C. vatandaşının anadili olarak istatistiki kayıtlara geçirildiği görülmektedir. Bu tasnifte “Abazaca” isimlendirmesi gerek Apsıwa gerekse Aşıwa ve Aşkarıwa topluluklarının dillerini kapsayacak şekilde Türkçe’deki literatüre uygun olarak uygulanmıştır.<sup>88</sup>

Abaza toplumu Kafkasya’da Ruslarla mücadele ederken aynı kaderi paylaştığı kardeş Kafkas halklarıyla birlikteliğini Osmanlı Devleti’nde ve devamında Türkiye Cumhuriyeti’nde de devam ettirmiştir. 1908’de “Çerkes İttihad ve Teavün Cemiyeti” adıyla Kafkas muhacirlerince kurulan ilk “Kafkas” sivil toplum örgütü, Çerkesçe alfabe çalışmaları, Çerkesçe-Osmanlıca gazete yayını ve Kafkasya’da okulların açılması gibi eğitim ağırlıklı faaliyetler yürütmüştür. Akabinde İstanbul merkezli olarak meydana getirilen “İstanbul’da Kafkasyalılar Arasında Neşr-i Maarif Cemiyeti” (1914), “Kafkasya İstiklal Komitesi” (1915), “Türkiye’deki Kuzey Kafkasya Siyasi Göçmenleri Komitesi” (1916), “Şimali Kafkasya Cemiyeti” (1918), “Çerkes Kadınları Teavün Cemiyeti” (1919) ve “Kafkas Teali Cemiyeti” (1920) gibi dernek yapılanmaları çoğunluğu devlet adamı asker kökenli olan Abaza üyelerin de faal oldukları sivil toplum örgütleri olmuştur.<sup>89</sup>

Abazaca alanında Türkiye’de literatür taraması yaptığımızda 1975-1978 yılları arasında yayın hayatında yer alan **Yamçı** dergisinin ek olarak okuyucularına sunduğu Kafkas Alfabeleri serisi kapsamında yayınladığı Türkçe açıklamalı “Abazin (Abaza) Alfabeti” adlı standart Kiril esaslı Abaza alfabetini içeren fasikül, ilk yazılı

---

<sup>87</sup> K.K.:Leona Knuhova.

<sup>88</sup> Fuat Dünder, **a.g.m.**, s. 23.

<sup>89</sup> Erol KARAYEL, Kuruluşundan Kapanışına Çerkes Kadınları Teavün Cemiyeti, <http://www.kafkasevi.com/index.php/article/detail/441>, [11.05.2017].

materyal olarak karşımıza çıkmaktadır.<sup>90</sup> Kafkas Dernekleri Federasyonu tarafından yayınlanan “Türkçe-Abazaca-Abhazca Mini Sözlük ve Seçme Abaza Atasözleri” (Ankara 2006), “Abhazca-Abazaca Öğretim ve Konuşma Kılavuzu” (Ankara 2006) ve “Anban-Alfabe” (Ankara 2007) adlı çalışmalar gerek kurslarda gerekse okullarda seçmeli ders olarak Abazaca’nın okutulabilmesine katkıda bulunmak amaçlı olarak hazırlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren uyguladığı yeni müfredata göre 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak “Yaşayan Diller ve Lehçeler” dersi altında haftada 2 saat Abazaca ders okutulmasına imkan tanımıştır.<sup>91</sup> Bu kapsamda yeterli sayıda öğrencinin talebi halinde öğreticinin bulunduğu yerlerde Abazaca seçmeli ders sınıfı açılabilir. Ancak Abaza adıyla hazırlanan ders kitabı ve müfredat sadece Abhazca üzerine kurulmuştur. 2014’te Sakarya-Hendek’de açılan Nüfren Beylice Köyü Ortaokulu, Türkiye’de bu dersin okutulduğu ilk öğretim kurumu olmuştur.<sup>92</sup>

Üniversite kategorisinde Türkiye’de ders programında Abaza (Abhaz) diline yer veren tek yüksek öğretim kurumu Boğaziçi üniversitesidir. 2013 yılından başlayarak Fen-Edebiyat Fakültesi Dilbilim bölümü çatısı altında bu ders seçmeli ders olarak okutulmaktadır.<sup>93</sup>

Teknolojik gelişmelere paralel olarak gerek Kafkasya’da gerekse Türkiye’de Abazaca’ya dijital konumda erişim ve bu dilde çalışma imkanı sağlayan Android uygulamalar da bulunmaktadır. Bu alanda Abazaca için yapılmış ilk çalışma İgor Kakupşev’e ait “Abazaca-Rusça ve Rusça-Abazaca Sözlük” uygulamasıdır.<sup>94</sup> Türkiye’de Kafkas Dernekleri Federasyonu katkılarıyla Ahocba İrfan Okuyucu

<sup>90</sup> bkz. “Abazin (Aşıwa-Aşkarıwa) Alfabeti”, **Yamçı Dergisi**, Mayıs 77-Şubat 78, S. 7-16, Ankara 1978.

<sup>91</sup> [https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/adigece\\_abazaca\\_ortaokul.pdf](https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/adigece_abazaca_ortaokul.pdf), [15.12.2016].

<sup>92</sup> [www.duzceyerehaber.com/duzce-haberleri/31939-Abazaca-ilk-Sinif-Nufrende-Acildi#.WUmuVPnygy4](http://www.duzceyerehaber.com/duzce-haberleri/31939-Abazaca-ilk-Sinif-Nufrende-Acildi#.WUmuVPnygy4), [25.05.2017].

<sup>93</sup> [http://www.boun.edu.tr/tr\\_TR/Content/Akademik/Lisans\\_Katalogu/FenEdebiyat\\_Fakultesi/Dilbilim\\_Bolumu](http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Akademik/Lisans_Katalogu/FenEdebiyat_Fakultesi/Dilbilim_Bolumu), [14.04.2017].

<sup>94</sup> <https://play.google.com/store/apps/details?id=ru.yandex.ivkakupshev.dict>, [02.04.2017].

tarafından hazırlanan Abhaz dilindeki “Abazaca-Türkçe ve Türkçe-Abazaca Sözlük” bu alanda yapılmış en yeni uygulamadır.<sup>95</sup>

Evde seyredilen televizyon yayınların çocukların dili öğreniminde etkisi tartışılmaz önem taşımaktadır. Türkiye’de ulusal bazda uydu yayını yapacak bir televizyonun yatırım ve işletme giderlerinin yüksekliğinden dolayı alternatif bir çözüm olan IP TV adı verilen internet üzerinden yayın yapan bir televizyon kanalının kurulması düşüncesi doğmuştur. Seyredilirliği uydu yayını yapan televizyon kanallarına kıyasla çok düşük olsa da, teknik manada kurulması ve finansal olarak sürdürülebilirliği yüksek olan bu yöntemle yapılan yayının smart tv özellikli televizyon ekranından takip edilme imkanı da bulunmaktadır. Buradan hareketle 21 Nisan 2017 tarihinde itibaren **www.apratv.net** adresinden 7 gün 24 saat esasıyla Abazaca yayın yapmakta olan Apra TV, yayın politikası olarak gündüz saatlerinde olabildiğince çocuklara yönelik programlara yoğunlaşırken saat 18:00’den sonra ise büyüklere dönük programlara ağırlık vermektedir.<sup>96</sup>

---

<sup>95</sup> bkz. [https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sozluk.kaffed.abazaca\\_turkce&hl=tr](https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sozluk.kaffed.abazaca_turkce&hl=tr), [11.01.2017].

<sup>96</sup> K.K.: **Erol Karayel**.



## İKİNCİ BÖLÜM

### 2. ABAZACA'NIN SÖZ VARLIĞI

#### 2.1. Abaza Alfabesinin Transliterasyonu<sup>97</sup>

Kiril Harf	Karşılığı	Kiril Harf	Karşılığı
1. а	: a	36. н	: n
2. б	: b	37. о	: o
3. в	: v	38. п	: p
4. г	: g	39. пI	: ṗ
5. гв	: gu	40. р	: r
6. гъ	: ğ	41. с	: s
7. гъв	: ğu	42. т	: t
8. гъь	: ğ̇	43. тл	: ṫh
9. гь	: ğ̇	44. тш	: ṫʃ
10. гI	: ğ̇	45. тI	: ṫ
11. гIв	: ğ̇u	46. у	: w/u
12. д	: d	47. ф	: f
13. дж	: ĉ	48. х	: ħ
14. джв	: ĉ	49. хв	: ħu/hu
15. джь	: c	50. хъ	: k
16. дз	: dz	51. хъв	: ku
17. е	: ye	52. хь	: ħ̇
18. ж	: ĵ	53. xI	: ħ̇
19. жв	: j	54. xIв	: ħ̇u
20. жь	: j	55. ц	: ts
21. з	: z	56. цI	: tz
22. и	: i	57. ч	: ç
23. й	: y	58. чв	: çʃ
24. к	: k	59. чI	: ĉ
25. кв	: ku	60. чIв	: ĉ
26. къ	: k̇	61. ш	: š
27. къв	: k̇u	62. шв	: š
28. къь	: k̇̇	63. шI	: ĉ
29. кь	: k̇̇	64. щ	: ş
30. кI	: k̇̇	65. ь	: ‘
31. кIв	: k̇̇u	66. ы	: ı
32. кIь	: k̇̇̇	67. э	: e
33. л	: l	68. ю	: yu
34. ль	: l̇	69. я	: ya
35. м	: m		

<sup>97</sup> Kısmen fonetik olarak oluşturulan bu karşılıklar, mevcut Latin transkripsiyon denemelerinin Abaza Alfabesini tam anlamıyla karşılamakta yetersiz kalması nedeniyle kullanım kolaylığı da gözönünde bulundurularak Windows esası karakterler arasında seçilerek çalışmada kullanılmıştır.

## 2.2. Abazaca-Türkçe Sözlük<sup>98</sup>

01. a [a] \_\_\_\_\_

**аб** [ab] (i.) iğdiş edilmiş keçi, erkek

**áба** [aba] (i.) baba

**абабарá** [ababara] (f.i.) görüşmek, buluşmak, biraraya gelmek; görüşme, mülakat

**абадзáх** [abadzah] (i.) Abzeh

**абадý** [abadu] (i.) dede, büyükbaba

**абадýрра** [abadırра] (f.i.) tanışmak; tanışıklık

**абáза** [abaza] (i.) Abaza

**абазабызшва** [abazabızşa] (i.) Abazaca

**абазашта** [abazašta] (i.) Abaza yurdu

**абакIрá** [abakra] (f.i.) güreşmek; mücadele etmek

**абán** [aban] (iz.) işte şu, şurada (nesne)

**абаныла** [abanıla] (iz.) işte şuraya doğru

**абапсá** [abapsa] (i.) üvey baba

<sup>98</sup> L.H. Smır, **Abazinsko-Russkiy Slovar Nazvaniy Rasteniy** ‘Abazaca-Rusça Bitki İsimleri Sözlüğü’, Çerkessk 1999; Bekir Habat, **Türkçe-Abazaca-Abhazca Mini Sözlük ve Seçme Abaza Atasözleri**, Kafkas Dernekleri Federasyonu, Ankara 2006; Aldona Ajiba - Bekir Habat, **Abhazca-Abazaca Öğretim ve Konuşma Kılavuzu**, Kafkas Dernekleri Federasyonu, Ankara 2006; Ahmet Candarov, Abaza-Wuriş Ayçajaga ‘**Abazaca-Rusça Konuşma Kılavuzu**’, Çerkessk 1991; Hamid Jirov - Nazir Ekba, **Rusça-Abazaca Sözlük**, Moskova 1956; Pital Lafişev, **Abazaca-Rusça-Latince Biyoloji Sözlüğü**, Çerkessk 2001; Vladimir Tugov, Abaza-Wuriş Ajar ‘**Abazaca-Rusça Sözlük**’, Moskova 1967; Tobil Nurya, **Tapanta-Şkariwa Şkariwa-Tapanta Ajar** (Tapanta-Şkariwa, Şkariwa-Tapanta Sözlük), Çerkessk 1999; Umar Yerişev - Nurya Tabulova, **Rusça-Abazaca Siyasal-Politik Terimler Sözlüğü**, Çerkessk 1983; Haydar Özdemir (derl.), **Türkçe-Abazaca Sözlük**, Yayınlanmamış Sözlük Derlemesi; Cerdis Muhacir - Paz Sergey, **Abaza Bızşua-4**, Çerkessk 1993; Fehmi Ağırba, **Abhazca-Türkçe Sözlük**, İstanbul 1990; Gakilya Kemaletdinova (Haz.) **Rusça Büyük Sözlük**, Fono Yayınları, İstanbul 2008; Mariyat G. Kharatokova, “Tyurkskie zaimstvovaniya v Abazinstvennoy Yazıke” ‘Abazaca’daki Türki Dillerden Alınmış Sözcükler’, **Pyatigorskogo gosudarstvennogo lingvistiçeskogo universiteta**, no: 2, Pyatigorsk 2010, s. 38-43; Candan Kuş Şahin - Ulvi Erhan Erol, “Türk Bahçelerinin Tasarım Özellikleri” **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri: A, Sayı: 2, Yıl: 2009, ISSN: 1302-7085, s. 170-181, Isparta 2009; Nevin Tanker - Mehmet Koyuncu - Maksut Coşkun, **Farmasötik Botanik**, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, s. XIV-XIX, Ankara 2007; **Gülseri Yılmaz** (Kelemet); **Gülbeyaz Yıldırım** (Habat); **Fahri Demir** (Pintzaca); **Ahmet Yılmaz** (Habat).

**абáр** [abar] (iz.) işte bu, burada (nesne)  
**абарарат** [abararat] (iz.) işte bunlar  
**абарáса** [abarasa] (zf.) böyle  
**абарáт** [abarat] (iz.) bunlar  
**абарауаса** [abarauasa] (zf.) işte o şekilde  
**абарауат** [abarauat] (iz.) işte onlar  
**абарыла** [abarıla] (i.) işte buraya doğru  
**абáфра** [abafra] (f.i.) boğuşmak, kavga etmek, birbirini yemek; boğuşma, kavga, döğüş  
**абахщá** [abağşa] (i.) hala  
**абахщапá** [abağşapa] (i.) hala oğlu  
**абахщапхIá** [abağşapha] (i.) hala kızı  
**áбахъзы** [abahzı] (i.) baba adı  
**абашта** [abašta] (i.) atayurt  
**абаштагIв** [abaštađu] (i.) vatandaş  
**абашталагIв** [abaštalađu] (i.) soydaş; hemşeri  
**áбаща** [abaşa] (i.) amca  
**абашщапá** [abaşapa] (i.) amca oğlu  
**абашщапхIá** [abaşapha] (i.) amca kızı  
**абга** [abga] (s.) tüm, bütün  
**абдáз** [abdaz] (i.) abdest  
**абджъáр** [abcar] (i.) silah  
**áбла** [abla] (i.) balta tersi  
**áбхъва** [abkua] (i.) kaynata, kayınpeder  
**абхъвынд** [abkuınd] (i.) kayın birader  
**абшIара** [abčara] (i.) bir yaş altı ođlak sürüsü çođ.i.

**абшы́с** [abʃɪs] (i.) bir yaşına gelmemiş oğlak

**áбыгъь** [abɪg̃] (i.) teke

**абы́к** [abɪk] (y.) Cup! (düşme esnasında çıkan ses)

**авáнс** [avans] (i.) avans, öndelik, pey

**аванс ры́тра** [avans rɪtra] (f.) avans vermek

**авáр** [avar] (i.) Avar

**австра́лия** [avstraliya] (i.) Avustralya

**автобиогра́фия** [avtobiografiya] (i.) otobiyografi

**авто́бус** [avtobus] (i.) otobüs

**автокра́т** [avtokrat] (i.) otokrasi

**автомобі́ль** [avtomobí] (i.) otomobil

**автоно́м** [avtonom] (i.) özerk

**áвтор** [avtor] (i.) yazar; yarımcı

**авторгѣвзá** [avtorǵuza] (i.) yardımcı yazar

**авторгѣвзáра** [avtorǵuzara] (i.) yardımcı yazarlık

**авто́рзлара** [avtorzlara] (i.) yazar olma (durum)

**авторита́р** [avtoritar] (s.) otoriter

**автохто́н** [avtohton] (s.) otohton, yerli

**ага́ [1]** [aga] (zf.) her ne kadar

**ага́ [2]** [aga] (b.) amma da

**агагъи́** [agaǵi] (b.) çok, inanılmaz boyutta

**агара́** [agara] (i.) harcama

**агруа́** [agrwa] (i.) Megrel

**агвхъáуа** [agukawa] (i.) Çerkes

**агъа́** [aǵa] (i.) düşman

**агъара** [ağara] (i.) düşmanlık  
**агърачра** [ağraçra] (f.) şişmek  
**агърачы** [ağraçı] (s.) şiş, kabartı  
**агърашы** [ağraşı] (s.) donmuş  
**агътIа** [ağta] (i.) kavak, bot. populus l.  
**агътIаквайчIва** [ağtakuayça] (i.) karakavak, bot. populus nigra l.  
**агътIацIлашкIвокIва** [ağtatzlaşkuoķua] (i.) akkavak, bot. populus alba l.  
**áгъь** [ağ] (s.) üstün, yeğ  
**áгъьма** [ağma] (i.) sağ  
**агъьмала** [ağmala] (i.) sağa doğru; sağdan  
**агъиква** [ağikua] (i.) vesaire  
**áгIа** [1] [ağa] (i.) vakit, sezon  
**агIá** [2] [ağa] (i.) kayış, kemer  
**áгIан** [ağan] (i.) an, zaman  
**агIап** [ağap] (i.) açlık, kıtlık  
**агIапыц** [ağapıts] (i.) azı dişi, eş.anl. хъапыц  
**агIба́** [ağba] (i.) sekiz (8)  
**агIгIвы́** [ağǵui] (i.) sekiz kişi  
**агIмыста́** [ağmısta] (i.) soylu, asilzade  
**агIшвгIвы́** [ağşǵui] (i.) sekiz yüz kişi  
**агIшвы** [ağşı] (i.) sekizyüz  
**агIыла** [ağıla] (zf.) zar-zor  
**агIылахIва** [ağılaħua] (zf.) zorlukla, güç-bela  
**áгIвпара** [1] [ağupara] (f.) atlamak  
**агIвпара́** [2] [ağupara] (f.) çatlamak; yarılmak

**агІвпáрта** [aǵuparta] (i.) çatlak olуşan yer

**áгІвсра** [aǵusra] (f.) geçmek, geride bırakmak

**агІвырпарá** [aǵuirpara] (f.) yarmak

**адá** [ada] (i.) kurbaǵa, eş.anl. дагъбы

**адабыжьмакъ** [adabijmaq] (i.) kaplumbaǵa

**адабыжьмакъ** [adabijmaq] (i.) kaplumbaǵa, eş.anl. даджьмакъв

**ададжьына** [adacına] (i.) mezgeldek, küçük toy kuşu

**адамхІáчІва** [adamħaça] (i.) kurbaǵa yavrusu, eş.anl. дагъьмхІачІв

**адапкъына** [adapқına] (i.) kanada şifa otu, bot. erigeron canadensis l.

**адáт** [adat] (i.) adet

**адахІвра** [1] [adaħura] (i.) zincirsi su mercimeǵi, bot. lemna trisulca l.

**адахІвра** [2] [adaħura] (i.) lilpar (bataklık nergisi), bot. caltha palustris l.

**адахІврадза** [adaħuradza] (i.) küçük su mercimeǵi, bot. lemna minor l.

**адвока́т** [advokat] (i.) avukat, eş.anl. уакъыль

**адгáла** [adgala] (s.) düzenli; hazır, kurulu

**адгалга** [adgalga] (i.) donatı

**адгалга** ъамапсымакѡа [adgalga ‘amapsımaqua] (i.) donanım, teçhizat, ekipman

**адгъагІвымсага** [1] [adǵaǵuımsaga] (i.) kuşkonmaz, bot. asparagus l.

**адгъагІвымсага** [2] [adǵaǵuımsaga] (i.) yemeklik kuşkonmaz, bot. asparagus officinalis l.

**адгъаджыш** [adǵaǵiş] (i.) sarımsak, bkz. джыш, bot. allium sativum l.

**адгъакъаб** [adǵaқab] (i.) sakız kabaǵı, bot. cucurbita pepo l.

**адгъакъван** [adǵaқuan] (i.) kişniş, bot. coriandrum sativum l.

**адгъакІакІырса** [adǵaқaқırsa] (i.) peçek (eşek maydonozu), bkz. кІакІырса, bot. anthriscus nemorosa (bieb.) spreng

**áдгъыл** [adǵıl] (i.) yer, arazi, arsa

**адгылацIахъ** [adǵilatzaḥ] (i.) yeraltı

**адгылбамбий** [adǵılbambiy] (i.) yemlik otu, bkz. рхъабамбий, bot. tragopogon l.

**адгылжвумп** [1] [adǵıljump] (i.) dağ çileği (yer çileği), bot. fragaria vesca l.

**адгылжвумп** [2] [adǵıljump] (i.) misk kokulu çilek, bot. fragaria moschata duch.

**адгылпкъына** [adǵılpqına] (i.) semizotu, bkz. тшыбгъахъвшв, bot. portulaca oleracea l.

**адгылраса** [1] [adǵılrasa] (i.) yer fıstığı, bot. arachis hypogaea l.

**адгылраса** [2] [adǵılrasa] (i.) kestane, bot. castanea sativa mill.

**адгылрасадза** [adǵılrasadza] (i.) yer fıstığı, bkz. адгылраса, bot. arachis hypogaea

**адгылрхърджыгIв** [adǵılrḫarcıǵu] (i.) çiftçi

**адгылхIа** [adǵılḫa] (i.) yerelması, bkz. шIрыкIва, bot. helianthus tuberosus l.

**адгылхIврапшдза** [adǵılḫurapşdza] (i.) acı bakla (termiye), bot. lupinus l.

**адгылцIсрá** [adǵıltzsra] (i.) deprem, yer sarsıntısı

**аджвы́** [aǰı] (z.) biri; birileri

**аджвы йылу** [aǰı yılu] (i.) taraftar, yandaş

**аджь** [ac] (i.) meşe, bkz. джычIвы, bot. quercus l.

**áджьаль** [acaǰı] (i.) ecel

**аджьальыда** [acaǰııda] (i.) tarakotu, bot. cynosurus cristatus l.

**аджьаркъвыд** [acarḫııd] (i.) nohut, bkz. кIыркIылаш, bot. cicer arietinum l.

**адз** [adz] (i.) kırağı

**адзагIв** [adzaǵu] (i.) sarı yonca, bot. melilotus l.

**адзагIвгIважъ** [adzaǵuǵuaj] (i.) kokulu yonca (eşek yoncası), bot. melilotus officinalis l.

**адзагIвшкIвокIва** [adzaǵuşḫuoḫua] (i.) beyaz yonca, bot. melilotus albus descr.

**адзытакI** [adzıtaḫ] (i.) hasekiküpesi, bot. aquilegia l.

**адкIылра** [adḫılra] (f.) birleştirmek, bir araya getirmek; bağlamak

**адны́** (şk.) [adnı] (i.) avlu, eş.anl. кӀадыгв

**адрес** [adres] (i.) adres

**адсылра** [adsılra] (f.) uğramak; karşılaşmak, yüzleşmek; dokunmak

**адхӀвалга** [adhualga] (i.) demet; bağlantı noktası; bağlaç dilb.

**адхӀвалра** [1] [adhualra] (i.) bağlama, birleştirme

**адхӀвалра** [2] [adhualra] (f.) birbirine bağlamak, birleştirmek; ilişkilendirmek

**ады́гъа** [adı́ga] (i.) Çerkes

**адыгъей** [adıgáy] (i.) Adigey Özerk Cumhuriyeti

**адынхалра** [adınhalra] (f.) çalışmak; emek vermek

**ажва́** [aja] (i.) söz, laf; sözcük, kelime

**ажва аламкӀва** [aja alamkua] (zf.) kayıtsız şartsız

**ажва ахъазла** [aja akazla] (e.) örneğin

**ажвагӀаныршага** [ajağanırşaga] (i.) sözcük türeten dilb.

**ажва́жв** [ajaj] (i.) atasözü, vecize

**ажвамцыра** [ajamtsıra] (i.) lafazanlık

**ажванахъа́** [ajanaka] (i.) cümle dilb.; teklif, öneri

**ажванырғал** [ajanırğal] (i.) şiir y.trt.

**ажвахъарыс** [ajakarıs] (i.) bileşik sözcük dilb.

**ажвы́** [ajı] (s.) eski, yaşlı

**ажвыра** [ajıra] (f.) eskimek; yaşlanmak

**ажвылра** [ajılra] (f.) çullanmak

**ажвыхӀврахвышхва** [ajıhuraħuişħua] (i.) canavar otu, bot. orobanche l.

**ажьа́** [aja] (i.) tavşan

**ажьа́ чыр** [aja çır] (i.) tavşan yavrusu

**ажьякӀамбыста** [1] [ajakambısta] (i.) acı dam kuruğu (keçimemesi), bkz. рахчына, bot. sedum acre l.



**ажъакIамбыста** [2] [ajakambista] (i.) kaya koruğu (ömür otu), bot. sedum telephium l.

**ажъапцIа** [ajaptza] (i.) dağ lalesi, bot. anemone l.

**ажъапцIамцы** [ajaptzamtı] (i.) rüzgargülü (rüzgarçiçeği), bot. pulsatilla albana (stev.) bercht. et presl.

**ажъапцIахвыц** [ajaptzahuits] (i.) nergis çiçekli dağ lalesi (mayısçiçeği), bot. anemone narcissiflora l.

**ажъаркъвыд** [ajarquıd] (i.) tarla burçağı, bot. lathyrus pratensis l.

**ажъахIвра** [1] [ajaħura] (i.) sorguĉ otu, bot. stipa l.

**ажъахIвра** [2] [ajaħura] (i.) domuz ayrığı, bot. cynodon dactylon (l.) pers.

**ажъахIвра** [3] [ajaħura] (i.) ekşi yonca, bot. oxalis acetosella l.

**аз** [az] (i.) safra, öd

**азбжа** [azbja] (i.) yarım, yarısı

**азгагIвы** [azgağı] (i.) derlemeci, derleyici kişi

**азгара** [azgara] (f.) derlemek; biriktirmek

**азггара** [azggara] (f.) iyice derlemek; iyice biriktirmek

**азгIашыкъра** [azđaşıkra] (f.) coşkuyla arzulamak

**аздара** [azddara] (f.) toplamak

**аздыргIвра** [azdzırđura] (f.) dinlemek

**азкъвашвхIа** [azkvaşħa] (i.) köpekyağı, bot. papaver dubium l.

**азкIкIра** [azkkra] (f.) toplamak

**азна** [azna] (i.) ağzına kadar, tamamen dolusu

**азот** [azot] (i.) azot

**азпкъына** [azpqına] (i.) arpacık salebi, bot. ficaria verna huds.

**азпшра** [azpşra] (f.) beklemek, ummak

**азсакъра** [azsaakra] (f.) dikkat etmek

**азхвитра** [azħuitra] (i.) izin

**азхъацIара** [azkatzara] (f.i.) inanmak, güvenmek; inanç

**азхIамта** [azhamta] (i.) büyüme devresi

**азхIара** [azhara] (f.) artmak, çoğalmak

**азцIгIара** [aztzğaga] (i.) soru işareti dilb.

**азцIгIара** [aztzğara] (f.i.) sormak; soru

**азшIытга** [azcıtga] (i.) davetiye

**азынадзара** [azınadzara] (f.i.) ulaşmak, varmak, yetişmek

**азыразра** [azırazra] (f.) kabul etmek

**айát** [ayat] (i.) ayet (Kur'an-ı Kerim)

**айашвы** [ayaşı] (i.) çöplene otu, bot. veratrum lobelianum bernh.

**айбащра** [aybaşra] (f.i.) savaşmak; savaşmak

**айгва** [aygua] (i.) dünür; dost

**айгвара** [ayguara] (f.) buyur etmek

**айгвгъара** [ayguğara] (f.) güvenmek

**айгвыгIвpa** [ayguğura] (f.) özen göstermek

**айгдзагIв** [aygdzağu] (i.) tutumlu, ekonomik

**айгдзара** [aygdzara] (f.) esirgemek; kıyamamak

**айгIайра** [ayğayra] (f.i.) yenmek, üstesinden gelmek; zafer

**айгIваджъра** [ayğuacra] (f.) fikir değiştirmek, vazgeçmek

**айгIваджъхра** [ayğuachra] (f.) pişman olmak

**айджъра** [aycra] (i.) buruşukluk, kırıklık

**айджъы** [aycı] (s.) buruşuk, kırı; pörsümüş

**айджъыра** [aycıra] (f.) buruşmak, kırışmak

**айдзá** [aydza] (s.) ham; çiğ; yaş, yeşil, taze

**айззара** [ayzzara] (f.i.) toplanmak; toplantı

**айкв́а** [aykua] (i.) pantolon  
**айкваци́гъа** [aykuatzgá] (i.) uçkur  
**айлахIара** [aylahara] (f.) imrenmek; beğenmek  
**аймыкIвра** [aymı̋kura] (i.) kabalık  
**айрыш** [ayrı̋š] (s.) inatçı, dikbaşı; ısrarlı  
**айсIвы** [aysǵui] (i.) döğüşken; asker, savaşçı  
**айсира** [aysira] (f.) uyuşmak  
**айсра** [aysra] (f.i.) savaşmak, vuruşmak; savaş, çarpışma, çatışma  
**айт́у** [aytu] (i.) ütü  
**айт́у квци́ара** [aytu kutzara] (f.) ütölemek, düzleştirmek  
**айтыпагIв** [aytıpaǵu] (i.) göçebe  
**айуа** [ayua] (i.) ayva, bot. cydonia oblonga mill.  
**айфанды́** [ayfandı] (i.) hoca, müftü, din adamı  
**айха** [ayħa] (i.) demir  
**айхамгIва** [ayħamǵua] (i.) demiryolu  
**айхацIа** [ayħatza] (i.) tel  
**айхсра** [ayħsra] (f.) ateş etmek  
**айхIа́** [ayħa] (zf.) daha çok; daha büyük  
**айхIара** [ayħara] (i.) çoğunluk  
**айцала** [aytsala] (i.) elti  
**айцIба** [aytzba] (s.) yaşça küçük  
**айчважвагабызшва** [ayçşajagabızşa] (i.) konuşma dili  
**айчважвара** [ayçşajara] (f.i.) karşılıklı konuşmak; sohbet  
**айчIв́а** (şk.) [ayçá] (s.i.) yeşil  
**айчIва-лащцарá** [ayçá-laştsara] (s.i.) koyu yeşil

**айша́** [ayʂa] (s.i.) acı (tat)

**айша́ра** [ayʂara] (i.) acılık (tat)

**айшаһара** [ayʂaħara] (f.) acılaşmak, acı olmak

**айшыс** [ayʂıs] (s.) kısa

**айшы́ста** [ayʂısta] (zf.) kısaca, özetle

**áйшва** [ayʂa] (i.) sofrа, masa

**айщчвара** [ayʂçsara] (i.) kardeşlik

**айщыхІалра** [ayʂıħalra] (f.) kavga etmek; bozuşmak, sürtüşmek

**айъазара** [ay'azara] (f.i.) iyileştirmek; tedavi; tıp, hekimlik

**айъазарта** [ay'azarta] (i.) hastane

**акáца** [akatsa] (i.) akasya, bot. robinia pseudoacacia l.

**акацагІважь** [1] [akatsaġuaj] (i.) kırmızı çiçekli akasya, bot. robinia hispida l.

**акацагІважь** [2] [akatsaġuaj] (i.) bezelye çalısı (sarı akasya), bot. caragana arborescens lam.

**аквацІалра** [akuatzalra] (f.) gitmek, dolaşmak

**аквблыгы́ара** [akublıġara] (f.) üzerine devrilmek

**аквгыла** [akugıla] (i.) kat (bina)

**аквгылра** [akugılra] (f.) üzerinde durmak, üzerine basmak

**аквдзахра** [akudzahra] (f.) üzerine dikmek, yamamak

**аквжвара** [akuĵara] (f.) üzerinden sökmek

**аквзы** [akuzı] (i.) karakafes otu, bkz. ащтанчІвцІычв, bot. symphytum officinale l.

**аквийра** [akuiyra] (f.) üzerinde bitmek, yeşermek

**аквкъъара** [akuķara] (f.) üzerine çarpmak, vurmak

**аквкІра** [akuķra] (f.) üzerine tutmak

**аквкІвыра** [akuķıyra] (f.) üzerinde sürünmek, emeklemek

**аквмахра** [akumaħra] (f.) üzerinde bayılmak

**аквпара** [akupara] (f.) üzerine basmak  
**аквпсара** [akupsara] (f.) üzerine saçmak  
**аквпЛара** [akuplara] (f.) üzerine dökülmek  
**акврыдзра** [akurıdzra] (f.) harcamak; yok etmek  
**аквсра** [1] [akusra] (f.) üzerine basmak  
**аквсра** [2] [akusra] (f.) üzerinden geçmek  
**аквтакъала** [akutaqala] (i.) başkent  
**аквхъара** [akukara] (i.) gücü yetmek  
**аквхІвхІвара** [akuḥuḥuara] (i.) kürek çekmek  
**аквхІвхІвара** [akuḥuḥuara] (f.) yüzüne haykırmak  
**аквцІырра** [akutzırıra] (f.) yüzüne bağırarak  
**аквчвара** [akuçsara] (f.) üzerine dökmek  
**аквчІвара** [akuçara] (f.) binmek, üzerine oturmak  
**аквшвара** [1] [akuşara] (f.) vaktinde yetişmek  
**аквшвара** [2] [akuşara] (f.) denk gelmek  
**аквылра** [akuilra] (f.) üzerinde ortaya çıkmak  
**аквырблыгъара** [akuirbliğara] (f.) üzerine devirmek  
**аквыргылра** [akuirgılra] (f.) üzerine koymak, dikmek  
**аквырхвхвара** [akuirḥuḥuara] (f.) üzerine sıçratmak  
**аквырчІвара** [akuirçara] (f.) bindirmek, üzerine oturtmak  
**акъЫль** [aқıı] (i.) akıl  
**акъва** [aқua] (i.) Sohum (Abhazya Cumhuriyeti'nin başkenti)  
**акъвгага** [aқugaga] (i.) virgül dilb.  
**акъвырпра** [aқuirpra] (f.) canını sıkarak  
**акІвыкІважвумп** [aқuiқuaжvump] (i.) güzelavrat otu, bot. atropa belladonna l.

**акIвымкIва** [akũm̃kua] (zf.) hariç

**акIвыршара** [akũr̃sara] (f.) sarmak, kuşatmak

**алагара** [1] [alagara] (f.) başlamak

**алагара** [2] [alagara] (f.) öğütme

**алагарта** [alagarta] (i.) başlangıç

**алагылра** [1] [alagılra] (f.) içinde dikilmek

**алагылра** [2] [alagılra] (f.) diken diken olmak

**алагIваласра** [alağualasra] (f.) aceleyle koşturmak

**аладухара** [aladuħara] (f.) gurur duymak

**алалра** [alalra] (f.) girmek, içine karışmak

**алапара** [alarara] (f.) örmek

**алапсара** [alapsara] (f.) karıştırmak, katmak

**алапшра** [alap̃sra] (f.) içine bakmak; seçmek

**алапIатIара** [alap̃at̃ara] (f.) karışmak, bulanmak

**аларбцIра** [1] [alarbtzra] (f.) buruşturmak

**аларбцIра** [2] [alarbtzra] (f.) ezmek

**аларгылра** [alargılra] (f.) dikmek

**аларгIващара** [alarğuaşara] (f.) birbiriyle karıştırmak (yanlışlık)

**аларкацара** [alarkatsara] (f.) sallamak

**аларпара** [alarpara] (f.) birbirine geçirmek, örmek

**аларпIатIа** [alarp̃at̃a] (s.) karışık, düzensiz

**аларпIатIара** [alarp̃at̃ara] (f.) karıştırmak, birbirine katmak

**алартIтIара** [alart̃t̃ara] (f.) içine eriterek akıtmak

**аларххра** [alarħħra] (f.) karıştırmak (ip)

**алархIара** [alarħara] (f.) artırmak

**аларчва** [alarçşa] (i.) alışım

**аларчвара** [1] [alarçşara] (f.) eritmek

**аларчвара** [2] [alarçşara] (f.) alışım yapmak

**аларыгIапсара** [alarığapsara] (f.) yormak

**алатIтIара** [alaıtara] (f.) ezilmek, suyu çıkmak

**алахра** [alaħra] (f.) batmak, saplanmak

**алаххыра** [alaħħıra] (f.) karışmak (ip)

**алахъвмарра** [alakumarra] (f.) çarçur etmek; oyuncak etmek

**алáхI** [alah] (i.) Allah

**алахIара** [alaħara] (f.) artmak

**алахIвара** [alaħuara] (f.) sürükleyerek götürmek

**алацIара** [alatzara] (f.) katmak, eklemek; ekmek; enjekte etmek

**алачхвхырра** [alaçhuħırra] (f.) kıvrışmak (saç)

**алачIвара** [alaçara] (f.i.) birarada oturmak; oturum

**алачIвыура** [alaçıura] (f.) ağlaşmak

**алашвара** [alaşara] (f.) arasına düşmek

**алашвара** [alaşara] (f.) tutuşmak (ateş)

**алащцра** [alaşşra] (f.) okşamak

**алгара** [algara] (f.) bitmek; bitirmek

**алгаща** [algaşa] (i.) sonuç, bitiş

**алгвыч** [alguıç] (i.) ustura; tıraş makinası

**алдзгIара** [aldzğara] (f.) eksilmek

**алмастхъабра** [1] [almastkabra] (i.) küsküt (şeytansaçı, bağbozan), bkz. хъаххыл, bot. cuscuta l.

**алмастхъабра** [2] [almastkabra] (i.) sorguçu otu, bot. stipa l.

**алмасты** [almastı] (i.) albastı mit.

**алпIлара** [alplara] (f.) dağılmak, çözülmek

**алтIá** (şk.) [alta] (i.) kızılağaç, bkz. алчIвы, bot. alnus gaertn, eş.anl. алчIвы

**алтIаквайчIва** (şk.) [alʔakuayça] (i.) yarışkan kızılağaç, bkz. алчIвквайчIва, bot. alnus glutinosa (l.) gaertn.

**алтIашкIвокIва** (şk.) [alʔaşkuoʔua] (i.) gri kızılağaç, bkz. алчIвшкIвокIва, bot. alnus incana (l.) moench.

**алфавIт** [alfavit] (i.) alfabe

**алхра** [alhra] (f.i.) seçmek; seçim, seçenek

**алхыгIв** [alɣıǵu] (i.) seçmen

**алцIра** [altzra] (f.) çıkmak, ayrılmak

**алчIвы** [alçı] (i.) kızılağaç, bot. alnus gaertn

**алшIкIвайчIва** [alçkuayça] (i.) yarışkan kızılağaç, bot. alnus glutinosa (l.) gaertn.

**алшIшкIвокIва** [alçşkuoʔua] (i.) gri kızılağaç, bot. alnus incana (l.) moench.

**алшы** [alçı] (i.) kızılağaç, bkz. алчIвы, bot. alnus l.

**алщра** [alşra] (f.) batırmak, bandırmak

**алым** [alım] (i.) pars

**алых** [alɣ] (s.) seçkin, özel

**алыхра** [1] [alɣra] (f.) seçmek

**алыхра** [2] [alɣra] (f.) topraktan sökmek

**алыцIхра** [alɣhra] (f.) dağılmak, ayrılmak

**амазлара** [amazlara] (i.) sahip olma (durum)

**амакIра** [amakra] (f.i.) tartışmak, çekişmek; tartışma, çekişme

**амаль** [amal] (i.) imkan; iş; azim, gayret

**амацIара** [amatzara] (f.) takmak, monte etmek

**амгвацIара** [amguatzara] (f.) katlamak; kağıda sarmak

**амгвацIыхра** [amguatzihra] (f.) açmak, yaymak, sermek



**амгвыххра** [amgviħħra] (f.) açmak, yaymak, sermek  
**амгвыцІра** [amguitzra] (f.) açılmak, yayılmak, serilmek  
**амгІа** [1] [amğa] (i.) kulp, tutacak  
**амгІа** [2] [amğa] (i.) ayakkabı  
**амгІада** [amğada] (s.) yalınayak  
**амгІасы** [amğası] (i.) kösele, ayakkabılık deri  
**амдагвыра** [amdaguıra] (i.) çır şalgamı, bkz. пад(т)наджъ, bot. bunias orientalis l.  
**амдара** [amdara] (f.) yol katetmek  
**амІн** [amin] (i.) Amin!  
**амлага** [amlaga] (s.) zayıf, cılız  
**амсара** [amsara] (f.) aksırmak, hapşırmak  
**амсы** [amsı] (i.) ayakkabı üzerine giyilen bir tür örme ayak giyeceği  
**амтарбага** [amtarbaga] (i.) saat y.trt.  
**амхра** [amħra] (f.) kilit açmak  
**амхъакврыдзра** [amħakurıdzra] (f.) dargınlık meydana getirmek  
**амхъаквыдзра** [amħakuıdzra] (i.) dargınlık  
**амхІва́** [amħua] (i.) öksürük  
**амхІвамса́** [amħuamsa] (i.) grip  
**амхІвара** [amħuara] (f.) öksürmek  
**амцІасра** [amtzasra] (f.) kapmak  
**амцІжвара** [amtzjara] (f.) parçalamak  
**амцІыста** [amtzısta] (i.) duvar  
**амцІыцІра** [amtzıtzra] (f.) dağılmak; sünmek  
**амшын** (şk.) [amşın] (i.) deniz  
**амща** [amşa] (s.) tuzsuz

**ámщтаһъ** [amʂtah] (zf.) ardından, sonrasında

**амыз акІра** [amız akra] (i.) ay tutulması

**амыхра** [amihra] (f.) ayırmak, sökmek

**анамát** [anamat] (i.) himaye; emanet

**анáса** [anasa] (zf.) şöyle, şu şekilde

**анат** [anat] (iz.) şunlar

**анатква** [anatkua] (iz.) şuralar

**анáхъ** [anah] (iz.) şuraya, şu tarafa

**анахъанат** [anahanat] (iz.) şu diğerleri, öbürleri

**анахъанí** [anahani] (iz.) şu diğeri, öbürü

**анáъа** [ana'a] (iz.) şurada, şuraya

**анбáхта** [anbahta] (i.) bodrum, mahzen, eş.anl. шІуна

**ангІалра** [anğalra] (f.) yakışmak; barışmak

**андáкъ** [andak] (i.) hendek; gedik, yarık

**андý** [andu] (i.) büyükanne

**андыдз** [andidz] (i.) andız otu, bkz. андыза, bot. inula helenium l.

**андыза** [andiza] (i.) andız otu, bot. inula helenium l.

**андзыш** [andzıʂ] (i.) sığırkuyruğu, bot. verbascum l.

**андзышбаба** [andzıʂbaba] (i.) gevşek sığırkuyruğu, bot. verbascum laxum filar et jav.

**андзышІагІа** [andzıʂhağa] (i.) adi sığırkuyruğu, bot. verbascum thapsiforme schrad.

**ани** [ani] (iz.) şu

**ани-анпси** [ani-anpsi] (i.) öksürükotu (kabalak), bot. tussilago l.

**анйара** [anyara] (f.i.) karşılaşmak, rastlamak; karşılaşma, rastlantı

**анпсá** [anpsa] (i.) üvey anne

**ансимшгІадза** [ansimšgadzɑ] (zf.) her gelen gün  
**ансимшы** [ansimšɨ] (zf.) her gün  
**ансиуáхъ** [ansiwaχ] (zf.) her gece  
**антахъгыт** [antaħgıt] (s.) öte yan, öbür, beri  
**анТыра** [anɨra] (i.) kızıl hanımeli, bot. *Lonicera xylosteum* L.  
**ánхща** [anħša] (i.) teyze  
**анхщапá** [anħšapa] (i.) teyze ođlu  
**анхщапхІá** [anħšaphɑ] (i.) teyze kızı  
**ánхъва** [anχua] (i.) kaynana  
**анхъвпхІá** [anχupħɑ] (i.) görümce  
**анцІрала** [antzrɑla] (zf.) ömür boyu  
**анчва** [ançša] (i.) Allah  
**анчва йдуу** [ançša yduu] (i.) Yüce Allah  
**ánща** [anša] (i.) dayı  
**анщапá** [anšapa] (i.) dayı ođlu  
**анщапхІá** [anšaphɑ] (i.) dayı kızı  
**аны** [ani] (i.) anne  
**аныла** [anıla] (iz.) şu taraf, şu tarafa  
**аныларыла** [anılarıla] (zf.) öte-beriye, sağa-sola  
**аныргІалра** [anırđalra] (f.) yakıştırmak; barıştırmak  
**аныхра** [aniħra] (f.) ortadan kaldırmak, başka yere kaldırmak  
**аныхІара** [aniħara] (f.) asmak; asılmak  
**апахъла** [apahla] (zf.) önden  
**апсацІла** [1] [apsatzla] (i.) Kafkas köknarı, bot. *Abies caucasica* Bieb.  
**апсацІла** [2] [apsatzla] (i.) ladin, bot. *Picea dietr* L.

**апсацІла** [3] [apsatzla] (i.) mavi ladin, bot. picea pungens emgelm.

**апсацІшкІвокІва** [apsatzškuokua] (i.) Avrupa ladini, bot. picea abies l.

**апсны** [apsni] (i.) Abhazya

**апсуа** [1] [apsua] (i.) Abhaz

**апсынчІвыла** [apsinçila] (i.) Abhazya

**апсыуа** [apsıwa] (i.) Abhaz

**аптэка** [aptéka] (i.) eczane

**апхазтІама** [aphaztama] (i.) ayva, bkz. айуа, bot. cydonia oblonga mill.

**апхъа** [арка] (zf.) ön, önce; eskiden

**апхъагылагІв** [аркагылагу] (i.) önder, öncü; şampiyon

**апхъагІайыра** [аркагауыра] (i.) menekşe, bot. viola

**апхъадза** [аркадза] (zf.) herşeyden önce

**апхъажва** [аркаја] (i.) önsöz dilb.

**апхъазаман** [арказаман] (zf.) eskiden

**апхъала** [аркала] (zf.) öncelikle

**апхъанчІви** [арканçi] (s.) önceki; eskiden olan; ilkel; antik

**апхъапхъа** [аркарка] (zf.) ilk önce

**апхъыцІа йазхъацІара** [aphıtza yazkatzara] (i.) yazgıcılık, fatalizm

**апхъага** [aphaga] (i.) kitap, ders kitabı

**апхъагІв** [aphağu] (i.) öğrenci; okur

**апхъара** [aphara] (f.i.) okumak, öğrenim görmek; okuma

**апхъарасахІат** [apharasahat] (i.) ders saati

**апхъарта** [apharta] (i.) okul

**áпхъахъа** [aphaha] (i.) okumuş, aydın; bilgili

**апш** [apš] (e.) gibi

**апшта** [apʃta] (zf.) gibisinden; olarak

**апшлагылра** [apʃagılra] (f.) bozuşmak

**апшлашвара** [apʃaʃara] (f.) karşılaşmak

**апшылра** [apʃılra] (f.) bağlamak, birleştirmek

**апырхара** [apırɣara] (f.) engel olmak

**араса** [arasa] (zf.) böyle, bu şekilde

**арат** [arat] (iz.) bunlar

**аратква** [aratkua] (iz.) buralar

**арахь** [arah] (iz.) buraya, bu tarafa

**арахьари** [arahari] (iz.) bu diğer

**араш** [araʃ] (i.) hercai karaağaç, bkz. рашы, bot. ulmus laevis pall.

**араъа** [ara'a] (iz.) bura, burada, burası

**арбацІыхъва** [arbatırkua] (i.) sorguç otu, bkz. тажвхъабра, bot. stipa l.

**арбашІтын** [arbaçtın] (i.) fecir vakti

**аргванпшыга** [arguanpʃıga] (i.) mikroskop y.trt.

**аргванхарá** [arguanɣara] (f.) yaklaşmak, yakın olmak

**аргваны** [arguanı] (s.) yakın

**аргъán** (şk.) [arɣan] (i.) hasır otu, eş.anl. джъаргъан

**аредактор** [aredaktor] (i.) redaktör

**ареклама** [areklama] (i.) reklam

**арепш** [arepʃ] (zf.) bunun gibi

**ари** [ari] (iz.) bu

**аркъá** [arqa] (i.) içki, alkollü içecek

**аркъáжв** [arqaj] (i.) şarap

**аркъáжвра** [arqajra] (i.) alkolizm

**аркѣажвыгѣв** [arkѣajǵu] (i.) alkolik, аууаѣ  
**аркѣан** [arkǵan] (i.) halat, urǵan  
**аркѣкѣара** [arkǵkara] (f.) parlatmak, ışıldatmak  
**аркѣра** [1] [arkra] (f.) kapı örtmek  
**аркѣра** [2] [arkra] (f.) ateş yakmak; lambayı yakmak  
**аркѣы** [arkı] (s.) kapalı, örtük; sönük  
**арма** [arma] (i.) sol  
**армакѣахѣв** (şk.) [armaǵaǵu] (s.) solak, eş.anl. армакѣычв  
**армакѣычв** [armaǵıçř] (s.) solak  
**армала** [armala] (i.) sola doǵru; soldan  
**армалы** [armalı] (i.) Ermeni  
**ароман** [aroman] (i.) roman  
**арра** [arra] (i.) ordu; askeriye  
**артист** [artist] (i.) artist  
**артистка** [artistka] (i.) aktris  
**артмакѣ** [artmaǵ] (i.) heybe  
**артмакѣ** [artmaǵ] (i.) çobançantası (kuşkuş otu), bkz. рахвхча артмакѣ, bot. capsella bursa-pastoris (l.) medic.  
**археолог** [arǵeolog] (i.) arkeolog  
**археологѣя** [arǵeologiya] (i.) arkeoloji  
**архѣв** [arǵiv] (i.) arşiv  
**арцына** [artsına] (s.) dişi kümes hayvanı  
**арцыш** [artsış] (i.) kertenkele  
**арцѣыгѣ** [artzıǵ] (i.) kene  
**аршын** [arşın] (i.) arşın (uzunluk birimi)  
**арба** [arba] (i.s.) horoz; erkek kümes hayvanı

**арыба** [arɪba] (i.s.) horoz; erkek kümes hayvanı  
**арыбагыга** [arɪbaɣaga] (i.) pekiştireç dilb.  
**арызнара** [arɪznara] (f.) tamamen doldurmak  
**арыла** [arɪla] (iz.) bu taraf, bu tarafa  
**арыпхъага** [arɪpʰaga] (i.) ders kitabı  
**арыпхъагIв** [arɪpʰaɣu] (i.) öğretmen  
**арыпхъара** [arɪpʰara] (f.) okutmak; ders vermek  
**арыщара** [arɪʂsara] (f.) alıştırmak  
**аслъан** [aslan] (i.) aslan  
**аслъан лаба** [aslan laba] (i.) erkek aslan  
**аслъан лапс** [aslan laps] (i.) dişi aslan  
**асма** [asma] (i.) kolera  
**асра** [1] [asra] (f.) vurmak; çalmak (telefon); telefon etmek  
**асра** [2] [asra] (i.) vuruş, darbe  
**асхъа** [aska] (i.) kumaş  
**асы** [asɪ] (i.) gömlek  
**атарала** [atarala] (zf.) yerine  
**атахъы** [atakɪ] (s.) gerekli  
**атмосфэра** [atmosféra] (i.) atmosfer  
**атра** [atra] (f.) vermek; takmak  
**атхра** [atʰra] (f.) iade etmek  
**атшанауцIнахра** [atʂanautznaxra] (i.) yumuşama (glasnost)  
**ауаса** [awasa] (zf.) öyle, o şekilde; ama; yine de  
**ауасамца** [awasamtsa] (zf.) öylelikle  
**ауат** [awat] (şz.) onlar (3. çoğul şahıs)

**ауаткwa** [awatkua] (iz.) oralar  
**ауахъани** [awaħani] (iz.) o diğer  
**ауахъауат** [awaħauat] (iz.) o diğerleri  
**ауацІала** [awatzala] (zf.) içeriden  
**ауацІыхра** [awatzıhra] (i.) dүgüm çözmek  
**ауа́а** [awa'a] (iz.) ora, orada, orası  
**ауа́адза** [awa'adza] (iz.) araya kadar  
**ауегІан** [aweğan] (zf.) o zaman  
**ауемщтахъ** [awemšťah] (zf.) ondan sonra  
**ауепшта** [awepşta] (zf.) onun gibi  
**ауетшын** [awetşın] (zf.) o gün  
**ауи** [awi] (iz.) o  
**ауи ахъаз** [awi akaz] (zf.) o yüzden, ondan dolayı  
**ауизцтара** [awizştara] (zf.) o zamandan beri  
**аура [1]** [awra] (f.) bulmak; olgunlaşmak (bitki)  
**аура [2]** [awra] (i.) boy, uzunluk  
**аурала** [awrala] (zf.) boylamasına  
**ауцтра [1]** [awştra] (f.) serbest bırakmak, salıvermek  
**ауцтра [2]** [awştra] (f.) fırlatmak, yollamak  
**ауы** [awı] (s.) uzun  
**ауыла** [awıla] (iz.) o tarafa, oraya; o taraftan  
**афайрым** [afayırım] (i.) Aferin!  
**афй́ан** [afyan] (i.) afyon  
**ахадзара** [aħadzara] (f.) eli değmek  
**ахрат** [aħrat] (i.) ahiret



**ахрат атшын** [aḥrat atʃɪn] (i.) ahiret günü

**ахча** [aḥça] (i.) para

**ахчадаш** [aḥçadaʃ] (i.) şar

**ахчахъваша** [aḥçakuaʃa] (i.) bozuk para

**ахчипсоу** [aḥçipsou] (i.) Ahçipsı (bir Abaza boyu)

**ахшам** [aḥʃam] (i.) akşam; iftar

**ахшам намаз** [aḥʃam namaz] (i.) akşam namazı

**ахшамчара** [aḥʃamçara] (i.) akşam yemeği

**ахщá** [aḥʃa] (i.) kızkardeş

**ахщапá** [aḥʃapa] (i.) erkek yeğen

**ахщапхIá** [aḥʃapha] (i.) kız yeğen

**ахщчва** [aḥʃçʃa] (i.) kızkardeşler çoğ.i.

**ахвгIахвтра** [aḥuḡaḥutra] (i.) ticaret

**ахъá** (ʃk.) [aka] (i.) güve, eş.anl. хIвын

**ахъаз** [akaz] (e.) için

**ахъазгIваца** [akazḡuatsa] (zf.) boş yere, boşu boşuna

**ахъаркIрá** [akarḡra] (f.) sıkıca kapamak, kenetlemek

**ахъарпарá** [akarpara] (f.) kapatmak

**ахъарчIварá** [akarçara] (f.) üzerine oturtmak, üstüne yerleştirmek

**ахъарысра** [akarısra] (i.) kısaltma dilb.

**ахъахъыла** [akaḥıla] (zf.) yukarıya doğru

**ахъачвара** [akaççara] (f.) üzerine dökmek, eklemek (sıvı)

**ахъачIвара** [akaçara] (f.) üzerine oturmak, başına oturmak

**ахъра** [akra] (f.) çekmek

**ахъпацIпара** [akpatzpara] (f.) kavlamak

**ахьппара** [акррара] (f.) çatlamak, kavlamak  
**ахьпшшара** [акршшара] (f.) solmak, kabuk bağlamak  
**ахьплара** [акрлара] (f.) dökülmek  
**ахьрычIвара** [акрIçара] (f.) süzmek  
**ахьрышвтра** [акрIштра] (f.) devirmek  
**ахьрышвтра** [акрIштра] (f.) aktarmak, sayfa çevirmek  
**ахьцара** [актсара] (f.) gidermek, uzaklaştırmak  
**ахьшвра** [акшра] (f.) üzeri buz tutmak  
**ахьыIвара** [акIғуара] (f.) üzerini kapatmak, örtmek  
**ахьыкьъара** [акIқара] (f.) yüzlemek, kaplamak  
**ахьыкIвшара** [акIқушара] (f.) etrafında dolanmak  
**ахьырпIлара** [акIрплара] (f.) üzerine saçılmak  
**ахьысра** [акIсра] (f.) üzerinden geçmek  
**ахьыхра** [акIҳра] (f.) giysiyi çıkarmak, ayakkabıyı çıkarmak  
**ахьыхIара** [акIҳара] (f.) kokmak  
**ахьыцIра** [акIцтра] (f.) yüzülmek, ayrılmak, soyulmak  
**ахьышвтра** [акIштра] (f.) üzerinden ayrılmak, yerinden çıkmak  
**ахьхIвара** [аҳҳуара] (f.) sürtmek  
**ахьыщра** [аҳшра] (f.) üzerine sürmek  
**ахIхъабра** [аҳқабра] (i.) akzambak, bot. lilium candidum l.  
**ацапара** [атсапара] (f.) sapmak, dönme  
**ацапхъара** [атсапҳара] (f.) birlikte okumak  
**ацапшы** [атсапшI] (s.) aynı  
**ацапшыта** [атсапшIта] (zf.) eşit  
**ацарпара** [атсарпара] (f.) çevirmek, döndürmek

**ацбазара** [atsbzazara] (f.) birlikte yaşamak  
**ацгычра** [atsgıçra] (f.) birlikte çalmak  
**ацгагылра** [atsğagılra] (f.) birlikte kalkmak  
**ацгайра** [atsğayra] (f.) birlikte gelmek  
**ацзакыра** [atszakıra] (i.) birlik  
**ацкІра** [atskıra] (f.) birlikte tutmak  
**ацкыс** [atskıs] (s.) ..den daha  
**ацлыбра** [atzıbra] (i.) yarış  
**ацныкьвара** [atsniķuara] (f.) birlikte gezmek  
**ацхынхІвра** [atskinħura] (f.) birlikte dönmek  
**аццара** [atstsara] (f.) birlikte gitmek  
**аццІара** [atstzara] (i.) ek, ilave  
**ацыгІанхара** [atsığanħara] (f.) birlikte kalmak  
**ацымца** [atsımtsa] (i.) elektrik y.trt.  
**ацынкьвгара** [atsınķugara] (f.) birlikte gezdirmek  
**ацынхара** [atsınħara] (f.) birlikte çalışmak  
**ацыта** [atsıta] (zf.) birlikte  
**ацІагамта** [atzagamta] (i.) hasat zamanı  
**ацІагара** [atzagara] (f.i.) toplamak, hasat etmek; hasat  
**ацІагылра** [atzagılra] (f.) altına durmak  
**ацІажьра** [atzajra] (f.) altından sıvı vermek, sulamak  
**ацІакІра** [atzakıra] (f.) altına tutmak  
**ацІалра** [1] [atzalra] (f.) altına girmek  
**ацІалра** [2] [atzalra] (f.) çekmek, küçülmek, daralmak  
**ацІапсара** [atzapsara] (f.) altına dökmek, altına saçmak

**ацIаптшра** [atzaptşra] (f.) altına kırılmak  
**ацIаргылра** [atzargılra] (f.) altına durdurmak  
**ацIартшра** [atzartşra] (f.) altına katlamak  
**ацIархара** [atararhara] (f.) velveleye vermek  
**ацIарышвра** [atzarışra] (f.) altından geçirmek  
**ацIасра** [atzasra] (f.) altını karıştırmak  
**ацIасра** [atzasra] (f.) altından vurmak, dürtmek  
**ацIахара** [atzaħara] (f.) altında kalmak  
**ацIахIвхIвара** [atzaħuħuara] (f.) dibine toplamak  
**ацIацара** [atzatsara] (f.) altına sokmak  
**ацIацIара** [1] [atzatzara] (f.) altına yerleştirmek, gömmek  
**ацIацIара** [2] [atzatzara] (f.) mayalamak  
**ацIачвара** [1] [atzaçşara] (f.) süt emmek  
**ацIачвара** [2] [atzaçşara] (f.) altına sıvı dökmek, sulamak  
**ацIачIвара** [atzaçara] (f.) altına oturmak  
**ацIдара** [atzdara] (f.) altından geçirmek, iliklemeк  
**ацIжва** [atzja] (s.) altı yırtık  
**ацIжвара** [atzjara] (f.) altı yırtılmak  
**ацIкIапра** [atzkǎpra] (f.) altı sökүlmek  
**ацIкIапы** [atzkǎpı] (s.) altı sökүk  
**ацIрыкIапра** [atzrıkǎpra] (f.) altını sökmek  
**ацIхра** [atzħra] (f.) altından çıkarmak, yerinden sökmek  
**ацIштвтра** [atzştra] (f.) altından ayrılmak  
**ачá** [1] [aça] (i.) keklik  
**áча** [2] [aça] (i.) ekmek y.trt.

**ачвшвара** [açşşara] (f.) korkmak

**ачІвЫйа** [açıya] (z.) Ne ?, Nedir?

**аштым** [aştım] (i.) ayakotu, bot. carex l.

**ашхыых** [aşkıh] (i.) gülhatmi, bkz. матахъвайду, bot. althaea l.

**ашыгъажь** [aşığaj] (i.) kabalık otu, bkz. матахъвайсарІа, bot. malva pusilla smith.

**ашыхІвра** [aşıhura] (i.) ebegümesi, bkz. матахъвай, bot. malva l.

**ашв́а** [aşa] (i.) şarkı

**ашвахІвагІв** [aşaħuağı] (i.) şarkıcı

**ашвуа** [aşua] (i.) Aşıwa (düzlük bölgelerde yaşayan Abaza boyları)

**ашв́ы** [aşı] (i.) peynir

**ашІагвыргъьара** [açagırğara] (f.) yüzüne tebessüm etmek

**ашІаджджвара** [açačçara] (f.) yüzünü yıkamak

**ашІарпара** [açarpara] (f.) iliklemek

**ашІарпарта** [açarparta] (i.) ilik, düğme yuvası

**ашІарысра** [açarısra] (f.) durdurmak

**ашІасга** [açasga] (i.) nokta dilb.

**ашІасдаъа** [açasda'a] (zf.) durmadan

**ашІасра** [açasra] (f.) durmak, hareketi sonlandırmak

**ашІахара** [açaħara] (f.) takılı kalmak, takılmak

**ашІашвара** [açaşara] (f.) karşılaşmak

**ашІашвара** [açaşara] (f.) tuzağa düşmek

**ашІпІлара** [1] [açplara] (f.) dökülmek (yaprak)

**ашІпІлара** [2] [açplara] (f.) saçılmak

**ащ́а** [aşa] (i.) erkek kardeş

**ащайцІба** [aşaytzba] (i.) küçük kardeş

**ащарá** [aşara] (i.) erkek yeğen

**ащархIá** [aşarḥa] (i.) kız yeğen

**ащарIба** [aşarḥba] (i.) ağabey

**ащтагылра** [aştagılra] (f.) peşine dikilmek

**ащтагIайра** [aştağayra] (f.) peşinden gelmek

**ащталра** [aştalra] (f.) peşine düşmek

**ащтанчIвдыгъ** [aştançdıg] (i.) gazelotu (geyikotu), bot. dictamnus l.

**ащтанчIвкIакIырса** [aştançkākırsa] (i.) baldıran otu, bot. conium maculatum l.

**ащтанчIвцIычв** [aştançtziçş] (i.) karakafes otu, bot. symphytum officinale l.

**ащтанчIвЫ** [aştançı] (i.) yılan

**ащтанчIвыхш** [aştançıḥş] (i.) sütleğen, bkz. шитанкIыкIа, bot. euphorbia l.

**ащтанчIвыхъвш** [aştançıkuş] (i.) çir şalgamı, bkz. пад(т)наджь, bot. bunias orientalis l.

**ащтанчIвыхъвшв** [aştançıkuş] (i.) kediotu, bkz. гвыхъIвpa, bot. valeriana officinalis l. (s.j.)

**ащтанчIвыхIвpa** [aştançıḥura] (i.) çöpleme otu, bkz. айашвы, bot. veratrum lobelianum bernh.

**áщтахысра** [aştaḥısra] (f.) peşinden ateş etmek

**ащтацара** [aştatsara] (i.) peşinden gitmek

**ащхъарауа** [aşkaraua] (i.) Aşkarıwa (dağlık bölgelerde yaşayan Abaza boyları)

**ащцарá** [aştsara] (i.) alışmak

**áъара** [a'ara] (e.) kadar; yaklaşık olarak

**аъарагIвшара** [a'arağuşara] (i.) yarım, yarısı

**áъаща** [a'aşa] (i.) durum; yaşam şekli

02. б [b] \_\_\_\_\_

**ба** [1] [ba] (i.) öpücük

**ба** [2] [ba] (z.) sen zamirinin kısa şekli (bayan için), eş.anl. **бапа** [1]

**ба абахIвара** [ba abaɣuara] (f.) öpüşmek

**ба хIвара** [ba ɣuara] (f.) öpmek

**басхьагъ** [bashağ] (i.) Bashağ (Kabardeylerin Aşıwa Abazalara verdiği isim)

**баба** [baba] (s.) kabarık

**бабыщ** [babış] (i.) ördek

**бабыщ арцына** [babış artsına] (i.) dişi ördek

**бабыщ арыба** [babış arıba] (i.) erkek ördek

**бабыщчыр** [babışçır] (i.) ördek yavrusu

**бага́** [baga] (i.) tilki

**бага лаба** [baga laba] (i.) erkek tilki

**бага лапс** [baga laps] (i.) dişi tilki

**багадзá** [bagadza] (i.) çakal

**багачва** [bagaçşa] (i.) tilki postu

**багачыр** [bagaçır] (i.) tilki yavrusu

**багъ** [bağ] (i.) Bağ (bir Abaza boyu)

**багъдад** [bağdad] (i.) Bağdat

**багъья** [bağa] (s.) sıkı, sert

**багъьяра** [bağara] (i.) sıkılık, sertlik

**багъяхара** [bağaɣara] (f.) sıkılaşmak; sertleşmek

**багъята** [bağata] (zf.) sıkıca

**багъ** [bağ] (i.) örümcek

**багъанда** [bağanda] (i.) kira, kiralama

**багъаха** [bağaɣa] (i.) örümcek ağı

**багъхIвра** [bağɣura] (i.) civanperçemi, bkz. **хвыртахъвшв**, bot. achillea l.

**багІвча** [bağuça] (i.) cüzdan

**бадражан** [badrağan] (i.) domates, bkz. патІражан, bot. lycopersicon esculentum mill.

**бадж** (şk.) [baç] (i.) at sineği, eş.anl. гІвыда

**баджа** [baça] (i.) yabani hardal, bkz. паднадждагв, bot. sinapis arvensis l.

**баджьякІвайдза** [bacağaydza] (i.) darıca otu (pirinçotu), bot. echinochloa crus-galli (l.) roem. ex schult.

**бажв** [bağ] (s.) bol, bereketli

**баз** [baz] (i.) iddia, bahis

**баз асра** [baz asra] (f.) iddiaya girmek

**базар** [bazar] (i.) çarşı, pazar

**байа** [baya] (s.i.) zengin

**байара** [bayara] (i.) servet, zenginlik

**байау** [bayau] (i.) duman ağacı, bot. cotinus coggygria scop.

**байаухІвра** [bayauğura] (i.) acıçiğdem (aliöksüz), bot. colchicum l.

**байахара** [bayağara] (f.) zengin olmak, zenginleşmek

**баклажн** [baklağan] (i.) patlıcan, bot. solanum melongena l.

**бакъ** [bağ] (i.) ahır

**балахІ** [balağ] (s.) bela; müthiş

**балкъар** [balğar] (i.) Balkar

**бальарыгъ** [balarığ] (i.) ihmâl

**бальарыгъра** [balarığra] (f.i.) ihmâl etmek; ihmalkârlık

**бальыгъ** [balığ] (i.) ergenlik, bülüğ

**бамби** [bambi] (i.) pamuk, bot. gossypium hirsutum l.

**бампара** [bampara] (f.i.) bunalmak; bunalım

**баниъадам** [bani'adam] (i.) insanoğlu



**бап** [bar] (s.) kupkuru; ufalanan

**бара** [1] [bara] (z.) sen (bayan)

**бара** [2] [bara] (f.i.) görmek; görüş

**барабан** [baraban] (i.) davul

**баражвей** [baraǰej] (i.) mürver, bkz. тӀуп, bot. sambucus nigra l.

**баракъ** [barak] (i.) bayrak

**баракъай** [baraqay] (i.) Barakay (bir Abaza boyu)

**баракънкъвгагӀв** [baraqnkugaǰu] (i.) bayraktar

**баракъат** [barakat] (s.) bereketli

**баракъатра** [barakatra] (i.) bereket, bolluk; cömertlik

**баргвхара** [barguħara] (f.) zorlaşmak

**баргвы** [bargui] (s.) zor

**баргвыра** [barguira] (i.) zorluk

**баргвыта** [barguita] (zf.) zorlukla

**баста** [basta] (i.) basta (darı, mısır yada bulgurdan yapılan kaçamak tarzı yemek)

**батыр** [batır] (i.) yiğit, bahadır

**бах** [1] [baħ] (zf.) kuru

**бах** [2] [baħ] (i.) buhar

**бахра** [baħra] (f.i.) kurumak; kuruluk

**бахсыма** [baħsima] (i.) baksıma (bozaya benzer içecek)

**бахырта** [baħırta] (i.) kuruluk, kuru yer

**бахӀара** [baħara] (f.) küsmek

**баца** [batsa] (i.) çubuk, ince sopa

**бацасса** [batsassa] (i.) ince dal

**бачу** [baçu] (i.) çekme halatı

**башлыкъ** [baʃlık] (i.) başlık

**баштау** [baʃtaw] (i.) gündoğusu rüzgarı

**башырба** [baʃırba] (i.) şişe

**ббра** [bbra] (f.) tozmak, tütmek

**бгъа** [bġa] (i.) bel ant.

**бгъарбыгъ** [bġarbıġu] (i.) bel kemiği

**бгъацара** [bġatzara] (f.) beline takmak

**бгъкъвъзана** [bġk̄uzana] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврабагъъа, bot. hypericum perforatum l.

**бгъкъкъазыз** [bġk̄kazız] (i.) akkavak, bkz. агъътІашкІвокІва, bot. populus alba l.

**бгъы** [bġı] (i.) yaprak; sayfa

**бгъыда** [bġıda] (i.) canavar otu, bkz. ажвыхІврахвышхва, bot. orobanche l.

**бгъыдахаха** [bġıdaħaħa] (i.) kırkboğum (dallı atkuyruġu), bot. equisetum ramosissimum desf.

**бгъыжвпІа** [bġıjpa] (i.) acı dam kuruġu (keçimemesi), bkz. пцІачІвры, bot. sedum acre l.

**бгъыпшдза** [bġıpʃdza] (i.) çayırşedefi, bot. thalictrum l.

**бгъыщ** [bġıts] (i.) kağıt

**бгъыщырцыр** [bġıtsırsır] (i.) düğün çiçeği, bot. ranunculus l.

**бгъычвкъъа** [1] [bġıçʃka] (i.) ekşi yonca, bkz. пкъыда, bot. oxalis acetosella l.

**бгъычвкъъа** [2] [bġıçʃka] (i.) kuzukulağıbkz. царанчІвы, bot. rumex acetosa l.

**бгъычвкъъа** [3] [bġıçʃka] (i.) lisiyum, bot. lycium barbarum l.

**бгІа** [bġa] (s.) çürük, çürümüş

**бгІара** [bġara] (f.) çürüme; çürüklük

**бгІадза** [bġadza] (s.) ıslak; nemli

**бгІадзара** [bġadzara] (i.) ıslaklık; nem

**бгІадзахара** [bġadzaħara] (f.) ıslanmak; nemlenmek

**бгІвы** [bǧui] (i.) kemik

**бгІвыда** [bǧuida] (s.) kemiksiz

**бель** [beÍ] (i.) bel (alet)

**бергълыы** [berǧÍlÍ] (s.) belirli, belirgin; meşhur

**бесленей** [besleney] (i.) Besleney

**бжа** [bja] (s.) yarım

**бжалага** [bjalaga] (i.) yarım akıllı

**бжара** [bjara] (i.) eksiklik, kusur

**бжахъага** [bjakaga] (s.) yarım akıllı

**бжахъгІва** [bjakǧua] (s.) yarı kapalı

**бжахътІы** [bjaktÍ] (s.) yarı açık

**бжачпа** [bjaçpa] (s.) yarım yapılmış

**бжачІвара** [bjaçara] (f.) araya oturmak

**бжашцра** [bjaşçra] (f.) araya sokulmak

**бжащы** [bjaşÍ] (s.) yarı ölü, yarı canlı

**бжъа** [bja] (i.) kucak; eğitim, terbiye; öğüt

**бжъагІв** [bjaǧu] (i.) eğitimci; vaiz

**бжъандахІв [1]** [bjandaǧu] (i.) sığırcık

**бжъандахІв [2]** [bjandaǧu] (i.) kantaron, bot. centaurea l.

**бжъандахІвдза** [bjandaǧudza] (i.) mavi kantaron, bot. centaurea cyanus l.

**бжъандахІвхаха** [bjandaǧuǧaǧa] (i.) zerdali diken (kara kantaron), bot. centaurea diffusa lam.

**бжъара** [bjara] (f.) eğitmek, terbiye etmek

**бжъас** [bjas] (i.) şahin

**бжъацІара** [bjatzara] (f.) araya koymak

**бжъы** [bjÍ] (i.) ses

**бжыдаѡа** [bjɪda'a] (zf.) sessiz

**бжынцѡы** [bjɪntzɪ] (i.) zifin (sarı ormangülü), bot. azalea pontica l.

**бжыхра** [bjɪħra] (f.) aradan çıkarmak, almak

**бжышвтра** [bjɪʂtra] (f.) aradan düşmek, ayrılmak

**бза** [bza] (s.) canlı, sağ

**бзагва** [bzagua] (s.i.) dilsiz, ahraz

**бзазага** [bzazaga] (i.) eşya

**бзазагѡвы** [bzazaġu] (i.) yerli, sakin

**бзазара** [1] [bzazara] (f.i.) yaşamak, ömür sürmek; yaşam

**бзазара** [2] [bzazara] (f.i.) barınmak; barınma

**бзазарта** [bzazarta] (i.) mesken, konut; ikametgah

**бзазаца** [bzazaʂa] (i.) yaşam tarzı

**бзаларкѡычва** [bzalarkıçʂa] (s.) peltek; kekeç, eş.anl. кѡышвта

**бзамыкѡв** [bzamıku] (s.) deli

**бзачв** [bzacʂ] (i.) emzik, biberon

**бзашвцѡа** [bzaʂtza] (i.) erkek arı

**бзи** [bzi] (s.) iyi

**бзира** [bzira] (i.) iyilik

**бзихара** [bziħara] (f.) iyileşmek

**бзибара** [bzibara] (f.i.) sevmek; sevgi

**бзидзда** [bzidzda] (zf.) iyice; mükemmel şekilde

**бзила** [bzila] (i.) esenlikle

**бзита** [bzita] (zf.) iyice

**бзы** [bzi] (i.) dil

**бзынкѡвгара** [bzɪnkuɣara] (i.) dedikodu, laf taşıma

**библиография** [bibliografiya] (i.) bibliyografiya

**бкъага** [bqaga] (i.) düven

**бкъара** [bqara] (f.) dövmek, harmanlamak

**бкъвыл** [bquıl] (i.) fiçı

**блахъ** [blax] (i.) blak (basta kerçesi)

**блы** [blı] (s.) yanık

**блыбыл** [blıbıl] (s.) sıcakık; kaynar, yakıcı

**блыбылра** [blıbılra] (f.) kaynamak

**блыра** [blıra] (f.) yakmak; yanmak

**блырта** [blırta] (i.) yanık, yanmış yer

**блягІва** [bláğua] (i.) timsah; ejderha mit.

**блятақв** [blatauk] (i.) mendil

**блыын** [blın] (i.) duvar

**блыынгазета** [blıngazeta] (i.) duvar gazetesi

**бна** [bna] (i.) orman

**бнахІвыхІв** (şk.) [bnaɣuıɣu] (i.) yaban güvercini

**бнаджъма** [bnacma] (i.) dağ keçisi

**бнаджъузым** [bnacuzım] (i.) yabani asma, bot. vitis silvestris j. f. gmel.

**бнажвпІа** [bnajpa] (i.) sık orman

**бнажвумпмц** [bnajumpmts] (i.) köslek (horozgözü), bot. rubus saxatilis l.

**бнакІакІырса** [bnaķakırsa] (i.) eşek maydanozu, bot. anthriscus sylvestris (l.) hoffm.

**бнаматахъвай** [bnamatakuay] (i.) büyük ebegümeç, bot. malva sylvestris l.

**бнапкъына** [bnarqına] (i.) mührüsüleyma, bkz. шитанжвумп, bot. polygonatum officinale all.

**бнапсахъва** [bnapsakua] (i.) sepetçi söğüdü, bot. salix viminalis l.

**бнараса** [bnarasa] (i.) yaban findığı, bkz. paca, bot. corylus avellana

**бнауадабыгъ** [bnawadabıg̃] (i.) öksürükotu (kabalak), bkz. ани-анпси, bot. tussilago farfara l.

**бнахІа** [bnaħa] (i.) Kafkas dağ armudu, bot. pyrus caucasica an. fed.

**бнахІвыхІвлакта** [bnaħuiħulakta] (i.) öksürükotu (kabalak), bot. tussilago farfara l.

**бнахІвыхІврдагв** [bnaħuiħurdagu] (i.) öksürükotu (kabalak), bot. tussilago farfara l.

**бнахІвыхІвчва** [bnaħuiħuçsa] (i.) öksürükotu (kabalak), bot. tussilago farfara l.

**бначадыгІва** [bnaçadıg̃ua] (i.) kiraz, bkz. чадыгІва, bot. cerasus avium l.

**бначв** [bnaçv] (i.) Kafkas bizonu

**бначвхІвра** [bnaçşhura] (i.) şekerotu, bot. hierochloe odorata (l.) wahlb.

**бначІва** [bnaça] (i.) yabani elma, bot. malus silvestris mill.

**бначІвасагІа** [bnaçasağa] (i.) elma ağacı çiçeği, bot. malus pumila mill.

**бнашвцІа** [bnaştza] (i.) huş ağacı, bkz. цІыхІ, bot. betula l.

**бора** [bora] (i.) ahır; depo, ardiye; ambar

**бра** [bra] (i.) saç; yele

**бригада** [brigada] (i.) iş grubu

**брý** [bru] (i.) burgu

**брýбра** [brıbra] (f.) dalgalanmak

**бурак [1]** [burak] (i.) şekerpancarı, bkz. фачыгІвсандрыя, bot. beta vulgaris l.

**бурак [2]** [burak] (i.) kırmızı pancar, bkz. рахвсандрыя, bot. beta vulgaris l.

**бýрч** [burç] (i.) karabiber, bkz. чыбджы, bot. piper nigrum l.

**бхъвы** [bkuı] (i.) kaya

**бчІы** [bçı] (i.) kızamık

**быгІвлаша** [biğulaşa] (i.) beyin ant.

**быгІвнїфа** [biğunifa] (i.) yol azığı

**бы́гра** [bɨ́gra] (f.i.) kaşımak; kaşıntı  
**бы́гъчвчІвы** (şk.) [bɨ́gççɨ] (i.) kuzukulağı, bkz. цыцаранчІв, bot. rumex l.  
**бы́гъшкІвокІва** [bɨ́gşkuoŋua] (i.) kantaron, bkz. бжъандахІв, bot. centaurea l.  
**бы́жбыж** [bɨ́jbɨj] (i.) böcek  
**бы́жьба** [bɨ́jba] (i.) yedi (7)  
**бы́жьгІвы** [bɨ́jgɨu] (i.) yedi kişi  
**бы́жьгага** [bɨ́jgaga] (i.) tırmık makinası  
**бы́жьны** [bɨ́jnɨ] (i.) yedi kez  
**бы́жьпыгъ** [bɨ́jprɨg] (i.) cirit, mızrak  
**бы́жътхгІара** [bɨ́jtħgɨara] (i.) ses kısılması  
**бы́зшва** [bɨ́zşa] (i.) dil, lisan  
**бы́зшвадырра** [bɨ́zşadırra] (i.) dilbilim  
**бы́лчІвы** [bɨ́lçɨ] (i.) yakacak, yakıt  
**бы́нджъа** [bɨ́nca] (i.) göbek ant.

### 03. в [v]

---

**ваго́н** [vagon] (i.) vagon  
**ва́гвхара** [vaguħara] (f.) kamburlaşmak  
**вагв́ы** [vaguɨ] (s.) kambur  
**вагв́ыта** [vaguɨta] (zf.) kambur şekilde  
**ваны́за** (şk.) [vanɨza] (i.) dalak, bkz. дзаныза  
**варá** (şk.) [vara] (i.) yan, böğür; kaburga, eĝe, bkz. дза [2] ant.  
**ва́рвар** [varvar] (s.i.) barbar  
**варцІ́ыс** [vartzɨs] (i.) kaburga, eĝe, bkz. дзацІ́ыс  
**велосипéд** [velosipéd] (i.) bisiklet  
**вентиля́тор** [ventiletor] (i.) vantilatör, fan

**верáнда** [veranda] (i.) veranda

**ветеран** [veteran] (i.) emekli, emektar

**ветерина́р** [veterinar] (i.) veteriner

**виногра́д** [vinograd] (i.) üzüm, bkz. джъузым

**виноградрхáрджъра** [vinogradrħarcra] (i.) bağıcılık, bkz. джъузымрхарджъра

**виноградрхáрджъыгIв** [vinogradrħarcıǵu] (i.) üzüm yetiştiricisi, bkz. джъузымрхарджъыгIв

**вiрус** [virus] (i.) virüs

**витами́н** [vitamin] (i.) vitamin

**ви́шна** [višna] (i.) vişne, bot. cerasus vulgaris mill.

**вишнаду** [višnadu] (i.) kiraz, bot. cerasus avium (l.) moench.

**вишнайша** [višnayša] (i.) kiraz, bkz. рхъачадыгIва, bot. cerasus avium (l.) moench.

**вишначвада** [višnaçsada] (i.) kiraz, bot. cerasus avium (l.)

**волейбóл** [voleybol] (i.) voleybol

**волейболáсыгIв** [voleybolasıǵu] (i.) voleybolcu

**вóльт** [voľt] (i.) volt

**вольфра́м** [voľfram] (i.) volfram, tungsten

**вра́ч** [vraç] (i.) doktor

**вулка́н** [vulkan] (i.) volkan

**вьетнам** [viyetnam] (i.) Vietnam

04. г [g] \_\_\_\_\_

**газ** [gaz] (i.) gaz

**газетчпагIв** [gazelçpaǵu] (i.) gazeteci

**гамла** [gamla] (s.) zayıf, etsiz

**ганы** [ganı] (i.) en, genişlik



**гара** [1] [gara] (f.) götürmek

**гара** [2] [gara] (i.) beşik

**гарта** [garta] (i.) götüreceк yer

**гдї** [gdi] (s.) boynuzsuz; cılız zoo.

**германчІвыла** [germançıla] (i.) Almanya

**гранат** [granat] (i.) nar, bot. punica granatum l.

**гречка** [greçka] (i.) karabuğday, bot. fagopyrum sagittatum gilib.

**гылазлара** [gilazlara] (i.) ayakta olma, ayakta durma (durum)

**гыларгвыгв** [gilarguıgu] (i.) yürümeye başlayan çocuk için yapılan devasa simit.

**гыларта** [gilarta] (i.) durak, duracak yer

**гылра** [gilra] (f.i.) kalkmak; kalkış

**гырраса** [gırrasa] (i.) ceviz, bot. juglans regia l.

**гыррасаквайчІва** [gırrasakuayça] (i.) kara ceviz, bot. juglans nigra l.

**гыррасачвыш** [gırrasaçşıŝ] (i.) boz ceviz, bot. juglans cinerea l.

#### 05. гв [gu]

---

**гваб́ан** [1] [guaban] (i.) döşek; minder, şilte, eş.anl. чварта [2]

**гваб́ан** [2] [guaban] (s.i.) yorgun, bitkin, halsiz; yorgunluk, bitkinlik, halsizlik

**гвабанхъкъба́** [guabanкқа] (i.) yatak yüzü, döşek yüzü, eş.anl. чвартахъкъба

**гвагван** [guaguan] (i.) çakal eriği, bkz. дзхІвы, bot. prunus spinosa l.

**гвагвыш** [guaguış] (i.) hindi

**гвагвыщпынцІа** [guaguıŝpıntza] (i.) dağ sümbülü (arap sümbülü), bot. muscari (l.) mill.

**гвагвыщхваш** [guaguıŝhvaŝ] (i.) dağ sümbülü (arap sümbülü), bkz.

гвагвыщпынцІа, bot. muscari (l.) mill.

**гвагвыщхІвра** [guaguıŝhura] (i.) ısırған, bkz. хъваца, bot. urtica dioica l.

**гва́дз** [guadz] (i.) buğday, bot. triticum spelta l.

**гвахъва** [guaɣua] (s.) mutlu

**гвлá** [gula] (i.) komşu

**гвнахI** [gunaɣ] (i.) günah

**гврахIа** [guraɣa] (i.) balta

**гврý** [guri] (i.) iğne

**гвтшпы́** [gutʃpi] (i.) göğüs, göğüs kafesi

**гвыквчIвара** [guikuɟara] (f.) göğsüne oturmak

**гвыкъала** [guikala] (i.) başkent

**гвым** [guim] (i.) Kuma nehri

**гвымай** [guimay] (i.) kanyaş (halep darısı), bot. sorghum halepense (l.) pers.

**гвымха** [guimɣa] (i.) kötü, çirkin

**гвымхара** [guimɣara] (i.) kötülük, çirkinlik

**гвып-гвып** [guip-guip] (i.) grup-grup

**гвыпсыла** [guipsıla] (zf.) canı gönülden

**гвырларта** [guirlarta] (i.) iğne deliği

**гвырмыджь** [guirmic] (i.) çobaniğnesi (turnagagası), bot. geranium l.

**гвырмыджьхаха** [guirmicɣaɣa] (i.) yelpaze yapraklı turnagagası, bot. geranium divaricatum ehrh.

**гвыхъты** [guıktı] (s.) cömert

**гвыхъхъшвы** [guıɣkuʃı] (i.) ayı üzümü, bot. arctostaphylos uva-ersii (l.) spreng.

**гвыхъIвpa** [guıɣɣura] (i.) kediotu, bot. valeriana officinalis (l.) s.l.

06. **гъ** [ɣ] \_\_\_\_\_

**гáбля** [ɣabla] (s.) açlık, kıtlık; açgözlü

**гáгья** [ɣaɣa] (s.) geniş, enli; yayılmış, yayılı

**гъагъазлара** [ğağazlara] (i.) geniş olma (durum); kalın olma (durum)

**гъагъара** [ğağara] (i.) genişlik, kapsam

**гъагъата** [ğağata] (zf.) genişçe; yaygın şekilde; kapsamlı

**гъагъахара** [ğağahara] (f.) genişlemek

**гъар** [ğar] (i.) tutsak, esir; rehine

**гъарзлара** [ğarzlara] (i.) tutsak olma (durum), esarete olma (durum)

**гъаріб** [ğarib] (i.) yabancı gezgin; avare; evsiz

**гъаркІра** [ğarkıra] (i.) esir alma, tutsak alma

**гъарра** [ğarra] (i.) esaret, tutsaklık

**гъархара** [ğarhara] (f.) esir düşmek, tutsak olmak

**гъасра** [ğasra] (i.) dolu yağışı

**гъасырта** [ğasirta] (i.) dolu yağın yer

**гъба** [ğba] (i.) gemi, vapur

**гъбауыхварта** [ğbawıhuarta] (i.) tersane

**гъбачпарта** [ğbaçparta] (i.) tersane

**гъгъара** [ğğara] (i.) sığ yer

**гъгъра** [ğğra] (f.i.) hırlamak, kükremek; hırıltı, kükreme

**гънанара** [ğnanara] (f.) ağlamsamak, zırlamak

**гъны** [ğnı] (i.) kış mevsimi

**гъныла** [ğnıla] (zf.) kışın, kış mevsiminde

**гъныхв** [ğnihu] (i.) yabancı havuç, bot. pastinaca sativa l.

**гъныхІвра** [ğniħura] (i.) kuşotu, bot. stellaria media (l.) cyr.

**гъныщІсра** [ğnitzsra] (f.i.) kışlamak, kışı geçirmek; kışlama

**гъра** [ğra] (s.) ala (renk-desen); benekli

**гърагылра** [ğragılra] (f.) uzamak, ayaklar üzerinde yükselmek

**гърагвычIара** [ǵraguičara] (f.) döverek çiğnemek; tekmelemek  
**гърázлара** [ǵrazlara] (i.) alaca olma (durum), rengarenk olma (durum)  
**гърálра** [ǵralra] (f.) saplanmak, içine geçmek  
**гърапарá** [ǵrapara] (f.) vurmak; sıçramak, hoplamak, zıplamak  
**гърásра** [ǵrasra] (f.) vurmak, darbe indirmek; mahvetmek  
**гърахарá** [ǵraħara] (f.) alacalanmak; rengarenk olmak; beneklenmek  
**гърацарá** [ǵratsara] (f.) saplamak, batırmak, daldırmak, geçirmek  
**гърацIарá** [ǵratzara] (f.) dolamak, sarmak; sarmalamak  
**гърычвхIва** [ǵriçşhua] (i.) demirci körüğü  
**гъы́** [ǵı] (i.) dolu, kırcı  
**гъы́бза** [ǵıbza] (i.) ağıt  
**гъызрá** [ǵızra] (f.i.) inlemek, sızlanmak; inilti  
**гъынгвадз** [ǵinguadz] (i.) kışlık buğday, bot. triticum l.  
**гъынкъагIа** [ǵınkaǵa] (i.) kardelen, bot. galanthus l.  
**гъынлачвхIа** [ǵınlaçşha] (i.) kış arpası, bot. hordeum vulgare l.  
**гъынцIкIвá** [ǵıntzǵkua] (s.) gözü sulu, gözü yaşlı; ağlamaklı  
**гъынцIкIварá** [ǵıntzǵkuara] (f.) ağlamsamak, sızlanmak; sızlanıp yakınmak  
**гъынчы́льа** [ǵınçılá] (i.) ocak ayı; kışın en soğuk dönemi  
**гъынчвгъа** [ǵınçşǵa] (i.) karakış  
**гъынщчIвы́** [ǵınşçı] (s.i.) kışın kesilmek üzere seçilmiş hayvan, eş.anl. гъыцIа  
**гъырдрá** [ǵırdzra] (f.) çiselemek, serpiştirmek  
**гъырды́** [ǵırdzı] (i.) çiseleyen yağmur  
**гъырды́сра** [ǵırdzısra] (f.) çiselemek, serpiştirmek, eş.anl. гъырдрá  
**гъырпIı́** [ǵırpı] (s.i.) cüce  
**гъы́цIара** [ǵıtzara] (i.) köşe; bucak

**ГЪЫЧ** [ǵıç] (i.) hırsız

**ГЪЫЧКІВРЫ** [ǵıçkuri] (s.) hırsızlığı meslek olarak yapan

**ГЪЫЧРА** [ǵıçra] (f.i.) çalmak, hırsızlık yapmak; hırsızlık

**ГЪЫЧРАХ** [ǵıçrah] (i.) çalınan, çalınmış, çalıntı mal

**ГЪЫШТ-ГЪЫШТ** [ǵıšt-ǵıšt] (y.) Hış-hış!

#### 07. ГЪВ [ǵu]

---

**ГЪВАСЫРТА** [ǵuasırta] (i.) boş arazi

**ГЪВГВАРА** [ǵuguara] (i.) çit, tahta perde

**ГЪВГВВА** [ǵuǵua] (s.) pürüzsüz, düz

**ГЪВГВАРА** [ǵuguara] (i.) düzlük, ovalık yer

**ГЪВГВАХАРА** [ǵuǵuahara] (f.) düzelmek, düzgünleşmek

**ГЪВРА** [ǵura] (i.) dizgin-gem takımı

**ГЪВРАШІА** [ǵuraća] (i.) gem

**ГЪВТШЫТ** [ǵutşıt] (i.) tahta parçası

**ГЪВТШЫЦІА** (şk.) [ǵutşıhtza] (i.) ahşap zemin

**ГЪВЫ** [ǵui] (i.) tahta, kereste

**ГЪВЫШ** [ǵuiş] (s.) keskin

#### 08. ГЪ [ǵ]

---

**ГЪАЗГЪАЗ** [ǵazǵaz] (s.) parlak, ışıklı

**ГЪАЗГЪАЗРА** [ǵazǵazra] (f.) ışıldamak

**ГЪАСА** [ǵasa] (i.) akçaağaç, bot. acer

**ГЪАСАБЫГЪЫЦІАРА** [ǵasabiǵtzara] (i.) çınar yapraklı akçaağaç, bot. acer platanoides l.

**ГЪАЦА** [ǵatsa] (i.) Kafkas gürgeni, bkz. хьаца, bot. carpinus caucasicus grossh.

**гъьачІвра** [ḡaĉra] (f.) çimlenmek  
**гъьашá** [1] [ḡaša] (i.) tulum, kırba  
**гъьаша** [2] [ḡaša] (i.) patlangaç, bot. colutea l.  
**гъьашамгва** [ḡašamgua] (s.) göbekli ant.; obur  
**гъьгъьара** [ḡḡara] (i.) yüzeyden kazımak  
**гъьра** [ḡra] (f.) homurdanmak; azarlamak

09. **гъ** [ḡ] \_\_\_\_\_

**гъатан** [ḡatan] (i.) keten, bot. linum l.  
**гъи** [ḡi] (b.) de, da, dahi  
**гъей** [ḡey] (i.) balina  
**гънасú** [ḡnasu] (i.) cıva  
**гъын** [ḡin] (i.) kekik, bkz. рхъаквтІухъвшв, bot. thymus l.  
**гъынкъапшы** [ḡınqapşı] (i.) köpekdili otu, bot. cynoglossum officinale l.

10. **гІ** [ḡ] \_\_\_\_\_

**гІабара** [ḡabara] (f.) görmek; alışmak  
**гІабгІадзахара** [ḡabḡadzaḡara] (f.) ıslanmak  
**гІабжъалра** [ḡabjalra] (f.) araya girmek  
**гІабжъачІвара** [ḡabjaĉara] (f.) araya oturmak  
**гІабжъыхра** [ḡabjıḡra] (f.) aradan çıkarmak  
**гІабжъышвтра** [ḡabjiḡtra] (f.) aradan kopmak  
**гІагара** [ḡagara] (f.) duyulmak, işitilmek  
**гІагра** [ḡagra] (f.) getirmek  
**гІагылра** [ḡagılra] (f.) kalkmak, ayaḡa kalkmak  
**гІагвалашвара** [ḡagualaḡara] (f.) özlemek, hatırlamak

**гIагвжважвара** [ǰaguǰajara] (f.) acele etmek  
**гIагвыгъара** [ǰaguǰgara] (f.) güvenmek  
**гIагвыжвкIра** [ǰaguǰǰkra] (f.) kızmak  
**гIагвынгIвра** [ǰaguǰngura] (f.) anlamak  
**гIагвыргъара** [ǰaguǰrgara] (f.) sevinmek  
**гIагбырдзра** [ǰaǰirdzra] (f.) çiselemek  
**гIагбычра** [ǰaǰiçra] (i.) çalmak; kaçırmak  
**гIагIвнаблыгъара** [ǰaǰunablǰgara] (f.) içeri yuvarlanmak  
**гIагIвнарышвра** [ǰaǰunarişra] (f.) içeri atmak  
**гIагIвныцIра** [ǰaǰunitzra] (f.) dışarı çıkmak  
**гIадасра** [ǰadasra] (f.) yolcu etmek  
**гIадахIвра** [ǰadaḥura] (f.) nail olmak, elde etmek  
**гIадгалра** [ǰadgalra] (f.) donatmak; sofraya kurmak  
**гIадгылра** [ǰadgylra] (i.) dayanışma  
**гIадра** [ǰadra] (f.) yürüterek getirmek  
**гIадсылра** [ǰadsylra] (f.) uğramak; dokunmak  
**гIадхIвалра** [ǰadḥualra] (f.) birbirine takmak, ulamak  
**гIадхIвхIвалра** [ǰadḥuḥualra] (f.) toplayıp yığmak  
**гIадхра** [ǰadḥra] (f.) yerinden ayırmak  
**гIадхъалра** [ǰadḥalra] (f.) tamamen kapamak  
**гIадхъра** [ǰadḥkra] (f.) açmaya çalışmak  
**гIадыгъыгъара** [ǰadiǰǰgara] (f.) kazımak  
**гIадырра** [ǰadirra] (f.) bilmek, tanımak  
**гIадыртIлара** [ǰadirtlara] (f.) çözmek  
**гIаджвара** [ǰačara] (f.) kusmak

**гӀаджвджвара** [ğaçčara] (f.) yıkamak  
**гӀаджвыквххра** [ğaçıkuḥhra] (f.) koşmak  
**гӀаджвыквцара** [ğaçıkutsara] (f.) kovmak  
**гӀаджвыквылра** [ğaçıkuılra] (f.) harekete geçmek; başlamak  
**гӀаджвылгара** [ğaçılğara] (f.) dışarı çıkarmak  
**гӀаджвылдара** [ğaçıldara] (f.) dışarı yürütmek  
**гӀаджвылкьяара** [ğaçılqara] (f.) dışarı taşımak  
**гӀаджвылпшра** [ğaçılpsra] (f.) dışarıyı gözlemek  
**гӀаджвылхӀвара** [ğaçılḥuara] (f.) dışarıya sürüklemek  
**гӀаджвылцара** [ğaçıltsara] (f.) dışarıya çıkarmak, kovmak  
**гӀаджвылцӀра** [ğaçiltzra] (f.) dışarı çıkmak  
**гӀадзара** (şk.) [ğadzara] (f.) hırsızlık yapmak, çalmak  
**гӀадзара** [1] [ğadzara] (f.) yetişmek, ulaşmak  
**гӀадзара** [2] [ğadzara] (f.) kavuşmak  
**гӀадзынғылра** [ğadzıngılra] (f.) büyümek; ergenleşmek  
**гӀадзыргӀвра** [ğadzırğura] (f.) dinlemek  
**гӀазаб** [1] [ğazab] (i.) azap, işkence  
**гӀазаб** [2] [ğazab] (i.) eziyet, sıkıntı  
**гӀазабрбагӀв** [ğazabrbağv] (i.) işkenceci  
**гӀазагӀвы** [ğazağvı] (i.) öğretmen, mürebbiye  
**гӀазара** [ğazara] (f.) eğitmek; beslemek  
**гӀаздара** [ğazdara] (f.) toplamak  
**гӀазкӀкӀра** [ğazk̄k̄ra] (f.) toplamak  
**гӀайбанра** [ğaybanra] (f.) çullanmak, abanmak  
**гӀайгвара** [ğayguara] (f.) görmeye gelmek



**гІайззара** [ğayzzara] (f.) toplanmak  
**гІайра** [1] [ğayra] (f.) gelmek  
**гІайра** [2] [ğayra] (f.) bitmek (diş, bitki)  
**гІайсра** [ğaysra] (f.) azarlamak  
**гІайхра** [ğayhra] (f.) dönmek  
**гІайыра** [ğayıra] (i.) bitki; bitki örtüsü  
**гІайырта** [1] [ğayırta] (i.) tarla, bahçe  
**гІайырта** [2] [ğayırta] (i.) kanal, ark  
**гІаквара** [ğakuara] (f.i.) yağmak; yağış  
**гІаквжвара** [ğakuğara] (f.) üstünden sökmek  
**гІаквпсара** [ğakupsara] (f.) üzerine çekmek, örtmek  
**гІаквпсара** [ğakupsara] (f.) üzerine saçmak  
**гІаквпІлара** [ğakuplara] (f.) üzerine dökülmek (katı)  
**гІакврыкІапра** [ğakurıkapra] (f.) kavlatarak sökmek  
**гІаквсра** [1] [ğakusra] (f.) basmak  
**гІаквсра** [2] [ğakusra] (f.) üzerinden geçmek  
**гІаквхара** [ğakuğara] (f.) üzerinde kalmak  
**гІаквхра** [ğakuğra] (f.) üzerinden almak, kaldırmak  
**гІаквххра** [1] [ğakuğhra] (f.) yukarı tırmanmak; yukarı doğru koşmak  
**гІаквххра** [2] [ğakuğhra] (f.) yoksun bırakmak  
**гІаквцІара** [ğakutzara] (f.) üzerine koymak  
**гІаквцІра** [ğakutzra] (f.) üzerinden ayrılmak  
**гІаквцІырра** [ğakutzırıra] (f.) üzerine bağlamak  
**гІаквчважвара** [ğakuçşajara] (f.) hakkında konuşmak  
**гІаквчвара** [ğakuçşara] (f.) üzerine sıvı dökmek

**гІаквчІвара** [1] [ǧakuɟara] (f.) konmak, tünemek

**гІаквчІвара** [2] [ǧakuɟara] (f.) üzerine oturmak, binmek

**гІаквшвара** [ǧakuʂara] (f.) denk düşmek

**гІаквыжьра** [ǧakuɟra] (f.) üzerinde bırakmak

**гІаквыргылра** [ǧakuirgılra] (f.) üzerine dikmek

**гІаквырчІвара** [ǧakuirɟara] (f.) üzerine oturtmak, bindirmek

**гІаквыцІра** [ǧakuitzra] (f.) çözülmek, ayrılmak

**гІакъапщара** [ǧaɟapʂhara] (f.) kızarmak, kızılılaşmak

**гІакІажжра** [ǧaɟaɟɟra] (f.) aşağı dökülmek (sıvı)

**гІакІакІвкІвара** [ǧaɟaɟkuɟuara] (f.) damlamak

**гІакІапра** [ǧaɟapra] (f.) sökülmek

**гІакІапсара** [ǧaɟapsara] (f.) aşağı dökülmek (katı)

**гІакІапссара** [ǧaɟapssara] (f.) çiselemek

**гІакІапІлара** [ǧaɟaplara] (f.) yere saçılmak

**гІакІахІара** [ǧaɟaɟhara] (f.) yıkılmak, devrilmek

**гІакІачІвалра** [ǧaɟaɟalra] (f.) oturuvermek

**гІакІачІвара** [ǧaɟaɟara] (f.) yukarıdan sızmak

**гІакІашвара** [ǧaɟaɟara] (f.) yukarıdan düşmek

**гІакІашщра** [ǧaɟaɟʂra] (f.) aşağı sarmak

**гІакІнылра** [ǧaɟnılra] (f.) üzerine bulaşmak

**гІакІныхра** [ǧaɟnıhra] (f.) indirmek

**гІакІныхІара** [ǧaɟnıhara] (f.) asmak

**гІакІныцІра** [ǧaɟnıtzra] (f.) aşağı inmek

**гІакІра** [ǧaɟkra] (f.) yakalamak, tutmak

**гІакІылпІлара** [ǧaɟılplara] (f.) delikten dökülmek (katı)

**гІакІылсра** [ǰakılsra] (f.) delikten geçmek  
**гІакІылцара** [ǰakılsara] (f.) delikten çıkarmak  
**гІакІылырпшра** [ǰakılırpšra] (f.) delikten baktırmak  
**гІакІынгара** [ǰakıngara] (f.) aşağı indirmek (nesne)  
**гІакІындара** [ǰakındara] (f.) aşağı indirmek (canlı)  
**гІакІынхалра** [ǰakınħalra] (f.) üzerinde yarışık kalmak  
**гІакІвшара** [ǰakušara] (f.) sarılmak, dolanmak  
**гІакІвыршара** [ǰakıvršara] (f.) sarmak, dolamak  
**гІалагара** [ǰalagara] (f.) başlamak  
**гІалалра** [ǰalalra] (f.) katılmak, içine girmek  
**гІалапсара** [ǰalapsara] (f.) katmak, içine dökmek  
**гІалапшра** [1] [ǰalapšra] (f.) içine bakmak  
**гІалапшра** [2] [ǰalapšra] (f.) kıyaslamak  
**гІалапІатІара** [ǰalapıatıara] (f.) karışmak  
**гІалархъвашара** [ǰalarħuašara] (f.) parçalamak  
**гІаларшвшара** [ǰalarššara] (f.) içine silkelemek  
**гІаларышвра** [ǰalarıšra] (f.) içine atmak  
**гІаласра** [ǰalasma] (f.) tutuşmak  
**гІалахара** [ǰalahara] (f.) içinde kalmak  
**гІалаххра** [ǰalahħra] (f.) içine dilimlemek  
**гІалацІара** [ǰalatzara] (f.) içine katmak; karıştırmak  
**гІалачвара** [ǰalaçšara] (f.) içine dökmek, katmak  
**гІалашвара** [ǰalašara] (f.) içine düşmek  
**гІалашцарахара** [ǰalaštsarahara] (f.) kararmak (hava)  
**гІалбгІара** [ǰalbğara] (f.) yukarıdan inmek; düşmek (kar)

**гҒалгара** [1] [ǧalɣara] (f.) bitirmek  
**гҒалгара** [2] [ǧalɣara] (f.) içerden alıp getirmek  
**гҒалдара** [ǧaldara] (f.) alıp çıkarmak (canlı)  
**гҒалжвара** [ǧaljara] (f.) kökünden sökmek  
**гҒалпшра** [ǧalpšra] (f.) gözetlemek; bakmak  
**гҒалпҒлара** [ǧalplara] (f.) dökülmek, saçılmak  
**гҒалхра** [ǧalħra] (f.) seçmek, ayırt etmek  
**гҒалцара** [ǧaltsara] (f.) içinden çıkarmak; kovmak  
**гҒалцҒра** [ǧaltzra] (f.) çıkmak, ayrılmak (nesne)  
**гҒалыхра** [ǧalıħra] (f.) sökmek, elde etmek  
**гҒалыцҒра** [ǧalitzra] (f.) bitmek, ortaya çıkmak  
**гҒальамат** [ǧalámat] (s.) müthiş; mükemmel  
**гҒамаль** [ǧamał] (i.) metod, yöntem  
**гҒамгвыхра** [ǧamɣuħra] (i.) açmak, yaymak  
**гҒамгҒвайсра** [ǧamɣuaysra] (f.) yolculuk etmek  
**гҒамдара** [ǧamdara] (f.) gezdirmek, dolandırmak  
**гҒамдара** [ǧamdara] (f.) gezmek, dolaşmak  
**гҒамсара** [ǧamsara] (f.) hapşirmek, aksırmak  
**гҒамста** [ǧamsta] (i.) soylu, asilzade  
**гҒамта** [ǧamta] (i.) vakit, zaman  
**гҒамцҒасра** [ǧamtzasra] (f.) kapmak  
**гҒамшвтра** [ǧamštra] (f.) kopmak  
**гҒанагра** [ǧanagra] (f.) getirmek (hayvan, nesne)  
**гҒанакҒра** [ǧanaǧra] (f.) tutmak, yakalamak  
**гҒанапҒыцҒахара** [ǧanapitzahara] (f.) elinde kalmak

**гІанапІыцІплара** [ǧanapitzplara] (f.) elinden dökülmek, saçılmak  
**гІанапІыцІшвтра** [ǧanapitzštra] (f.) elinden düşmek  
**гІанаркІра** [ǧanarkıra] (f.) yakalatmak  
**гІанарпхара** [ǧanarpħara] (f.) ısıtmak  
**гІанахІвара** [ǧanaħuara] (f.) ifade etmek (hayvan, nesne)  
**гІанхара** [ǧanħara] (f.) kalmak  
**гІаншара** [ǧanšara] (f.i.) gerçekleşmek; olay  
**гІаныжьра** [ǧanijra] (f.) bırakmak, terketmek  
**гІаныршара** [ǧanıršara] (f.) gerçekleştirmek; kurmak  
**гІаныцІра** [ǧanitzra] (f.) çıkmak (sivilce, çiban)  
**гІапны** [ǧapnı] (i.) ilkbahar  
**гІапсара** [1] [ǧapsara] (f.) süpürmek  
**гІапсара** [2] [ǧapsara] (f.i.) yorulmak; yorgunluk  
**гІапхара** [ǧapħara] (f.) ısınmak  
**гІапхашара** [ǧapħaşara] (i.) utanmak  
**гІапхъадзара** [ǧaphadzara] (f.) saymak  
**гІапхъара** [ǧapħara] (f.) okumak  
**гІапшгІара** [ǧapšġara] (f.) aramak; araştırmak  
**гІапшра** [ǧapšra] (f.) bakmak  
**гІапшІашвара** [ǧapśašara] (f.) karşılaşmak  
**гІапынгвадз** [ǧapıngvadz] (i.) bahar buğdayı, bot. triticum l.  
**гІапынлачвхІа** [ǧapınlaçşħa] (i.) bahar arpası, bot. hordeum vulgare l.  
**гІапынхъамыз** [ǧapınkamız] (i.) mart  
**гІапыралра** [ǧapıralra] (f.) önüne çıkmak  
**гІарайгвара** [ǧarayguara] (f.) davet etmek

**гIарартра** [ǧarartra] (f.) eritmek  
**гIаратра** [ǧaratra] (f.) erimek  
**гIараура** [ǧaraura] (f.) uzatmak (nesne)  
**гIарахара** [ǧarahara] (f.) konu açmak  
**гIарбага** [ǧarbaga] (i.) gösterge, levha  
**гIарбагамачв** [ǧarbagamaç] (i.) işaret parmağı  
**гIарбара** [ǧarbara] (f.i.) göstermek; gösteri  
**гIаргара** [ǧargara] (f.) duyurmak  
**гIаргара** [ǧargara] (f.) getirtmek  
**гIаргылра** [ǧargılra] (f.) kaldırmak  
**гIаргвыжкIра** [ǧarguijǧkra] (f.) kızdırmak  
**гIаргIвашара** [ǧarǧuaşara] (f.) yanlışlık yapmak  
**гIарджвара** [ǧarčara] (f.) kusturmak  
**гIари** [ǧari] (i.) çoluk-çocuk; döl  
**гIарIра** [ǧarira] (f.) doğurmak  
**гIаркIкIара** [ǧarǧkǧkara] (f.) aydınlatmak  
**гIаркIра** [1] [ǧarǧkra] (f.) kapamak  
**гIаркIра** [2] [ǧarǧkra] (f.) lamba yakmak, ısıtmak  
**гIарльальара** [ǧarłalára] (f.) gevşetmek  
**гIарпIайра** [ǧarpayra] (f.) kirletmek  
**гIартIлара** [ǧartılara] (f.) çözmek  
**гIарчра** [ǧarçra] (f.) şişirmek  
**гIаршра** [ǧarşra] (f.) kaynatmak  
**гIаршвшвара** [ǧarşşara] (f.) sallamak  
**гIаршIыхара** [ǧarćıhara] (f.) uyandırmak

**гІарш** [ǧarʃ] (i.) arş, sema

**гІарыбгІадзара** [ǧarɪbǧadzara] (f.) ıslatmak

**гІарыгвжважвара** [ǧarɪgujaʃara] (f.) ecele ettirmek

**гІарыкІвашара** [ǧarɪkuaʃara] (f.) dansettirmek

**гІарып** [ǧarɪp] (i.) Arap; Arapça

**гІарыпхащара** [ǧarɪpħaʃara] (f.) utandırmak

**гІарыскІяра** [ǧarɪskɪara] (f.) yaklaştırmak

**гІарыцкыара** [ǧarɪtskɪara] (f.) temizlemek

**гІаскІяра** [ǧaskɪara] (f.) yaklaşmak

**гІасра** [1] [ǧasra] (f.i.) yağmak, karlanmak; kar yağışı

**гІасра** [2] [ǧasra] (f.) vurmak, çalmak

**гІасы** [ǧasɪ] (i.) tabut

**гІатаблыгыара** [ǧatablyǧara] (f.) aşağı yuvarlanmak

**гІатакІвкІвара** [ǧatakıkuara] (f.) içine damlamak

**гІаталра** [ǧatalra] (f.) içine girmek; inmek

**гІатаркІвкІвара** [ǧatarıkuara] (f.) içine damlatmak

**гІатархара** [ǧatarħara] (f.) içinde bırakmak

**гІатарщра** [ǧatarʃra] (f.) içine sokmak

**гІатарышвра** [ǧatarıʃra] (f.) içine düşürmek

**гІатасра** [ǧatasra] (f.) içine ellemek; dürtmek

**гІатахара** [ǧataħara] (f.) içinde kalmak

**гІатацІара** [ǧatatzara] (f.) içine koymak

**гІатачвара** [ǧataçara] (f.) içine dökmek

**гІатачІвара** [ǧataçara] (f.) içine oturmak

**гІатгара** [ǧatgara] (f.) kazanmak; içinden çıkarmak

**гIатдара** [ğatdara] (f.) dışarı çıkarmak (canlı)

**гIатпссгIара** [ğatpssğara] (f.) içerde uçmak

**гIатпшра** [ğatpşra] (f.) içerde görünmek

**гIатпIлара** [ğatplara] (f.) içinden dökülmek (katı)

**гIатра** [ğatra] (f.) vermek

**гIатрыцкыгIара** [ğatrytskğara] (f.) içini temizlemek

**гIатрышвтра** [ğatryştra] (f.) içinden düşürmek

**гIатцара** [ğattsara] (f.) içerden çıkarmak

**гIатыгыгыгъара** [ğatıgğara] (f.) içini kazımak

**гIатыкыара** [ğatıqara] (f.) içerden fırlamak

**гIатышара** [ğatıpara] (f.) içerden hoplamak

**гIатырпшра** [ğatırpşra] (f.) içine baktırmak

**гIатырпIлара** [ğatırlara] (f.) içinden dökülmek (katı)

**гIатыфгIара** [ğatıfğara] (f.) içini yemek

**гIатыхра** [ğatıhra] (f.) içinden çıkarmak

**гIатыхIара** [ğatıhara] (f.) içerde kokmak

**гIатыцIра** [ğatıtzra] (f.) içinden çıkmak

**гIатычра** [ğatıçra] (f.) tütme

**гIатышвтра** [ğatıştra] (f.) içinden düşmek

**гIатыштра** [ğatıştra] (f.) içerden fırlamak

**гIатша** [ğatşa] (i.) yulaf, bkz. гIатшакIапсачIвы, bot. avena sativa l.

**гIатшакIапсачIвы** [ğatşakapsaçı] (i.) yulaf, bot. avena sativa l.

**гIатшамцыра** [ğatşamtsıra] (i.) yabani yulaf, bot. avena fatua l.

**гIатшыжвылра** [ğatşijlra] (f.) atına binmek

**гIаура** [ğaura] (f.) bulmak, keşfetmek



**гПаухра** [ğawħra] (f.) kaybolanı bulmak  
**гПауштра** [ğauştra] (f.) serbest bırakmak; atmak  
**гПауштхра** [ğauştħra] (f.) salmak, serbest bırakmak  
**гПахвгІара** [ğaħuğara] (f.) satın almak  
**гПахвра** [ğaħura] (f.) almak  
**гПахъагылра** [ğakagılra] (f.) yukarı çıkarmak  
**гПахъадзасра** [ğakadzasra] (f.) tokat atmak  
**гПахъадылра** [ğakadılra] (f.) yukarı getirmek  
**гПахъалра** [ğakalra] (f.) yukarı çıkmak  
**гПахъанагылра** [ğakanagılra] (f.) yukarı çıkarmak (hayvan, nesne)  
**гПахъанаргылра** [ğakanargılra] (f.) yukarı çıkarmak (hayvan, nesne)  
**гПахъапсара** [ğakapsara] (f.) üzerine dökmek (katı)  
**гПахъарпара** [ğakağpara] (f.) kapağını kapamak  
**гПахъахІара** [ğakaħara] (f.) üstünde kokmak  
**гПахъацара** [ğakatsara] (f.) üzerine geçirmek  
**гПахъкІкІара** [ğakķķkara] (f.) parıldamak  
**гПахънырхІвра** [ğaknıɾħura] (f.) çevirmek, döndürmek  
**гПахъпІлара** [ğakplara] (f.) saçılmak  
**гПахъра** [ğakra] (f.) çekmek  
**гПахърышвтра** [ğakrışttra] (f.) devirmek, altını çevirmek  
**гПахътасра** [ğaktasra] (f.) özlemek  
**гПахътІра** [ğaktıra] (f.) açmak  
**гПахъхІвара** [ğakħuara] (f.) çekip almak  
**гПахъцра** [ğaktstra] (f.) kopmak, ayrılmak  
**гПахъчвра** [ğakçşra] (f.) kafasını koparmak

**гIахъчIвалра** [ǧakʃalra] (f.) doğrulup oturmak  
**гIахъчIвара** [ǧakʃara] (f.) kopmak  
**гIахъшахъыцIра** [ǧakʃakɪtʃra] (f.) meydana gelmek, oluşmak  
**гIахъыгIвара** [ǧakɪǧuara] (f.) üzerini örtmek  
**гIахъынхIвра** [ǧakɪnɰura] (f.) dönmek  
**гIахъынхIвыхра** [ǧakɪnɰuɪɰra] (f.) geri dönmek  
**гIахъыпара** [ǧakɪpara] (f.) üzerinden atlamak  
**гIахъыркIра** [ǧakɪrɰra] (f.) eğmek, yamuk tutmak  
**гIахъырса** [ǧakɪrsara] (f.) üzerinden kırmak  
**гIахъыса** [ǧakɪsra] (f.) üzerinden geçmek  
**гIахъыхра** [ǧakɪɰra] (f.) üzerinden almak  
**гIахъыхIара** [ǧakɪɰara] (f.) üzerinde kokmak  
**гIахъыцIра** [1] [ǧakɪtʃra] (f.) yüzülmek, kavlamak  
**гIахъыцIра** [2] [ǧakɪtʃra] (f.) taşmak  
**гIахъышвтра** [ǧakɪʃtra] (f.) yerinden çıkmak  
**гIахъва-нахъва** [ǧakua-naɰua] (s.) eğri büğrü  
**гIахъвара** [ǧakuara] (f.) bükme, eğme  
**гIахъвмарра** [ǧakumarra] (f.) dansetmek; oynamak  
**гIахъара** [ǧaɰara] (f.) sağmak  
**гIахътахара** [ǧaɰtaɰara] (f.) soğumak (hava)  
**гIахъшвара** [ǧaɰʃara] (f.) geç kalmak; geride kalmak  
**гIахъшвашвахара** [ǧaɰʃaʃaɰara] (f.) soğumak  
**гIахъызара** [ǧaɰɪdzara] (f.) geriden yetişmek; yakalamak  
**гIахIара** [ǧaɰara] (f.) kokmak  
**гIахIвара** [ǧaɰuara] (f.) söylemek

**гІахІвахра** [ğaħuaħra] (f.i.) anlatmak; hikaye, öykü  
**гІахІвгІвы** [ğaħuğui] (i.) dansçı  
**гІахІвра** [ğaħura] (f.i.) dansetmek; dans  
**гІахІвырта** [ğaħurta] (i.) dans alanı, sahne  
**гІацапара** [ğatsapara] (f.) sapmak, dönmek  
**гІацапшра** [ğatsapšra] (f.) dönüp bakmak  
**гІацпІлара** [ğatsplara] (f.) dökülmek  
**гІацра** [ğatsra] (f.) hayvan getirmek  
**гІацрасра** [ğatsrasra] (f.) dürtmek  
**гІацрыхра** [ğatsriħra] (f.) yarışanı ayırmak  
**гІацхара** [ğatshara] (f.) hayatta kalmak  
**гІацхра** [ğatshra] (f.) getirmek  
**гІацхІара** [ğatshara] (f.) ısırarak  
**гІацІакІра** [ğatzakra] (f.) altına tutmak  
**гІацІалра** [ğatzalra] (f.) altına girmek  
**гІацІаргылра** [ğatzargılra] (f.) altına durdurmak  
**гІацІартшра** [ğatzartšra] (f.) altına bükme, katlamak  
**гІацІахара** [ğatzaha] (f.) altında kalmak  
**гІацІжвара** [ğatzjara] (f.) yerinden sökmek  
**гІацІпшра** [1] [ğatzpšra] (f.) altından bakmak (canlı)  
**гІацІпшра** [2] [ğatzpšra] (f.) altından görünmek (nesne)  
**гІацІпІлара** [ğatzplara] (f.) altından dökülmek (katı)  
**гІацІхра** [ğatzħra] (f.) sökmek; topraktan çıkarmak  
**гІацІхІвара** [ğatzħuara] (f.) sürükleyerek çıkarmak  
**гІацІцІра** [ğatztzra] (f.) alttan çıkmak; sızarak çıkmak (sıvı)

**гІацІшвтра** [ġatzštra] (f.) ortaya çıkmak  
**гІацІштра** [1] [ġatzštra] (f.) üretmek; çıkarmak  
**гІацІштра** [2] [ġatzštra] (f.i.) yayınlamak, basmak; basım  
**гІацІштырта** [ġatzštirta] (i.) yayınevi  
**гІацІыжгІара** [ġatziġġara] (f.) kökünden sökmek  
**гІацІырпшра** [ġatzırpšra] (f.) alttan göstermek  
**гІацІырпІлара** [ġatzırplara] (f.) alttan dökmek, saçmak (katı)  
**гІацІырчІвара** [ġatzırçara] (f.) süzmek; suyunu ayırmak  
**гІачра** [ġaçra] (f.) şişmek  
**гІачважвара** [ġaçşajara] (f.) konuşmak  
**гІачважваша** [ġaçşajaşa] (i.) konuşma şekli  
**гІачвкІвкІвра** [ġaçškuġura] (f.) çimdiklemek  
**гІачвхІвара** [ġaçşhuara] (f.) üfleme, üfürme  
**гІачІвурра** [ġaçura] (f.) ağlamak  
**гІашара** [ġašara] (f.) ölçmek  
**гІашра** [ġašra] (f.) kaynamak  
**гІашвшвра** [ġaššra] (f.) ısıklık çalmak  
**гІашІакІра** [ġačakra] (f.) önlemek, durdurmak  
**гІашІарысра** [ġačarısra] (f.) durdurmak, engel olmak  
**гІашІасра** [ġačasra] (f.) durmak, duraklamak  
**гІашІасымта** [ġačasımta] (zf.) kesintisiz, sürekli  
**гІашІасырта** [ġačasirta] (i.) durak  
**гІашІатасра** [ġačatasra] (f.) ağızına vurmak  
**гІашІахара** [ġačaħara] (f.) takılmak  
**гІашІбгара** [ġačbgara] (f.) yıkılmak (duvar, set)

**гIашIыхара** [ǧaɕiɣara] (f.) uyanmak  
**гIашIыхра** [ǧaɕiɣra] (f.) daldan koparmak, toplamak  
**гIашIыхIара** [ǧaɕiɣara] (f.) üzerinden kokmak  
**гIаштагыIра** [ǧaɕtagɣra] (f.) takip etmek  
**гIаштагысра** [ǧaɕtaɣysra] (f.) peşinden ateş etmek  
**гIаштигIв** [ǧaɕtiǧu] (i.) delege, temsilci  
**гIаштира** [ǧaɕtira] (f.) göndermek  
**гIаштIалра** [ǧaɕtalra] (f.) yatmak  
**гIаштIацIара** [ǧaɕtatzara] (f.) sermek, yere yatırmak  
**гIаштIчIвара** [ǧaɕtɕara] (f.) ayaǧa fırlamak  
**гIаштIыхра** [ǧaɕtiɣra] (f.) kaldırmak  
**гIаштIыцIра** [ǧaɕtitzra] (f.) kalkmak  
**гIашцара** [ǧaɕtsara] (f.) alışmak  
**гIашыщ** [ǧaɕyɕ] (i.) porsuk  
**гIзара** [ǧzara] (f.) eğitmek; beslemek  
**гIид** [ǧid] (i.) bayram  
**гIыда** [ǧıda] (i.) tarla sınırı, ark çizgisi

## 11. гIв [ǧu] \_\_\_\_\_

**гIва** [1] [ǧua] (s.) kuru  
**гIва** [2] [ǧua] (i.) bakır  
**гIвабджьа** [ǧuabca] (s.i.) koyu kükürt rengi, kahverengi  
**гIвагванахIвра** [ǧuaguanaɣura] (i.) kuşekmeǧi (kadımalak), bkz. кьазхIвра, bot. polygonum aviculare l.  
**гIвадá** [ǧuada] (i.) yamaç, yokuş, tırmanış  
**гIвадахы** [ǧuadaɣı] (i.) güney

**гІвадыгъ** [ǰuadıǰ] (i.) uçurum, yar

**гІважвагІвы** [ǰuaǰaǰuı] (i.) yirmi kişi

**гІважвижваба** [ǰuaǰıǰaba] (i.) otuz (30)

**гІважъ** [ǰuaj] (s.i.) sarı

**гІважъзгІва** [ǰuajzǰua] (i.) sarılık hastalıǰı

**гІважъра** [ǰuajra] (i.) sarılık

**гІважътІкытІкъ** [ǰuajtıkıtık] (i.) parlak sarı

**гІважъхара** [ǰuajħara] (f.) sararmak

**гІважъхІвра** [ǰuajħura] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврагІважъ, bot. hypericum perforatum l.

**гІваз** [ǰuaz] (i.) hafif duman; buhar; gaz

**гІваза** [ǰuaza] (s.i.) ikiz

**гІвайква** [ǰuaykua] (s.i.) esmer

**гІван** [ǰuan] (zf.) iki defa

**гІванхын** [ǰuanħın] (zf.) birkaç kez

**гІвара** [1] [ǰuara] (i.) in; delik; kuş yuvası

**гІвара** [2] [ǰuara] (f.) kurumak; solmak

**гІватІы** (şk.) [ǰuatı] (i.) bakır

**гІваца** [ǰuatsa] (s.) yalın, sade, sadece; katıksız

**гІваша** [ǰuařa] (i.) salı

**гІвашІасга** [ǰuaćasga] (i.) iki nokta üst üste dilb.

**гІващагІа** [ǰuařaǰa] (i.) yanlışlık; yanlış anlama

**гІващагІара** [ǰuařaǰara] (i.) yanlışlık

**гІващара** [ǰuařara] (f.) yanılmak; şaşırmak

**гІвба** [ǰuba] (i.) iki [2]

**гІвбара** [ǰubara] (f.) köpürmek

**гІвбата** [ǰubata] (zf.) çift olarak  
**гІвбахпа** [ǰubaḥpa] (i.) birkaç tane  
**гІвбзира** [ǰubzira] (i.) iyilik  
**гІвбзихъвш** [ǰubziḱuŝ] (i.) andız otu, bkz. андыза, bot. inula helenium l.  
**гІвгІвы** [ǰuǰui] (i.) yazar; koşucu  
**гІвгвымха** [ǰugumḥa] (i.) çirkin, kötü  
**гІвза** [ǰuza] (i.) arkadaş, yoldaş  
**гІвзра** [ǰuzra] (f.) kaymak; ayağı kaymak  
**гІвзымызра** [ǰuzımızra] (f.i.) kontrolsüz kaymak; kayganlık  
**гІвна** [ǰuna] (i.s.) ev, barınak; evcil  
**гІвнабазара** [ǰunabzazara] (f.) barınmak, ikamet etmek  
**гІвнабазарта** [ǰunabzazarta] (i.) mesken, barınak  
**гІвнаблыгъара** [ǰunablıǰara] (f.) içeri yuvarlanmak  
**гІвнакІра** [ǰunaḱra] (f.) hapsedmek  
**гІвналра** [ǰunalra] (f.) içine girmek  
**гІвнапсра** [ǰunapsra] (f.) içerde ölmek  
**гІвнапсыгъ** [ǰunapsıǰ] (i.) kavak, bkz. агътІа, bot. populus l.  
**гІвнапшра** [ǰunapŝra] (i.) içeri bakmak  
**гІвнарблыгъара** [ǰunarblıǰara] (f.) içeri yuvarlamak  
**гІвнаршвара** [ǰunarŝara] (f.) içine sığdırmak  
**гІвнарышвра** [ǰunarıŝra] (f.) içeri atmak  
**гІвнахІвынап** [ǰunaḥuınap] (i.) mutfak faresi  
**гІвнахІвыхІв** [ǰunaḥuiḥu] (i.) evcil güvercin  
**гІвначІвара** [ǰunaçara] (f.) içerde oturmak  
**гІвнашылра** [ǰunaŝılra] (f.) içeri girmek

**гІвнашвара** [ḡunaṣara] (f.) içine sığmak  
**гІвнащылла** [ḡunaṣılra] (f.) içeri sokulmak  
**гІвныпссгІара** [ḡunıpsṣḡara] (f.) içinde uçmak  
**гІвныхІара** [ḡunıḡara] (f.) içinde kokmak  
**гІвныцІра** [ḡunıtzra] (f.) çıkmak, ayrılmak  
**гІвóу** [ḡuow] (f.) haberci, ulak  
**гІвра** [1] [ḡura] (f.i.) yazmak; yazı  
**гІвра** [2] [ḡura] (f.i.) koşmak; koşu  
**гІврала** [ḡurala] (zf.) koşarak  
**гІвшыпс** [ḡuóıps] (s.) cüzzamlı; miskin  
**гІвщыгІв** [ḡuṣıḡu] (i.) katil, cani  
**гІвы** [ḡui] (i.) insan, kişi  
**гІвы** [ḡui] (i.) ahşap tekne  
**гІвыга** [ḡuıga] (i.) ayna  
**гІвдыдра** [ḡuidmıdra] (f.) homurdanmak, söylenmek  
**гІвЫда** [ḡuıda] (i.) atsineḡi, eṣ.anl. бадж  
**гІвЫджь** [ḡuıc] (i.) iki kişi  
**гІвыма** [ḡuıma] (s.) yabancı; el; düşman  
**гІвымакъраль** [ḡuımaḡraı] (i.) yabancı ülke  
**гІвымсáга** [1] [ḡuımsaga] (i.) süpürge, eṣ.anl. гІвымсарга  
**гІвымсага** [2] [ḡuımsaga] (i.) kandıra otu, bot. calamagrostis adans.  
**гІвымсага** [3] [ḡuımsaga] (i.) kocadarı, bkz. уатрагІвымсага, bot. sorghum vulgare pers.  
**гІвымсагайша** [ḡuımsagayṣa] (i.) acı pelin (akpelin), bkz. хІврайша, bot. artemisia absinthium l.  
**гІвымсагахаха** [ḡuımsagaḡaḡa] (i.) kara süpürge, bot. artemisia scoparia galdst. et kit.



**гІвымсагахъагІа** [ǧuimsagaχaǧa] (i.) tatlı sorgum, bot. sorghum saccharatum (l.) pers.

**гІвымсагацІла** [ǧuimsagatzla] (i.) huş ağacı, bkz. цІыхІ, bot. betula l.

**гІвымсáрга** (şk.) (1) [ǧuimsarga] (i.) süpürge, eş.anl. гІвымсага

**гІвымсарга** (2) [ǧuimsarga] (i.) kaba yavşan (pelin otu), bot. artemisia vulgaris l.

**гІвына** [ǧuina] (i.) taraf, yön; sınır, hat

**гІвынада** [ǧuinada] (s.) sınırsız, uçsuz-bucaksız

**гІвынгІважва** [ǧuinǧuaǧa] (i.) kırk (40)

**гІвынгІважвагІв** [ǧuinǧuaǧaǧu] (i.) kırk kişi

**гІвынцара** [ǧuintsara] (f.) kovmak

**гІвыра** [1] [ǧuira] (i.) yazı, yazım

**гІвыра** [2] [ǧuira] (i.) iyilik, insanlık

**гІвырагІацІщтырта** [ǧuiraǧatzštirta] (i.) matbaa

**гІвыцІакІра** [ǧuitzakra] (i.) koltuk altına sıkıştırmak

**гІвыцІара** [ǧuitzara] (i.) koltuk altı (vücut)

**гІвычІвгІвара** [ǧuiçǧuara] (i.) insanlık

**гІвычІвгІвыс** [ǧuiçǧuis] (i.) insan; adam

**гІвычІвгІвысагІа** [ǧuiçǧuisaǧa] (i.) insaniyet; kişilik

**гІвычІвгІвысра** [ǧuiçǧuisra] (i.) insaniyet; kişilik

**гІвычІвгІвысхъвш** [ǧuiçǧuisχuʂ] (i.) kediotu, bkz. гвыхъхІвра, bot. valeriana officinalis (s.j.)

**гІвыча** [1] [ǧuiça] (s.) giyinik

**гІвыча** [2] [ǧuiça] (s.) kurulmuş, kullanıma hazır

**гІвычара** [1] [ǧuiçara] (f.) giydirmek

**гІвычара** [2] [ǧuiçara] (f.) kurmak, kullanıma hazırlamak

**гІвычвгъа** [ǧuiçşǧa] (i.) fena, belalı insan

**гІвышара** [ǧuiʂara] (f.) bölmek

**гІвышв** [ǧuiʂ] (i.) iki yüz (200)

**гІвышвыгІв** [ǧuiʂıǧu] (i.) iki yüz kişi

**гІвыща** [ǧuiʂa] (i.) yazım şekli

## 12. д [d]

---

**да** [da] (i.) damar, sinir

**дабар** [dabar] (iz.) işte bu, burada (canlı)

**дагв** [dagu] (s.) sağır

**дагв-бзагва** [daug-bzagua] (s.) sağır dilsiz

**дагвра** [dagura] (i.) sağırılık

**дагвсагърай** [dagusaǧray] (s.) sağır

**дагвсагърайхара** [dagusaǧrayħara] (f.) sağır olmak

**дагвхара** [daguħara] (f.) sağırlaşmak

**дагъстán** [daǧstan] (i.) Daǧistan

**дагъмхІáчІв** (şk.) [daǧmħaç] (i.) kurbaǧa yavrusu, eş.anl. адамхІачІва

**дагъьЫ** (şk.) [daǧı] (i.) kurbaǧa, eş.anl. ада

**дада** [dada] (i.) dede; baba

**дадий** [dadiy] (i.) güveyotu, bkz. рхъчай, bot. origanum vulgare l.

**дадийхъа** [dadiyka] (i.) yakup otu, bot. senecio jacobaea l.

**дадихъа** [dadıka] (i.) kuru beybunik, bot. tripleurospermum inodorum (l.) sch. bip.

**дадихъабжъ** [dadıkabj] (i.) çobaniğnesi (turnagagası), bkz. гвырмыджъ, bot. geranium l.

**дадырхъа** [dadırka] (i.) yün eğirgeci

**даджьмакъв** (şk.) [dacmaqu] (i.) kaplumbaǧa, eş.anl. адабыжьмакъ

**дакъикъа** [daқиka] (i.) dakika

**дакІвача** [daĥuaĉa] (i.) gelin alayı  
**дама** [dama] (i.) kanat; omuz, kol  
**дамакъв** (şk.) [damaĥu] (i.) öküz boyunduruk çivisi  
**дамапс** [damaps] (i.) öküz boyunduruk kayışı  
**дамыгъа** [damıġa] (i.) damga, sembol, işaret (bkz. дзарна)  
**дантлăкъ** [danĥăĥ] (i.) işleme, kaneviçe  
**дара** [1] [dara] (şz.) kendileri, onlar (3. çoġul şahıs)  
**дара** [2] [dara] (f.) inmek, şişi geçmek  
**дара-дара** [dara-dara] (zf.) kendi kendilerine  
**дари** [dari] (i.) ipek; ipek kumaş  
**дасú** [dasú] (z.i.) her bir, herbiri; herkes  
**датша** [1] [datşa] (s.) başka, diġer  
**датша** [2] [datşa] (e.) ayrıca  
**датша заджвы** [datşa zaĥı] (z.) başka biri  
**датша зны** [datşa znı] (zf.) başka bir zaman  
**дауá** [dawa] (i.) dava, rekabet; husumet  
**дауáгІв** [dawaġu] (i.) davacı, rakip; hasım  
**даукъай** [dawĥay] (i.) çuha çiçeġi (ayıkulaġı), bot. primula l.  
**дауыш** [dawıŝ] (i.) ses; gürültü, uġultu  
**дауышва** [dawıŝa] (i.s.) sessizlik; yavaş, sakin  
**дахалина** [daĥalina] (i.) güveyotu, bkz. рхъачай, bot. origanum vulgare l.  
**дахъатхІапа** [daĥaĥapa] (i.) banotu, bot. hyoscyamus niger l.  
**дахІвра** [daĥura] (f.i.) başarmak; başarı  
**дахІвыгІв** [daĥuıġu] (i.) başarılı kişi  
**дгъыза** [dgıza] (i.) dadı; mürebbiye

**дерс** [ders] (i.) ders

**дерт** [dert] (i.) sıkıntı

**дзачІв** [dzaç] (z.) her; her bir

**дзачІвызлакІгьи** [dzaçızlakǵgi] (z.) her kim, kim olursa olsun; herkes

**дзачІвыйа** [dzaçıya] (z.) kim ?

**джаз** [çaz] (i.) caz

**диван** [divan] (i.) divan, kanepе

**дийра** [diyra] (f.) donmak

**дин** [din] (i.) din, inanç, inanış

**динтша** [dintşa] (s.) dinsiz, ateist

**динчы** [dinçı] (s.) dindar

**дкЫл** [dkıl] (i.) katık, çerez; meze

**домбай** [dombay] (i.) kocaman

**дрыкъва** [driçua] (i.) yara izi

**ду** [du] (s.) büyük, iri; yaşlı

**ду-ду** [du-du] (s.) gür; iri iri

**ду-мду** [du-mdu] (s.) irili ufaklı

**дуа** [dua] (i.) muska; dua

**дуады** [duadzı] (i.) dua okunmuş su

**дудзда** [dudzdza] (i.) kocaman, kokoca

**думп** [dump] (y.) Cump!

**дунай** [dunay] (i.) dünya

**дунайапшыща** [dunayapşışa] (i.) dünya görüşü

**дура** [dura] (i.) büyüklük

**дурыс** [durıs] (s.) dürüst

**дуфакъ** [dufak] (i.) sutyen

**духара** [duhara] (f.) büyümek

**душ** [duş] (i.) duş

**дчІвалра** [dçalra] (f.) yanına oturmak, ilişmek

**дъа** [d'a] (i.) olmadan; ...sız, ...siz

**дыдыд** [dɪdɪd] (ü.) Ay! , of!

**дызда** [dɪzda] (z.) Kim ?

**дыргв** [dirgu] (y.) Güm!

**дыргъыгъ** [1] [dirgıg] (s.) kötü, fena

**дыргъыгъ** [2] [dirgıg] (i.) mürver, bkz. тІуп, bot. sambucus nigra l.

**дырра** [dɪrra] (f.i.) bilmek; bilgi

**дыррада** [dɪrrada] (s.) bilgisiz, cahil

**дыррадара** [dɪrradara] (i.) bilgisizlik, cehalet

**дыхв** [dɪuh] (i.) parfüm, esans

**дыхвкыб** [dɪuhkɪb] (i.) leylak, bkz. маджъгыткыб, bot. syringa vulgaris l.

**дыхвхІвра** [dɪuhhura] (i.) setenay (çayır kraliçesi), bkz. сатаней, bot. filipendula adans.

**дыхвчхъа** [dɪuhçka] (i.) kokulu çayırotu, bot. anthoxanthum odoratum l.

### 13. дж [ç]

---

**джарджын** [çarçın] (i.) hanımeli, bot. lonicera l.

**джыгвара** [çiguara] (i.) ak darı, bot. sorghum cernuum host.

**джыда** [çıda] (i.) kuş iğdesi (çalıgaga), bkz. къазмыхбыгъ, bot. elaeagnus angustifolia l.

**джыпха** [çıpħa] (i.) basmakalıp; standart

**джыр** [çır] (i.s.) çelik; sert, dayanıklı

**джыртш** [čirtš] (i.) traktör

**джыш** [čiš] (i.) sarmısak, bot. allium sativum l.

**джыш-джыкIа** [čiš-cıka] (i.) tuzlu sarmısak (dövülerek elde edilen ulusal bir tür baharat)

**джышхъагъажь** [čiškağaj] (i.) sarmısak, bot. allium sativum l.

#### 14. джв [č]

---

**джвара** [čara] (f.i.) kusmak; kusmak

**джвджвага** [1] [ččaga] (i.) çamaşır makinası

**джвджвага** [2] [ččaga] (i.) sabun otu (köpürgen), bot. saponaria officinalis l.

**джвджвара** [ččara] (i.) yıkamak

**джвджварта** [ččarta] (i.) çamaşırhane

**джвджвахъа** [ččaħa] (s.) yıkanmış

**джвджваща** [ččaşa] (i.) yıkama şekli

**джвджвы** [čči] (i.) salya; ağız suyu

**джвыквгара** [čikugara] (f.) alıp götürmek

**джвыквдара** [čikudara] (f.) götürüp gezdirmek (canlı)

**джвыквхра** [čikuħħra] (f.) koşmak

**джвыквцара** [čikutsara] (f.) kovmak

**джвыквылра** [čikuilra] (f.) ayrılmak; yola çıkmak, yola koyulmak

**джвылгара** [čilgara] (f.) dışarı çıkarmak (eşya)

**джвылдара** [čildara] (f.) dışarı çıkarmak (canlı)

**джвылкъара** [čilqara] (f.) dışarı fırlamak

**джвылхIвара** [čilħuara] (f.) dışarı sürüklemek

**джвылцара** [čiltsara] (f.) dışarı kovmak

**джвылцIра** [čiltzra] (f.) dışarı çıkmak

**джвылцІырта** [čiltzırta] (i.) çıkış

**джвылшвтра** [čılštra] (f.) dışarı fırlamak

15. **джь** [c] \_\_\_\_\_

**джьа** [ca] (i.) yorgunluk

**джьабгІа** [cabağa] (i.) sıkıntı; eziyet

**джьагвында** (şk.) [caguında] (i.) şekerpancarı, bkz. сандрыяа, bot. beta l.

**джьагвындакъяпщы** [caguındaқыпшы] (i.) kırmızı pancar, bkz. сандрыяакъяпщы, bot. beta vulgaris l.

**джьагъашва** [cağaşa] (i.) zemin, yer döşemesi

**джьагІафа** [cağafa] (i.) palyaço

**джьаджъа** [caca] (s.) kıvrıkcık

**джьаджъахІвра** [1] [cacağura] (i.) kazayağı, bot. chenopodium

**джьаджъахІвра** [2] [cacağura] (i.) karapazı, bot. atriplex patula l.

**джьаджъашхІва** [1] [cacaşhua] (i.) tel pancarı, bot. chenopodium album l.

**джьаджъышхІва** [2] [cacışhua] (i.) horozibiği, bkz. кърымхІвра, bot. amaranthus album l.

**джьáz** [caz] (s.i.) tunç, bronz

**джьалгІын** [calğın] (i.) ılıgın ağacı, bkz. дзарлашв, bot. tamarix l.

**джьалымхІа** [calımha] (i.) yabancı hercai menekşe (tarla menekşesi), bot. viola arvensis murr.

**джьамгІат** [camğat] (i.) cemaat, grup

**джьамхагІаса** [camhağasa] (i.) akraba

**джьаназы** [canazı] (i.) cenaze töreni

**джьанát** [canat] (i.) cennet

**джьанáх** [canaḥ] (i.) kızak

**джьáпІкь** [capk] (i.) somak, kelle (mısır ve ayçiçeğinde)

**джьаргъан** [carǵan] (i.) hasır otu

**джьаргъанхІвра** [carǵanħura] (i.) hasırotu, bkz. лымхІардагв, bot. typha l.

**джьармыкІа** [carmıka] (i.) fuar

**джьасы** [cası] (i.) yatsı

**джьауап** [cauar] (i.) cevap

**джьауап атра** [cauar atra] (f.) cevaplamak

**джьауапдъа** [cauapd'a] (s.) cevapsız

**джьауапчы** [cauarçı] (s.) hazırcevap

**джьахІанám** [caħanam] (i.) sehennem

**джьахІва** [caħua] (i.) çekiç

**джьашара** [caşara] (f.i.) hayran olmak; hayranlık

**джьащахъва** [caşakuva] (s.) enteresan, ilginç

**джьащахъвара** [caşakuara] (i.) gariplik, ilginçlik

**джьаштеуа** [caştewa] (i.) evde yaşayan bir cin mit.

**джьгар** [cgar] (s.) aktif, zinde, dinç

**джькІá** [cǵa] (i.) tuz

**джьмá** [cma] (i.) keçi

**джьмадыдз** [cmadıdz] (i.) zifin (yel çiçeği, sarı ormangülü), bkz. кыбуау, bot. rhododendron luteum sweet.

**джьмакъвылтІи** [cmaķuilti] (i.) pelemir (acımık), bot. cephalaria gigantea (lebed) bohr.

**джьмакІакІырса** [cmaķakırsa] (i.) gül handokotu, bot. chaerophyllum roseum bieb.

**джьмапсахъва** [cmapsakuva] (i.) keçi söğüdü, bot. salix caprea l.

**джьмахш** [cmaħş] (i.) keçi sütü

**джьмахІвра** [cmaħura] (i.) dağ eşekkulağı, bot. knautia montana (bieb.) dc.

**джьмащамхъа** [cmaşamka] (i.) zarif uyuzotu, bot. scabiosa caucasica bieb.



**джьмащамхьагIважъ** [cmaʃamħaɣuaj] (i.) sarı uyuzotu, bot. scabiosa ochroleuca l.

**джьмащапI** [cmaʃap] (i.) Kafkas emzikotu, bot. onosma caucasica levin.

**джьра** [cra] (f.) yağda kızartmak

**джьсы** [csi] (i.) meşelik

**джьуár** [cwar] (i.) haç

**джьугьальа** [cuɣała] (i.) domuzdikeni, bot. carlina vulgaris l.

**джьузым** [cuzim] (i.) üzüm, bot. vitis vinifera l.

**джьузымдз** [cuzimdz] (i.) üzüm suyu

**джьузымкьапщы** [cuzimkəpʃı] (i.) üzüm, bkz. джьузым, bot. vitis vinifera l.

**джьузымшкIвокIва** [cuzimʃkuokua] (i.) üzüm, bkz. джьузым, bot. vitis vinifera l.

**джьумагIá** [cumaɣa] (i.) cuma namazi

**джьумар** [cumar] (i.) aslanpençesi, bot. alchemilla l.

**джьумарán** [cumaran] (i.) gelengi, tarla sincabı

**джьумарт** [cumart] (s.) cömert

**джьунт** [cunt] (i.) cilt, kapak

**джьут** [cut] (i.) Yahudi

**джьчIвы** [cçı] (i.) meşe, bkz. джьычIвы, bot. quercus l.

**джьчIвыбна** [cçıbna] (i.) meşe ormanı

**джьЫль** [cıl] (i.) yıl, sene

**джьымпщхвыц** [cɪmpʃhuits] (i.) baş soğan (kuru soğan), bkz. джьымпщхьаду, bot. allium cepa l.

**джьымпщы** [cɪmpʃı] (i.) soğan, bot. allium l.

**джьымпщыщайдза** [cɪmpʃıʃaydza] (i.) safran (acı çiğdem), bkz. швыга, bot. crocus l.

**джьымсá** [1] [cɪmsa] (i.) kaş; tirnak işareti dilb.

**джьымса** [2] [cɪmsa] (i.) kaya kuruğu (ömür otu), bkz. ажьакIамбыста, bot. sedum telephium l.

**ДЖЫМСАКВА** [cimsakua] (i.) tirnak işareti

**ДЖЫМСАПРЫШВТ** [cimsaprišt] (i.) domuz ayrığı, bot. dactylis glomerata l.

**ДЖЫМСАШВЫГА** [cimsaşıga] (i.) uyku çimi, bot. (l.) mill.

**ДЖЫМЩАЙДЗА** [cimşaydza] (i.) yeşil soğan

**ДЖЫМЩХЪА** [cimşka] (i.) soğan kellesi

**ДЖЫМЩХЪРЫПХА** [cimşkrıpħa] (i.) soğan destesi

**ДЖЫМЩАЙДЗА** [1] [cimşşaydza] (i.) akzambak, bkz. ахІхъабра, bot. lilium candidum l.

**ДЖЫМЩАЙДЗА** [2] [cimşşaydza] (i.) lale, bot. tulipa l.

**ДЖЫМЩАЙДЗА** [3] [cimşşaydza] (i.) zambak, bot. lilium l.

**ДЖЫМЩЫ** [1] [cimşı] (i.) soğan

**ДЖЫМЩЫ** [2] [cimşı] (i.) yabani nergis (çayır nergisi), bot. narcissus pseudonarcissus l.

**ДЖЫМЩЫЖВЛА** [cimşijla] (i.) soğan tohumu

**ДЖЫН** [cin] (i.) cin

**ДЖЫНДЖЪ** [cinc] (i.) düğme; buton

**ДЖЫП** [cip] (i.) сер

**ДЖЫЧІВЧВАЖВІА** [ciçşajpa] (i.) mantar meşesi, bot. quercus suber l.

**ДЖЫЧІВЫ** [ciçi] (i.) meşe, bot. quercus l.

**ДЖЫШХІВРА** [cişħura] (i.) tarla akça çiçeği, bkz. псыуачва, bot. thlaspi arvense l.

**ДЖЫШІЫ** [ciçi] (i.) meşe, bkz. джычІвы, bot. quercus l.

16. дз [dz] \_\_\_\_\_

**дза** [1] [dza] (i.) kariş

**дза** [2] [dza] (i.) böğür; kaburga

**дзагвá** [dzagua] (s.) kör, küt, kesmeyen; dişsiz

**дзагвахарá** [dzaguaħara] (f.) körleşmek, körelmek

**дзадзы́** [1] [dzadzı] (i.) biz, çuvaldız

**дзадзы** [2] [dzadzı] (i.) hazeran çiçeği, bot. delphinium l.

**дзákĬа** [dzaķa] (i.) yan; kenar

**дзакĬáла** [dzaķala] (i.) yanlamasına; kenarına doğru

**дзамбýр** [dzambır] (i.) dingil; şaft, eksen

**дзámĬа** [dzamģua] (i.) yanak; yüz, çehre

**дзамщá** [dzamşa] (i.) tatlı su, içilebilir su

**дзамы́ха** [dzamiħa] (i.) mantar hastalığı

**дзаны́за** [dzanıza] (i.) dalak, eş.anl. ваныза

**дзáра** [dzara] (i.) oğlaklar çoğ.i.

**дзарлашв** [1] [dzarlaş] (i.) tarakotu, bot. cynosurus cristatus l.

**дзарлашв** [2] [dzarlaş] (i.) kurtpençesi, bkz. тшшĬысхъвшвы, bot. polygonum bistorta l.

**дзарлашвпшдза** [dzarlaşpşdza] (i.) kurtpençesi, bkz. тшшĬысхъвшвы, bot. polygonum bistorta l.

**дзарнá** [dzarna] (i.) yara izi, sakatlık işareti

**дзáрта** [dzarta] (i.) kaburga

**дзáсра** [dzasra] (f.) tokatlamak, yüzüne vurmak

**дзахĬы́** [dzaħģui] (i.) terzi

**дзахрá** [dzaħra] (f.i.) dikmek; dikiş

**дзахчĬы́** [dzaħćı] (i.) dikiş, dikim, dikme; dikilecek kumaş

**дзахýрта** [dzaħurta] (i.) dikimevi; dikiş yeri

**дзахъя́** [dzaka] (i.) akarsu başı, suyun kaynağı

**дзацĬыс** [dzatzıs] (i.) kaburga, eğe, eş.anl. варцĬыс

**дзацĬысхъя́** [dzatzısķa] (i.) kaburga kemiği başı

**дзашвца** [dzaštza] (i.) kurşun (maden)  
**дзаштанчІв** [dzaştanč] (i.) su yılanı  
**дзба́** [dzba] (i.) susuzluk, hararet  
**дзбгІа** [dzbġa] (i.) çürüme suyu  
**дзбгІарта** [dzbġarta] (i.) bataklık  
**дзгІвына** [dzġuina] (i.) tuvalet, hela y.trt.  
**дзбжъя́** [dzbjja] (i.) ada  
**дзбжьябжа** [dzbjabġa] (i.) yarımada  
**дзбжьяга́** [dzbjaga] (i.) körfez, koy, haliç  
**дзбжьи́чІва** [dzbjiča] (i.) boğaz coġr.  
**дзбы́лга** [dzbilga] (i.) su taşıma sırtı  
**дзга́га** [1] [dzgaga] (i.) su tesisatı  
**дзгага́** [2] [dzgaga] (s.) sulama  
**дзгьягья́рта** [dzġaġarta] (i.) su girdabı  
**дзгагІвы́** [dzgaġui] (i.) sucu, saka  
**дзгІа́гга** [dzġagga] (i.) su tesisatı  
**дзгІа́гыгІв** [dzġagiġu] (i.) sucu, saka  
**дзгІайы́ра** [dzġayıra] (i.) yosun, deniz otu  
**дзгІайы́рта** [dzġayırta] (i.) oluk  
**дзгІаршы́га** [dzġarşıga] (i.) su kaynatma kabı  
**дзгІашв** [dzġaš] (s.) sulu, sıvık, eş.anl. дзылач  
**дзгІашті́га** [dzġaštiga] (i.) sulama borusu; su vanası  
**дзгІашті́рта** [dzġaštirta] (i.) kanal, sulama kanalı; ark, evlek  
**дзгІвы́** [dzġui] (i.) su perisi mit.  
**дзквьы́чІва** (şk.) [dzkuiča] (i.) nehir kolu

**дзкІажжырта** [dzkaʃʃirta] (i.) su oluğu  
**дзкІырта** [dzkirta] (i.) gölet, havuz  
**дзны** [dzni] (i.) sonbahar  
**дзрá** [dzra] (f.) pişmek  
**дзрыжвра** [dzriʃra] (f.) metal bilemek  
**дзрыцкяга** [dzritskaga] (i.) su arıtıcı  
**дзсы** [dzsı] (i.) oğlak  
**дзтагыла** [dztagıla] (i.) durgun su  
**дзтагыларта** [dztagılarta] (i.) su birikintisi; sarnıç  
**дзтажжырта** [dztaʃʃirta] (i.) şelale, çağlayan  
**дзталга** [dztalga] (s.) dalış  
**дзталыгІв** [dztalıǵu] (i.) dalgıç  
**дзтапáрта** [dztaparta] (i.) atlama kulesi (dalış)  
**дзтáс** [dztas] (i.) balıkçıl  
**дзтшпы** [dztsʃpı] (i.) sahil, kıyı  
**дзú** [dzu] (y.) Zın-zın!  
**дзхъá** [dzka] (i.) böğür, yan; yanıbaşı, yanısıra  
**дзхъáла** [dzkala] (i.) yan tarafa, yana doğru; yan yan  
**дзхътІгарá** [dzktǵara] (f.) aralamak  
**дзхысырта** [dzkısirta] (i.) geçit, nelür geçidi  
**дзхъвкІыла** [dzkuǵıla] (i.) su seddi; baraj  
**дзхъвкІыларта** [dzkuǵılarta] (i.) baraj gölü, gölet  
**дзхъвкІыпра** [dzkuǵılra] (f.) suya set çekmek, bent yapmak  
**дзхІва** [dzɣua] (i.) kobay  
**дзхІвы** [dzɣui] (i.) çakal eriği, bot. prunus spinosa l.

**дзхІвымц** [dzɣuimts] (i.) adi ardıç, bot. juniperus communis l.

**дзхІвымцы** [dzɣuimtsɪ] (i.) cehri, bot. rhamnus pallasii fisch. et meyer.

**дзхІвымыгъ** [dzɣuimiġ] (i.) çakal eriği, bkz. дзхІвы, bot. prunus spinosa l.

**дзхІвынап** [dzɣuinap] (i.) su sıçanı, misk faresi

**дзца** [dztsa] (i.) çorba

**дзцарá** [dztsara] (f.i.) yüzmek; yüzüş, yüzme

**дзы** [dzi] (i.) su; sıvı

**дзыбабыщ** [dzɪbabıʃ] (i.) yaban ördeği

**дзыгъба** [dzɪġba] (i.) gemi, vapur

**дзыгІайыра** [dzɪġayıra] (i.) su yosunu

**дзыгІв** [dzɪġu] (i.) akarsu, nehir

**дзыгІвбжъя** [dzɪġubja] (i.) ada

**дзыгІвбжъяга** [dzɪġubjaga] (i.) körfez, koy, haliç

**дзыдзыц** [dzɪdzɪts] (i.) gelincik zoo.

**дзыжвга** [1] [dzɪjga] (i.) kupa, su bardağı; maşrapa

**дзыжвга** [2] [dzɪjga] (i.) yüksükotu, bot. digitalis l.

**дзыжвга** [3] [dzɪjga] (i.) banotu, bkz. дахъатхІапа, bot. hyoscyamus niger l.

**дзыжвумп** [dzɪjɯmp] (i.) kaztırnağı otu (gümü otu), bot. potentilla anserina l.

**дзыжвырта** [dzɪjɪrta] (i.) sulama yeri (hayvan); su içme yeri

**дзыкІыгІв** [dzɪkɪġu] (i.) hasekiküpesi, bot. aquilegia vulgaris l.

**дзылач** (şk.) [dzɪlaç] (s.) sulu, sıvık, eş.anl. дзгІашв

**дзылу** [dzɪlu] (i.) su değirmeni

**дзынгвадз** [dzɪnguadz] (i.) güz buğdayı, bot. triticum l.

**дзыр** [dzɪr] (i.) sel, su baskını

**дзыргІвра** [dzɪrġura] (f.) dinlemek

**дзырдза** [dzırdza] (i.) dzırdza (un ve et ya da etsuyu ile yapılan sos çorba)

**дзырлášв** [dzırlaş] (i.) su yılanı

**дзырпхá** [dzırpħa] (i.) sıcak su, ısıtılmış su

**дзыршы** [dzırşı] (i.) kaynar su

**дзыршыга** [dzırşıga] (i.) çaydanlık y.trt.

**дзырырта** [dzırırta] (i.) sudaki sığ geçiş yeri

**дзытакI** [dzıtak] (i.) hasekiküpesi, bkz. дзыкIыгIв, bot. aquilegia vulgaris l. [2]

**дзытшпжвумп** [dzıtşpjump] (i.) kaztırnağı otu (gümü otu), bkz. дзыжвумп, bot. potentilla anserina l.

**дзыхырдцал** [dzıkırdztsal] (i.) beyaz nilüfer, bot. nymphae alba l.

**дзыхь** [dziħ] (i.) pınar, kaynak suyu

**дзыхIв** [dziħu] (i.) çakal eriği, bkz. дзхIвы, bot. prunus spinosa l.

**дзыхIврапшдза** [dziħurapşdza] (i.) söğüt otu, bot. polygonum persicaria l.

**дзыхIвы** [dziħuı] (i.) kara ardıç, bot. juniperus sabina l.

**дзычыбджь** [dziçıbc] (i.) subiberi, bot. polygonum hydropiper l.

**дзычва** [dziçşa] (i.) kuğu

**дзышра** [dzişra] (f.) susamak; susuzluk

**дзышарá** [dzişara] (f.) zannetmek; sanmak; başka türlü görünmek

**дзышта** [dzişta] (i.) su yatağı, mecra

**дзыштáжв** [dziştağ] (i.) eski su yatağı, eski mecra

## 17. е [ye]

---

**европа** [yevropa] (i.) Avrupa

**епіскоп** [yepiskop] (i.) piskopos

18. ж [ʃ]

---

**жагІв** [ʃaǵu] (i.) çene

**жакёт** [ʃakét] (i.) hırka

**жакІа** [ʃaqa] (i.) sakal

**жакІа алпІа** [ʃaqa alpla] (i.) küçük pıtrak (dikenli sıraca otu), bkz. мгышкІвокІа, bot. xanthium spinosum l.

**жакІадз** [ʃaquadz] (i.) olta

**жалган** [ʃalǵan] (i.) ılgın ağacı, bkz. джалгІын, bot. tamarix l.

**жандарм** [ʃandarm] (i.) jandarma

**жаһуара** [ʃaɣuara] (f.) geniş getirmek; çiğnemek

**жачІвы** [ʃaçı] (i.) dişbudak, bot. fraxinus l.

**жачІвыІагІа** [ʃaçıhaǵa] (i.) yerli dişbudak, bot. fraxinus excelsior l.

**жашІшкІвокІа** [ʃaśşkuokua] (i.) dişbudak, bot. fraxinus ornus l.

**жашІы** [ʃaçı] (i.) dişbudak, bkz. жачІвы, bot. fraxinus l.

**жжра** [ʃʃra] (f.i.) vızıldamak; vızıltı

**жираф** [ʃiraf] (i.) zürafa

**житІа** [ʃiða] (i.) çavdar, bot. secale cereale l.

**жра** [ʃra] (f.) kazmak

**жумар** [ʃumar] (i.) aslanpençesi, bot. alchemilla l.

**журнал** [ʃurnal] (i.) dergi

**жыга** [ʃıga] (i.) kazma

**жыргагІв** [ʃırǵaǵu] (i.) kır iğdesi (çıçırgan), bkz. къазмыкъ, bot. hippophae rhamnoides l.

**жырта** [ʃırta] (i.) çukur, hendek



19. жв [j]

---

**жваба** [jaba] (i.) on (10)

**жвагва** [jagua] (s.) ağızına kadar dolu

**жвагвара** [jaguara] (f.) doldurmak (tıka basa)

**жвагъахъ** (şk.) [jağah] (i.) verem hastalığı

**жвагІ** [jağ] (i.) onsekiz (18)

**жвагІыгІв** [jağıgu] (i.) onsekiz kişi

**жвагІвы** [jağui] (i.) on kişi

**жважва** (şk.) [jaja] (s.) yavaş, ağır

**жважвара** (şk.) [jajara] (i.) yavaşlık, ağırlık

**жвамшкІ** [jamšk] (i.) on gün

**жван** [jan] (i.) verem, eş.anl. жвагъахъ

**жвара-жвасквша** [jara-jaskuša] (zf.) çok uzun zamandır

**жвах** [jah] (i.) onüç (13)

**жвахыгІв** [jahıgu] (i.) onüç kişi

**жвахъá** [jaka] (i.) evvelki akşam

**жвацы** [jatsı] (i.) önceki gün

**жвба** [jba] (i.) dokuz (9)

**жвгвара** (şk.) [jguara] (i.) ahır

**жвгварта** [jguarta] (i.) inek sürüsü

**жвгъай** [jgay] (i.) bozuk para

**жвгъра** [jgra] (i.) ala inek

**жвгІва** [jgua] (i.) omuz

**жвгІвакв** [jguaku] (i.) yağmurlu hava

**жвгІванд** [jguand] (i.) gökyüzü, sema

**жвгІванддыдра** [jǰuanddɪdra] (i.) gök gürlemesi

**жвгІвандхъапшыл** [jǰuandkɑpʂɪl] (i.) haşhaş, bkz. къвашвлa, bot. papaver somniferum l.

**жвгІвахъа** [jǰuɑkɑ] (i.) omuz başı

**жвгІвы** [jǰuɪ] (i.) dokuz kişi

**жвгІвымсакъа** [jǰuɪmsɑkɑ] (i.) kürek kemiği

**жвежв** [jej] (i.) ondokuz (19)

**жвежвыгІв** [jejɪǰu] (i.) ondokuz kişi

**жвжвага** [jjɑgɑ] (i.) tırmık

**жвжвара** [jjɑrɑ] (f.) tırmalamak

**жвзгІва** [jzǰuɑ] (i.) sibiryа yarası (ülser çeşidi)

**жвибжыгІв** [jɪbjɪǰu] (i.) onyedı kişi

**жвибжъ** [jɪbj] (i.) onyedı

**жвиз** [jiz] (i.) onbir (11)

**жвизыгІв** [jizɪǰu] (i.) onbir kişi

**жвипщ** [jɪpʂ] (i.) ondört (14)

**жвипщыгІв** [jɪpʂɪǰu] (i.) ondört kişi

**жвиц** [jɪts] (i.) onaltı (16)

**жвицыгІв** [jɪtsɪǰu] (i.) onaltı kişi

**жвкъара** [jɪkɑrɑ] (i.) kara sığıр

**жвла** [jɪlɑ] (i.) tohum; sülale

**жвлара** [jɪlɑrɑ] (i.) halk; köy halkı

**жвлa** [jɪpɑ] (s.) kalın; sık

**жвлара** [jɪpɑrɑ] (i.) kalınlık

**жвлaхара** [jɪpɑɰɑrɑ] (f.) kalınlaşmak

**жвра** [jɪrɑ] (f.) içmek

**жвра** [jra] (f.) haşlamak; pişirmek

**жвтара** [jtara] (i.) ahır

**жвтІы** (şk.) [jtı] (i.) uyluk (hayvan)

**жвумп** [jump] (i.) dağ çileği (yer çileği), bot. fragaria vesca l.

**жвумпаларчІва** [jumpalarça] (i.) böğürtlen, bot. rubus caesius l.

**жвумпду** [jumpdu] (i.) misk kokulu çilek, bkz. адгъылжвумп, bot. fragaria moschata duch

**жвумпквайчІва** [1] [jumpkuayça] (i.) karadut, bot. morus nigra l.

**жвумпквайчІва** [2] [jumpkuayça] (i.) tilki üzümü, bkz. къанджъала, bot. paris quadrifolia l.

**жвумпцІла** [jumpzla] (i.) dut, bkz. жвумпшкІвокІва, bot. morus l.

**жвумпцІлаквайчІва** [jumpzlakeayça] (i.) karadut, bkz. цІлачыльа, bot. morus nigra l.

**жвумпцІлашкІвокІва** [jumpzlaşkuokua] (i.) beyaz dut, bkz. цІлачыльа, bot. morus alba l.

**жвумпшІырпшы** [jumpşırpşı] (i.) kaztırnağı otu (gümü otu), bkz. дзыжвумп, bot. potentilla anserina l.

**жвумпшкІвокІва** [jumpşkuokua] (i.) beyaz dut, bot. morus alba l.

**жвхъа** [jha] (s.) pişmiş, haşlanmış

**жвхъагІвы** [jhağui] (i.) süt sağıcı

**жвхІвыс** [jhuis] (i.) dişi buzağı

**жвцІы** [jtzi] (i.) kırlangıç

**жвчва** [jçşa] (s.) çok pişmiş

**жвчІвы** [jçı] (i.) uyluk (hayvan)

**жвчІвы** [jçı] (s.) içecek

**жвшвгІвы** [jşğui] (i.) dokuz yüz kişi

**жвшвы** [jşı] (i.) dokuz yüz (900)

**жвы** [jɪ] (i.) inek

**жвыбыз** [jɪbɪz] (i.) ortanca sinir otu, bot. plantago media l.

**жвыгІв** [jɪǵu] (i.) oniki (12)

**жвыгІвыгІв** [jɪǵuǵu] (i.) oniki kişi

**жвынду** [jɪndu] (i.) puhu kuşu

**жвынта** [jɪnta] (i.) yaşlılık

**жвынткъыы** [jɪntkɪ] (i.) dışkı, gübre

**жвыхча** [jɪhça] (i.) sığirtmaç, sığır çobanı

**жвыхчагІв** [jɪhçaǵu] (i.) sığirtmaç, sığır çobanı

**жвыхчара** [jɪhçara] (f.) sığır gütmek

**жвыхв** [jɪhɸ] (i.) onbeş (15)

**жвыхвыгІв** [jɪhɸǵu] (i.) onbeş kişi

## 20. жь [j]

---

**жъага** [jaga] (i.) yem

**жъагаца** [jagatsa] (s.) paslı

**жъагацара** [jagatsara] (f.) paslanmak

**жъайдза** [jajdza] (i.) çiğ et

**жъара** [jara] (f.) kandırmak, aldatmak

**жъахІврá** [jaħura] (i.) sorguç otu, bkz. тажвхъабра, bot. stipa l.

**жъбгІа** [jbǵa] (i.) bozuk et

**жъжвы** [jɟɪ] (i.) pişmiş et, haşlama et

**жъй** [jɟi] (i.) demirci

**жъира** [jira] (i.) demirci dükkanı

**жълагага** [jlagaga] (i.) kıyma makinası

**жълыцІ** [jlɪtz] (s.) etli yemek

**жьора** [jora] (i.) şemsiye; gölge

**жьрыдз** [jɾɪdz] (i.) pişmiş et

**жьтигІвы** [jtiğui] (i.) kasap

**жьуражвла** [juraʒla] (i.) güz kulbabası, bot. leontodon autumnalis l.

**жьы** [jɪ] (i.) et

**жьыла** [jɪla] (i.) kandaş; kan yoluyla (hısım)

**жьыргІва** [jɪrğua] (i.) kurutulmuş et; nasır

**жьыхчІва** [jɪħça] (i.) şiş (et)

**жьыхъра** [jɪħra] (f.) acımak, merhamet etmek

21. з [z]

---

**завод** [zavod] (i.) fabrika

**зага** [zaga] (i.) şinik (6 kg.)

**зада** [zada] (s.) dik, sarp

**задарта** [zadarta] (i.) dik yamaç

**заджвгъи** [začği] (z.) hiç kimse

**заджвгІвыджъ** [začğüc] (i.) bir iki kişi

**заджвы** [zaçɪ] (z.) biri, birisi; bir kişi

**заджвызаджв** [zaçɪzač] (zf.) birer birer (kişi)

**заз** [zaz] (i.) safra, öd

**заз чырпІи** [zaz çırpi] (i.) safra kesesi

**заза** [zaza] (s.) ağır, yavaş; tembel

**зазара** [zazara] (i.) yavaşlık; tembellik

**закра** [zakra] (f.) dayak atmak, dövmek

**закІгъи** [zakği] (i.) hiçbir şey

**закІы** [zakɪ] (i.) bir (1)

**закызакI** [zakızak] (zf.) birer tane; teker teker

**закыра** [zakıra] (i.) teklik; tekil dilb.

**зальмыгIа** [zalımgā] (i.) zulüm, zorbalık

**зальмыгIара** [zalımgāra] (i.) zulüm, zorbalık

**зальым** [zalım] (i.) zalim, zorba

**замán** [zaman] (i.) zaman, vakit

**заманхьыз** [zamanhız] (i.) fiil dilb.

**замзамдз** [zamzamdz] (i.) zemzem suyu

**зара** [zara] (f.) ölçmek

**зарар** [zarar] (i.) zarar

**зарарда** [zararda] (s.) zararsız; masum

**зарарчы** [zararçı] (s.) zarar verici, zararlı

**заркыб** [zarkıb] (i.) kızılıcık, bkz. зары, bot. cornus mas l.

**зары** [zarı] (i.) kızılıcık, bot. cornus mas l.

**зарычва** [zarıçşa] (i.) dağ muşmulası, bot. cotoneaster l.

**захва** [zahua] (s.) doğru

**заъара** [za'ara] (s.) Kaç..?; Ne kadar..?

**збар** [zbar] (i.) ezber

**збарла** [zbarla] (zf.) ezbere

**згIва** [zğua] (i.) hastalık

**згIва хIатла** [zğua haħa] (i.) ağır hastalık

**згIвада** [zğuada] (s.) sağlıklı

**згIвадара** [zğuadaara] (i.) sağlık

**згIвадахара** [zğuadaħara] (f.) sağlıklı olmak

**згIвахвышхва** [zğuaħuişħua] (i.) canavar otu, bot. orobanche l.

**згІвачвгъа** [zǧuaçşǧa] (i.) amansız hastalık  
**згІваъажвхІвра** [zǧua'ajhura] (i.) tüylü nane, bkz. тшыхІвра, bot. mentha longifolia (l.) huds.  
**зджъакІ-макІ** [zcaĥ-maĥ] (i.) bir şeyler, öte-beri  
**зджъакІы** [zcaĥı] (z.) birileri  
**зджъара** [zcara] (i.) herhangi bir yer  
**зджъарагъи** [zcaragi] (i.) hiçbir yer  
**зджъарала** [zcarala] (zf.) bir tarafa doğru  
**зджъарала** [zcarala] (zf.) hiçbir tarafa  
**зквы** [zkuı] (i.) sırt ant.  
**зкъгІвы** [zĥǧuı] (i.) bin kişi  
**зкъигІважва** [zĥiǧuaĵa] (i.) yirmibin (20000)  
**зкъы** [zĥı] (i.) bin (1000)  
**зкъышвкІ** [zĥışĥ] (i.) yüzbin (100.000)  
**зкъыр** [zĥır] (i.) zikir  
**зны** [1] [zni] (z.i.) bir zamanlar; bir defa  
**зны** [2] [zni] (zf.) şimdilik  
**зны ... зны ...** [zni ... zni ...] (zf.) kah ... kah ...  
**зны-заманкІ** [zni-zamanĥ] (zf.) bir zamanlar (eskiden)  
**зны-зан** [zni-zan] (zf.) arasıra, zaman zaman  
**знызынла** [znızınla] (zf.) bazen, zaman zaman  
**...зтын** [...ztn] (b.) eğer ... ise  
**зъара** [z'ara] (s.) Ne kadar...?  
**зъарайа** [z'araya] (i.) Kaç; Ne kadar?  
**зъарала** [z'arala] (i.) Kaça ?  
**зъараны** [z'arani] (zf.) Kaç defa ?

**зъараны** [z'arapni] (zf.) Hangi saatte?

**зъару** [z'aru] (zf.) kaç (olduğu)

**зыквхъа** [zikuka] (zf.) sırtüstü

**зымгІвá** [zimğua] (i.) hepsi, tamamı

**зымгІвадзугъи** [zimğuvadzuği] (i.) hepsi

**зын-замыза** [zin-zamıza] (zf.) bazen

**зынгъи** [zingi] (zf.) hiçbir zaman

**зынзаджвыкІ** [zinzačık] (zf.) bir defacık

**зынла** [zinla] (zf.) bir defada, hemen

22. и [i] \_\_\_\_\_

**йблис** [iblis] (i.) iblis, şeytan

**инат** [inat] (i.) inat

**институт** [institut] (i.) enstitü

**иран** [iran] (i.) İran

**ислям** [islam] (i.) İslam, müslümanlık

**испан** [ispan] (i.) İspanyol

**итальян** [italyan] (i.) İtalyan

23. й [y] \_\_\_\_\_

**йабадза** [yabadza] (zf.) amma da

**йабакІву** [yabaķuu] (zf.) Nereye?, Hangi yere?

**йабаркІу** [yabarku] (s.) birleşik

**йабаъу** [yaba'u] (zf.) Nerede ?

**йагІайуаш** [yağaywaş] (s.) gelecek

**йагІацхърыгІауа** [yağatskriğawa] (s.) yardımcı



**йагІвсыз** [yağusız] (s.) geçmiş, geçen; mazi

**йадкІлы** [yadkılı] (s.) birleşmiş

**йамагІну** [yamağnu] (i.) ne olduğu, aslı

**йамына** [yamına] (i.) veba

**йанакІвызлакІгы** [yanaķıuzlakģi] (zf.) her zaman, daima

**йанбакІву?** [yanbaķuw?] (zf.) Ne zaman?

**йанла** [yanla] (zf.) bütün, tüm bir

**йапхьагІвхауа** [yapķağuhaua] (s.) birinci, ilk (kişi)

**йапхьахауа** [yapķaħaua] (s.) birinci, ilk (hayvan ve nesne)

**йапхьахауата** [yapķaħauata] (zf.) ilk olarak

**йапыжвац** [yapıjats] (i.) önceki gün

**йара** [yara] (i.z.) kendi, kendisi, o (erkek)

**йара-йарá** [yara-yara] (zf.) kendi kendine

**йáраби** [yarabi] (ü.) Ya Rabbi!, Ey Allahım!

**йарагІваца** [yarağuatça] (zf.) katıksız, sade

**йатаркІвах** [yatarķuah] (zf.) yeniden, tekrardan

**йауа ?** [yawa ?] (zf.) Niçin?, Neden?

**йау-уай** [yaw-way] (ü.) Allah-Allah! (acıma)

**йáхвйа?** [yaħvya] (zf.) Fiyatı ne?, Kaça?

**йахъа** [yaka] (i.) dün gece

**йахъысуа** [yakısyua] (s.) geçişli, nesne alan dilb.

**йацчІви** [yatsçi] (s.) dünkü

**йацы** [yatsı] (i.) dün

**йáчІва** [yaça] (i.) yıldız

**йачІвахвыц** [yaçaħuuts] (i.) kuşotu, bot. stellaria l.

**йашIамсуа** [yaʁamsua] (i.) durmadan, sürekli  
**йащтагIайуа** [yaʃtaǵaywa] (s.) gelecek, sonraki  
**йаьаллáхI** [yaʹallah] (ü.) Ey Allahım!  
**йáьапI** [yaʹap] (i.) var  
**йбзáзтI** [ybzazt] (ü.) Yaşasın!  
**йбыжьбахауа** [ybijbaħaua] (s.) yedinci  
**йгIауахвырквын** [yǵawaħuirkuın] (e.) örneğin  
**йжву** [yju] (s.) haşlanmış  
**йра** [yra] (f.) doğmak  
**йрайшам** [yrayʃam] (s.) yanlış  
**йрайшу** [yrayʃu] (s.) doğru  
**йхпахауа** [yħpaħaua] (s.) üçüncü  
**йтакъачIваху** [ytaķaķaħu] (s.) gizli, saklı  
**йфачIвы** [yfaçı] (s.) yenecek, yemelik  
**йхьгIву** [yķǵuu] (s.) örtülü, kapalı; gizli  
**йхьтIу** [yķtu] (s.) açık  
**йхьтIым** [yķtım] (s.) kapalı  
**йцIакIыта** [ytzakıta] (zf.) gizlice  
**йъакIвызлакIгы** [yʹakıızlakǵı] (zf.) her yerde  
**йыба** [yıba] (i.s.) yetim; öksüz  
**йымчауа-йымжвуа** [yımçaua-yımjua] (zf.) yemeden- içmeden  
**йынджьыль** [yıncıl] (i.) incil  
**йыншаз** [yınʃaz] (s.) yaşanmış, gerçek  
**йыршвырцIуш** [yırʃirtzuʃ] (i.) giyecek  
**йыъамкIва** [yıʹamķua] (zf.) olmadan

24. к [к]

---

**ка́ктус** [kaktus] (i.) kaktüs

**камса́** [kamsa] (i.) kırkbayır (hayvan işkembesine bitişik bir organ)

**карнава́л** [karnaval] (i.) karnaval

**каучу́к** [kauçuk] (i.) kavçuk

**каца́** [katsa] (i.) akasya, bot. robinia l.

**каца́ра** [katsara] (f.) sallanmak; titremek

**качка́рлы** [kaçkǵul] (i.) şımarık; yaramaz

**качка́ра** [kaçkra] (f.) şıarmak; yaramazlık yapmak

**качка́лы** [kaçkly] (i.) şımarık; yaramaz

**кды́** [kdy] (i.) kütük

**кефи́р** [kefir] (i.) kefir

**килогра́мм** [kilogramm] (i.) kilogram

**киломе́тр** [kilométr] (i.) kilometre

**кино́** [kino] (i.) sinema filmi

**кќара** [kkara] (f.) parlamak, ışımak

**кќууба** (şk.) [kkuuba] (i.) mantar, bot. fungus

**клас́с** [klass] (i.) sınıf, dersane

**клуб́** [klub] (i.) kulüp

**клуб́** [klyb] (i.) törpü, eye

**колхо́з** [kolhoz] (i.) kollektif çiftlik

**команди́р** [komandir] (i.) komutan

**комба́йн** [kombayn] (i.) biçerdöver

**комисса́р** [komissar] (i.) komiser

**комитет́** [komitét] (i.) komite

**КОММУНИ́ЗМ** [kommunizm] (i.) komünizm

**КОММУНИ́СТ** [kommunist] (i.) komünist

**КОМПОЗИ́ТОР** [kompozitor] (i.) bestekar

**КОНГРЕ́СС** [kongræss] (i.) kongre

**КО́ПИЯ** [kopiya] (i.) kopya

**КОСМОНА́ВТ** [kosmonavt] (i.) kozmonot, astronot

**КОСТЮ́М** [kostroyum] (i.) kostüm

**КУЛЬТУ́РА** [kultura] (i.) kültür

**КША́РА** [kšara] (f.i.) vurmak; vuruş, darbe

**КЫ́Б** [kɨb] (i.) çalılık, fundalık

**КЫБГІВАЖЬ** [kɨbǵuaj] (i.) borcak, bot. genista l.

**КЫБУАУ** [kɨbuau] (i.) zifin (yel çiçeği, sarı ormangülü), bot. rhododendron luteum d. don

**КЫДХЪСА́** [kɨdksa] (i.) kütük başı

**КЫБХІВРА** [kɨbɨura] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. xІвpaгІважъ, bot. hypericum perforatum l.

**КЫЛБЫШВ** [kɨlbɨʃ] (i.) taş anasonu, bot. pimpinella saxifraga l.

**КЫРБЫ́ДЖЬ** [kɨrbɨc] (i.) tuğla

**КЫТ** [kɨt] (i.) köy

**КЫТБЗА́ЗАГІВ** [kɨtbzazaǵu] (i.) köylü

**КЫТЛАГІВ** [kɨtlaǵu] (i.) köylü

**КЫТЧА** [kɨtça] (i.) bilmece

25. **КВ** [ku] \_\_\_\_\_

**КВА** [kua] (i.) yağmur

**КВАДЗЫ** [kuadzɨ] (i.) yağmur suyu

**квaзýр** [kuazır] (i.) kumar

**квaзýрaсыгIв** [kuazırasıǵu] (i.) kumarbaz

**квaй** [kuay] (i.) köy

**квaйчIвá** [kuayça] (i.) siyah

**квaйчIвáзлaрa** [kuayçazlara] (i.) siyah olma (durum); koyulaşmış olma (durum)

**квaйчIвáрa** [kuayçara] (i.) siyahlık; karartı

**квaйчIвaуынд** [kuayçauınd] (i.) simsiyah

**квaйчIвaхaрá** [kuayçaħara] (f.) kararmak, siyahlaşmak

**квaйчIвaчвá** [kuayçaçsa] (i.) koyu siyah

**квaйчIвaчвaхaрá** [kuayçaçsaħara] (f.) koyu siyah renge bürünmek

**квaквýрa** [kuakuıra] (i.) yağmur, yağış

**квaпáкь** [kuapák] (i.) fahişe

**квaршы** (şk.) [kuarşı] (i.) sağanak yağmur, fırtına, eş.anl. квaшya

**квáсa** [kuasa] (s.) köse

**квaцýрa** [kuatsıra] (i.) yağmur damlaları

**квáч** [kuaç] (i.) göç, taşınma

**квáшт** [kuaşt] (i.) genç dişi koyun

**квaшya** [kuaşua] (i.) sağanak yağmur, fırtına, eş.anl. квaршы

**квбá** [kuba] (i.) yayık

**квгýлa** [kugıla] (s.) üst üste (binmiş), kat kat (dikili)

**квлá** [kula] (s.) akran, yaşıt; çağdaş (aynı döneme ait)

**квлáгIв** [kulaǵu] (i.) akran, yaşıt; çağdaş (aynı döneme ait)

**квнaгá** [kunaga] (i.) yararlılık, hizmet; saygınlık

**квпсá** [kupsa] (i.) örtü

**квпсарá** [kupsara] (f.) örtü örtmek; saçmak

**квпшра́** [kupšra] (f.) seyretmek, bakmak; göz atmak; gözlemlemek  
**квпшы́ра** [kupšıra] (i.) şekil, tip; görünüm  
**квпíи** [kupi] (i.) tas, kase; fincan  
**квпíигъв́а** [kupiɣua] (i.) kerçe; tahta kaşık  
**квр́а** [kura] (f.i.) yemin etmek, and içmek; yemin, ahit  
**квр́ы́дзра** [kuridzra] (f.) harcamak; öldürmek  
**квр́ы́с** [kurıs] (i.) demet  
**квр́ы́т** [kurıt] (s.) ortanca  
**квр́ы́шв** [kuriş] (i.) yama  
**квр́ы́швра** [kurişra] (f.) yamalamak, yamamak  
**квса́га** [kusaga] (i.) patron (kalıp), biçki modeli  
**квсы́га** (şk.) [kusıga] (i.) örs, eş.anl. псыргла  
**квт́а** [kuta] (i.) orta, merkez  
**квт́а́мачв** [kutamaçş] (i.) el orta parmağı  
**квт́анáй** [kutanay] (s.) ortanca  
**квт́анáйапхъарта** [kutanayapharta] (i.) ortaokul  
**квт́а́сра** [kutasra] (f.) dürtmek  
**квт́а́щачв** [kutaşaçş] (i.) orta parmak (ayak)  
**квт́а́гъь** [kuṭaḡ] (i.) yumurta  
**квт́а́гъь ай́дза** [kuṭaḡ aydza] (i.) çiğ yumurta  
**квт́а́гъь жвы́** [kuṭaḡ jı] (i.) pişmiş yumurta  
**квт́а́гъь шкъва** [kuṭaḡ škua] (i.) cılk yumurta  
**квт́а́гъьмы́ждзас** [kuṭaḡmıjdzas] (i.) rafadan  
**квт́а́гъьхъа** [kuṭaḡka] (i.) düz boğadikeni, bkz. псыгъбыгъь, bot. eryngium planum l.  
**квт́у́** [kuṭu] (i.) tavuk, piliç

**квтІўжъ** [kuʈuj] (i.) tavuk eti, piliç eti

**квтІўмырц** [kuʈumirts] (i.) it üzümü, bot. solanum nigrum l.

**квтІўрпсыга** [kuʈurpsıga] (i.) yaban yasemini (tilki üzümü), bot. solanum dulcamara l.

**квтІўрхІаѓІв** [kuʈurħaǵu] (i.) tavukçu, tavuk yetiştiricisi

**квтІўтарá** [kuʈutara] (i.) tavuk kümesi

**квтІўхъв** [kuʈuku] (i.) tavuk tüyü

**квтІўхъвбыѓъ** [kuʈukubiǵ] (i.) erkek eğrelti otu, bkz. мѓвыхъхъвшв, bot. dryopteris filix-mas (l.) scott.

**квтІўхъвшв** [kuʈukuş] (i.) kekik, bot. thymus l.

**квтІўхІвра** [kuʈuhura] (i.) çobançantası (kuşkuş otu), bkz. рахвхча артмакъ, bot. capsella bursa pastoris (l.) medic.

**квтІўшырдза** [kuʈuşirdza] (i.) darıca otu (pirinçotu), bkz. баджъакІъайдза, bot. echinocloa crus-galli (l.) roem et seguit.

**квтІўщамх** [1] [kuʈuşamħ] (i.) domuz ayrığı, bkz. ажъахІвра, bot. cynodon dactylon (l.) pers.

**квтІўщамх** [2] [kuʈuşamħ] (i.) orman turnagagası, bot. geranium sylvaticum l.

**квтІўщыга** [1] [kuʈuşıga] (i.) mührüsüleyman, bkz. шитанжвумп, bot. polygonatum officinale all.

**квтІўщыга** [2] [kuʈuşıga] (i.) kurtbağrı, bkz. лъацІ, bot. ligustrum vulgare l.

**квцІá** [kutza] (i.) zam; tuş

**квцІара** [kutzara] (f.) üstüne koymak; artırmak

**квцІарта** [kutzarta] (i.) raf

**квчвѓІара** [kuçşgara] (f.) yokolmak, mahvolmak

**квчІара** [kuçara] (i.) civcivler çoǵı.

**квчІис** [kuçis] (i.) civciv

**квчІварта** [kuçarta] (i.) oturacak yer

**квчІварта** [kuçarta] (i.) koltuk

**квы́** [kui] (i.) çatı, dam

**квы́джьма** [kuisma] (i.) kurt

**квы́джьмажвумп** [kuismajump] (i.) yabancı karayemiş (yabancı taflan), bot. daphne mezereum l.

**квы́джьмалакъапщ** [kuismalakapş] (i.) kuş lalesi, bot. adonis aestivalis l.

**квы́джьмалапщдза** [kuismalapşdza] (i.) keklik otu, bkz. къадаба, bot. adonis vernalis l.

**квы́джьмарпсыга** [kuismarpsıga] (i.) yabancı karayemiş (yabancı taflan), bkz. квы́джьмажвумп, bot. daphne mezereum l.

**квы́джьмацІыхъва** [kuismatzıkua] (i.) odun arpası, bot. hordelymus europaeus (l.) harz.

**квы́джьмащыга** [kuismaşıga] (i.) yabancı karayemiş (yabancı taflan), bkz. квы́джьмажвумп, bot. daphne mezereum l.

**квы́джьмаъала** [kuisma'ala] (i.) keklik otu, bkz. къадаба, bot. adonis vernalis l.

**квы́нцІ** [kuintz] (i.) beyin

**квы́рджьы́** [kuirci] (i.) Gürcü

**квы́рмыш** [kuirmiş] (i.) selam; hürmet

**квы́рмыш чпара** [kuirmiş çpara] (f.) selamlamak

**квы́рпІá** [kuirpa] (i.) un çorbası

**квы́са** [kuisa] (i.) şerit

**квы́тІ** [kuit] (i.) bölme (duvar), paravan

**квы́хра** [kuihra] (f.) çıkarmak; elemek; yerinden sökmek, söküp almak

**квы́ц-квы́цра** [kuits-kuitsra] (f.) fısıldamak, fısıldaşmak

**квы́ц-квы́цыгІв** [kuits-kuitsıǵu] (i.) dedikoducu

26. **къ** [k] \_\_\_\_\_

**къаб** [kab] (i.) kabak, bot. cucurbita pepo l.

**къабáрдпщ** [kabardpş] (i.) Kabardey



**къабардчылы** [qabardçyla] (i.) Kabardey ülkesi

**къабат** [qabat] (i.) katman, tabaka; levha

**къаббан** [qabbap] (i.) sakız kabağı, bot. cucurbita pepo l.

**къабгвы** [qabguı] (i.) sakız kabağı, bot. cucurbita pepo l.

**къабгIважъ** [qabğuaj] (i.) kestane kabağı, bot. cucurbita maxima duch.

**къабжвы** [qabjı] (i.) kabak haşlaması, pişmiş kabak

**къабкъакъыа** [qabqaka] (i.) sakız kabağı, bot. cucurbita pepo l.

**къабльа** [qablá] (i.) kible; güney

**къабльама** [qabláma] (i.) pusula

**къагIара** [qağara] (f.) tomurcuklanmak

**къагIараду** [qağaradu] (i.) georgina, bot. georgina cav.

**къагIашкIвокIва** [qağaşkuoķua] (i.) setenay (çayır kraliçesi), bkz. сатаней, bot. filipendula adans.

**къадаба** [qadaba] (i.) kadife

**къадаба** [qadaba] (i.) keklik otu, bot. adonis vernalis l.

**къадабахъакъапщ** [qadabaqapş] (i.) kuş lalesi, bot. adonis aestivalis l.

**къажмыж** [qaĵmıj] (i.) ölmez çiçek (güneş çiçeği), bot. helichrysum arenarium (l.) moench.

**къаз** [qaz] (i.) kaz

**къазакъ** [qazak] (i.) Kazak (millet)

**къазанчай** [qazançay] (i.) güveyotu, bkz. рхъчай, bot. origanum vulgare l.

**къазар** [qazar] (s.i.) cimri

**къазауат** [kazawat] (i.) savaş; seferberlik

**къазмыкъ** [qazmıq] (i.) kır iğdesi (çiçirgan), bot. hippophae rhamnoides l.

**къазмыкъмыгъ** [qazmıqmıg] (i.) kır iğdesi (çiçirgan), bkz. къазмыкъ, bot. hippophae rhamnoides l.

**кѡазмѡх** [kʌzmɨx] (i.) kır iğdesi (çıçırған), bkz. кѡазмыкъ, bot. hippophae rhamnoides l.

**кѡазмыхбыгъ** [kʌzmɨhbɨg] (i.) kuş iğdesi (çalıgaga), bot. elaeagnus angustifolia l.

**кѡазмыхкыб** [kʌzmɨhkɨb] (i.) kır iğdesi (çıçırған), bkz. кѡазмых, bot. hippophae rhamnoides l.

**кѡазмыхмцы** [kʌzmɨhmɨtsɨ] (i.) kuş iğdesi (çalıgaga), bot. elaeagnus angustifolia l.

**кѡазмыхмыгъ** [kʌzmɨhmɨg] (i.) kır iğdesi (çıçırған), bkz. кѡазмыкъ, bot. hippophae rhamnoides l.

**кѡазмыхшырпшы** [kʌzmɨhçɨrpʂɨ] (i.) kuş iğdesi (çalıgaga), bkz. кѡазмыхбыгъ, bot. elaeagnus angustifolia l.

**кѡазтарá** [kʌztara] (i.) kaz kümesi

**кѡазхІвра** [1] [kʌzhura] (i.) kuşekmeği (kadımalak), bot. polygonum aviculare l.

**кѡазхІвра** [2] [kʌzhura] (i.) beyaz üçgül, bot. trifolium repens l.

**кѡазчыр** [kʌzçɨr] (i.) kaz yavrusu

**кѡазща** [kʌzʂa] (i.) karakter; alışkanlık

**кѡазыжъ** [kʌzɨj] (i.) kaz eti

**кѡазыщ** [kʌzɨts] (i.) kaz tüyü

**кѡайгІа** [kʌyğa] (i.) skandal

**кѡаймат** [kʌymat] (s.) cesur; zinde, aktif

**кѡайматра** [kʌymatra] (i.) cesaret; zindelik

**кѡакъий** [kʌkɨy] (i.) nohut, bot. cicer arietinum l.

**кѡакъра** [kʌkra] (f.) çiğnemek

**кѡала** [kʌala] (i.) şehir; kale

**кѡалан** [kʌalan] (i.) görev, vazife, ödev

**кѡалатабзáагІв** [kʌlatabzazağu] (i.) şehirli, şehir sakini

**кѡалгІан** [kʌlğan] (i.) beşparmak otu, bot. potentilla erecta l.

**кѡалмыкъ** [kʌalmıq] (i.) Kalmuk

**кЪАЛЪАМ** [qalám] (i.) kalem

**кЪАЛЪАР** [qalar] (i.) yabani sarmısak, bot. allium victorialis l.

**кЪАЛЪАРДАГВ** [qalardagu] (i.) inci çiçeği, bkz. мадах, bot. convallaria majalis l.

**кЪАЛЪАРЧІЫХВ** [qalarçihu] (i.) kurtboğan, bot. aconitum l.

**кЪАЛЪТАМА** [qaltama] (i.) yuvarlak pide

**кЪАМА** [qama] (i.) kama

**кЪАМА** [qama] (i.) körekyaqı, bkz. кЪВАШВХІАЛАКТА, bot. papaver dubium l.

**кЪАМАТАРА** [qamatara] (i.) kama kılıfı

**кЪАМЧАГІВРЫШІА** [qamçağurıca] (i.) katlanmış kamçı

**кЪАМЧЫ** [qamçı] (i.) kamçı

**кЪАМЫЛЬ** [qamił] (i.) bir tür vurmali çalgı

**кЪАМЫШ** [qamiş] (i.) bataklık sazı, bot. scirpus lacustris l.

**кЪАМЫШГІВЗЫ** [qamişğuzı] (i.) cil (şeytan mumu), bkz. кЪАМЫШКВАЙЧІВА, bot. typha latifolia l.

**кЪАМЫШКВАЙЧІВА** [qamişkuayça] (i.) cil (şeytan mumu), bot. typha latifolia l.

**кЪАМЫШХЪАГІА** [1] [qamişkağa] (i.) şekerkamışı, bot. saccharum officinarum l.

**кЪАМЫШХЪАГІА** [2] [qamişkağa] (i.) göl kamışı, bot. phragmites communis l.

**кЪАМЫШХІАГІА** [qamişhağa] (i.) bambu, bot. bambusa schred.

**кЪАМЫШІА** [qamıca] (i.) avuç

**кЪАН** [qan] (i.) mücevher taşı; evlatlık

**кЪАЃДЖЪА** [qanca] (i.) karga, kuzgun

**кЪАЃДЖЪАГЪРА** [qancağra] (i.) saksağan zoo.

**кЪАЃДЖЪАЛЬ** [1] [qancał] (i.) tilki üzümü, bot. paris quadrifolia l.

**кЪАЃДЖЪАЛЬ** [2] [qancał] (i.) teneke

**кЪАЃДЗИДЗА** [qandzidza] (i.) beyaz papatya, bkz. фГІВЫЧВГЪА, bot. matricaria chamomilla l.

**къандзидзалакта** [qandzidalakta] (i.) kuru beybunik, bot. tripleurospermum inodorum (l.) sch. bip.

**къандзидзахъаду** [qandzidzaxadu] (i.) büyük papatya, bkz. къандзидзахIаgIа, bot. leucanthemum vulgare (l.) lam.

**къандзидзахIаgIа** [qandzidzaxağa] (i.) büyük papatya, bot. leucanthemum vulgare (l.) lam.

**къандіс** [qandis] (i.) göğüs kafesi kemiği

**къанлы** [qanlı] (i.) katil, cani

**къапгIан** [qapğan] (i.) tuzak, kapan

**къапльан** [qaplan] (i.) kaplan

**къапш-аквыршвы** [qapş-akırşı] (s.i.) koyu kırmızı

**къапшхара** [qapşhara] (f.) kızarmak, kızıllaşmak

**къапшчIвагъьчIвагъь** [qapşçağçağ] (s.i.) kızıl, al

**къапшы** [qapşı] (s.i.) kırmızı, kızıl

**къапшыра** [qapşıra] (i.) kırmızılık, kızılık

**къара** [1] [qara] (s.i.) kara, siyah

**къара** [2] [qara] (i.) siyah at

**къараба** [qaraba] (i.) karahindiba, bot. taraxacum officinale wigg.

**къарабгъа** [qarabğa] (i.) korkak

**къарагIвыль** [qarağulı] (i.) Karakol; nöbetçi

**къаракъвырачай** [qaraqıuraçay] (i.) kır nanesi, bot. mentha arvensis l.

**къарамфыль** [qaramfıl] (i.) karanfil, bot. dianthus l.

**къарамфыльду** [qaramfılđu] (i.) tüylü karanfil, bot. dianthus armeria l.

**къарандаш** [qarandaş] (i.) kurşunkalem

**къарандаштара** [qarandaştara] (i.) kalemlik

**къармах** [qarmağ] (i.) yumuşak ciğerotu, bot. pulmonaria mollissima a. kerner.

**къарудара** [qarudara] (i.) güçsüzlük, zayıflık

**къарусыз** [qarusız] (s.) güçsüz, zayıf; eski püskü

**къару** [qaru] (i.) güç, kuvvet

**къарусыз** [qarusız] (i.) güçsüz

**къарчá** [qarça] (i.) Karaçay

**къарча-чаргас** [qarça-çargas] (i.) Karaçay-Çerkes

**къарчачай** [qarçaçay] (i.) su nanesi, bot. mentha aquatica l.

**къарымфибль** [qarımfibl] (i.) karanfil, bkz. къармафиль, bot. eugenia caryophyllata l.

**къасмыджь** [qasmıç] (i.) ölmez çiçek (güneş çiçeği), bot. helichrysum mill.

**къахIауа** [qahawa] (i.) kakao, bkz. кIакIао, bot. theobroma cacao l.

**къахIпы** [qahpı] (i.) kahpe, fahişe

**къачIвахра** [qaçahra] (f.) saklamak, gizlemek

**къачIвахы** [1] [qaçahı] (i.) define; stok

**къачIвахы** [2] [qaçahı] (i.) saklamabaç (oyun)

**къашыкъ** [qaşık] (i.) tahta kaşık

**къащан** [qaşan] (i.) nişanlı kız

**къдыр** [qdır] (i.) katır

**къзылбакъ** [qzılbaq] (i.) Kızılбек (bir Abaza boyu)

**къзылша** [qzılşa] (i.) deniz üzümü (alyanak), bot. ephedra distachya l.

**къикъ** [qik] (s.) eğik

**къом** [qom] (s.) bir miktar; bir kaç

**кърáль** [qraı] (i.) devlet

**кърaльуацIа** [qraıuatza] (i.) yurtiçi

**кърaльыгIва** [qraığua] (i.) devlet

**кърар** [qrar] (i.) vicdan

**кърым** [qrim] (i.) Kırım

**кЪРЫМГЪБАСА** [kɾimǧasa] (i.) tatar akçaacağı (keleve), bot. acer tataricum l.

**кЪРЫМКЪАБ** [kɾimkʌb] (i.) sakız kabağı, bot. cucurbita pepo l.

**кЪРЫМШКЪЫНА** [kɾimpkɿna] (i.) horozibiği çiçeği, bot. amaranthus caudatus l.

**кЪРЫМХІВРА** [kɾimħura] (i.) horozibiği, bot. amaranthus albus l.

**кЪРЫМЪАТА** [kɾimʹata] (i.) horozibiği, bot. amaranthus albus l.

**кЪУАТ** [kwat] (i.) gıda maddesi

**кЪУАТРА** [kwatra] (i.) besleyicilik

**кЪЫГА** [kɿga] (i.) iskarpela

**кЪЫЖ** [kɿj] (i.) topraktaki pulluk izi

**кЪЫЖГАЛ** [kɿjgal] (i.) pulluk kaması

**кЪЫКЪ** [kɿk] (i.s.) kekeme, kekeç; peltek

**кЪЫКЪРА** [kɿkra] (i.) kekemelik

**кЪЫКЪХАРА** [kɿkħara] (f.) kekeme olmak

**кЪЫМДЗА** [kɿmdza] (i.) erik, bkz. хІваса, bot. prunus domestica l.

**кЪЫНДЗА** [kɿndza] (i.) beyaz papatyа, bkz. фгІвычвгъа, bot. matricaria chamomilla l.

**кЪЫНДЗАТУМАЧІХВ** [kɿndzatumaçıħu] (i.) hindiba, bkz. мыдах, bot. cichorium intybus l.

**кЪЫРКЪЫ** [kɿrkɿ] (i.) yemek borusu

**кЪЫРЛЪУ** [kɿrlu] (i.) turna

**кЪЫРСТА** [kɿrsta] (i.) böğür

**кЪЫТ** [kɿt] (s.) seyrek; cimri

**кЪЫЧВГА** [kɿçşga] (i.) keser, yontma baltası

**кЪЫЧВРА** [kɿçşra] (f.) yontmak

**кЪЫЧІ** [kɿç] (s.) sıkıcı

**кЪЫЧІРА** [kɿçra] (f.) bıkmak, usanmak

27. КЪВ [қу]

---

**КЪВАБЫЗ** [қуабыз] (i.) Çerkes akordeonu, mızıka

**КЪВАБЫЗАСЫГІВ** [қуабызасығу] (i.) akordeoncu, akordeon çalan

**КЪВАБЫЗЧЫ** [қуабызчы] (i.) akordeoncu, akordeon çalan

**КЪВАГІВ** [қуағу] (s.) kaslı (güçlü); damarlı

**КЪВАДАМА** [қуадاما] (i.) kol, branş, dal; kanat

**КЪВАДАН** [қуадан] (s.) zarif, düzenli, düzgün

**КЪВАДЫ** [қуады] (s.i.) zorunlu, vazgeçilmez; ceza, haraç

**КЪВАДЫТА** [қуадыта] (z.) muhakkak, mutlaka

**КЪВАЙ-ШІАЙ** [қуай-сая] (s.) eğribüğrü

**КЪВАКЪВА** [қуақуа] (i.) leğen kemiği

**КЪВА́КЪ** [қуак'] (i.) boru çiçeği, bot. datura stramonium l.

**КЪВАЛ** [қуал] (i.) aşık kemiği

**КЪВА́Н** [қуан] (i.) dere otu, bot. anethum graveolens l.

**КЪВАНГЪАЖЬ** [1] [қуангај] (i.) kişniş, bkz. адгъакъван, bot. coriandrum sativum l.

**КЪВАНГЪАЖЬ** [2] [қуангај] (i.) ayvadana (kurtotu), bot. achillea nobilis l.

**КЪВАНГЪЫН** [қуангын] (i.) maydanoz, bot. petroselinum crispum (mill) nym.

**КЪВАНХЪА** [қуанқа] (i.) keçi ayağı, bot. aegopodium podagraria l.

**КЪВА́НЧА** [қуанча] (s.) suçlu; haksız

**КЪВАНЧАГІАРА** [қуанчағара] (i.) suç, kabahat; haksızlık

**КЪВА́ПА** [қуапа] (i.) köşe, bucak

**КЪВАРАМА** [қуарاما] (i.) üzüm Trk.

**КЪВА́РТ** [қуарт] (i.) kuluçка

**КЪВАТЫР** [қуатыр] (i.) ıspanak, bot. spinacia oleracea l.

**КЪВАТІАНА** (şк.) [1] [қуатана] (i.) hasırotu, bkz. лымхІардагв, bot. typha l.

**кѡватІана** [2] [kuaʦana] (i.) darıca otu (pirinçotu), bkz. баджѡакІѡайдза, bot. *Echinochloa crus-galli* (L.) Roem. ex Schult.

**кѡвѡаца** [1] [kuaʦa] (s.) uzun tüylü, kıllı

**кѡваца** [2] [kuaʦa] (i.) ısırған, bot. *Urtica dioica* L.

**кѡвацасса** [kuaʦassa] (i.) tatlı ısırған, bot. *Urtica urens* L.

**кѡвѡашвІа** [1] [kuaʃa] (i.) gelincik, bot. *Papaver* L.

**кѡвашвІа** [2] [kuaʃa] (i.) haşhaş, bot. *Papaver somniferum* L.

**кѡвашвІалакта** [kuaʃalakta] (i.) köpekyacağı, bot. *Papaver dubium* L.

**кѡвбас** [kubas] (i.) deri, cilt; astar

**кѡвбыр** [kubır] (i.) sivrisinek; böcek

**кѡвбырщыга** [kubırşıga] (i.) kediotu, bkz. гвѡхьхІвра, bot. *Valeriana officinalis* L. (s. j.)

**кѡвжвара** [kujara] (f.) yırtmak, yırtılmak; soymak, soyulmak

**кѡвзѡана** [kuzana] (i.) elek

**кѡвѡий** [kuiy] (i.) kuyu

**кѡвѡхІвра** [1] [kuyhura] (i.) kırlangıç otu, bkz. гвѡхьхІвра, bot. *Chelidonium majus* L.

**кѡвѡхІвра** [2] [kuihura] (i.) andız otu, bkz. андыдз, bot. *Inula helenium* L.

**кѡвлѡн** [kulan] (s.) alaca, ala; benekli

**кѡвлей** [kuley] (s.) varlıklı, zengin

**кѡвмькѡв** [kumiuk] (i.) Kumuk

**кѡвтѡыр** [kutır] (i.) küçük çiftlik

**кѡвѡу** [kuwu] (i.) kuğu

**кѡвчІы** [kuçi] (s.) buruşuk

**кѡвыба** [kuiba] (i.) yeraltı makberesi

**кѡвыбгІан** [kuıbğan] (i.) ibrik, testi

**кѡвьд** [kuid] (i.) fasulye, bot. *Phaseolus vulgaris* L.



**кЪВЫДБЫГЪЪ** [kuidbıg̃] (i.) mürdümük, bot. lathyrus l.

**кЪВЫДБЫГЪЪКІапсачІвы** [kuidbıg̃kapsaɕı] (i.) adi mürdümük, bot. lathyrus sativus l.

**кЪВЫДМЦ** [kuidmts] (i.) tarla sarmaşıǵı (kuzu sarmaşıǵı), bkz. хІврахъаххыл, bot. convolvulus arvensis l.

**кЪВЫДХІвра** [kuidħura] (i.) tüylü fiğ, bot. vicia villosa roth.

**кЪВЫДХІвра** [kuidħura] (i.) tarla sarmaşıǵı (kuzu sarmaşıǵı), bkz. хІврахъаххыл, bot. convolvulus arvensis l.

**кЪВЫДХІвра йкІарпсауа** [kuidħura ykarp̃saua] (i.) fiğ, bot. vicia sativa l.

**кЪВЫДХІврагІважъ** [kuidħuraǵuaj] (i.) koru mürdümüǵü, bot. lathyrus aureum (stev.) brandza.

**кЪВЫДЖЪХІвра** [kuiçħura] (i.) civanperçemi, bot. achillea l.)

**кЪВЫЛБАСТА́** (şk.) [kuilbasta] (i.) denizkıızı mit.

**кЪВЫ́М** [kuim] (i.) çöl

**кЪВЫ́НДЪ́З** [kuinduz] (i.) samur zoo.

**кЪВЫ́НЖВЫ́Т** [kuinjıt] (i.) susam, bot. sesamum orientale l.

**кЪВЫ́РА** [kuira] (i.) süpürge otu

**кЪВЫ́РАЧАЙ** [kuiraçay] (i.) kır nanesi, bkz. кЪаракъвырачай, bot. mentha arvensis l.

**кЪВЫ́РЛЪЫ́КЪВ** [kuirłıku] (i.) askerlik görevi

**кЪВЫ́РМАКЪ́АЙ** [kuirmaçay] (i.) gırtlak

**кЪВЫ́РМАН** [kuirman] (i.) kurban

**кЪВЫ́РМАНЖЫ́** [kuirmanji] (i.) kurban eti

**кЪВЫ́РЪ́АН** [kuir'an] (i.) Kur'an-ı Kerim

**кЪВЫ́ТЛХІа** [kuıhħa] (i.) rüşvet

**кЪВЫ́ХРА** [kuıħra] (f.i.) düşük yapmak, kürtaj yapmak; düşük, kürtaj

**кЪВЫ́ЦІра** [kuıtzra] (f.) ayrılmak; yalnız bırakmak

**кЪВЫ́Ш** [kuıš] (s.) bilge, becerikli; kurnaz

**КЪВЫШЛЫКЪВ** [kuiʂliku] (i.) kuşluk vakti

**КЪВЫШЛЫКЪВДУ** [kuiʂliкуdu] (i.) kuşluk vakti sonrası (saat 11 civarı)

**КЪВЫШВХІАМЫШХ** [kuiʂhamiʂh] (i.) yenidoğya, bot. eriobotrya japonica lindl.

28. **КЪ** [k] \_\_\_\_\_

**КЪАБА** [kaba] (i.) pulluk kaması, saban demiri

**КЪАКЪА** [kaqa] (s.) geniş, enli; düz, yassı, yayvan; pürüzsüz

**КЪАКЪАРА** [kaqara] (i.) düzlük; genişlik; yayvanlık

**КЪАКЪАРТА** [kaqarta] (i.) düzlük yer, pürüzsüz yer

**КЪАКЪАТА** [kaqata] (zf.) geniş, enli; düz, yassı, yayvan; pürüzsüz

**КЪАКЪАХАРА** [kaqaxara] (f.) geniş hale gelmek, düz hale gelmek

**КЪАРА** [kara] (f.) sallamak; vurmak; seğirmek

**КЪАТА** [qata] (s.) sulu; vıcık

**КЪАТАМАЗ** [qatamaz] (s.i.) çıplak ant., tüysüz zoo.; yalınayak

**КЪАТАМАЗЛАРА** [qatamazlara] (f.) çıplaklaşmak ant., tüyleri dökülmek zoo.

**КЪАТАМАЗХАРА** [qatamazhara] (f.) çıplak hale gelmek, soyulmak; tüylerini dökmeK zoo.

**КЪАТАРА** [qatara] (i.) vıcık çamur; gübre

**КЪАТАКЪАТИ** [kaqqa] (s.) geveze, çenesi düşük

**КЪЫ** [kɨ] (i.) dışkı

29. **КЪ** [k] \_\_\_\_\_

**КЪАБА** [kaba] (i.) Kabe

**КЪАЗУ** [kazu] (i.) sıra, nöbet

**КЪАЗУДЪА** [kazud'a] (s.) sırasız

**КЪАЛА** [kala] (i.) alacık (saplardan yapılan çadırçık)

**къенаф** [kənaf] (i.) kenaf, bot. hibiscus cannabinus l.  
**къангъа̂ш** [kəŋaʂ] (i.) danışma; tereddüt  
**къангъа̂шра** [kəŋaʂra] (f.) danışmak, istişare etmek; tereddüt etmek  
**къангъа̂шрада̂а** [kəŋaʂrada'a] (zf.) kuşkusuz, kesin  
**къангъа̂шыгIара** [kəŋaʂıg'ara] (i.) tereddüt, süphe  
**къангъа̂шыгIв** [kəŋaʂıgu] (i.) danışman  
**къасей** [kaséy] (i.) patiska, beyaz kumaş  
**къатан** [katan] (i.) keten, bkz. гъатан, bot. linum l.  
**къафыр** [kafir] (i.) kafir, gavur; gayrimüslim  
**къахв** [kauh] (i.s.) neşe; neşeli; sarhoş  
**къахвра** [kaɣura] (f.) neşelenmek  
**къа̂хвта** [kaɣuta] (zf.) neşeli olarak, eğlenceli şekilde  
**къашана** [kaʂana] (i.) hedef  
**къашвай** [kaʂay] (i.) şimşir, bot. buxus sempervirens l.  
**кълиса** [klisa] (i.) kilise  
**къра** [kra] (f.) inlemek; öflemek  
**кърамдз** [kramdz] (i.) sidik  
**къристан** [kristan] (i.) hıristiyan  
**къристан дин** [kristan din] (i.) hıristiyan dini  
**къристанра** [kristanra] (i.) hıristiyanlık  
**къристанхара** [kristanɣara] (f.) hıristiyan olmak  
**кътап** [ktap] (i.) kitap  
**къыжв-мыжв** [kɨj-mɨj] (i.) paçavra, bez parçaları  
**къым** [kim] (i.) topaç оун.  
**къыма̂сга** [kimasga] (i.) topaç kırбасı

**кЪЫМáсрa** [kimasra] (f.) toraç çevirmek, toraçla oynamak

**кЪЫМГIарХIвЪгa** [kimğarhuiga] (i.) toraç kırbacı

**кЪЫрa** [kɨra] (i.) hamallık; ulaştırma, taşıma

**кЪЫркЪЫль** [kırkıl] (i.) kevgir, süzgeç

**кЪЫса** [kɨsa] (i.) kese

**кЪЫца** [kɨtsa] (i.) çalı, fundalık

### 30. кI [k]

---

**кIавкIаз** [kavkaz] (i.) Kafkas

**кIагвара** [kaguara] (f.) yıkmak, üstesinden gelmek; devirmek

**кIаджвджвара** [kaččara] (f.) tükürmek

**кIадза** [kadza] (i.) yamaç, bayır, sırt

**кIазкIаз** [kazkaz] (i.) parlak, ışıl ışıl; kel

**кIазкIазра** [kazkazra] (f.) parlamak, ışıldamak

**кIазыз** [kazız] (i.) çan çimi, bot. briza media l.

**кIакIан** [kağan] (i.) ceviz, bkz. гырраса, bot. juglans regia l.

**кIакIанквaйчIвa** [kağankuayça] (i.) kara ceviz, bkz. гыррасаквaйчIвa, bot. juglans nigra l.

**кIакIанчвыш** [kağançşıš] (i.) boz ceviz, bkz. гыррасачвыш, bot. juglans cinerea l.

**кIакIао** [kaķao] (i.) kakao, bot. theobroma cacao l.

**кIакIырса** [kaķırsa] (i.) hırhındilik (baldıran), bot. chaerophyllum bulbosum l.

**кIакIырсачва** [kaķırsaçša] (i.) peçek (eşek maydonozu), bot. anthriscus nemorosa (bieb.) spreng.

**кIакIвкIвара** [kaķuķuara] (f.) damlamak

**кIалей** (şk.) [kaley] (i.) fasulye, bkz. кЪввд, bot. phaseolus vulgaris l.

**кIалидóр** [kalidor] (i.) koridor

**кІалта** [kʰalta] (i.) etek, giysinin belden aşağı kısmı (elbise)

**кІамбыста** [kʰambɪsta] (i.) lahana, bot. brassica oleracea l.

**кІамбыщ** [kʰambɪʃ] (i.) manda, camız

**кІамбыщ жвы** [kʰambɪʃ jɪ] (i.) dişi manda

**кІамбыщ хІвыс** [kʰambɪʃ ɦuis] (i.) malak, manda yavrusu

**кІамбыщ чвгъы** [kʰambɪʃ ʧʂgɪ] (i.) erkek manda

**кІамыхІвра** [1] [kʰamiɦura] (i.) keçi otu, bot. galega orientalis lam.

**кІамыхІвра** [2] [kʰamiɦura] (i.) sütlü sarmaşık, bot. cynanchum acutum l.

**кІамыхІвра** [3] [kʰamiɦura] (i.) acı pelin (akpelin), bkz. хІвынцыга, bot. artemisia absinthium l.

**кІамыхІвра** [4] [kʰamiɦura] (i.) pireotu (solucan otu), bot. tanacetum vulgare l.

**кІанап** [kanap] (i.) kenaf, bkz. кІенаф, bot. hibiscus cannabinus l.

**кІандзá** [kʰandza] (s.) gevşek

**кІандзара** [kʰandzara] (i.) gevşeklik; solmak

**кІандзахара** [kʰandzaɦara] (f.) solgunlaşmak

**кІапра** [kapra] (f.) sökülme

**кІапсага** [kʰapsaga] (i.) mibzer, tohum ekme makinası

**кІапсара** [kʰapsara] (f.) ekmek; saçmak

**кІапсара** [kʰapsara] (f.) dökülmek, saçılmak

**кІапырта** [kʰapɪrta] (i.) sökülme, dikişi atmış yer

**кІапІікІа** [kʰapɪka] (i.) kuruş; para

**кІапІина** [kʰapɪna] (i.) dokurcun, büyük ot yığını

**кІапІлара** [kʰaplara] (f.) dökülmek, saçılmak (katı)

**кІара** [1] [kʰara] (i.) falan-filan, vesaire

**кІара** [2] [kʰara] (i.) birşeyler; yemek

**кІаразын** [kʰarazɪn] (i.) günlerden bir gün

**кIаркIар** [kʰarkʰar] (s.) parlak, pırıl pırıl

**кIаркIвкIвара** [kʰarkʰukʰuara] (f.) damlatmak

**кIарма́** [kʰarma] (i.) gileboru (bitki)

**кIармаквайчIва** [kʰarmakuayça] (i.) germişek (tüylü kartopu), bkz. чбар, bot. viburnum lantana l.

**кIарпIлара** [kʰarplara] (f.) dökmek, saçmak (katı)

**кIартI** [kʰart] (i.) fotoğraf

**кIартIо́ф [1]** [kʰartof] (i.) patates, bot. solanum tuberosum l.

**кIартIо́ф [2]** [kʰartof] (i.) yerelması, bkz. шIрыкIва, bot. helianthus tuberosus l.

**кIартIо́фгIацIхга** [kʰartofgʰatzhga] (i.) patates söküm makinası

**кIартIо́флацIага** [kʰartoflatzaga] (i.) patates ekim makinası

**кIартIо́фхьягIа** [kʰartofkağa] (i.) sarmaşık patatesi, bot. ipomoea batatas (l.) lam.

**кIарц** [kʰarts] (i.) akasya, bkz. акаца, bot. robinia pseudoacacia l.

**кIарцгIважъ** [kʰartsɣuaj] (i.) bezelye çalısı (sarı akasya), bkz. акацагIважъ, bot. caragana arborescens lam.

**кIарыхIара** [kʰarɨhara] (f.) devirmek, yıkmak

**кIарышвра** [kʰarɨʃra] (f.) düşürmek; yere atmak

**кIарышвта** [kʰarɨʃta] (i.) raf, kitaplık

**кIасы́** [kʰasɨ] (i.) başörtüsü, yazma, şal

**кIасы́жв** [kʰasɨj] (i.) bez, paçavra

**кIата** [kʰata] (i.) ağ

**кIахвхвара** [kʰaɨuɨuara] (f.) aşağı sarkmak, salınmak

**кIахIара** [kʰaɨhara] (f.) devrilmek, yıkılmak

**кIац** [kʰats] (i.) akasya, bkz. акаца, bot. robinia pseudoacacia l.

**кIацгIважъ** [kʰatsɣuaj] (i.) bezelye çalısı (sarı akasya), bkz. акацагIважъ, bot. caragana arborescens lam.

**кIацIа** [kʰatza] (i.) tahtakurusu

**кIачвара** [kʰaʃara] (f.) dökülmek; dökmek (sıvı)  
**кIачIра** (şk.) [kʰaʃra] (i.) buruşuk, kırışık  
**кIашвара** [kʰaʃara] (f.) yere düşmek  
**кIкIара** [kʰkʰara] (f.) parlamak; aydınlatmak  
**кIкIач** (şk.) [kʰkʰaʃ] (i.) çiçek  
**кIлат** [kʰlat] (i.) sepet  
**кIлач** [kʰlaʃ] (i.) simit  
**кIнутI** [kʰnut] (i.) kamçı  
**кIныIра** [kʰnɪra] (f.) üzerine bulaşmak  
**кIныхIа** [kʰnɪha] (s.) asılı, asma  
**кIныхIага** [kʰnɪhaga] (i.) darağacı  
**кIныхIара** [kʰnɪhara] (f.) asmak  
**кIныхIарта** [kʰnɪharta] (i.) askı, askılık  
**кIнычIвара** [kʰnɪʃara] (f.) akmak, süzölmek (sıvı)  
**кIра** [kʰra] (f.) tutmak, yakalamak  
**кIыдхра** [kʰɪdʰra] (f.) ayırmak  
**кIыдхIвалра** [kʰɪdʰualra] (f.) bağlamak  
**кIыдцIра** [kʰɪdtzra] (f.) ayrılmak; dökölmek (saç)  
**кIыжкIыж** [kʰɪʃkʰɪʃ] (i.) zurna  
**кIыжкIыж асра** [kʰɪʃkʰɪʃ asra] (f.) zurna çalmak  
**кIыкIа** [kʰɪka] (i.) göğüs, meme; emzik  
**кIылагвара** [kʰɪlaguara] (f.) tıkmak, deliğe sokmak  
**кIылапсара** [kʰɪlapsara] (f.) delikten içeri dökmek (katı)  
**кIылапшра** [kʰɪlapʃra] (f.) delikten bakmak  
**кIыласра** [kʰɪlasra] (f.) içine dürtmek

**кЫлдара** [kıldara] (f.) içinden geçirmek  
**кЫлдзахра** [kıldzahra] (f.) içine dikmek  
**кЫлсра** [kılra] (f.) delikten geçmek  
**кЫлсырта** [kılşırtı] (i.) delik, geçiş, dar geçit  
**кЫлхра** [kılhra] (f.) dilenmek  
**кЫлхыгІв** [kılhıǵı] (i.) dilenci  
**кЫлхысра** [kılhısra] (f.) delikten ateş etmek  
**кЫлчра** [kılçra] (f.) içinden çıkmak, tütmeк  
**кЫлчІвара** [kılçara] (f.) delmek  
**кЫлчІварта** [kılçarta] (i.) delik  
**кЫлшвтра** [kılştra] (f.) içinden geçirmek  
**кЫнхІара** [kınhara] (i.) delik; gedik, yarıк  
**кЫнхІарахара** [kınharaħara] (f.) delinmek; yarılmak  
**кЫркІлаш** [kırkılaş] (i.) bezelye, bot. pisum sativum l.  
**кЫркІлашхІагІа** [kırkılaşħaǵa] (i.) yabani bezelye, bot. pisum elatius bieb.  
**кЫркІылаш** [kırkılaş] (i.) yem bezelyesi, bot. pisum arvense l.  
**кЫркІылашдза** [kırkılaşdzı] (i.) soya fasulyesi, bot. glycine hispida max  
**кЫрта** [kırta] (i.) sap, kulp, tutacak

31. **кІв** [ku]

---

**кІва** [kua] (i.) koyun (vücut)  
**кІвабагІвЫ** [kuabaǵı] (i.) tellak, keseci  
**кІвабарá** [kuabara] (f.) banyo ettirmek, yıkamak  
**кІвабáрта** [kuabarta] (i.) hamam; banyo  
**кІвагъа** [kuaga] (i.) nacak, küçük balta  
**кІвагъатІыгв** [kuagaııǵı] (i.) nacak aǵzının tersi, eş.anl. кІвагъахъа



**кІвагъахв́а** [kuaǵaḥua] (i.) nasak sarı

**кІвагъахъ́а** (şk.) [kuaǵaka] (i.) nasak aǵzının tersi, eş.anl.  
гврахІатІыгв, кІвагъатІыгв

**кІвагъаш́а** [kuaǵaśa] (i.) nasak aǵzı

**кІва́да** (şk.) [kuada] (s.) gevşek; zayıf, güçsüz, eş.anl. льяльа

**кІвадара** [kuadara] (i.) gevşeklik; zayıflık, güçsüzlük

**кІва́дахара** [kuadaḥara] (f.) gevşemek

**кІважв́а** [kuaja] (i.) prenses; bey hanımı

**кІважв́амачв** [kuajamaçş] (i.) tüylü nane, bkz. тшыхІвра, bot. mentha longifolia  
(l.) huds.

**кІважв́амшы** [kuajamśı] (i.) doğu kayını, bkz. швчІвы; швшІы, bot. fagus  
orientalis lipsky

**кІважв́атлап́а** [kuajaḥapa] (i.) tüylü nane, bkz. тшыхІвра, bot. mentha longifolia  
(l.) huds.

**кІважв́ахъабра** [kuajakabra] (i.) kılıçotu, bot. gladiolus l.

**кІважв́ац́ла** [kuajatzla] (i.) doğu kayını, bkz. швчІвы, bot. fagus orientalis lipsky

**кІваќІваль** [kuaǵuaı] (i.) karamuk (buğday çiçeği), bot. agrostemma githago l.

**кІварр́а** [kuarra] (i.) gitmek, uzaklaşmak; yürüme, ilerlemek

**кІвары́** [kuarı] (i.) vadi, dere yatağı, sarp olmayan dağ geçidi

**кІварыхІвра** [kuarıḥura] (i.) ayakotu, bkz. аштым, bot. carex l.

**кІва́стха** [kuastḥa] (i.) ocakta yanan odun

**кІва́стхахъ́а** [kuastḥaka] (i.) ocakta yanan odun

**кІва́т** [kuat] (i.) kasık (vücut)

**кІват́ан** [kuatan] (i.) pulluk, karasaban

**кІвашар́а** [kuaśara] (f.i.) dansetmek; dans

**кІвды́р** [kudır] (i.) eyer

**кІвдыр аквц́лар́а** [kudır akutzara] (f.) eyerlemek

**кІвдырхъá** [kudırka] (i.) eyer kaşı

**кІвкІврá** [kukura] (f.) yün taramak

**кІвкІвуба** (şk.) [kukuuba] (i.) mantar

**кІвóхвта** [kuohuta] (i.) bluz, tişört

**кІвпІí** [kupí] (i.) kâse, tas; tahta bardak

**кІвхІа** [kuha] (s.) yoğrulmuş

**кІвхІара** [kuhara] (f.) yoğurmak, karmak; dövmek

**кІвЫкІва** [kukua] (i.) guguk zoo.

**кІвЫмжвЫ** [kumji] (i.) çerkeska (erkek Kafkas milli kıyafeti); ceket

**кІвЫркІвЫрра** [kuirkuirra] (f.) gıdıklanmak

**кІвЫршарá** [kuirşara] (f.) sarmak, kuşatmak

## 32. кІь [к]

---

**кІьагва** [kagua] (s.) kısa

**кІьагвара** [kaguara] (i.) kısalık

**кІьáгвахара** [kaguaħara] (f.) kısalmak

**кІьагІвáса** [kağusa] (i.) is, kurum

**кІьадЫгв** [kadıgu] (i.) avlu, eş.anl. адны

**кІьадЫгвпшгІвЫ** [kadıgupşgu] (i.) kapıcı

**кІьазЫз** [kazız] (s.) titrek; titreme

**кІьазЫзра** [kazızra] (f.) titremek

**кІьакІьа** [kaqa] (s.) yüksek; uzun

**кІьакІьара** [kaqara] (i.) yükselti, diklik

**кІьальагІвЫна** [kalağuna] (i.) kiler, eş.anl. лампас

**кІьамшвтыкь** [kamştık] (i.) kuyruk sokumu

**кІьáна** [kana] (i.) tane; parça, kırıntı

**кЪанаф** [kʌnaf] (i.) kenaf, bot. hibiscus cannabinus l.  
**кЪанджъа** [kʌnca] (i.) kayak, tekne, sandal  
**кЪанджъхъа** [kʌnska] (i.) süt otu, bot. polygala l.  
**кЪанджъы** [1] [kʌncɪ] (i.) oyuncak bebek, kukla  
**кЪанджъы** [2] [kʌncɪ] (i.) süt otu, bkz. кЪанджъхъа, bot. polygala l.  
**кЪантІа** [kʌnʈa] (s.) esnek, elastik  
**кЪантІара** [kʌnʈara] (f.) esnemek, bükülmek  
**кЪапа** [kʌpa] (i.) koyun kuyruğu  
**кЪапхын** [kʌpʰɪn] (i.) etek  
**кЪапкъ** [kʌpʰk] (i.) kuyruk sokumu  
**кЪарáхІва** [kʌraʰua] (i.) tabanca  
**кЪарахІватарá** [kʌraʰuatara] (i.) tabanca kılıfı  
**кЪáса** [kʌsa] (i.) geç  
**кЪасата** [kʌsata] (zf.) gecikmeli olarak  
**кЪáсахара** [kʌsaʰara] (f.) gecikmek  
**кЪатІи** [kʌʈi] (i.) bağırsak  
**кЪатІилáшв** [kʌʈilaʃ] (i.) apandis  
**кЪатІицІáгІв** [kʌʈitzaǵu] (i.) ince bağırsak  
**кЪáуа** [kʌwa] (i.) çekirge  
**кЪейпІей** [kʌjɛpɛj] (s.) yaramaz, afacan  
**кЪейпІейра** [kʌjɛpɛjra] (i.) yaramazlık, afacanlık  
**кЪейпІейхара** [kʌjɛpɛjʰara] (f.) afacanlaşmak  
**кЪкЪра** [kʌkra] (f.) kişnemek; kahkaha atmak  
**кЪыда** [kʌda] (s.) ayır, münferit; farklı  
**кЪыда-кЪыдата** [kʌda-kʌdata] (s.) ayır ayır

**кӀыдаҳара** [kɪdaħara] (f.) farklılaşmak

**кӀыӀл** [kɪl] (i.) kilogram

**кӀыӀшв** [kɪʃ] (i.) yüce, yüksek; çıkıntı

33. л [l] \_\_\_\_\_

**ла** [1] [la] (i.) göz

**ла** [2] [la] (i.) köpek

**лабá** [1] [laba] (i.) sopa

**ла́ба** [2] [laba] (i.) erkek köpek; erkek hayvan (tilki, kurt, ayı, kedi vb.)

**лабыз** [labɪz] (i.) ortanca sinir otu, bkz. жвыбыз, bot. plantago media l.

**лагá** [1] [laga] (s.) çekilmiş, öğütülmüş

**ла́га** [2] [laga] (i.s.) deli, ahmak; gözükkara

**лагага** [lagaga] (i.) ebegümece, bot. malva l.

**лагарá** [1] [lagara] (i.) övütmek

**ла́гара** [2] [lagara] (i.) delilik

**лагаҳара** [lagaħara] (f.) delirmek

**лагвы** [laguɪ] (i.) gözbebeği

**лагвырчӀыцӀ** [laguirtɪtɪz] (i.) arpacık (çıbancık), eş.anl. лачвкӀвап

**лагвырчӀвымыгъ** [1] [laguırçımıg] (i.) gül, bot. rosa l.

**лагвырчӀвымыгъ** [2] [laguırçımıg] (i.) kuşburnu, bot. rosa canina l.

**лагвырчӀвымыгъцӀара** [laguırçımıgtzara] (i.) kara kuşburnu, bot. rosa spinosissima l.

**лагъы** [lađɪ] (i.) kuzey; yukarı taraf

**лагъашва** [lađaša] (i.) keklik otu, bkz. кьадаба, bot. adonis vernalis l.

**лагӀвӀдӀж** [lağuıç] (i.) kardelen, bot. galanthus l.

**ладжымшы** [lacımşı] (i.) kömüren (körmen), bot. allium rotundum l.

**ладжыпшы** [lacɨpʃɨ] (i.) kömüren (körmen), bkz. ладжымшы, bot. allium rotundum l.

**ладжыш** [lacɨʃ] (i.) kokulu soğan, bot. allium moschatum l.

**ладзхІвы** [ladzħui] (i.) çakal eriği, bkz. дзхІвы, bot. prunus spinosa l.

**ладзы́** [ladzɨ] (i.) gözyaşı, eş.anl. ламдзы

**лажвхъвыш** [laǰkuiʃ] (i.) adaçayı, bot. salvia officinalis l.

**лакта** [lakta] (i.) yüz, surat

**лактападжь** [laktapac] (i.) salyangoz

**лакъырды** [laǰırdɨ] (i.) alay; karikatür

**лакъырдчпагІв** [laǰırdçpaǰu] (i.) alaycı, şakacı

**лакъвыд** [laǰuid] (i.) fava fasulyesi, bot. faba vulgaris moench.

**лакъвысра** [laǰuisra] (i.) göz kırptırma

**лакІвыр** [laǰuir] (i.) darıca otu (pirinçotu), bkz. баджъакІъайдза, bot. echinochloa crus-galli (l.) p. b.

**ламгыш** [lamǰiʃ] (i.) tarla eşek marulu, bot. sonchus arvensis l.

**ламдзы́** (şk.) [lamdzɨ] (i.) gözyaşı, eş.anl. ладзы

**ламлащи** [lamlaʃi] (i.) aç köpek

**лампác** (şk.) [lampac] (i.) kiler, eş.anl. кІъальагІвына

**лампхаща** [lampħaʃa] (s.) utanmaz; yüzsüz, küstah

**лампхащара** [lampħaʃara] (i.) utanmazlık

**ламыгъ** [lamıǰ] (i.) kuşburnu, bot. rosa canina l.

**ланарпшыга** [lanarpʃıga] (i.) büyüteç y.trt.

**ландыш** [landɨʃ] (i.) inci çiçeği, bkz. мыдах, bot. convallaria majalis l.

**лапара** [lapara] (f.) örmek

**лапс** [laps] (i.s.) dişi köpek; dişi zoo.

**лапсхъша** [lapsħʃa] (s.) utanmaz

**лапшы́** [lapşı] (i.) nazar

**лапшымгIва** [lapşımğua] (i.) şans, talih

**лапыщ** [1] [lapıts] (i.) köpek dişi

**лапыц** [2] [lapıts] (i.) domuz auyığı, bkz. ажъахIвра, bot. cynodon dactylon (l.) pers.

**ларá** [lara] (z.) o (bayan), eş.anl. ла [1]

**ларбгIвы́га** [larbğuíga] (i.) gözlük

**ларгIвыдж** [larğuiç] (i.) Kafkas kardeleni, bot. galanthus caucasicum (baker.) grossh. l.

**ларгIвыджхIагIа** [larğuiçhağa] (i.) akyıldız, bot. ornithogalum l.

**ларгIвыджчIыхв** [1] [larğuiççiħu] (i.) sümbülcük, bot. scilla l.

**ларгIвыджчIыхв** [2] [larğuiççiħu] (i.) sibirya sümbülcüğü, bot. scilla sibirica andr.

**лárта** [larta] (i.) göz çukuru

**ласá** [lasa] (i.) yün

**ласальцI** [lasalıt] (s.) yünden mamül

**ласанапIтара** [lasanaptara] (i.) yün eldiven

**ласаракъ** [lasarak] (i.) yün yumağı, eğrilmiş yün

**ласасага** [lasasaga] (i.) yün kırpma makası

**ласпá** [laspa] (i.) enik, yavru köpek

**ласхара** [laşhara] (f.) çabuk olmak; hafiflemek

**ласхIвара** [laşhuara] (i.) tekerleme

**ласчважвара** [laşçşajara] (i.) hızlı konuşma

**ласы́** [lası] (s.) çabuk, hızlı; hafif

**ласы́-лас** [lası-las] (zf.) süratle

**ласыра** [lasıra] (i.) sürat; hafiflik

**ласы́та** [lasıta] (zf.) süratle, hızla, ivedilikle

**латин** [latin] (i.) Latin

**латыхга** (şk.) [latıḡga] (i.) yay (silah), eş.anl. хрихыщ

**лахара** [laḡara] (f.) saplanıp kalmak

**лахврышх** [laḡurişḡ] (i.) iskorbüt hastalığı

**лахъвгІахъасра** [laḡuḡakasra] (i.) saniye, lahza

**лахъвмыгъ** [laḡumıḡ] (i.) gül, bkz. лагвырчІвмыгъ, bot. rosa l.

**лахъвы** [laḡuı] (i.) kirpik

**лахъвыц** [laḡuıts] (i.) kirpik kılı

**лахъгІва** [laḡḡua] (i.) körebe (oyun)

**лахъ** [laḡ] (i.) göz rahatsızlığı

**лахъ аквцІара** [laḡ akutzara] (f.) kederlenmek

**лахъы** [laḡı] (i.) kader

**лахІара** [1] [laḡara] (f.) artmak; büyümek

**лахІара** [2] [laḡara] (f.) sarmak, dolamak

**лахІва** [laḡua] (i.) ekin kargası

**лахІвара** [laḡuara] (i.) ezmek, öğütme; mahvetme mcz.

**лахІваквайчІва** [laḡuakuayça] (i.) sığırcık zoo.

**лахІвра** [laḡura] (i.) domuz аурығы, bkz. ажъахІвра, bot. cynodon dactylon (l.) pers.

**лацара** [latsara] (f.) sokmak, girdirmek

**лацкъа** [latska] (i.) keklik otu, bot. adonis vernalis l.

**лацІага** [latzaga] (i.) mibzer, ekim makinası

**лацІакшара** (şk.) [latzakşara] (i.) göz kırpiştirma

**лацІара** [1] [latzara] (f.) ekme; eklemek, katmak

**лацІара** [2] [latzara] (i.) ekin

**лацІачІвы** [latzaçı] (s.) tohumluk

**лацІаща** [latzaşa] (i.) ekim şekli

**лацІыхъва** [latɨkua] (i.) kirpi darı, bkz. чгІвычацраха, bot. setaria viridis (l.) beauv.

**лацІыхъвашІахІва** [latɨkuaçaħua] (i.) kirpi darı, bkz. чгІвычацраха, bot. setaria viridis (l.) beauv.

**лацІыхъваьаларчІва** [latɨkua'alarça] (i.) kirpi darı, bkz. чгІвычацраха, bot. setaria viridis (l.) beauv.

**лачарх** [laçarħ] (i.) köpek papatyası, bot. anthemis cotula l.

**лачва** [1] [laçşa] (i.) göz karağı

**лачва** [2] [laçşa] (i.s.) lastik

**лачва топ** [laçşa top] (i.) lastik top

**лачварпссара** (şk.) [laçşarpssara] (i.) göz kırpıştırma

**лачвкІва́п** (şk.) [laçşkuap] (i.) arpacık, göz karağında çıkan küçük çıban, eş.anl. лагвырцІыщІ

**лачвхІа** [laçşħa] (i.) arpa, bot. hordeum l.

**лачІыхв** [laçiuħ] (i.) mavi gözlü

**лашара** [laşara] (i.) aydınlık, ışık

**лашарахара** [laşaraħara] (f.) aydınlanmak

**лашвара** [laşara] (f.) ayıklamak

**лашвхара** [laşħara] (f.) körleşmek

**лашвы** [laşı] (s.) kör; cahil mez.

**лашвыра** [laşıra] (i.) körlük, karanlık; cehalet

**лащцара** [laştšara] (i.s.) karanlık, ışısız; koyu

**лащцарахара** [laştšaraħara] (f.) kararmak (hava); koyulaşmak

**лгІва** [lǧua] (i.) duman

**лгІватыцІырта** [lǧuatitɨrta] (i.) baca

**лгІвацарта** [lǧuatsarta] (i.) baca

**лдзгІара** [ldžgara] (f.) eksilmek; eksiltmek



**лентI** [lent] (i.) kurdela, şerit, bant

**лжварá** [lʃara] (f.) sökmek; altını üstüne getirmek

**лжвжварá** [lʃʃara] (f.) şiddetle altını üstüne getirmek

**либерáл** [liberal] (s.) liberal

**либерали́зм** [liberalizm] (i.) liberalizm

**лимóн** [limon] (i.) limon

**локI** [loĭ] (i.) masal

**локIхIвагIвы** [loĭħuaǵuɪ] (i.) masalacı, masal anlatan

**лом** [lom] (i.) küskü

**лугъажь** [luǵaj] (i.) kabalık otu, bkz. матахъвайсарIа, bot. malva pusilla smith.

**лу** [lu] (i.) el değirmeni

**лухъара** [lukara] (i.) yalak, köpek yemliği

**лыг** [lig] (i.) köle

**лыгажв** [ligaǵ] (i.) yaşlı adam

**лыгра** [lgra] (i.) kölelik, uşaklık

**лыгхара** [lghara] (f.) köleleşmek, uşak olmak

**лыгъвра** [lǵura] (i.) tavan arası, çatı arası

**лымхIа** [lɪmħa] (i.) kulak

**лымхIаквчIысырта** (şk.) [lɪmħakuçısırta] (i.) şakak, eş.anl. хъадзых

**лымхIардагв** [lɪmħardaug] (i.) hasırotu, bot. typha l.

**лымхIарыгIв [1]** [lɪmħaruǵ] (i.) küpe

**лымхIарыгIв [2]** [lɪmħaruǵ] (i.) kelebek

**лыхра** [lɪħra] (f.) sökmek, köküyle çıkarmak

**лыхвта** [luħta] (i.) kalbur

**лыцI** [lɪtz] (i.) atkuyruğu, bkz. рхъабгъыда, bot. equisetum arvense ehrh.

34. **ль** [l'] \_\_\_\_\_

**льбакъвыд** [l'abaquid] (i.) hintyağı (kene otu), bot. ricinus communis l.

**льагъан** [l'ağan] (i.) leğen; lenger

**льагIа** [l'ağa] (i.) mine, sır

**льажа** [l'aja] (i.) sorumluluk; suç, kabahat

**льажадаа** [l'ajada'a] (zf.) suçsuz, kabahatsiz; sıkıntısız

**льакъвым** [l'aquim] (i.) lokum; lokma (hamur kızartması)

**льаля** [l'alá] (s.) gevşek, eş.anl. кIада

**льаляра** [l'alára] (i.) gevşeklik

**льацI** [l'antz] (i.) kurtbağrı, bkz. лъацI, bot. ligustrum vulgare l.

**льарыбыгIв** [l'aribiğu] (i.) halı

**лъацI** [l'atz] (i.) kurtbağrı, bot. ligustrum vulgare l.

**льгIаба** [l'guaba] (i.) dul erkek

**льуля** [l'ulá] (i.) pipo

**льуля** [l'ulá] (i.) kardeşkanı, bkz. шитанльуля, bot. phelyraea coccinea (bieb.) poiret.

35. **м** [m] \_\_\_\_\_

**ма** [ma] (ü.) Al!

**магъра** [mağra] (i.) yem, kol (giysi)

**магIана** [mağana] (i.) anlam; önem

**магIанада** [mağanada] (s.) anlamsız

**магIанадара** [mağanadara] (i.) anlamsızlık

**магIанадахара** [mağanadağara] (f.) anlamsızlıklaşmak

**магIны** [mağnı] (i.) anlam

**мадаха** [madağa] (i.) inci çiçeği, bot. convallaria majalis l.

**мадина** [madina] (i.) Medine şehri

**маджъан** [macan] (s.) yaramaz, şımarık

**маджъанра** [macanra] (i.) yaramazlık, şımarıklık

**маджъанхара** [macanħara] (f.) yaramazlaşmak

**маджъгыт** [macgit] (i.) cami, mescit

**маджъгыткыб** [macgitkib] (i.) leylak, bot. syringa vulgaris l.

**маджънұн** [macnun] (s.) deli, mecnun

**маджъусі** [macusi] (i.) putperest, pagan

**мадзá** [madza] (s.) gizli, gizemli

**мадза-мадза** [madza-madza] (zf.) gizliden gizliye

**мадзáта** [madzata] (zf.) gizlice

**мажвáдза** [majadza] (i.) hamur

**мажвадза рыпага** [majadza rıpaġa] (i.) hamur mayası

**мажвадзаргыл** [majadzargıl] (i.) şerbetçiotu, bkz. рыпага, bot. humulus lupulus l.

**мазахІвáн** [mazaħuan] (i.) şubat

**мазúт** [mazut] (i.) mazot

**май** [may] (i.) mayıs

**майкъвап** [mayķuap] (i.) Майкoп (Adigey Özerk Cumhuriyeti'nin başkenti).

**маймұн** [maymun] (i.) maymun, eş.anl. номин

**майрá** [mayra] (s.) kolay

**майрáра** [mayrara] (i.) kolaylık

**майрахара** [mayraħara] (f.) kolaylaşmak

**майЫса** [mayısa] (s.) çok keskin

**майЫсахара** [mayısaħara] (f.) çok keskinleşmek

**майЫст** [mayıst] (i.) mest, yumuşak ayakkabı türü

**македон** [makedon] (i.) Makedon

**макѣы** [maǰı] (s.) güçlü, kudretli; iriyarı

**макѣым** [maǰım] (i.) melodi, makam; seda

**макѣычІва** [maǰıçıa] (s.) güçlü, kudretli; iriyarı

**макѣа** [maǰa] (i.) bileği taşı

**макІарон** [maǰaron] (i.) makarna

**мальаѣыкъ** [maǰa'ık] (i.) melek

**мальхадіс** [maǰhadıs] (i.) miknatis

**мама** [mama] (i.) anne

**мамкѣыт** [mamǰııt] (i.) ahududu, bot. rubus idaeus l.

**мамыр** [mamır] (i.) barış, sükünet

**мамырса** [mamırsa] (i.) mamırса (mısır unu lapasından yapılan yemek)

**мамырыґа** [mamırıǰa] (i.) barış

**мандарін** [mandarin] (i.) mandalina

**марá** [mara] (i.) güneş

**мара-мзыта** [mara-mzıta] (zf.) güneşle ay gibi

**мараґатшкІарыцІра** [maraǰatşkarıtzra] (i.) gün doğuşu

**мараґатшкІарыцІырта** [maraǰatşkarıtzırta] (i.) doğu

**мараґацІцІырта** [maraǰatztzırta] (i.) doğu

**маракІвá** [maraǰıua] (i.) dut, bkz. жвумпцІла, bot. morus l.

**маракІваквайчІва** [maraǰıuakuayçıa] (i.) karadut, bkz. жвумпцІлаквайчІва, bot. morus nigra l.

**маракІвашкІвокІва** [maraǰıuaşkuoǰıua] (i.) beyaz dut, bkz. жвумпцІлашкІвокІва, bot. morus alba l.

**мараташван** [marataşan] (i.) gün batımı, gurup vakti

**мараташвáра** [marataşara] (i.) gün batımı

**мараташв́арта** [marataʂarta] (i.) batı

**марацхьынхІв** [maratskin̄u] (i.) ayçiçeği, bot. helianthus annuus l.

**марацтахьпш** [maraʂtahp̄ʂ] (i.) ayçiçeği, bot. helianthus annuus l.

**марда** [marda] (s.) yüksek, sarp

**марджьа** [marca] (ü.) Hey!; Haydi!, İleri!

**мармалáд** [marmalad] (i.) marmelat

**мартáн** [martan] (i.) sepet, kovan

**мартанпсахьва** [martanpsakua] (i.) sepetçi söğüdü, bot. salix viminalis l.

**мáртI** [mart] (i.) mart

**мáрш** [marʂ] (i.) marş

**мáршал** [marʂal] (i.) mareşal

**матахьвай** [matakuay] (i.) ebegümece, bot. malva l.

**матахьвайду** [1] [matakuaydu] (i.) gülhatmi, bot. althaea l.

**матахьвайду** [2] [matakuaydu] (i.) hatmi çiçeği, bot. althaea officinalis l.

**матахьвайсагIа** [matakuaysağa] (i.) kabalık otu, bot. malva pusilla smith

**матахьвайхвыц** [matakuayhuits] (i.) kabalık otu, bkz. матахьвайсагIа, bot. malva pusilla smith

**маты́** (şk.) [matı] (i.) yılan, eş.anl. ацтанчIвы

**маты уау** [matı waw] (i.) yılan zehri

**мáха** [maħa] (s.) dayanıksız, çürük

**махáгьа** [maħağa] (i.) cani, katil

**махáгьара** [maħağara] (i.) cinayet, katillik

**махара** [maħara] (i.) dayanıksızlık

**махатша** [maħatʂa] (i.) iğrençlik

**махатшара** [maħatʂara] (f.) iğrenmek, tiksirmek

**махахара** [maħaħara] (f.) dayanıksızlaşmak

**махорка** [maħorka] (i.) yabancı tütün (deli tütün), bot. nicotiana rustica l.

**махра** [maħra] (f.) bayılmak

**ма́хтша** [maħtʃa] (i.) deve

**махтша хакъа** [maħtʃa ħakua] (i.) erkek deve

**махтша тшан** [maħtʃa tʃan] (i.) dişi deve

**махтшамыгъ** [maħtʃamiĝ] (i.) devedikeni, bot. alhagi pseudalhagi (m. b.) desv.

**махъá** [maká] (i.) kol (vücut)

**махъа-щахъá** [maká-ʃaká] (i.) eller ve ayaklar, eş.anl. махъв-щахъвквa

**махъшá сахIат** [maká saħat] (i.) kol saati

**махъыр** [makır] (i.) frenk üzümü, bot. ribes l.

**махъв-щахъвквa** (şk.) [maku-ʃakukua] (i.) eller ve ayaklar

**махъвда** [makuda] (i.) dal, budak (bitki)

**махъвдартa** [makudarta] (i.) dipten kesilmiş dalın yeri

**махъвшá** [makuća] (i.) el bileği

**махъвы** (şk.) [makuı] (i.) dal; budak (bitki), eş.anl. махъвда

**махъв́ирта** (şk.) [makuırta] (i.) dibinden kesilmiş dalın yeri, eş.anl. махъвдартa

**ма́ца** [matza] (i.s.) çekirge; obur, doymak bilmez mcz.

**мацIаугIв́ы** [matzauĝuı] (i.) aşçı

**мацIаурá** [matzaura] (f.) yemek yapmak, yiyecek hazırlamak

**мацIау́ирта** [matzaurta] (i.) mutfak

**мачкъыт** (şk.) [maçkııt] (i.) yumruk, eş.anl. напIыршIашIа

**мачхъв́ынцIа** [maçkuıntza] (i.) dirsek (vücut)

**мачвá** [maçʃa] (i.) kapacak, tastabak

**мачвакъаб** [maçʃakab] (i.) su kabağı, bkz. мкъвыба, bot. lagenaria vulgaris ser.

**мачвкIы́ыс** [maçʃkıs] (i.) el serçeparmağı

**мачвхъáба** [maçşkaba] (i.) el başparmağı

**мачвхъаза** [1] [maçşkaza] (i.) dikiş yüzüğü

**мачвхъаза** [2] [maçşkaza] (i.) yüksükotu, bkz. дзыжвга, bot. digitalis l.

**мачвхъарыгIв** [maçşkarıǵu] (i.) yüzük

**мачвъальци** [maçş'alitz] (i.) domuz ayrığı, bkz. ажъахIвра, bot. cynodon dactilon (l.) pers.

**мачвы́** [maçşı] (i.) el parmağı

**мачвы ацIацIара** [maçşı atzatzara] (i.) abonelik

**мачвы́сра** [maçşısra] (i.) parlamak, ışıldamak; yıldırım düşmesi

**мачвыщайдза** [maçşışaydza] (i.) salep otu, bot. orchis l.

**мáчI** [maç] (zf.) az, yetersiz

**мачI-мáчI** [maç-maç] (zf.) azar azar

**мачI-сáчI** [maç-saç] (zf.) az biraz

**мачIакъáшта** [maçaқашта] (i.) cimri, eli sıkı

**мáчIкI** [maçk] (zf.) azıcık, birazcık

**мáчIра** [maçra] (i.) azlık, eksiklik, yetersizlik

**мáчIта** [maçta] (zf.) az miktarda, eksik biçimde, yetersiz şekilde

**мáчIхара** [maçhara] (i.) azalmak, yetersiz hale gelmek

**машá** [maşa] (i.) çukur, hendek; kuyu

**машáкв** [maşaku] (i.) çuval, torba

**машíна** [maşina] (i.) otomobil; makina

**машалáхI** [maşalah] (ü.) Maşallah!

**мгвá** [mgua] (i.) karın (vücut)

**мгвадý** [mguadu] (i.) hamile, gebe

**мгвадýра** [mguadura] (i.) hamilelik, gebelik

**мгвадýхара** [mguaduħara] (f.) hamile kalmak





**мжыкъ** [mʃɨk] (i.) köylü

**мдзакъы** [mdzakɨ] (i.) kenar

**мзá** [mza] (i.) lamba, aydınlatıcı ışık

**мзáгъв** [1] [mzaɣu] (i.) ladin, bkz. апсацла, bot. picea l.

**мзáгъв** [2] [mzaɣu] (i.) köknar, bot. abies

**мзáгъв** [3] [mzaɣu] (i.) melez ağacı, bot. larix mill.

**мзагъвцла** [mzaɣutzla] (i.) çam, bkz. наз, bot. pinus l.

**мзипхъадза** [mziphadza] (zf.) her ay

**мзы** [mzi] (i.) ay

**мзыч** [mziç] (i.) çıra; reçine, çam sakızı

**микрôб** [mikrob] (i.) mikrop

**микробиолôгия** [mikrobiologiya] (i.) mikrobiyoloji

**микроскôп** [mikroskop] (i.) mikroskop

**микрôфôн** [mikrofon] (i.) mikrofon

**миллиáрд** [milliard] (i.) milyar

**миллиардер** [milliarder] (i.) milyarder

**миллионер** [millioner] (i.) milyoner

**мйна** [mina] (i.) mayın

**минанкъвгáгъв** [minankugaɣu] (i.) torpido ask.

**минáра** [minara] (i.) minare

**минерáл** [mineral] (i.) mineral

**мискáль** [miskal] (zf.) hiç, katiyyen; zerre kadar

**мкъвбыба** [mkuɨba] (i.) su kabağı, bot. lagenaria vulgaris ser.

**млá** [mla] (i.) açlık, kıtlık

**млащй** [mlaʃi] (s.) aç, acıkmış

**млаши́ра** [mlaʃira] (f.i.) acıkmak; açlık

**млы́кв** [mlıku] (i.) mal varlığı, mülk, servet; sermaye

**млыквaгІвшарá** [mlıkuagaʃara] (i.) mal paylaşımı

**млыквЫда** [mlıkuıda] (s.) malsız, mülksüz

**мма** [mma] (i.) çocuk dilinde anne

**мольа** [mola] (i.) molla

**момкІва** [momkua] (b.) aksine; yoksa

**момó** [mamo] (e.) hayır

**момызтын** [momıztın] (zf.) aksi halde, öyle değilse

**морá** [mora] (s.i.) kahverengi

**мора-аквыршвЫ** [mora-akuirʃı] (s.i.) koyu kahverengi

**морахарá** [moraħara] (f.) kahverengileşmek

**морачЫхв** [moraçıuh] (s.i.) mor

**москвa** [moskva] (i.) Moskova

**мотóр** [motor] (i.) motor

**мпхаща** [mpħaʃa] (s.) utanmaz; yüzsüz, küstah

**мста́** [msta] (i.) kasık (vücut)

**мсылбай** [msılbay] (i.) Mısilbiy / Başılbiy (bir Abaza boyu)

**мсылман** [msılman] (i.) Müslüman

**мсылман дин** [msılman din] (i.) islam dini

**мтша́ша** [mtʃaʃa] (i.) pazar (gün)

**музéй** [muzey] (i.) müze

**му́зыка** [muzıka] (i.) müzik

**музыкасыгІв** [muzıkasıǵu] (i.) müzisyen

**мулíd** [mulid] (i.) mevlid; mevlid kandili

**мурáд** [murad] (i.) amaç, maksat; arzu, dilek  
**мураддаъа** [muradda'a] (zf.) amaçsız, gayesiz  
**мурадынтша** [muradıntşa] (i.) amaçsız, gayesiz; anlamsız  
**муфты** [muftı] (i.) müftü  
**мухIарáб** [muḥarab] (i.) mihrab  
**муъазы́н** [mu'azin] (i.) müezzin  
**мхы́** [mḥı] (i.) ekin; mahsül, ürün  
**мхвы [1]** [mḥui] (i.) gerdanlık, inci kolye  
**мхвы [2]** [mḥui] (i.) batalak, bot. hedysarum l.  
**мхвылыц** [mḥuilıts] (i.) Kafkas kazteresi, bot. arabis caucasica willd.  
**мхъахъвш** [mḥakuŝ] (i.) salep otu, bkz. мачвыщайдза, bot. orchis l.  
**мхIаджы́р** [mḥacıɾ] (i.) göçmen, muhacir  
**мхIарá** [mḥara] (i.) gelin odası  
**мхIа́чIва** [mḥaça] (i.) kaşık  
**мхIа́чIватара** [mḥaçatara] (i.) kaşıklık  
**мхIвá** [mḥua] (i.) öksürük  
**мхIвы́** [mḥui] (i.) enişte; damat  
**мхIвы́ла** [mḥuıla] (i.) bacanak  
**мхIвы́р** [mḥuir] (i.) damga, mühür  
**мца́** [mtsɑ] (i.) ateş  
**мцаблы́ра** [mtsablıra] (i.) yangın; yanık  
**мца́быз** [mtsabız] (i.) alev  
**мцары́чвыгIв** [mtsarıçşıǵu] (i.) itfaiyeci  
**мцха́бар** [mtsḥabar] (i.) yalan haber  
**мцхIвá** [mtsḥua] (s.i.) yalancı; şarlattan

**мцхІвагІвЫ** [mtshuaǵu] (i.) yalancı; şarlatan, eş.anl. мцхІва

**мцЫ** [mtsı] (i.) yalan; iftira

**мцы хІвара** [mtsı ɣuara] (f.) yalan söylemek

**мцЫра** [mtsıra] (i.) yalan; boş, boşluk

**мцІасра** [mtzasra] (f.) kapmak, kavrayıp almak, çekip almak.

**мчхара** [mçɣara] (i.) kalınlaşmak (sıvı)

**мчхъа** [mçka] (s.) güçlü

**мчхъара** [mçkara] (i.) güçlülük, kuvvet

**мчхъахара** [mçkaɣara] (f.) güçlenmek

**мчы** [mçı] (i.) güç, kuvvet, kudret

**мчыбжЫ** [mçıbjı] (i.) hafta

**мчыда** [mçıda] (s.) güçsüz, kuvvetsiz

**мчыдара** [mçıdara] (i.) güçsüzlük, kuvvetsizlik

**мчыла** [mçıla] (zf.) zorla; güçlükle

**мчымхъа** [mçımka] (s.) güçsüz, zayıf; sefil

**мшгІадзá** [mšǵadza] (zf.) günlük, hergünkü

**мшгІвыра** [mšǵuıra] (i.) günlük (yazı)

**мшы** [mšı] (i.) gün

**мшыркъвагІвЫ** [mšırkuaǵu] (i.) şakacı, esprili, nüktedan; neşeli

**мшыркъвáжва** [mšırkuaja] (i.) espri, şaka

**мшыркъварá** [mšırkuara] (f.) şaka yapmak; şaka, mizah

**мшвджъуым** [mščuzım] (i.) ayı üzümü, bkz. гвыхъхъвшвы, bot. arctostaphylos uva-ursi (l.) spreng.

**мшвжвумп** [mšjump] (i.) ayı üzümü, bkz. гвыхъхъвшвы, bot. arctostaphylos uva-ursi (l.) spreng.

**мшвЫ** [mšı] (i.) ayı

**мшвыраса** [mʃɨrasa] (i.) ağaç findığı, bot. corylos columna l. (c. iberica wittm, et kem - nath)

**мшІайшá** [1] [mʃáyuʃa] (i.) barut ağacı, bot. frangula alnus mill.

**мшІайша** [2] [mʃáyuʃa] (i.) üvez ağacı, bkz. мышвмажва, bot. sorbus l.

**мшІгІвымсага** [mʃǵuɨmsaga] (i.) huş ağacı, bkz. цІыхІ, bot. betula l.

**мшІгІатІа** [mʃǵɨtɨ] (i.) ihlamur, bkz. тшачІвы, bot. tilia l.

**мшІхгІвы** [mʃǵɨ] (i.) oduncu

**мшІхра** [mʃǵɨra] (i.) odun kesimi

**мшІы** [mʃǵɨ] (i.) odun

**мшІыгІвыз** [mʃǵɨguɨz] (i.) hercai karaağaç, bot. ulmus laevis pall (=u. effusa willd.)

**мшІыкьяпшы** [mʃǵɨkɨpʃɨ] (i.) barut ağacı, bkz. мшІайша, bot. frangula alnus mill.

**мшІыпкъ** [mʃǵɨpɨk] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврагІважъ, bot. hypericum perforatum l.

**мшІыпшка** [mʃǵɨpʃka] (i.) ihlamur, bkz. тшачІвы, bot. tilia l.

**мшІыгІатІа** [1] [mʃǵɨtɨ] (i.) karakavak, bkz. агъгІаквайчІва, bot. populus nigra l.

**мшІыгІатІа** [2] [mʃǵɨtɨ] (i.) dağ kavağı (titrek kavak), bkz. псыгъ, bot. populus tremula l.

**мшІых** [mʃǵɨ] (i.) kesilmiş odun

**мшІычпагІв** [mʃǵɨpɨɨ] (i.) marangoz; dülger

**мшІычпара** [mʃǵɨpɨra] (i.) marangozluk; dülgerlik

**мъашІахІвáрта** [mʃáʃaɨuarta] (i.) bel (vücut)

**мыгъбаба** [mɨɨbaba] (i.) koyunotu (fitikotu), bot. agrimonia l.

**мыгъквайчІва** [mɨɨkuayɨʃa] (i.) kadıntuzluğu (karamuk), bot. berberis vulgaris l.

**мыгъра** [mɨɨɨra] (i.) yen, kol (giysi)

**мыгърайква** [mɨɨɨɨɨkva] (i.) böğürtlen, bkz. мыгърыйква, bot. rubus caesius l.

**мыгърихъвыш** [mɨɨɨɨɨkuɨʃ] (i.) böğürtlen, bkz. жвумпаларчІва, bot. rubus caesius l.

**мыгърый** [mıgriy] (i.) ahududu, bot. rubus idaeus l.

**мыгърыйква** [mıgriykua] (i.) böğürtlen, bot. rubus caesius l.

**мыгъхъагъажь** [mıgkağaj] (i.) şeytanarabası, bkz. мгъыгъажь, bot. echinops sphaerocephalus l.

**мыгъцла** [mıgtzla] (i.) gladiçya, bot. gileditsia triacanthos l.

**мыгънифа** [mıgunifa] (i.) yol azığı

**мыгъвхъгара** [mıgukgara] (f.) gasbetmek; yağmalamak; alikoymak

**мыдах** [mıdaḥ] (i.) hindiba, bot. cichorium intybus l.

**мыждá** [mıjda] (s.i.) talihsiz; mutsuz; perişan

**мыждáта** [mıjdata] (zf.) talihsizce; mutsuz şekilde; perişanca

**мыжва-мыжва** [mıja-mıja] (ü.) sığırları çağırma ünlemi

**мыжвкыкыла** [mıjkiika] (i.) adi eşek marulu (sütotu), bot. sonchus oleraceus l.

**мызчвы** [mızçşı] (i.) dolunay

**мызшá** [mızća] (i.) yeniay

**мырда** [mırda] (i.) zembil otu, bot. briza l.

**мырхъйара** [mırkyara] (i.) veto, engelleme, karşı çıkma

**мыхвмыбз** [mıhumıbz] (i.) çift cinsiyetli, erkişi

**мышбжá** [mısbja] (i.) yarım gün

**мышдý** [mışdu] (i.) büyük gün; önemli tarih

**мыштыкв** [mıştıku] (i.) ağızlık

**мыштыквхъвра** [mıştıkuḥura] (i.) ballıbaba (beyaz ısırğan), bkz. хъвацадагв, bot. lamium album l.

**мышвмажва** [mışmaja] (i.) üvez ağacı, bot. sorbus l.

**мышлыцл** [mıclıtz] (s.) ahşap, tahtadan, odundan

**мышлчvá** [mıççşa] (i.) ağaç kabuğu

36. н [n]

---

**на́бгъа** [nabǵa] (i.) uzaǵı göremeyen, miyop

**на́бгъара** [nabǵara] (i.) uzaǵı görememe, miyopluk

**на́бгъахара** [nabǵaħara] (f.) uzaǵı göremez hale gelmek, miyop olmak,

**набгъа́шв** [nabǵaʃ] (i.) bir ile iki yaş arası tay

**нагýлра** [nagılra] (f.) içeri götürmek

**на́гвара** [naguara] (f.) itmek

**на́гIа** [naǵa] (i.s.) eğim; eğik

**нагIалáт** [naǵalat] (i.) lanet

**нагIара** [naǵara] (f.) eğilmek

**нагIва́й** [naǵuay] (i.) Nogay

**нагIвайльу́льа** [naǵuaylúla] (i.) kardeşkanı, bkz. шитанльу́льа, bot. phelyраea coccinea (bieb.) poiret.

**нада** [nada] (s.) boş, havai; cılız, gevşek

**надасра** [nadasra] (f.) uğurlamak, yolcu etmek

**надáсыгIв** [nadasıǵu] (i.) rehber; yolcu uğurlayan

**надсылра** [nadsılra] (f.) dokunmak

**надылра** [nadılra] (f.) kapalı bir mekana girdirmek (canlı)

**наджв́ыквдара** [načıkudara] (f.) tutup götürmek

**наджв́ылдара** [načıldara] (f.) tutup çıkarmak

**надзара** [nadzara] (f.) yetişmek, varmak

**надзхъащра** [nadzkaşra] (f.) yanına sokulmak

**нажвысылра** [najısilra] (f.) bir tarafa uğılmak

**нажбылра** [najılra] (f.) içeri girdirmek

**нажбылырта** [najılirta] (i.) giriş yeri

**наз** [naz] (i.) çam, bot. pinus l.

**наза** [naza] (s.) eğik

**назахара** [nazaħara] (f.) eğikleşmek

**назквайЧІва** [nazkuayça] (i.) karaçam, bot. pinus nigra arn.

**назъай** [naz'ay] (i.) porsuk ağacı, bot. taxus baccata l.

**назых** [nazıħ] (i.) şakak

**найра** [1] [nayra] (f.) oraya gelmek

**найра** [2] [nayra] (f.) direnç göstermek (nesne)

**накъыра** [naķıra] (i.) zurna

**накъыра асра** [naķıra asra] (f.) zurna çalmak

**накъырасыГІв** [naķirasıĝu] (i.) zurnacı

**накъвра** [naķura] (f.) eksilmek, azalmak

**накъахІ** [naķaħ] (i.) nikah

**накъахІГІвра** [naķaħĝura] (f.i.) nikahlanmak; nikah

**накъахІдъа** [naķaħd'a] (zf.) nikahsız

**налат** [nalat] (i.) lanet

**налкъвъйт** (şk.) [nalķuit] (i.) zümrüt, eş.anl. налъкъвъйт

**налкъвъйт-налмáс** (şk.) [nalķuit-nalmas] (i.) inci, eş.anl. налъкъвъйт-налмас

**на́ль** [nal'] (i.) nal

**наль ацІацІара** [nal' atzatzara] (f.) nallamak

**налькъвъйт** [nalķuit] (i.) zümrüt, eş.anl. налквъйт

**налькъвъйт-нальмáс** [nalķuit-nalmas] (i.) inci, eş.anl. налквъйт-налмас

**нальчик** [nalçik] (i.) Nalçik şehri

**намáз** [namaz] (i.) namaz

**намаз чпара** [namaz çpara] (f.) namaz kılmak

**намазлыкъ** [namazlıķ] (i.) seccade



**намазчпáгIа** [namazçpağa] (i.) namaz vakti

**намазчпáрта** [namazçparta] (i.) mescit

**намазчýгъа** [namazçığa] (i.) tesbih

**намхъá** [namka] (s.) yetersiz, eksik

**намхъара** [namkara] (f.i.) yetersiz kalmak; kıtlık, açlık

**намыс** [namıs] (i.) namus; şeref; ahlak

**намысынтша** [namısıntşa] (i.) laubali; saygısız, küstah

**намыца** [namıtsa] (i.) Alman

**нана** [nana] (i.) nine, büyükanne

**нануахвра** [nanauahura] (f.) ortalığı kaplamak (nesne)

**напа** [1] [napa] (i.) vicdan

**напа** [2] [napa] (i.) sayfa

**напа** [3] [napa] (i.) kişilik

**напатлáчI** [napaħaç] (i.) havlu

**напахъых** [narakıħ] (i.) rezalet, yüz karası

**напсы́йа** [napsıya] (s.) açgözlü, tamahkâr

**напшыгIапшра** [napşığapşra] (f.) etrafa bakınmak

**напIасра** [napasra] (i.) alkış

**напIлагIзара** [naplağzara] (i.) elle besleme

**напIлагIвыра** [naplağvıra] (i.) elyazması

**напIрыпхтга** (şk.) [naprıph̄tga] (i.) mantar, bkz. хъварп, bot. fungi l., eş.anl.  
хъварп

**напIрыцкъага** [naprıtskaga] (i.) havlu y.trt.

**напIсаргвýцIа** [napsarguitza] (i.) avuç, el içi

**напIтарá** [naptara] (i.) eldiven

**напIхы** [napħı] (i.) el tırnağı

**напЫ** [nəpɪ] (i.) el

**напЫла** [nəpɪla] (i.) el yarımı

**напЫлагЫбра** [nəpɪlaɣɪbra] (i.) el yazması

**напЫршАшА** [nəpɪrʃaʃa] (i.) yumruk, eş.anl. мачкЫт

**напЫрщра́** [nəpɪrʃʃra] (f.) etrafı elle yoklamak; aşırmaq

**напЫцІакІра** [nəpɪtzaʔkra] (f.) elde tutmak, saklamak

**напЫцІаптшра** [nəpɪtzaptʃra] (f.) elinde kırılmak, parçalanmak

**напЫцІахара** [nəpɪtzaħara] (f.) elinde kalmak

**напЫцІашвара** [nəpɪtzaʃara] (f.) eline düşmek

**напЫцІшвтра** [nəpɪtʃʃtra] (f.) elinden düşmek

**напЫ-щапІ** [nəpɪ-ʃapɪ] (i.) el ayak

**напЫщІахь** [nəpɪʃtaħ] (i.) elin dışı

**нар** [nar] (i.) kürsü

**нардзара** [nardzara] (f.) yetiştirmek, ulaştırmak

**наркóз** [narkoz] (i.) narkoz

**наркьвра** [narɣura] (f.) eğmek, bükmek

**нарт** [nart] (i.) Nart (destanı) mit.

**нартиргІа** [nartırɣa] (i.) Nart ailesi mit.

**нартихв** [nartɪuh] (i.) mısır, bot. zea mays l.

**нартихвжвЫ** [nartɪuhjɪ] (i.) mısır haşlaması

**нартихвпІанкІь** [nartɪuhpənkɪ] (i.) patlatmalık mısır

**нартихвхьагІа** [nartɪuhkaɣa] (i.) şeker mısırı

**нартихвшкІвокІва** [nartɪuhʃkuoʔkua] (i.) beyaz mısır

**нариптла** [narɪpɪla] (i.) dürbün

**нарыскІара** [narɪsɣara] (f.) öte tarafa yaklaştırmak

**наскІъара** [nas̥kara] (f.) öte tarafa yaklaşmak  
**наскІъахъа** [nas̥kaħa] (s.) yaşlı, geçkin, kart  
**насып** [nasıp] (i.) mutluluk; şans  
**наххылра** [naħħılra] (f.) içeri koşmak  
**нахва** [naħua] (s.) açık, net  
**нахвара** [naħuara] (i.) açıklık, netlik  
**нахвахара** [naħuaħara] (f.) netleşmek  
**нахвра** [naħura] (f.) almak; kabul etmek  
**нахвта** [naħuta] (i.) yular  
**нахъ-гІахъра** [naħ-ğakra] (f.) çekmek; çekiştirmek  
**нахъара** [naħara] (f.) yetmek; doymak  
**нахъата** [naħata] (zf.) yeterince  
**нахъра** [naħra] (f.) çekmek  
**нахъв-гІахъва** [naħu-ğakua] (s.) eğri büğrü  
**нахІвалра** [naħualra] (f.) içeri sürüklemek  
**нацылра** [natsılra] (f.) içeri almak  
**на́ша** [naša] (i.) salatalık, hıyar, bot. cucumis sativus l.  
**нашалацІа** [našalatza] (i.) dere otu, bot. anethum graveolens l.  
**нашана** [našana] (i.) nişan; belirti, işaret  
**нашахІвра** [našaħura] (i.) hodan (zembil çiçeği), bot. borago officinalis l.  
**нашх** [našħ] (i.) yüz, çehre  
**нашхыйа** [našħıya] (s.) kederli, hüznü  
**нашхыйагІа** [našħıyağa] (i.) keder, hüzn  
**нашхыйара** [našħıyara] (i.) kederleniş  
**нашхыйахара** [našħıyaħara] (f.) kederlenmek, hüznlenmek

**нашылра** [naʃılra] (f.) içeri girmek  
**нашылша** [naʃılʃa] (i.) giriş ücreti  
**нашылща** [naʃılʃa] (i.) giriş biçimi  
**нашылырта** [naʃılırta] (i.) giriş  
**нбджъагІв** [nbcaǵu] (i.) arkadaş, yoldaş  
**нбджъагІвыгІара** [nbcaǵuǵara] (i.) arkadaşlık, yoldaşlık  
**нейлón** [neylon] (i.) naylon  
**нйара** [nyara] (f.) karşılaşmak  
**нкъвагІвы** [nķuaǵu] (i.) gezgin; serseri  
**нкъвагІвы** [nķugaǵu] (i.) hamal  
**нкъвгара** [nķugara] (f.) gezdirmek; taşımak  
**нкъвгачІвы** [nķugaǵı] (i.) yük  
**нкъвхІвара** [nķuħuara] (f.) sürüklemek  
**нкъвцагІв** [nķutsaǵu] (i.) şoför, sürücü  
**нкъвцара** [nķutsara] (f.) sürmek, yönetmek  
**номін** (şk.) [nomin] (i.) maymun, eş.anl. маймун  
**нóмр** [nomr] (i.) numara  
**нур** [nur] (i.) ışık, nur  
**нхагІвы** [nħaǵu] (i.) işçi, çalışan  
**нхага** [nħaga] (i.) iş aleti; iş giysisi  
**нхада** [nħada] (s.) tembel  
**нхара** [nħara] (f.i.) çalışmak; iş  
**нхарта** [nħarta] (i.) iş yeri  
**нхаша** [nħaʃa] (i.) ücret; kazanç; maaş  
**нхІвán-схІван** [nħuan-şħuan] (i.) dedikodu

**нцІра** [ntzra] (f.i.) yaşamak; yaşam, ömür  
**нчвá** [nçsa] (i.) tanrı, ilah  
**нчвáда** [nçsada] (i.) ateist, tanrı tanımaz  
**нчвадара** [nçsacara] (i.) tanrı tanımazlık, ateizm  
**ныжьра** [nijra] (f.) bırakmak, vazgeçmek  
**ныжьхра** [nijhra] (f.) boşamak; vazgeçmek  
**ныкъвагІв** [nikvaǵu] (i.) seyyah, gezgin; serseri  
**ныкъвара** [nikvara] (f.) gezmek; yürümek  
**нымхахъа** [nimhaka] (i.) tembel, avare  
**нымхахъахара** [nimhakaħara] (f.) tembelleşmek  
**нырхара** [nirħara] (f.) çalıştırmak  
**нысла** [nısla] (i.) yeminle, ... hakkı için  
**ныха** [niħa] (i.) yemin, söz, ahit  
**ныхра** [niħra] (f.) uzaklaştırmak, kaldırmak  
**ныхвтІа** [niuħta] (i.) para Trk.  
**ны́хІв** [niuħ] (i.) rektum (küçükbaş hayvanlarda)  
**ныхІвамш** [niħuamš] (i.) bayram, şenlik  
**ныхІвара** [1] [niħuara] (f.) yemin etmek, ahdetmek  
**ныхІвара** [2] [niħuara] (f.) tebrik etmek, kutlamak  
**ны́чва** [niçsa] (i.) hint keneviri, bot. cannabis sativa L.  
**ны́шв** [niš] (i.) toprak; kil  
**нышвгІáцІхырта** [nišǵatzħirta] (i.) kum ocağı  
**нышвкъвара** [niškuara] (i.) süprüntü, gübür, çöp  
**ны́швынтара** [nišintara] (i.) mezar, mezarlık

37. о [o]

---

**опера** [opera] (i.) opera

**орган** [organ] (i.) орган

**осетин** [asetin] (i.) Oset

38. п [p]

---

**па** [pa] (i.) oğul

**пагъа** [pağa] (s.) kibirli, havalı

**паднаджъ** [padnac] (i.) çır şalgamı, bot. bunias orientalis l.

**паднадждагв** [padnacdaug] (i.) yabancı hardal, bot. sinapis arvensis l.

**паджа** [paça] (s.i.) ilk; ilk çocuk

**пайцIба** [paytzba] (i.) küçük oğul

**пакёт** [pakét] (i.) paket

**пакврыт** [pakurit] (i.) ortanca oğul

**паквтанай** [pakutanay] (i.) ortanca oğul

**пальтó** [pałto] (i.) palto

**папса́** [papsa] (i.) üvey oğul

**пара [1]** [para] (f.) sıçramak, hoplamak

**пара [2]** [para] (f.) örmek, burmak

**пара [3]** [para] (f.) kabarmak, mayalanmak (hamur)

**пара́граф** [paragraf] (i.) paragraf

**парла́мент** [parlament] (i.) parlamento

**парта** [parta] (i.) derslik sırası

**па́ртия** [partiya] (i.) parti

**па́са** [pasa] (zf.) erken

**паса́кьягIа** [pasağa] (i.) menekşe, bkz. апхъагIайыра, bot. viola l.

**пáсата** [pasata] (zf.) erkenden

**паштыхIхъабра** [paštı́kabra] (i.) Kafkas zambağı, bot. liliun caucasicum (miscz.) grossh.

**пахв** [paɦu] (s.) gri renk (hayvanlarda)

**пахъ** [paɦ] (i.) ön

**пахъпрапса** [paɦprapsa] (i.) önlük

**пахъпыщ** [paɦpıts] (i.) ön diş

**пахыы** [paɦı] (i.) ön taraf

**пахIба** [paɦba] (i.) büyük oğul

**пачва** [paçşa] (i.) erkek evlatlar çoğ.i.

**паштахI** [paštah] (i.) kral; padişah; çar

**паштыхIра** [paštı́hra] (i.) krallık; sultanlık; çarlık

**паштыхIыгIва** [paštı́hı́gua] (i.) krallık; sultanlık; çarlık

**пашвхIа** [paşha] (i.) ön, baş

**пельуán** [pełwan] (i.) bahadır, pehlivan, yiğit

**пельуанхара** [pełwanhara] (f.) yiğit olmak

**пещ** [peş] (i.) oda

**пещпсагIыы** [peşpsağıı] (i.) oda temizlikçisi

**пигIамбáр** [piğambar] (i.) peygamber

**пигIамбархIвра** [piğambarhura] (i.) söğüt otu, bot. polygonum persicaria l.

**пилóт** [pilot] (i.) pilot

**пккъра** [pkkra] (f.) kesmek, doğramak

**пкъага** [pkaga] (i.) harman makinası

**пкъара** [pkara] (f.) dövme

**пкъкъра** [pkkra] (f.) kesmek, doğramak

**пкъра** [pkra] (f.) kesmek

**пкьы** [pɕɪ] (i.) bel (vücut); iskelet

**пкьыгIва** [pɕɪɣua] (i.) parça; cisim; tür, cins

**пкьыда** [1] [pɕɪda] (i.) süsen, bot. iris l.

**пкьыда** [2] [pɕɪda] (i.) ekşi yonca, bot. oxalis acetosella l.

**пкьыдамц** [pɕɪdamts] (i.) menekşe, bkz. апхьагIайыра, bot. viola l.

**пкьына** [1] [pɕɪna] (i.) kına

**пкьына** [2] [pɕɪna] (i.) dokunma bana çiçeği, bot. impatiens noli-tangere l.

**пкьына** [3] [pɕɪna] (i.) kına çiçeği, bot. impatiens balsamina l.

**пкьына** [pɕɪna] (i.) mührüsüleyman, bkz. бнапкьына, bot. polygonatum officinale all.

**пкьыпшдза** [pɕɪpʂdza] (i.) keten, bkz. гьатан, bot. linum l.

**пкьыуа** [1] [pɕɪua] (i.) felçli, kötürüm

**пкьыуа** [2] [pɕɪua] (i.) küsküt (şeytansaçı, bağbozan), bkz. хьаххыл, bot. cuscuta l.

**пкьыухъвш** [pɕɪukʊʂ] (i.) semizotu, bkz. тшыбгъахъвш, bot. portulaca oleracea l.

**пкьыхъаххыл** [pɕɪkaħɣɪl] (i.) çit sarmaşığı (mahmude otu), bot. calystegia sepium (l.) r. br.

**плán** [plan] (i.) plan

**плáнер** [planer] (i.) planör

**плáщ** [plaʂ] (i.) pardesü, yağmurluk

**плымгды** [plɪmgdɪ] (i.) uyluk, kalça

**пны** [pnɪ] (i.) yer, mekan; ev

**полигón** [poligon] (i.) poligon, atış pisti

**политика** [politika] (i.) politika

**пóлька** [pólka] (i.) Polonyalı, leh

**португáль** [portugal] (i.) Portekizli

**пóчта** [poçta] (i.) posta



**почтанкъвгагІвы** [poçtanķugaǵui] (i.) postacı

**прапса́** [prapsa] (i.) perde; önlük

**протѣз** [protéz] (i.) protez

**пру́нджъ** [prunc] (i.) pirinç, çeltik, bot. oryza sativa l.

**пры́чв** [priçş] (i.) yeke

**псабара** [psabara] (i.) tabiat, doğa

**псабарадырра** [psabaradırra] (i.) tabiat bilgisi

**пса́дгыл** [psadǵıl] (i.) vatan

**пса́йспа** [psayspa] (i.) yavaş

**псайспадза** [psayspadza] (zf.) usulca

**псайспата** [psayspata] (zf.) yavaşça

**псайспахара** [psayspaħara] (f.) yavaşlamak

**псара** [psara] (f.) süpürmek

**псаргъан** [psarǵan] (i.) taflan (karayemiş), bkz. псыгІачва, bot. euonymus mill.

**пса́рт** [psart] (i.) makas

**псарчІвы** [psarçı] (i.) ödünç; borç

**псаскІа** (şk.) [psaska] (i.) böcek

**псауышвхІа** [psauıřħa] (i.) hayvan

**псахра** [psaħra] (f.) deǵiřtirmek

**псахтІа** (şk.) [psaħta] (i.) ödünç; borç

**псахъв́а** [psakua] (i.) söǵüt, bot. salix l.

**псахъвадагв** [psakuadagu] (i.) gevrek söǵüt, bkz. псахъватІатІа, bot. salix fragilis l.

**псахъвакъадаба** [psakuakadaba] (i.) aksöǵüt, bkz. псахъвашкІвокІва, bot. salix alba l.

**псахъвакъапшы** [psakuakapşı] (i.) erguvani söǵüt, bot. salix purpuria l.

**псахъватІатІа** [psakuatata] (i.) gevrek söğüt, bot. salix fragilis l.

**псахъвахъвачва** [psakuakuacsa] (i.) boz söğüt, bot. salix cinerea l.

**псахъвашкІвокІва** [psakuaşkuokua] (i.) aksöğüt, bot. salix alba l.

**псимлахІ** [psimlah] (i.) Bismillah

**пскІа** [pska] (s.) cimri, eli sıkı

**пслачва** [pslaçsa] (i.) balık

**пслачвакІгІвы** [pslaçsakgu] (i.) balıkçı

**пслачвакІра** [pslaçsakra] (i.) balıkçılık

**пслымдз** [pslmdz] (i.) bataklık

**пслыш** (şk.) [1] [pslıš] (i.) ihlamur, eş.anl. чвачІвы

**пслыш** [2] [pslıš] (i.) söğüt, bkz. псахъва, bot. salix l.

**псра** [psra] (f.i.) ölmek; ölüm

**пссгІара** [pssğara] (f.i.) uçmak; uçuş

**пссгІачІвы** [pssğacı] (i.) kuş

**пстхІва** [psthua] (i.) bulut; sis

**пстыхыгІв** [pstııgu] (i.) azrail

**пстІа** [psta] (i.) çiy

**псхваба** [pshuaba] (i.) Pitagorsk şehrinin eski adı

**псхъа** [pska] (i.) ölü; ceset

**псхъапсы** [pskapsı] (i.) ceset, leş

**псхІальІва** [pshalıva] (i.) pshalive (bir tür mantı)

**псы** [1] [psı] (i.) ölü

**псы** [2] [psı] (i.) can, ruh

**псыгъ** [psıg] (i.) kavak, bot. populus l.

**псыгъбыгъ** [psıgbıg] (i.) düz boğadikeni, bot. eryngium planum l.

**псыгъцІла** [psıǵtzla] (i.) dağ kavağı (titrek kavak), bot. populus tremula l.

**псыгІачва** [psıǵaçşa] (i.) taflan (karayemiş), bot. euonymus l.

**псыз** (şk.) [psız] (i.) balık, eş.anl. пслачва

**псызхъу** [psızku] (i.) canlılar; hayvanlar sınıfı

**псыла** [psıla] (s.) besili, şişman; yağlı (semiz)

**псылара** [psılara] (i.) besi, şişmanlık

**псылахара** [psılaħara] (f.) şişmanlamak

**псынамхъара** [psınamħara] (i.) açgözlülük

**псы́нч** [psınç] (i.) boyunduruk

**псып** [psıp] (i.) nefes, soluk

**псыпкІра** [psıpķra] (i.) nefes darlığı

**псып нкъвгара** [psıp nķugara] (f.) nefes almak, solumak

**псып тагара** [psıp tagara] (f.) nefes almak

**псып тыштра** [psıp tıştra] (f.) nefes vermek

**псып щтира** [psıp ştira] (i.) nefes vermek

**псыта** [psıta] (zf.) ölesiye

**псыткъахІвра** [psıtķaħura] (i.) kofa, bot. juncus l.

**псыуачва** [psıuaçşa] (i.) tarla akça çiçeği, bot. thlaspi arvense l.

**псыхІва** [psıħua] (i.) ağaçlı dere yatağı; vadi

**псы́чвгъа** (şk.) [psıçşǵa] (i.s.) cimri, eş.anl. саран

**псы́чвгъара** (şk.) [psıçşǵara] (i.) cimrilik, eş.anl. саранра

**псы́чвгъахара** (şk.) [psıçşǵaħara] (f.) cimrileşmek, eş.anl. саранхара

**птшра** [ptşra] (f.) kırmak; kırılmak

**птштшы** [ptştşı] (s.) parça pinçik

**пуд** [pud] (s.) ucuz

**пудра** [pudra] (i.) ucuzluk  
**пудхара** [pudhara] (f.) ucuzlamak  
**пха** [pħa] (s.i.) sıcak; ılık  
**пхагІвы** [pħağui] (i.) sıcak (hava)  
**пхамша** [pħamşa] (s.) utanmaz; yüzсüz, küstah  
**пхамшара** [pħamşara] (i.) yaramazlık; utanmazlık  
**пхапс** [pħaps] (i.) ahşap yonga, kırpıntı  
**пхапхауа** [pħapħaua] (zf.) sıcak sıcak, sıcağı sıcağıна  
**пхар** [pħar] (i.) takip, kovalama  
**пхара** [pħara] (i.) sıcaklık; ısınmak  
**пхарта** [pħarta] (i.) sıcak yer  
**пхарчІакъ** [pħarçak] (i.) pharçek (küçük ahşap ritim aleti)  
**пхаста** [pħasta] (i.) talihsizlik, şanssızlık  
**пхатша** [pħatşa] (s.) iri; kırılган  
**пхатшахъва** [pħatşakua] (i.s.) kum; kumlu  
**пхатшахъварта** [pħatşakuapta] (i.) kumlu yer (arazi)  
**пхахІач** [pħahaç] (i.) fırın küreği  
**пхашвта** (şk.) [pħaşta] (i.) kayısı, bot. armeniaca vulgaris lam.  
**пхащагІвхара** [pħaşağuhara] (f.) ayıp olmak  
**пхащагІвы** [pħaşağui] (i.) utangaç  
**пхащара** [pħaşara] (f.i.) utanmak; ayıp; utanç; insaf  
**пхащарада** [pħaşarada] (i.) utanmaz  
**пхвыжв** [pħuij] (i.) erkek delisi kadın  
**пхдзы** [pħdzi] (i.) ter, alinteri; emek  
**пхдзыхІва** [pħdziħua] (i.) terli

**пхдзыхIвара** [pʰdzɪɰuara] (f.) terlemek  
**пхны** [pʰnɪ] (i.) yaz (mevsim)  
**пхты** [pʰtɪ] (i.) uyuz  
**пххара** [pʰɰara] (f.) temizlemek, arındırmak  
**пхыз** [pʰɪz] (i.) rüya, hayal  
**пхыз бара** [pʰɪz bara] (f.) rüya görmek  
**пхынхъа** [pʰɪnɰa] (i.) haziran  
**пхынчъыла** [pʰɪnɰɪla] (i.) temmuz  
**пхъапхъай** [pʰkɑpɰaj] (i.) zembil otu, bkz. мырда, bot. briza l.  
**пхъына** [pʰkɪna] (i.) kına çiçeği, bot. impatiens balsamina l.  
**пхъадзара** [1] [pʰadzara] (f.i.) saymak; sayı; tutar  
**пхъадзара** [2] [pʰadzara] (f.) dikkate almak  
**пхъадзачIвы** [pʰadzaɰɪ] (i.) para Trk.  
**пхъара** [pʰara] (f.) barınmak, geceleme  
**пхъарта** [pʰarta] (i.) barınak, konak  
**пхъарца** [pʰartsa] (i.) aphartsa (iki telli otantik Abaza çalgısı); keman  
**пхъарцасыгIв** [pʰartsasɪɰu] (i.) aphartsa çalan; kemancı  
**пхынцIыгIва** [pʰɪntɪɰua] (i.) kanat  
**пхIá** [pʰa] (i.) kız evlat  
**пхIапсá** [pʰapsa] (i.) üvey kız evlat  
**пхIчва** [pʰɰɰa] (i.) kız çocuklar çoğ.i.  
**пхIвыс** [pʰuis] (i.) kadın; zevce, hanım  
**пхIвысгIагра** [pʰuisɰagra] (f.i.) evlenmek; düğün  
**пхIвысгIамг** [pʰuisɰamɰ] (i.) bekar erkek  
**пхIвысIыба** (şk.) [pʰuisɪba] (i.) dul

**пхІвысйыбахара** (şk.) [p̥h̥uisyɪbaɣara] (f.) dul kalmak

**пхІвысмйн** [p̥h̥uismin] (i.) kadınsı erkek; kılıbık

**пхІвысминҳара** [p̥h̥uisminɣara] (f.) kadın gibi olmak

**пхІвЫ́спа** [p̥h̥uispa] (i.) genç kız

**пхІвысрхьагІв** [p̥h̥uisr̥h̥aɣu] (i.) ebe, kadın doğumcu

**пхІвысыжвпыц** [p̥h̥uisɟpɪts] (i.) canavar otu, bkz. згІвахвышхва, bot. orobanche l.

**пхІвысымхья** [p̥h̥uisım̥h̥a] (i.) kısır kadın

**пцЫ́хь** [ptsɪh̥] (i.) diş ağrısı

**пцІá** [ptza] (i.) büyük

**пцІаалпІла** [ptzaal̥pla] (i.) küçük pıtrak (dikenli sıraca otu), bkz. мгъышкІвокІва, bot. xanthium spinosum l.

**пцІапшдза** [ptzap̥šdza] (i.) sarı rüzgargülü, bot. anemone ranunculoides

**пцІачІвры** [ptzaçri] (i.) dam kuruğu, bot. sedum l.

**пцІаш** [ptzaš] (i.) aksakallı mcz.

**пша** [p̥ša] (i.) rüzgar

**пша асра** [p̥ša asra] (f.) esmek

**пшалу** [p̥šalu] (i.) rüzgar değirmeni

**пшарыхьынхІв** [p̥šarɪkɪn̥h̥u] (i.) hortum, kasırğa

**пшасра** [p̥šasra] (i.) esinti

**пшыхьынхІвы** [p̥šakɪn̥h̥uɪ] (i.) kasırğa

**пшыхьхдза** [p̥šakɪɣdza] (i.) karahindiba, bkz. къараба, bot. taraxacum officinale wigg.

**пшацІыршва** [p̥šatzır̥ša] (i.) tüylü nane, bkz. тшыхІвра, bot. mentha longifolia (l.) huds.

**пшачвгья** [p̥šaç̥š̥ga] (i.) fırtına, bora, kasırğa

**пшгІагІвы** [p̥š̥gaɣuɪ] (i.) araştırmacı

**пшгІара** [p̥š̥gara] (f.) aramak, araştırmak

**пшгІвы** [pšgʷi] (i.) gözlemci, seyirci

**пшдза** [1] [pšdza] (i.) güzel, şık, hoş

**пшдза** [2] [pšdza] (i.) banotu, bkz. дахьатхІана, bot. hyoscyamus niger l.

**пшдзадза** [pšdzadza] (zf.) güzelce

**пшка** [pška] (s.i.) nazik; yumuşak; masum

**пшра** [pšra] (f.) bakmak

**пшцІа** [pštza] (i.) avlu, ön avlu

**пшцІауцІа** [pštzatza] (i.) rehine; teminat

**пшшара** [pššara] (f.) kurumak; havalanmak

**пшырта** [pširta] (i.) umut, beklenti

**пшыхвра** [pšihura] (f.) gözlemek; istihbarat

**пшыхвыгІв** [pšihuiǵu] (i.) gözcü; istihbaratçı

**пшыхь** [pših] (i.) esinti, meltem

**пшыхь-пшычв** [pših-pšičš] (s.) esintili serin (hava)

**пшыхьрысга** [pšihrisga] (i.) yelpaze

**пшыхьрысра** [pšihrisra] (f.) rüzgarla serinletmek

**пшыща** [pšiša] (i.) deyim; bakış, görüş

**пшвахІв** [pšaħu] (i.) zincir; kelepçe

**пшвщыр** [pššyr] (i.) vaşak

**пшвырхьыччара** [pširkiččara] (f.i.) gülümsemek; tebessüm

**пшІагылра** [pšagylra] (f.i.) karşı koymak; direnç

**пщáша** [pšaša] (i.) perşembe

**пщбгъыкІ** [pšbgǵik] (i.) tilki üzümü, bkz. къанджъала, bot. paris quadrifolia l.

**пщгІвы** [pšgʷi] (i.) dört kişi

**пщцапІыкІла** [pššapikla] (zf.) dört ayak üstüne

**пщын** [pʃɪn] (i.) dört kez

**пщынгІважва** [pʃɪnɣuaʃa] (i.) seksen

**пщынгІважвагІвы** [pʃɪnɣuaʃaɣuɪ] (i.) seksen kişi

**пщырхІá** [pʃɪrɣa] (i.) kova, helke

**пщышв** [pʃɪʃ] (i.) dört yüz

**пщышвыгІв** [pʃɪʃɪɣu] (i.) dört yüz kişi

**пЫджь** [pɪc] (i.) kemer tokası

**пыжв** [pɪʃ] (i.) kirpi

**пыжвбана** [pɪʃbana] (i.) çakal eriği, bkz. дзхІвы, bot. prunus spinosa l.

**пыжвмгъы** [pɪʃmɣɪ] (i.) çakal eriği, bkz. пыжвбана, bot. prunus spinosa l.

**пыкв [1]** [pɪku] (i.) dudak

**пыкв [2]** [pɪku] (i.) ağız (kesici alet)

**пЫль** [pɪl] (i.) fil

**пыль тшан** [pɪl tʃan] (i.) dişi fil

**пыль хакІва** [pɪl ɣakua] (i.) erkek fil

**пЫнцІа** [pɪntza] (i.) burun; gaga; uç

**пынцІахырды** [pɪntzaɣɪrdzɪ] (i.) burun deliği

**пынцІашатцага** [pɪntzaʃatʃtsaga] (i.) sürünücü düğün çiçeği, bot. ranunculus repens l.

**пЫпха** [pɪpɣa] (i.) korkuluk

**пырас** [pɪras] (i.) engel, bariyer

**пыраххра** [pɪraɣɣra] (f.) koşarak önüne çıkmak

**пыргъá** [pɪrɣa] (i.) köz, kor

**пырра** (şk.) [pɪrra] (f.i.) uçmak; uçuş

**пырхбыжь** [pɪrɣbɪʃ] (i.) horultu

**пырхра** [pɪrɣra] (f.i.) horlamak; horultu



**пырцIра** [pɪrtzra] (f.i.) önünden çekilmek

**пыц** [pɪts] (i.) diş

**пыцжъ** [pɪtsj] (i.) diş eti

**пыцхаха** [pɪtʃaħa] (i.s.) seyrek diş; seyrek dişli kişi

**пыцхвышхва** [pɪtʃhuiʃħua] (i.) banotu, bkz. дахъатхIапа, bot. hyoscyamus niger l.

**пыцшкIвокIва** [pɪtsʃkuoħua] (i.) sarı sakalotu, bkz. тшахIбра, bot. bothriochloa ischaemum (l.) keng.

**пыцЫда** [pɪtsɪda] (s.) dişsiz

**пыцыжъхIбра** [pɪtsɪjħura] (i.) kılıçotu, bot. gladiolus l.

**пыцыхъхIбра** [pɪtsɪħħura] (i.) banotu, bkz. дахъатхIапа, bot. hyoscyamus niger l.

**пыцыхъхвышхва** [pɪtsɪħħuiʃħua] (i.) banotu, bkz. дахъатхIапа, bot. hyoscyamus niger l.

**пыцыхъхъвшв** [pɪtsɪħħkuʃ] (i.) banotu, bkz. дахъатхIапа, bot. hyoscyamus niger l.

**пычIв** [pɪç] (s.) ilk seviye

**пычIвапхъарта** [pɪçaphapta] (i.) ilkokul

**пышвт** [pɪʃt] (i.) sınır; son

**пышвт амамкIва** [pɪʃt amamħua] (z.) sınırsız

### 39. пI [p]

---

**пIажвIажва** [pajaja] (i.s.) hantal; ağır, yavaş

**пIажвIажвара** [pajajara] (i.) hantallık, hareketsizlik; yavaşlık; durgunluk

**пIай** [paj] (s.i.) kirli, pasaklı; çamurlu; adet, aybaşı

**пIайра** [pajra] (i.) kirlilik, pasaklılık; aybaşı hali

**пIайхара** [pajħara] (f.) kirlenmek, pasaklanmak, çamurlanmak; adet görmek

**пIанкIь** [pank] (i.) Kafkas zambağı, bkz. паштыхIхъабра, bot. lilium caucasicum (miscz.) grossh.

**пIар-пIар** [par-par] (i.) laf ebeliği

**пIаркъ-пIаркъ** [pɑrɕ-pɑrɕ] (y.) Tık-tık!, Küt-küt!

**пIáста** [pɑstɑ] (i.) basta (darı, mısır unu yada yarma lapası şeklindeki Abaza yemeği)

**пIастатлáтла** [pɑstɑhɑhɑ] (i.) gevrek kıvamlı basta, bkz. пIáста

**пIáтла** [pɑhɑ] (i.) zaman, vade; mühlet

**пIáтлала** [pɑhɑlɑ] (z.) geçici olarak; bir süreliğine

**пIатIáу** [pɑtɑw] (i.) hareket, eylem; kırırtı

**пIатIáура** [pɑtɑwra] (f.) hareket etmek; kırırdamak, kımıldamak, kımıldanmak

**пIатIражáн** [pɑtrɑʃɑn] (i.) domates, bot. lycopersicon esculentum mill.

**пIáтIу** [pɑtɯ] (i.) otorite, nüfuz, saygınlık

**пIатIу ду зкву** [pɑtɯ du zkuw] (i.) saygıdeğer, kutsal, yüce

**пIатIудура** [pɑtɯdura] (i.) azamet, haşmet

**пIатIыржан** [pɑtɯrʃɑn] (i.) domates, bkz. пIатIражан, bot. lycopersicon esculentum mill.

**пIрыпI** [pɾɪpɪ] (i.) güveyfeneri (kandil otu), bot. physalis alkekengi l.

**пIрыпIчвада** [pɾɪpɪçʃada] (i.) sarı nilüfer, bot. nuphar lutea (l.) smith.

#### 40. р [r]

---

**радиуа** [radiwa] (i.) radyo

**радзáга** [radzaga] (i.) süzgeç, süzek

**радзарá** [radzara] (f.) süzmek

**разхарá** [razhara] (f.) razı olmak

**разы** [razi] (i.) memnun, razı

**райгIваджьра** [rayǵuacra] (f.) vazgeçirmek

**райджь** [rayɕ] (s.) buruşuk, kırışik (giysi)

**райджьра** [rayɕra] (i.) buruşukluk, kırışiklik

**райсра** [1] [raysra] (f.) azarlamak

**райсра** [2] [raysra] (f.) mücadele etmek

**райша** [rayša] (i.) düz, doğru

**райшата** [rayšata] (zf.) doğruca, direk

**райшахара** [rayšaħara] (f.) düzleşmek, doğrulmak

**райшысра** [rayšısra] (f.) kısaltmak

**ракéта** [rakéta] (i.) roket, eş.anl. хIаракIьатI

**ра́ма** [rama] (i.) çerçeve

**рапхIá** [rapħa] (i.) akciğer

**рартра** [rartra] (f.) eritmek

**расá** [rasa] (i.) findık, bot. corylus avellana l.

**раса нада** [rasa nada] (i.) boş ceviz; boş findık

**раса тума** [rasa tuma] (i.) ayı findığı, kalın kabuklu findık

**расаду** [rasadu] (i.) ceviz, bkz. гыппаса, bot. juglans regia l.

**расахвыц** [rasaħuits] (i.) yabancı findık, bkz. паса, bot. corylus avellana l.

**расáцIла** [rasatzla] (i.) ceviz ağacı

**растахъваца** [rastakuatsa] (i.) tatlı ısırған, bkz. хъваца, bot. urtica urens l.

**ратрá** [ratra] (f.) erimek

**ра́ура** [rawra] (f.) uzatmak, iletmek

**рахчына** [raħçına] (i.) acı dam kuruğu (keçimemesi), bot. sedum acre l.

**рахвджьагвында** [raħucaguında] (i.) kırmızı pancar, şekerpancarı, bkz. бупак, bot. beta vulgaris l.

**рахвкIамбыста** [raħukambısta] (i.) kanola, bot. brassica napus l.

**рахвкъаб** [raħukab] (i.) kestane kabağı, bkz. урышвкъаб, bot. cucurbita maxima duch.

**рахсандрыя** [raħusandriya] (i.) kırmızı pancar, bot. beta vulgaris l.

**рахвхча** [raħuħça] (i.) sığıр çobanı

**рахвхчагІвы** [raḥuḥçaǵu] (i.) sığıр çobanı

**рахвцыца** [raḥutsitsa] (i.) şalgam, bot. brassica rapa var. rapifera metzg.

**рахвы** [1] [raḥu] (i.) sığıр; hayvan

**рахвы** [2] [raḥu] (i.) mal, servet

**рахвырхІагІвы** [raḥuirḥaǵu] (i.) besici, sığıр yetiştiricisi

**рахвыхІврауау** [raḥuiḥurauau] (i.) kurtboǵan, bkz. кьальарчІыхв, bot. aconitum l.

**рахвыхча артмакъ** [raḥuiḥça artmaq] (i.) çobançantası (kuşkuş otu), bot. capsella bursa-pastoris (l.) medic.

**рахъва** [raḥua] (i.) iplik

**рахъвачарх** [raḥuaçaḥ] (i.) iplik makarası

**рахІа** [raḥa] (zf.) daha; daha çok

**рахІмат** [raḥmat] (i.) rahmet

**ра́чва** [raçşa] (i.) kömür

**рашы** [raşı] (i.) karaaǵaç, bot. ulmus l.

**рашвара** [raşara] (f.) ayıklamak

**рашвтІай** [raşṭay] (i.) karaaǵaç, bkz. рашы, bot. ulmus l.

**рашвы** [raşı] (i.) hercai karaaǵaç, bkz. рашы, bot. ulmus laevis pall.

**рба́гамачв** [rbagamaçş] (i.) işaret parmaǵı

**рбайара** [rbayara] (f.) zenginleştirmek

**рбара** [rbara] (f.) göstermek

**рбахра** [rbaḥra] (f.) kurutmak

**рбгІара** [rbḡara] (f.) çürütmek

**рбзазара** [rbzazara] (f.) yaşatmak, barındırmak

**рбзара** [rbzara] (f.) yalamak

**рбзихара** [rbziḥara] (f.) iyileştirmek, tedavi etmek

**рбцІра́** [rbtzra] (f.) ezmek

**ргылра** [rgılra] (f.) kaldırmak, dikmek  
**ргылчІв** [rgılç] (i.) piyes, oyun  
**ргвныргІвра** [rgunırġura] (f.) anlatmak, açıklamak  
**ргвыгъара** [rguıġara] (f.) güvendirmek  
**ргвыжвкІра** [rguiĵkra] (f.) kızdırmak  
**ргвыргъара** [rguırgāra] (f.) sevindirmek  
**ргвышхвара** [rguişhuara] (f.) coşturmak; motive etmek  
**ргъагъара** [rġaġara] (f.) genişletmek  
**ргІва** [rġua] (s.) kuru, kurutulmuş  
**ргІвара** [rġuara] (f.) kurutmak  
**ргІващара** [rġuaşara] (f.) şaşırmak, yanlışlık yapmak  
**рдарара** [rdarara] (f.) sağlamlaştırmak  
**рджъаджъара** [rcacara] (f.) kıvırmak, kıvırcıklaştırmak  
**рджъарá** [rcara] (f.) kınamak, yermek; eleştirmek  
**рдúра** [rdura] (f.) büyütmek  
**рдырга** [rdırġa] (i.) nokta işareti dilb.  
**рдыргащарда** [rdırġaşarda] (i.) üç nokta işareti dilb.  
**рдырра** [rdırra] (f.) bildirmek, haber vermek  
**рдырра** [rdırra] (f.) öğretmek; öğrenim görmek  
**рекóрд** [rekord] (i.) rekor  
**рзахвахра** [rzaħuaħra] (f.) tamir etmek  
**рккІара** [rkĵkara] (f.) ışıtmak, ışılatmak  
**ркъваначра** [rkuançara] (f.) suçlamak; mahküm etmek  
**ркъвара** [rkũara] (f.) geciktirmek  
**ркъвдра** [rkũdra] (f.i.) saç kesmek; traş

**ркъвчIра** [rkuçra] (f.) üfelemek  
**ркъахвра** [rkaḥura] (f.) neşelendirmek; sarhoş etmek  
**рлагара** [rlagara] (f.) delirtmek  
**рлáшвра** [rlaṣra] (f.) kör etmek  
**рлыгра** [rlıgra] (f.) sömürmek; köleleştirmek  
**рлыгыгIв** [rlıgıḡu] (i.) sömürgeci  
**рльáльара** [rlálara] (f.) gevşetmek  
**рмачIра** [rmaçra] (f.) azaltmak  
**рпсáйсара** [rpsayspara] (f.) yavaşlatmak  
**рпсара** [rpsara] (f.) süpürtmek  
**рпхара** [rpḥara] (f.) ısıtmak  
**рпсра** [rpsra] (f.) öldürmek; canını çıkarmak mecz.  
**рпудра** [rpudra] (f.) ucuzlatmak  
**рпшшара** [rpššara] (f.) nemini kurutmak  
**рпIайра** [rpaıra] (f.) kirletmek  
**рпIáпIара** [rpaḗpara] (f.) ufalamak; öğütme, toz haline getirmek  
**ррайшара** [rrayšara] (f.) doğrultmak, düzeltmek  
**ррыцхIара** [rrıtṣḥara] (f.) zavallılaştırmak  
**ртынчра** [rtınçra] (f.) rahat ettirmek  
**ртлапIара** [rḥaḗpara] (f.) pahalılaştırmak  
**ртшхъварá** [rtṣkuara] (f.) övmek, methetmek; övgü, methiye  
**ртIатIара** [rtatara] (f.) yumuşatmak  
**ртIларá** [rtlara] (f.) çözmek  
**рхарá** [rḥara] (f.) eskitmek  
**рхысра** [rḥısra] (f.) ateş ettirmek

**рхвыцра** [rħuitsra] (f.) küçültmek

**рхъá** [гка] (i.) bozkır, step, kır

**рхъабальыгъа** [гkabalıġa] (i.) yabancı turp (turp otu), bot. raphanus raphanistrum l.

**рхъабамби** [гkabambi] (i.) yemlik otu, bot. tragopogon l.

**рхъабгъыда** [гkabġıda] (i.) atkuyruġu, bot. equisetum arvense l.

**рхъагахара** [гkagaħara] (f.) aptallaştırmak

**рхъагъаса** [гkaġasa] (i.) ova akçaaġacı, bot. acer campestre l.

**рхъагъын** [гkaġın] (i.) kekik, bot. thymus l.

**рхъаġатша** [гkaġatřa] (i.) killı yulaf, bot. helictotrichon pubescens (huds.) pilger

**рхъаġвымсага** [1] [гkaġumsaga] (i.) arsız zaylan, bot. ambrosia artemisiifolia l.

**рхъаġвымсага** [2] [гkaġumsaga] (i.) kara yavşan, bkz. ġвымсага, bot. artemisia campestris l.

**рхъаġвымсага** [3] [гkaġumsaga] (i.) zaylan çiçeġi, bot. ambrosia l.

**рхъададий** [гkadadiy] (i.) güveyotu, bkz. рхъачай, bot. origanum vulgare l.

**рхъадзылу** [гkadzılu] (i.) çayır turnagagası (çayır ıtır çiçeġi), bkz. квġущамх, bot. geranium pratense l.

**рхъажъура** [гkajura] (i.) keçi ayaġı, bkz. къванхъа, bot. aegopodium podagraria l.

**рхъажъура** [гkajura] (i.) yemeklik kuşkonmaz, bkz. адгъаġвымсага, bot. asparagus officinalis l.

**рхъайачмен** [гkaıaçmen] (i.) tavşan arpası

**рхъаквġухъшв** [гkakuħıkuř] (i.) kekik, bkz. рхъагъын, bot. thymus l.

**рхъакъаб** [гkaķab] (i.) acı hıyar (eşek hıyarı), bot. ecballium elaterium (l.) a. rich.

**рхъакъармыш** [гkaķarmiř] (i.) unutmabeni çiçeġi, bot. myosotis arvensis (l.) hill.

**рхъакъавашхġа** [гkaķuařħa] (i.) gelincik, bot. papaver l.

**рхъакъвыд** [гkaķııd] (i.) mercimek, bot. lens culinaris medic.

**рхъакġамбыста** [1] [гkaķambısta] (i.) yaġ şalgamı, bot. brassica campestris l.

**рхъакġамбыста** [2] [гkaķambısta] (i.) tatar lahanası, bot. crambe tataria sebeck.

**рхъакІыркІлаш** [rkaʁkʁkʁlɑʂ] (i.) yem bezelyesi, bot. pisum arvense l.

**рхъалачвхІа** [rkaʁaʁʂha] (i.) yabani arpa, bot. hordeum spontaneum c. koch.

**рхъамшы** [rkaʁmʂy] (i.) frenk kimyonu, bot. carum carvi l.

**рхъатлахц** [rkaʁaʁhts] (i.) tarla sarmaşıǵı (kuzu sarmaşıǵı), bkz. хІврахъаххыл, bot. convolvulus arvensis l.

**рхъахшымыгъ** [rkaʁʂimig] (i.) eşekhelvası, bot. lactuca serriola turner.

**рхъахІврапаса** [rkaʁurapasa] (i.) yabani hercai menekşe (tarla menekşesi), bot. viola arvensis murr.

**рхъахІврапшдза** [rkaʁurapʂdza] (i.) güveyotu, bkz. рхъачай, bot. origanum vulgare l.

**рхъахІврахъагІважъ** [rkaʁurakaǵuaj] (i.) pireotu (solucan otu), bkz. кІамыхІвра, bot. tanacetum vulgare l.

**рхъахІвынап** [rkaʁuɪnar] (i.) tarla faresi

**рхъахІвыхІв** [rkaʁuɪhu] (i.) yabani güvercin, eş anl. бнахІвыхІв

**рхъацыца** [1] [rkatsitsa] (i.) gece menekşesi (gecegündüz çiçeǵi), bot. hesperis matronalis l.

**рхъацыца** [2] [rkatsitsa] (i.) şalgam, bot. brassica rapa l.

**рхъачай** [rkaʁay] (i.) güveyotu, bot. origanum vulgare l.

**рхъачарх** [rkaʁarh] (i.) yabani papatya, bot. anthemis arvensis l.

**рхъашырды** [rkaʂırdza] (i.) darıca otu (pirinçotu), bkz. баджъакІъайдза, bot. echinochloa crus-galli (l.) beauv.

**рхъашвхы** [1] [rkaʂhi] (i.) doǵu havucu, bot. astrodaucus orientalis (l.) drude.

**рхъашвхы** [2] [rkaʂhi] (i.) kimyon, bot. carum caucasicum (bieb.) boiss.

**рхъйара** [rkyara] (f.) gerçekteştirmek; ifa etmek

**рхъыччара** [rkıʂçara] (f.) güldürmek

**рхъвыхра** [rkuihra] (f.) araştırmak; gözlemlemek

**рхъвыцра** [rkuitsra] (f.) düşündürmek

**рхІара** [rhara] (f.) ürkemek



**рхIвpa** [rħura] (f.) otlatmak  
**рцагвара** [rtsaguara] (f.) köreltmek  
**рцара** [rtsara] (f.) götürmek; yürütmek  
**рцIабыргpa** [rtzabırgra] (f.i.) temize çıkarmak; teyit  
**рцIгIара** [rtzğara] (f.) sordurmak  
**рчара** [rçara] (f.) yedirmek  
**рчIвара** [rçara] (f.) oturtmak  
**рчIвpa** [rçra] (f.) mayalamak  
**рчIвyра** [rçura] (f.) ağlatmak  
**рчIвЫга** [rçıga] (i.) yoğurt mayası  
**рчpá** [rçra] (f.) şişirmek; hava basmak, pompalamak  
**рчвáжвара** [rçşajara] (f.) konuşturmak; hükmetmek  
**рчварá** [1] [rçşara] (f.) beslemek, emzirmek  
**рчварá** [2] [rçşara] (f.) eritmek, içinde yok etmek  
**рчврá** [rçşra] (f.) doldurmak  
**ршpa** [rşra] (f.) kaynatmak  
**ршвара** [rşara] (f.i.) korkutmak; tehdit  
**ршвшвара** [rşşara] (f.) sallamak, dalgalandırmak  
**ршЫцpa** [rçıtsra] (f.) yenilemek  
**рщáрдара** [rşardara] (f.) çoğaltmak, artırmak  
**ръáсара** [r'asara] (f.i.) yatıştırmak; teskin  
**ры** [r] (i.) ordu, askeri güç  
**рЫбагъара** [rıbağara] (f.) sıkıştırmak; sağlamlaştırmak, berkitmek  
**рЫбаргвpa** [rıbargura] (f.) zorlaştırmak, karmaşık hale getirmek  
**рЫбгIадзара** [rıbğadzara] (f.) ıslatmak, nemlendirmek

**рыгвжважвара** [rɪguʃajara] (f.) acele ettirmek  
**рыгъвгъвара́** [rɪguɣuara] (f.) uzatmak, germek  
**рыгIапсара** [rɪɣapsara] (f.) yormak  
**рыгIвра** [rɪɣura] (f.) koşturmak; işletmek, hükmetmek  
**рыгIвра** [rɪɣura] (f.) hamur açmak; rulo yapmak  
**рыдзра** [1] [rɪdzra] (f.) pişirmek, kavurmak  
**рыдзра** [2] [rɪdzra] (f.) kaybetmek; yok etmek  
**рыжвпIара** [rɪjɓara] (f.) kalınlaştırmak  
**рыкацара** [rɪkatsara] (f.) sallamak, sarsmak  
**рыкачкIара** [rɪkaçkra] (f.) şımartmak  
**рызкы́** [rɪzki] (i.) gıda, yiyecek, aş  
**рызнá** [rɪzna] (i.) gümüş  
**рызпшра́** [rɪzpšra] (f.) gözlemek, beklemek  
**рызхъáцIара** [rɪzkatzara] (f.) inanmak; güvenmek  
**рыкIапра** [rɪkɔpra] (f.) sökmek  
**рыкIвашара** [rɪkvašara] (f.) dansettirmek; yenmek  
**рыкIвыркIвырра** [rɪkɔirkiɔrra] (f.) gıdıklamak  
**рыкIынхIарара** [rɪkinɣarara] (f.) delmek, delik açmak  
**рыквайчIвара** [rɪkuayçara] (f.) karartmak, siyahlatmak  
**рыквпсара** [rɪkupsara] (f.) üzerine dökmek, saçmak, serpmek, örtmek  
**рыквцIырра** [rɪkutɔrra] (f.) üzerine bağirtmek  
**рыкыапщра** [rɪkɔpšra] (f.) kızartmak, kızılaştırmak  
**рыласра** [rɪlasra] (f.) hafifletmek, hızlandırmak  
**рылащцарара** [1] [rɪlaštɔsarara] (f.) karartmak  
**рылащцарара** [2] [rɪlaštɔsarara] (f.) maskelemek, gizlemek

**рымайрара** [rimayrara] (f.) kolaylaştırmak

**рымдза** [rimdza] (i.) sandalye, iskemle, tabure, eş.anl. сакъвы

**рымцырара** [1] [rimtsırara] (f.) boşaltmak

**рымцырара** [2] [rimtsırara] (f.i.) tahrip etmek; virane yer

**рымчра** [rimçra] (f.) güçlendirmek, pekiştirmek

**рынашхыйара** [rinaşhıyara] (f.) üzmek, hüzünlendirmek

**рыпага** [rıpaga] (i.) şerbetçiotu, bot. humulus lupulus l.

**рыпхашара** [rıpħaşara] (f.) utandırmak

**рыпхдзыхІвара** [rıpħdzıħuara] (f.) terletmek; zorlamak, sıkıştırmak

**рыпшага** [rıpşaga] (i.) kalbur makinası

**рыпшара** [rıpşara] (f.) kalburdan geçirmek

**рыпшдзага** [rıpşdzaga] (i.) süs

**рыпшдзара** [rıpşdzara] (f.) süslemek, bezemek, güzelleştirmek

**рыпІатІаура** [rıpatawra] (f.) kıvıltatmak, hareket ettirmek

**рыратра** [rıratra] (f.) eritmek

**рысасра** [rısasra] (f.) misafir etmek

**рытаразга** [rıtarazga] (i.) regülâtör

**рытаразра** [rıtarazra] (f.) düzenlemek, dengelemek

**рытыбгІара** [rıtıbgıara] (f.) derinleştirmek

**рыхринара** [rıħrinara] (f.) salıncakta sallamak

**рыхвра** [rıħura] (f.) elemek, elekten geçirmek

**рыхвхвра** [rıħuħura] (f.) sondaj yapmak

**рыхъарара** [rıħarara] (f.) uzaklaştırmak

**рыхъынхІвра** [rıħınħura] (f.) döndürmek

**рыхъвашара** [rıħuaşara] (f.) parçalamak

**рыхъващра** [ɾɪkuaʃra] (f.) bulandırmak  
**рыхъванчра** [ɾɪkuançra] (f.) bükmek, kıvrırmak; kıvrandırmak  
**рыхъра** [ɾɪhra] (f.) soğutmak  
**рыхъвара** [ɾɪkuara] (f.) eğmek, bükmek  
**рыхъшвашвага** [ɾɪhʃaʃaga] (i.) buzdolabı  
**рыхъшвашвара** [ɾɪhʃaʃara] (f.) soğutmak, soğuk tutmak  
**рыхъварта** [ɾɪkuarta] (i.) büküm, büküntü  
**рыхълага** [ɾɪhaga] (i.) korkuluk  
**рыхълазырра** [ɾɪhazırta] (f.) hazırlamak  
**рыхълалабальыкъра** [ɾɪhalabalıkra] (f.) alarm vermek; ortalığı birbirine katmak  
**рыхъвахъвара** [ɾɪkuakuara] (f.) bükmek, yamultmak  
**рыхълара** [ɾɪhara] (f.) ürkütme  
**рыцкъагъв** [ɾɪtskağu] (i.) temizlikçi  
**рыцкъара** [ɾɪtskara] (f.) temizlemek, silmek  
**рыцхъла** [1] [ɾɪtʃa] (i.) zavallı, sefil; fakir  
**рыцхъла** [2] [ɾɪtʃa] (s.) rahmetli  
**рыцхълагла** [ɾɪtʃağa] (i.) zavallılık, sefalet; fakirlik  
**рыцхълагла** [ɾɪtʃağara] (i.) zavallılık, sefalet; fakirlik  
**рыцхълара** [ɾɪtʃara] (i.) zavallılık, sefalet; fakirlik  
**рыцхълахара** [ɾɪtʃahaɾa] (f.) fakirleşmek  
**рыцхълашара** [ɾɪtʃaʃara] (f.) acımak  
**рыцъла** [ɾɪtza] (zf.) daha  
**рыцъла-рыцъла** [ɾɪtza ɾɪtza] (zf.) gittikçe, daha da  
**рыцъларара** [1] [ɾɪtzarara] (f.) bilemek, keskinleştirmek  
**рыцъларара** [2] [ɾɪtzarara] (f.) sivriltmek

**рыцЮлара** [rɪtzolara] (f.) derinleştirmek  
**рыцІсра** [rɪtʂsra] (f.) sallamak, kımıldatmak  
**рыцІырра** [rɪtzırɪra] (f.) bağırtmak  
**рычрынра** [rɪçrɪnra] (f.) sömürmek, köleleştirmek  
**рычхвхвыр** [rɪçħuħuir] (s.) kıvrıcık  
**рычхвхвырра** [rɪçħuħuirra] (f.) kıvrırtmak  
**рычвагъвара** [rɪçʂaǵuara] (f.) toprağı sürdürmek  
**рычвасысра** [rɪçʂasısra] (f.) uyuklatmak  
**рычвра** [rɪçʂra] (f.) söndürmek; kapatmak  
**рышара** [rɪʂara] (f.) bükme, yuvarlamak  
**рышкІвокІвара** [rɪʂkuok̄uara] (f.) beyazlaştırmak, beyazlatmak

41. с [s]

---

**сáба** [saba] (i.) toz  
**сáбагІваца** [sabaǵuatsa] (s.) tozlu  
**саба кІра** [saba k̄ra] (f.) toz tutmak  
**сабакІы** [saba k̄ı] (s.) tozlu  
**сабап** [sabap] (i.s.) fayda, yarar; faydalı  
**сабапда** [sabapda] (i.) faydasız, yararsız  
**сабапдаъа** [sabapda'a] (zf.) boşu boşuna  
**сабапра** [sabapra] (i.) faydalılık, yararlılık  
**сабапыгІа** [sabapıǵa] (i.) fayda, yarar  
**саби** [sabi] (i.) bebek, çocuk  
**сабигІзагІвы** [sabiǵzaǵuı] (i.) mürebbiye, eǵitmen  
**сабигІзарта** [sabiǵzarta] (i.) kreş, çocuk yuvası  
**сабідá** [sabida] (i.) çocuksuz

**сабидара** [sabidara] (i.) çocuksuzluk

**сабийхъвшв** [1] [sabiукуş] (i.) sarmaşık (kara asma), bkz. сабиxъвшвы, bot. tamus communis l.

**сабийхъвшв** [2] [sabiукуş] (i.) suketeni, bot. bidens tripartita l.

**сабиКІГІВЫ** [sabiġui] (i.) dadı, çocuk bakıcısı

**сабира** [sabira] (i.) çocukluk; çocuksuluk

**сабиxъа** [sabika] (i.) çocukluk dönemi

**сабиxъвшвы** [sabiукуşı] (i.) sarmaşık (kara asma), bot. tamus communis l.

**сабиxІвра** [sabiġura] (i.) andız otu, bkz. андыза, bot. inula helenium l.

**сáбша** [sabŝa] (i.) cumartesi

**сабЫн** [sabın] (i.) sabun

**сабынтарá** [sabıntara] (i.) sabunluk

**сабынхІвра** [sabiñhura] (i.) nanahan, bot. trachyspermum copticum l.

**сабыр** [sabr] (s.) sakin, vakur, uysal

**сабырра** [sabrıra] (i.) sükünet

**сабырхара** [sabrıhara] (f.) sakinleşmek, dinmek

**сага** [saga] (i.) tıraş makinası

**сагыт** [saġıt] (i.) zekat

**сагІыз** [saġız] (i.) sakız; reçine

**сагІындакъ** [1] [saġındaġ] (i.) ok; yay

**сагІындакъ** [2] [saġındaġ] (i.) suoku, bot. sagittaria sagittifolia l.

**сагІындакъбыгъ** [saġındaġbiġ] (i.) sarmaşık çobandeġneġi, bkz. хъаххыл, bot. polygonum convolvulus l.

**садакъа** [sadaġa] (i.) sadaka

**садакъа тира** [sadaġa tira] (f.) sadaka vermek

**садз** [sadz] (i.) Sadz (bir Abaza boyu)

**сакъ** [saḵ] (s.) dikkatli; ihtiyatlı

**сакъра** [saḵra] (i.) dikkat, özen; uyanıklık

**сакъхара** [saḵhara] (f.) dikkatli olmak

**сакъыгъ** [saḵıḡu] (i.) dikkatli; gözaçık

**сакъвы** (şk.) [saḵuı] (i.) sandalye, eş.anl. рымдза

**салтІан** [salṭan] (i.) sultan, padişah

**сальам** [sałam] (i.) selam

**сальамтира** [sałamtiyra] (i.) selamlama

**сальамшвѣ** [sałamş'a] (i.) mektup

**самán** [saman] (i.) saman

**сампал** [sampal] (i.) sübye

**сána** [sana] (i.) frenk üzümü, bot. ribes l.

**сана цырцыр** [sana tsirtsır] (i.) sarı çiçekli beктаşi üzümü, bot. ribes aureum pursh.

**санаквайчІва** [sanakuayça] (i.) frenk üzümü, bot. ribes nigrum l.

**санакъапшы** [sanaḵapşı] (i.) frenk üzümü, bot. ribes rubrum l.

**сандры́йа** [sandriya] (i.) şekerpancarı, bot. beta l., eş.anl. джъагвында

**сандры́йакъапшы** [sandriyaḵapşı] (i.) kırmızı pancar, bot. beta vulgaris l.

**сандры́яхъагІа** [sandriyaḵaḡa] (i.) şekerpancarı, bkz. фачыгІвбурак, bot. beta vulgaris l.

**сантимéтр** [santimetr] (i.) santimetre

**сáра** [1] [sara] (i.) kuzular çoḡ.i.

**сарá** [2] [sara] (şz.) ben (1. tekil şahıs), eş.anl. ca

**сара-сарá** [sara-sara] (i.) kendi kendime

**сарамалы́къ** [saramalıḵ] (i.) kolera

**саранчІвбыгъду** [sarançbıḡdu] (i.) kaşık otu, bayır turpu, bot. armoracia rusticana (l.) gaertn, mey. et scherb.

**саранчІвы** [sarančı] (i.) kuzukulağı, bkz. царанчІвы, bot. rumex acetosa l.

**сарáш** [saraš] (i.) sahur

**саркѣá** [sarčá] (i.) sirke

**сарнѣкъ** [sarník] (i.) kibrit

**сарсалам** [sarsalam] (i.) salkım otu, bot. poa l.

**сарыйа** [sarıya] (i.) duvar, çit

**сарѣкъ** [1] [sarık] (i.) sarık

**сарыкъ** [2] [sarık] (i.) su karanfili, bot. geum urbanum l.

**сасгІвна** [sasğuna] (i.) misafir odası

**сасра** [sasra] (f.i.) misafir olmak; misafirlik

**сасы** [sası] (i.) misafir

**сасы́** (şk.) [sası] (i.) kumaş, eş.anl. асхѣа

**сасы́рта** [sasırta] (i.) misafirhane; otel

**сатаней** [sataney] (i.) setenay (çayır kraliçesi), bot. filipendula adans.

**сатанейгІважъ** [sataneyğuj] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврагІважъ, bot. hypericum perforatum l.

**сату** [satu] (i.s.) ticaret; ticari

**сату чпара** [satu çpara] (f.) ticaret yapmak

**сатѣчпагІв** [satuçpağı] (i.) tüccar

**сатучпарта** [satuçparta] (i.) ticarethane

**сатучы** [satuçı] (i.) tüccar

**сáтхІва** (şk.) [sathua] (i.) kül, eş.anl. хѣвасатхІва

**сатхІватарá** (şk.) [sathuatara] (i.) kültablası, eş.anl. хѣвасатхІватара

**сатыр** [satır] (i.) satır, dizi

**сатырцІахъ** [satirtzah] (i.) satırarası, satıraltı

**саугъышра** [sauğışra] (f.) ağlamak; sızlamak



**сахтан** [sahtan] (i.) işlenmiş deri

**сахвrán** [1] [saḥuran] (i.) sarılık hastalığı

**сахвран** [2] [saḥuran] (i.) ayçiçeği, bot. helianthus annuus l.

**сахІán** (şk.) [saḥan] (i.) tabak, kase, eş.anl. тамщакъ

**сахІát** [saḥat] (i.) saat

**сахІатбѣжакІ** [saḥatbĵak] (i.) yarım saat

**сахІат-гІаршІыхага** [saḥat-ġarĉıḥaga] (i.) çalarsaat

**сахІатипхъадза** [saḥatiphadza] (i.) her saat

**сахІатчпагІв** [saḥatçpaġv] (i.) saatçi, saat tamircisi

**сачІ-уачІра** [saç-waçra] (f.) yakmak, tutuşturmak

**сачІра** [saçra] (f.) yakmak; yanmak

**сбыб** [sbıb] (i.) yanık kabarcığı, su kabarcığı

**сбырмзагІв** [sbırmzaġv] (i.) sibiryа çamı, bot. pinus sibirica (rupr.)

**сбырназ** [sbırnaz] (i.) sedir ağacı, bot. cedrus trew.

**сгІа** [sġa] (s.) alçak, basık

**сгІарта** [sġarta] (i.) alçak, basık yer

**силосхІвра** [siloshura] (i.) tatlı sorgum, bkz. гІвымсагахъагІа, bot. sorghum saccharatum pers.

**сІмвол** [simvol] (i.) sembol

**син** [sin] (i.) anıt mezar; anıt

**сІпса** [sipsa] (i.) kürtün

**сифát** [sifat] (i.) kılık, görünüş

**сквшбѣжакІ** [skušbĵak] (i.) altı ay

**сквшшІыц** [skušĉıts] (i.) yeni yıl

**сквшы** [skušı] (i.) yıl, sene

**сквшызкъ** [skušızk] (i.) binyıl

**СКВШЫШВ** [skuʂıʂ] (i.) yüzyıl, asır

**СКВШЫШВБЖАКІ** [skuʂıʂbʒak] (i.) elli sene

**СОВЭТ** [savyet] (i.) meclis

**СОГЪВЫМ** [soɣum] (i.) Sohum

**СОГІА** [soɣa] (i.) hediye, armağan

**СОДА** [soda] (i.) soda

**СОМВАР** [samvar] (i.) semaver

**СРАФ** [sraf] (i.) harcama

**СРЫЧВХІВА** [srıçʂhua] (i.) tipi, kar fırtınası

**СТДЗЫ** [stdzı] (i.) kardan adam

**СУДАГЪАР** [sudaɣar] (i.) komisyoncu; karaborsacı

**СУДАНТША** [sudantʂa] (i.) sudan otu, bot. sorghum sudanense (piper.) stapf.

**СУРАТ** [surat] (i.) resim, portre; fotoğraf

**СУРАТ ХЪЫХРА** [surat kɨɣra] (f.) resim yapmak

**СУРАТХЪЫХЫГІВ** [suratkɨɣıɣu] (i.) fotoğrafçı

**СУРАТЧПАГІВ** [suratçpaɣu] (i.) ressam

**СУРАТЫГЪА** [suratıɣa] (i.) biçimsiz, çirkin

**СХЪА** [ʂha] (i.) fitil; şerit

**СЫ** [sı] (i.) kar

**СЫГЪ** [sıɣ] (i.) tarak

**СЫЛГІВА** [sılɣua] (i.) tipi, kar fırtınası

**СЫНЧІВА** [sınça] (i.) bu sene

**СЫРА** [sıra] (i.) büfe, konsül

**СЫРТ** [sırt] (i.) dizi, silsile

**СЫРЧІВАЧІВА** [sırçaça] (i.) kar topu

**сыс** [sɪs] (i.) kuzu

**сысчvá** [sɪsçʂa] (i.) zımpara

**сыха** [sɪħa] (i.) kar tanesi

42. **т** [t]

---

**та** [1] [ta] (i.) evet (kısaca)

**та** [2] [ta] (i.) ot, yabancı ot

**таба** [taba] (i.) tava

**табанчы** [tabançɪ] (i.) tabanca

**табара** [tabara] (f.) kurumak, suyu çekilmek

**табахъщы** [tabaħʂɪ] (i.) tavadaki bulaşık yağ

**табгара** [tabgara] (f.) kaymak; çökmek; çığ

**табгартá** [tabgarta] (i.) çığ bölgesi

**табзара** [tabzara] (f.) yaşam sürmek

**таблыгъара** [tablɪgara] (f.) içine yuvarlanmak

**табу** [taby] (i.) minnetarlık, şükran

**табылра** [tabılra] (f.) içinde yanmak

**тагIвара** [taɣuara] (f.) içinde kurumak

**тагIвзра** [taɣuzra] (f.) içinde kaymak

**тагIвзырта** [taɣuzırta] (i.) kayak pisti

**тагара** [tagara] (f.) içeri taşımak; indirmek

**тагылра** [tagılra] (f.) içinde durmak

**тагылра** [tagılra] (f.) peşine düşmek

**тагвара** [taguara] (f.) içine sokmak

**тагвжва** [taguʂa] (i.) zevce; hanımefendi

**тагвжвагIагра** [taguʂaɣagra] (f.) gelin getirmek

**тадара** [tadara] (f.) içeri girdirmek  
**таджвджвара** [taččara] (f.) içine tükürmek  
**таджь** [tac] (i.) taç  
**тадзах** [tadzax] (i.) işleme, süs; iç dikiş, gizli dikiş  
**тадзра** [tadzra] (f.) içinde pişirmek  
**тадзырта** [tadzırta] (i.) girdap; derin kuyu  
**тажжра** [taǰǰra] (f.) içine akmak  
**тажв** [taj] (i.) yaşlı kadın  
**тажвпыц** [taǰpıts] (i.) canavar otu, bkz. ажвыхІврахвышхва, bot. orobanche l.  
**тажвра** [taǰra] (f.) içinde pişirmek, haşlamak  
**тажвхъабра** [taǰkabra] (i.) sorguç otu, bot. stipa l.  
**тажъра** [tajra] (f.) içine girmesine izin vermek  
**таксі** [taksi] (i.) taksi  
**такшара** [takšara] (f.) içine vurmak  
**таквара** [takuara] (f.) içine yağmak (yağmur)  
**такъачІвахра** [taқаçaһra] (f.) içine saklamak, gizlemek  
**такъара** [taқara] (f.) suya tutmak  
**такІыга** [takıga] (i.) parantez dilb.  
**такІыгарейша** [takıgareyša] (i.) kare  
**такІыра** [takıra] (f.) hapsetmek; içinde tutmak  
**такІырта** [takırta] (i.) ağıl; hapisane  
**такІвкІвара** [takıkuara] (f.) içine damlamak  
**такІвырра** [takıurra] (f.) içine sürünmek  
**талайкІ** [talayk] (i.) bir süre, biraz zaman  
**талáу** [talaw] (i.) kolera

**талок** [talok] (i.) mera, otlak, eş.anl. хІвырта  
**талра** [talra] (f.) içine girmek  
**талырта** [talırta] (i.) giriş  
**тамакъ** [tamaq] (i.) boğaz, gırtlak  
**тамакъыдза** [tamaqıdza] (i.) anjin  
**тамам** [tamam] (i.s.) doğru, gerçek, hakikat; eksiksizlik; sadık  
**тамамдза** [tamamdza] (zf.) tastamam  
**тамамра** [tamamra] (i.) doğruluk, gerçeklik, hakikat; eksiksizlik; sadakat  
**тамамта** [tamamta] (zf.) doğru şekilde, gerçekten, hakikaten; eksiksiz şekilde; sadık şekilde  
**тамамхара** [tamamhara] (f.) tamamlanmak  
**тамтакъ** [tamtaq] (s.) telaşlı  
**тамщакъ** [tamşaq] (i.) tas, tabak  
**тана** [tana] (i.) dana  
**танк** [tank] (i.) tank  
**тапара** [tapara] (f.) içine atlamak  
**тапатасра** [tapatasra] (f.) yalpalamak, tökezlemek  
**тапашашара** [tapaşaşara] (f.) cebini karıştırmak  
**тапсара** [tapsara] (f.) içine dökmek (katı)  
**таптшра** [taptşra] (f.) içinde kırmak; içinde kırılmak  
**тапшра** [tapşra] (f.) içine bakmak  
**тара** [tara] (i.) kılıf, kın, yuva  
**тараз** [taraz] (s.i.) düz, dengeli; tam  
**таразра** [tarazra] (i.) düzlük, denge; doğruluk  
**таразта** [tarazta] (zf.) tam olarak  
**таразхара** [tarazhara] (f.) dengelenmek

**таратра** [taratra] (f.) içinde erimek  
**тарашв** [taraş] (i.) bahçe kapısı; küçük kapı  
**тарбара** [tarbara] (f.) içini göstermek  
**тарбгара** [tarbgara] (f.) boşaltmak (sıvı)  
**таргылра** [targılra] (f.) içine dikmek, durdurmak  
**таргъан** [tarğan] (i.) taflan (karayemiş), bkz. псыгІачва, bot. euonymus l.  
**таргІвара** [tarğvara] (f.) içinde kurutmak  
**таркшара** [tarkşara] (f.) içine vurdurmak  
**таркІвкІвара** [tarkıkuara] (f.) içine damlatmak  
**тарнауыч** [tarnauıç] (i.) tırmık  
**тарпара** [tarpara] (f.) yerleştirmek; giymek  
**тарттІара** [tarttara] (f.) içine eriterek akıtmak  
**тархара** [tarħara] (f.) içinde bırakmak  
**тарххра** [tarħħra] (f.) içeri koşturmak  
**тархъара** [tarkara] (f.) gerektirmek  
**тарчра** [tarçra] (f.) tüttürmek  
**тарчвра** [tarçşra] (f.) doldurmak  
**тарчІвара** [tarçvara] (f.) içine oturtmak  
**тарчІвра** [tarçıra] (f.) içinde mayalamak  
**таршвара** [tarşara] (f.) sığdırmak  
**таршра** [tarşra] (f.) içinde kaynatmak  
**тарщра** [tarşşra] (f.) içine sokmak  
**тарыгъажъра** [tarıgajra] (f.) yuvarlamak  
**тарыдзра** [tarıdzra] (f.) içinde pişirmek  
**тарысра** [tarısra] (f.) içine vurdurmak

**тарыхъванчра** [tarıkuançra] (f.) içinde kıvırtmak  
**тарыхъвара** [tarıkuara] (f.) içine yamultmak  
**тарыхъвашара** [tarıkuaşara] (f.) içinde ufalamak  
**тарышвра** [tarışra] (f.) içine atmak  
**тасра** [tasra] (f.) içine dürtmek; çökmek  
**тасырта** [tasırta] (i.) çöküntü alanı; çukur  
**татár** [tatar] (i.) Tatar  
**татаргречкIа** [tatargreçka] (i.) tatar kara buğdayı, bot. fagopyrum tataricum gaertn.  
**татаргъьаса** [tatarğasa] (i.) tatar akçaağacı (keleve), bkz. кърымгъьаса, bot. acer tataricum l.  
**татартIуп** [tatarıup] (i.) mürver, bkz. тIуп, bot. sambucus nigra l.  
**таттIара** [tatıara] (f.) suyu çıkmak, ezilmek  
**тахара** [taħara] (f.) içinde kalmak  
**таххра** [taħħra] (f.) içeri koşmak  
**таххырта** [taħħırta] (i.) içeri koşma yeri  
**тахшвах** [taħşah] (s.) züğürt, sefil  
**тахшвахра** [taħşahra] (i.) züğürtlük, sefalet  
**тахысра** [taħısra] (f.) içine ateş etmek  
**тахъхара** [taħħara] (f.) gerekmek; istemek  
**тахъынхIвра** [taħınħura] (i.) sepik otu (gazelboynuzu), bot. lotus corniculatus l.  
**тахъыра** [taħıra] (f.) ihtiyaç duymak; istemek  
**тахъвара** [taħuara] (f.) içine çökmek  
**тахъварара** [taħuarara] (f.) içinde boğmak  
**тахъвашара** [taħuaşara] (f.) içinde parçalanmak  
**тахIа цара** [taħa tsara] (f.) gelin gitmek, gelin olmak  
**тахIвана** [taħuana] (i.) kulübe, baraka

**тахIвара** [taɣuara] (f.) içine sürüklemek  
**та́ца** [tatsa] (i.) gelin; yenge  
**тацанадылра** [tatsanadıra] (i.) düğün  
**тацара** [tatsara] (i.) içine sokmak  
**тацахъа** [tatsaka] (i.) dulavrat otu, bkz. xIандырхъватшабчва, bot. arctium tomentosa mill.  
**тацIара** [tatzara] (f.) içine koymak  
**тацIарта** [tartzarta] (i.) kutu  
**тачра** [taçra] (f.) içinden dumanlanmak  
**тачвага** [taçşaga] (i.) süzgeçli sulama kovası  
**тачвара** [taçşara] (f.) içine dökmek (sıvı)  
**тачвра** [taçşra] (f.) içinde uyumak  
**тачIвара** [taçara] (f.) içine oturmak  
**тачIвара** [taçara] (f.) sızmak (sıvı)  
**ташвара** [taşara] (f.) içine düşmek; sığmak  
**ташварта** [taşarta] (f.) içine düşülen yer  
**тащра** [taşra] (f.) içinde öldürmek  
**тащра** [taşşra] (f.) içine sokulmak  
**тбахIара** [tbağğara] (f.) içinden kurumak  
**тбылIара** [tbılğara] (f.) içi yanmak, kavrulmak  
**тгара** [tgara] (f.) içeriden çıkarmak  
**тгвыгв** [tguıgu] (i.s.) çıkıntı; kambur  
**тгIачвá** [tğaçşa] (i.) aile  
**тгIачвада** [tğaçşada] (i.) bekar; kimsesiz  
**тдара** [tdara] (f.) dışarı çıkarmak  
**тдзакв** [tdzaku] (i.) çatı



**тдзахъыз** [tdzahız] (i.) aile ismi, soyadı  
**тдзы́** [tdzı] (i.) ev  
**тдзычпачва** [tdzıçpaçşa] (i.) inşaat işçisi  
**телебарá** [telebara] (i.) televizyon  
**телеграф** [telegraf] (i.) telgraf  
**телеІатра** [teleğatra] (i.) TV yayını; radyo yayını  
**телеско́п** [teleskop] (i.) teleskop  
**телефо́н** [telefon] (i.) telefon  
**тен** [ten] (i.) sincap  
**тенгы́ыз** [tengız] (i.) deniz  
**тенгыызквейчІва** [tengızkuayça] (i.) Karadeniz  
**тѐннис** [tennis] (i.) tenis  
**тептла** [tepħa] (i.) dış görünüş  
**тѐуа** [tewa] (i.) şenlik, balo  
**техІагІва** [teħağua] (i.) sıtma  
**течара** [teçara] (i.) damatlık  
**тигІвЫ́** [tiğui] (i.) satıcı, bayi  
**тира** [tira] (f.i.) satmak; satış  
**тирэ** [tiré] (i.) tire işareti dilb.  
**тичІвЫ́** [tiçı] (s.) satılık  
**тйырта** [tyırta] (i.) mağaza, ticarethane  
**тквáн** [tkuan] (i.) dükkân, mağaza  
**ткванду** [tkuandu] (i.) süpermarket  
**тквантес** [tkuantes] (i.) satış elemanı  
**ткъвым** [tқuım] (i.) sülale, soy; cins, tohum

**ткъвымлагІвчва** [t̥kuımlağuçşa] (i.) sülaleden olan kimseler

**ткІвáпс** [t̥kuaps] (i.) damla

**тоба** [toba] (i.) tepe, yükselti

**тобыль** [tobı́l] (i.) germişek (tüylü kartopu), bkz. тобыльГІва, bot. viburnum lantana l.

**токъаль** [tokál] (i.) azim, kararlılık; cesaret

**толкъвѣн** [tol̥kun] (i.) dalga

**топ** [top] (s.i.) top; top (silah)

**топасра** [topasra] (i.) futbol

**топáсыГІв** [topasığ̊u] (i.) futbolcu

**тосѣн** [tosın] (s.) sakin, dingin, durgun; serinkanlı

**тпара** [tpara] (f.) yerinden çıkmak

**тпссГара** [tpssğara] (f.) içeriden dışarı uçmak

**тпхІá** [tpha] (i.) genç kız

**тпшырта** [tp̥şirta] (i.) delik, gedik

**тпЛара** [t̥plara] (f.) içinden dökülmek (katı)

**трактор** [traktor] (i.) traktör

**трама** [trama] (i.) kupa beyi (kumar)

**трамвáй** [tramvay] (i.) tramvay

**тизáкъ** [tizak̥] (i.) tezek

**троллейбус** [trolleybus] (i.) trolleybüs

**трькв** [trıku] (i.) Türk

**трыквкъвѣд** [trıuk̥kuıd] (i.) nohut, bot. cicer arietinum l.

**трыквман** [trıukman] (i.) Türkmen

**трыквхъвшв** [trıukkuş] (i.) ortak sığırkuyruğu, bkz. андзыш, bot. verbascum thapsus l.

**трыквчыбджы** [triukçıbcı] (i.) kırmızı biber, bkz. чыбджы, bot. capsicum annuum l.

**трыквчыла** [triukçıla] (i.) Türkiye

**трыпара** [trıpara] (f.) yerinden oynatmak

**трысра** [1] [trısra] (f.i.) hızla ileri atılmak; hamle

**трысра** [2] [trısra] (f.) saldırmak

**трыхІвара** [triħuara] (f.) dışarıya sürüklemek

**тІара** [tɕara] (f.) taşmak (hamur)

**тубыт** (şk.) [tubit] (i.) tabut

**тума** [tuma] (i.) melez, hibrit, karışık

**туман** [tuman] (i.) onluk para, on ruble

**турахІ** [turaħ] (i.) teravih namazı

**туризм** [turizm] (i.) turizm

**турист** [turist] (i.) turist

**турых** [turaħ] (i.) tarih; geçmiş, mazi

**тутанакъ** [tutanak] (i.) hapis; esir, tutuklu

**тутанакътара** [tutanak̄tara] (i.) hapisane, tutukevi

**тутын** [1] [tutin] (i.) tütün, bot. nicotiana tabacum l.

**тутын** [2] [tutin] (i.) sigara

**тутын чвара** [tutin çşara] (f.) sigara içmek

**тутынчвэгІв** [tutinçşaḡu] (i.) sigara içicisi, tiryaki

**тхаджъра** [tħacra] (f.) ihya olmak; karnı doymak

**тхгІара** [tħğara] (f.) kısılmak (ses)

**тхыпха** [tħıpħa] (i.) motif, desen, süsleme

**тхвыча** [tħuiça] (i.) karagöz çalısı, bot. amelanchier rotundifolia (lam.) dum. cours.

**тхъара** [tkara] (f.) uzaklaşmak

**тхІамáда** [tʰamada] (i.) thamada, başkan, önder  
**тхІамышвкІа** [tʰamıʃka] (i.) zavallı, sefil  
**тхІамышвкІара** [tʰamıʃkara] (i.) zavallılık, sefalet, perişanlık  
**тхІаусыхагІв** [tʰausıħaǵu] (i.) şikayetçi  
**тхІаусыҳара** [tʰausıħara] (i.) şikayet  
**тхІвá** [tʰua] (i.) çekmece  
**тхІвхІвара** [tʰuħuara] (f.) kazımak; kürümek  
**тхІвыча** [tʰuiça] (i.) çakkana (Kafkas hanımelı), bot. *Lonicera caucasica* pall.  
**тцарá** [ttsara] (f.) kovmak, dışarı çıkarmak  
**тчІвúгІара** [tçuǵara] (f.) şiddetle ağlamak, yırtınmak  
**тшвá** [tʃa] (s.) dar, sıkışık; sıkıntılı  
**тшвáра** [tʃara] (i.) darlık, sıkışıklık; sıkıntı  
**тшвахарá** [tʃaħara] (f.) daralmak; sıkışmak  
**тщрá** [tʃra] (f.) içine daldırmak, batırmak, bandırmak  
**ты** [tɪ] (i.) bir yaşına kadar olan küçükbaş erkek yavru  
**тыбгІá** [tɪbǵa] (s.) derin; geniş  
**тыбгІáра** [tɪbǵara] (i.) derinlik; genişlik  
**тыбгІарта** [tɪbǵarta] (i.) derin yer  
**тыбгІахара** [tɪbǵaħara] (f.) derinleşmek; genişlemek  
**тыгв** [tɪgu] (i.) çalılık, bitki öbeği; çukur  
**тыгъь** [tɪǵ] (i.) koç  
**тыгъьгъьара** [tɪǵǵara] (f.) içini kazımak  
**тыгъьгъьгІара** [tɪǵǵǵara] (f.) dibini kazımak  
**тыгІвгІвра** [tɪǵuǵura] (f.) süzölmek (sıvı)  
**тыгІвзра** [tɪǵuzra] (f.) içinde kaymak

**тыдара** [tɪdara] (i.) aşırmaq, çalmak  
**тыдзтáлхьа** [tɪdztalʰa] (i.) yeni eve taşınma kutlaması  
**тыжгIара** [tɪjǰgara] (f.) içini kazımak  
**тыжжгIара** [tɪjǰǰgara] (f.) içini derinlemesine kazımak  
**тымырдах** [tɪmɪrdah] (i.) geven, bot. astragalus l.  
**тынха** [tɪnʰa] (i.) miras  
**тынхада** [tɪnʰada] (i.s.) varisi olmayan; zavallı  
**тынхара** [tɪnʰara] (i.) miras; kalıtım  
**тынч** [tɪnç] (s.) rahat, huzurlu, sakin  
**тынчра** [tɪnçra] (i.) rahatlık, sükünet  
**тынчхара** [tɪnçhara] (f.) huzur bulmak  
**тып** [tɪp] (i.) alacık (bitki saplarından yapılan çadır)  
**тыпара** [tɪpara] (f.) yerinden fırlamak  
**тырбзакъара** [tɪrbzakara] (f.) içini yalamak  
**тырбзара** [tɪrbzara] (f.) içini yalamak  
**тырбзгIара** [tɪrbzǰgara] (f.) içini sıyırarak yalamak  
**тырпара** [tɪrpara] (f.) yerinden çıkarmak  
**тырпIлара** [tɪrplara] (f.) içinden dökülmek (katı)  
**тырттIара** [tɪrttara] (f.) içinden taşırmaq  
**тырхъара** [tɪrkara] (f.) uzaklaştırmak  
**тырцра** [tɪrtsra] (f.) yaralamak, kırmak  
**тырцра** [tɪrtstsra] (f.) kırıp çıkartmak  
**тырцы** [tɪrtsɪ] (s.) kırık, yaftalı  
**тырчра** [tɪrçra] (f.) içinde tüttürmek  
**тыршара** [tɪrʂara] (f.) çalkalamak

**тыршшвара** [tɪrʂʂara] (f.) içini çırpmak

**тысра** [tɪsra] (f.) sudan çıkmak

**тыфғара** [tɪfğara] (f.) içini yemek

**тых** [tɪħ] (ü.) Defol!, çek git!

**тыхра** [tɪħra] (f.) içinden çıkarmak

**тыхъра** [tɪkɾa] (f.) çekiştirmek

**тыхара** [tɪħara] (f.) içinden kokmak

**тыха цара** [tɪħa tsara] (f.) gelin gitmek

**тыхара** [tɪħuara] (f.) kürümek

**тыцара** [tɪtzra] (f.) içinden çıkmak

**тыцырта** [tɪtzɪrta] (f.) çıkış yeri

**тычра** [tɪçra] (f.) içinden tütmek

**тышвтра** [tɪʂtra] (f.) içinden düşmek

**тыштра** [tɪʂtra] (f.) içinden çıkmak

#### 43. тл [ħ]

---

**тлабáкъва** [ħabaq̣ua] (i.) adım

**тлабýца** [ħabɪtsa] (i.) ayağı paçalı hayvan

**тлáгв** [ħaug] (i.) temel, kaide, taban; ayak tabanı; vadi

**тлагвра** [ħaugra] (i.) düzlük

**тлагврýдз** [ħagurɪdz] (i.) ayak tabanlılığı, ayakkabı astarı

**тлáгъра** [ħağra] (i.) giyecek paçası, baldırak

**тлакъýца** [1] [ħaқɪtsa] (i.) toynak üstündeki tüylü kısım; kökünden sürgün veren bitkilerdeki tüylü kısım

**тлакъýца** [2] [ħaқɪtsa] (i.) sorguçu otu, bkz. тажвхъабра, bot. stipa l.

**тлакъвýш** [ħaқuɪʂ] (i.) sacayağı

**тлакІьнЫгІва** [h̄aknıɣua] (i.) kudret; yetki  
**тлантхІвэй** [h̄anthueý] (i.) sarmaşıklardaki kamçıya benzer filiz  
**тланыкьва** [h̄anıkuua] (i.) yön, taraf; bölge, bucak  
**тланыкьвагІв** [h̄anıkuuaɣu] (i.) yandaş, taraftar; destekçi  
**тланыкьвала** [h̄anıkuuala] (zf.) yanından  
**тлáпа** [h̄apa] (i.) paça, baldırak (tek başına kullanılmaz)  
**тлапáд** [h̄apad] (i.) çorap  
**тлападчпáрта** [h̄apadçparta] (i.) çorap imalathanesi  
**тлапарáпара** [h̄aparapara] (f.) tökezlemek, sürçmek  
**тлапарЫса** [h̄aparısa] (i.) sürülmemiş toprak üzerine yapılan ekim  
**тлáпа** [h̄apa] (s.i.) değerli, pahalı; yüce, şerefli; sevgili  
**тлáпа́ра** [h̄apara] (i.) pahalılık  
**тлáпа́хара** [h̄apaɣara] (f.) fiyatı yükselmek, pahalılaşmak; değerlenmek  
**тлáпІкь** [h̄ap̄k] (i.) soy, sülale; cins, ırk  
**тлармы́хІ** [h̄armıh̄] (s.) düşkün; miskin; zayıf, cılız  
**тлармы́хІ** [h̄armıh̄] (i.) hamile  
**тлары́хІ** [h̄arıh̄] (i.) engerek otu, bot. Echium vulgare l.  
**тлатхІвей** [h̄athuey] (i.) sarmaşık çobandeğneği, bot. polygonum convolvulus l.  
**тлахán** [h̄aɣan] (i.) çağ; dönem, devir; zaman  
**тлахан-тлаханзара** [h̄aɣan-h̄aɣanzara] (i.) konjonktürel  
**тлахан-тлаханламца** [h̄aɣan-h̄aɣanlamtsa] (i.) döngüsel, çevrimsel  
**тлáхц** [1] [h̄ahts] (i.) filiz, sürgün  
**тлахц** [2] [h̄ahts] (i.) kahkaha çiçeği, bot. convolvulus l.  
**тлахьцбыгььцІагІв** [h̄aktsbıɣtzaɣu] (i.) çizgili sarmaşık, bot. convolvulus lineatus l.  
**тлахІá** [h̄aɣa] (i.) köstek (atlar için)

**тлáхIв** [hauḥ] (i.) yürüyüş  
**тлáча** [h̄aça] (i.) topal, aksak  
**тлáчара** [h̄açara] (f.) topallamak; topallık  
**тлáш** [h̄aṣ] (s.) güçlü; gürbüz  
**тлынтхIвЫ** [h̄inṭhu] (i.) atardamar; damar

#### 44. тш [tʃ]

---

**тшаба** [tʃaba] (i.) aygır  
**тшабгIа** [tʃabḡa] (i.) irin, iltihap  
**тшабзихIвра** [tʃabziḥura] (i.) koyun yumağı, bot. festuca ovina l.  
**тшабытра** [tʃabitra] (f.) toparlanmak, düzelmek  
**тшага** [tʃaga] (i.) çapa; kazma  
**тшагахва** [tʃagaḥua] (i.) çapa sapı  
**тшадá** [tʃada] (i.) eşek  
**тшадгалра** [tʃadgalra] (f.) hazırlanmak  
**тшáдкIыIра** [tʃadk̄ıIra] (f.) tutunmak  
**тшадырхIалра** [tʃadırḥalra] (f.) yaslanmak  
**тшазрыхIазырра** [tʃazrıḥazırра] (f.) hazırlanmak  
**тшазыдырра** [tʃazıdırра] (i.) bilinç, şuur  
**тшаквкъара** [tʃakuk̄ara] (f.) kendini çarpmak  
**тшаквыршвра** [tʃakuirṣra] (f.) üzerine atılmak  
**тшакIвыршара** [tʃakuirṣara] (f.) sarılmak  
**тшан** [tʃan] (i.) beygir, kısrak  
**тшангварта** [tʃanguarta] (i.) beygir sürüsü  
**тшанхш** [tʃanh̄ṣ] (i.) at sütü  
**тшаныргIалра** [tʃanırḡalra] (f.) kendine çeki düzen vermek



**тшапшка** [tʃapʃka] (i.) koyun yumağı, bkz. тшабзихІвра, bot. festuca ovina l.

**тшаргара** [tʃargara] (f.) kendini götürmek

**тшаррбгІара** [tʃarrbğara] (f.) kendini ıslatmak

**тшарщра** [tʃarʃra] (f.) kendini öldürtmek

**тшарыбылра** [tʃarıbılra] (f.) kendini yaktırmak

**тшарыщцара** [1] [tʃarıʃtsara] (f.) kendini alıştırmak

**тшарыщцара** [2] [tʃarıʃtsara] (i.) alıştırma, idman

**тшатра** [tʃatra] (f.) kendini vermek

**тшауацІнарыхра** [tʃauatznarıhıra] (f.) kendini açmak

**тшауштра** [tʃauʃtra] (f.) kendini atmak

**тшахънаргара** [tʃaknargara] (f.) kaytarmak, kaçmak

**тшахъІвара** [tʃaħıhuara] (f.) kendini sürtmek

**тшахыщра** [tʃaħıʃra] (f.) üzerine sürmek

**тшахІвра** [tʃaħura] (i.) sarı sakalotu, bot. bothriochloa ischaemum (l.) keng.

**тшацарпара** [tʃatsarpara] (f.) sapmak, dönmek

**тшацІажъра** (şk.) [tʃatzajra] (f.) araya atılmak

**тшацІарышвра** [tʃatzarıʃra] (f.) kendini altına atmak

**тшачай** [1] [tʃaçay] (i.) güveyotu, bkz. рхъачай, bot. origanum vulgare l.

**тшачай** [2] [tʃaçay] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврагІважъ, bot. hypericum perforatum l.

**тшачвыкъачІвахра** [tʃaçıkaçahıra] (f.) saklanmak

**тшачІв** [tʃaç] (i.) küçük yapraklı ihlamur (kış ihlamuru), bot. tilia cordata mill.

**тшачІвбыгъду** [tʃaçbıgdu] (i.) yaz ihlamuru, bot. tilia platyphyllos scop.

**тшачІвы** [tʃaçı] (i.) ihlamur, bot. tilia l.

**тшашІамыршвара** [tʃaçamırşara] (f.) kaçınmak

**тшашІарщра** [tʃaçarʃra] (f.) kendini ısıtmak

**тшбжыагIвы** [tʃbjaɣui] (i.) seyis

**тшбора** [tʃbora] (i.) at avulu, tavla

**тшбыг** [tʃbɪg] (i.) tırpan

**тшбыгтшкья** [tʃbɪgtʃka] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. xIвpaгIвaжъ, bot. hypericum perforatum l.

**тшбыгшIаха** [1] [tʃbɪgʃaɣa] (i.) dere baklası, bot. vicia sepium l.

**тшбыгшIаха** [2] [tʃbɪgʃaɣa] (i.) fiğ, bot. vicia sativa l.

**тшбыгшIаха** [3] [tʃbɪgʃaɣa] (i.) dere baklası, bot. vicia sepium l.

**тшбыгшIырцы** [tʃbɪgʃirtɕɪ] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. xIвpaгIвaжъ, bot. hypericum perforatum l.

**тшгварта** [tʃguarta] (i.) at sürüsü

**тшгвып** [tʃguɪp] (i.) atlı grubu

**тшгIанаркIра** [tʃɣanarkra] (f.) kapanmak (kapı)

**тшгIаныжъра** [tʃɣanıjra] (f.) kendini bırakmak; kalmak

**тшгIарыгIвырта** [tʃɣarıɣuɪrta] (i.) hipodrom

**тшгIарылыркIкIара** [tʃɣarılrkʃkara] (f.) kendini belli etmek, parlamak

**тшгIатIра** [tʃɣatɪra] (f.) açılmak (kapı)

**тшгIва** [tʃɣua] (i.) ocak, şömine

**тшгIвабылра** [tʃɣuabilra] (f.) yanmak, tutuşmak (ocak)

**тшгIвацIара** [tʃɣuatɕara] (f.) ocağa atmak

**тшгIвыцIра** [tʃɣuitɕra] (f.) ocaktan uzaklaşmak

**тшгIвычара** [tʃɣuiɕara] (f.) giyinmek

**тшдырбара** [tʃdɪrbara] (f.) kendini göstermek

**тшдырра** [tʃdɪrra] (f.) haddini bilmek

**тшдырхра** [tʃdɪrɣra] (f.) kendine gelmek

**тшйырдырра** [tʃyɪrdɪrra] (f.) kendini tanıtmak

**тшйырдырhra** [tʃyɪrdɪrhra] (f.) kendini hatırlatmak  
**тшкъара** [tʃkara] (i.) siyah at  
**тшкъачIвахра** [tʃkaçaħra] (f.) kendini saklamak, saklanmak  
**тшкIаралра** [tʃkaralra] (f.) araya girmek  
**тшкIархвхвара** [tʃkarħuħuara] (f.) kendini aşağı sarkıtmak  
**тшкIарыцIра** [tʃkarıtzra] (f.) aradan çıkmak  
**тшкIарышвра** [tʃkarıʃra] (f.) kendini yere atmak  
**тшкIвабага** [tʃkuabaga] (i.) banyo  
**тшкIвабара** [tʃkuabara] (f.) yıkanmak, banyo yapmak  
**тшкIвабарта** [tʃkuabarta] (i.) banyo  
**тшкIвар** [tʃkuar] (i.) rahvan at  
**тшкIвыршара** [tʃkuırʃara] (f.) sarılmak  
**тшкIныхIара** [tʃkniħara] (f.) kendini asmak  
**тшларджь** [tʃlarc] (i.) kır at  
**тшнарыскIара** [tʃnarıskara] (f.) öteye yanaşmak  
**тшны́** [tʃnı] (i.) gündüz  
**тшны́та** [tʃnıta] (i.) gündüzleyin, gündüz vakti  
**тшпсахра** [tʃpsaħra] (f.) kendini yenilemek  
**тшпсшара** [tʃpsʃara] (f.i.) dinlenmek; mola, tatil  
**тшпсшарта** [tʃpsʃarta] (i.) tatil yeri  
**тшпхъакIра** [tʃphakra] (f.) kenara çekilmek  
**тшпы́** [tʃpı] (i.) kenar, kıyı, sahil  
**тшпынхIва** [tʃpınħua] (i.) kınama; yüzkarası  
**тшпырчв** [tʃpırçʃ] (i.) at yelesi  
**тшпыц** [tʃpıts] (i.) at dişi

**тшрамхІвара** [tʃramħuara] (f.) öksürüyor gibi yapmak

**тшраргванра** [tʃrarguanra] (f.) kendini yaklaştırmak, yakınlaşmak

**тшрыбагъара** [tʃrıbağara] (f.) kendini sertleştirmek

**тшрыбалахІра** [tʃrıbalaħra] (f.) gösteriş yapmak

**тшрыгвыбзыгъара** [tʃrıguıbzığara] (f.) kendini akıllı göstermek

**тшрыгІапсара** [tʃrığapsara] (f.) kendini yormak

**тшрыгІвбыгъ** [tʃrığubiğ] (i.) beşdamar otu (bağа yaprağı), bot. plantago major l.

**тшрыгІвра** [tʃrığura] (i.) at yarışı

**тшрыгІвыгІв** [tʃrığüığü] (i.) jokey; süvari

**тшрыдзра** [tʃrıdzra] (f.) kendini kaybetmek; kaybolmak mcz.

**тшрыкацара** [tʃrıkatsara] (f.) sallanmak

**тшрылапхъадзара** [tʃrılapħadzara] (f.) kendini başkalarından saymak

**тшрылышвтра** [tʃrılıʃtra] (f.) kendini başkalarından ayırmak

**тшрымаджъанра** [tʃrımacanra] (f.) kendini yaramaz göstermek

**тшрымлащира** [tʃrımlaʃıra] (f.) kendini acıktırmak

**тшрыпшдзара** [tʃrıpʃdzara] (f.) kendini güzelleştirmek

**тшрыпІатІаура** [tʃrıpaʃaura] (f.) kendini hareket ettirmek

**тшрытхаджъра** [tʃrıthacra] (f.) kendini ihya etmek; zevkine varmak

**тшрыхъвара** [tʃrıkuara] (f.) kendini bükmek

**тшрыхІазырра** [tʃrıħazırра] (f.) kendini hazırlamak

**тшрыцкъара** [tʃrıtskara] (f.) kendini temizlemek

**тшрыцІсра** [tʃrıtsra] (f.) sallanmak; kıpırdamak

**тшрычкІвынра** [tʃrıçkuınra] (f.) gençleştirmek (kendini)

**тшрычмазагІвра** [tʃrıçmazağura] (f.) hastalandırmak (kendini)

**тштара** [tʃtara] (i.) hara, at ahır

**тштарышвра** [tʃtarıʃra] (f.) kendini içine atmak  
**тштщра** [tʃtʃra] (f.) içine batmak  
**тшуандыр** [tʃuandır] (i.) at arabası  
**тшхцла** (şk.) [tʃhtza] (i.) döşeme, yer, zemin, eş.anl. шышва  
**тшхы** (şk.) [tʃhı] (i.) bileği taşı, eş.anl. макъа  
**тшхънырхІвра** [tʃknırhura] (f.) kendini döndürmek  
**тшхъыркІвра** [tʃkırkgra] (f.) kendini eğmek  
**тшхъышІахІвара** [tʃkıcáhuara] (f.) kendi ağzını bağlamak  
**тшхъвы** [1] [tʃkuı] (i.) at yemi  
**тшхъвы** [2] [tʃkuı] (i.) at kılı  
**тшхІвхІвага** [tʃhuhuaga] (i.) kaşığı  
**тшхъа** [tʃhá] (i.) hayvan yemi  
**тшцамыгъ** (şk.) [tʃtsamıg] (i.) diken; kıymık, bkz. мгъы  
**тшцІыжв** [tʃtziʃ] (i.) hezen arısı  
**тшцІыхъва** [tʃtziʃkua] (i.) at kuyruğu  
**тшчва** [tʃçsa] (i.) atlı grubu  
**тшшІара** [tʃćara] (f.) kemirmek  
**тшшІыс** [tʃćıs] (i.) tay  
**тшшІысхъвшвы** [tʃćıskuʃı] (i.) kurtpençesi, bot. polygonum bistorta l.  
**тшштІыхра** [tʃʃtıhra] (f.) kendini kaldırmak  
**тшы** [tʃı] (i.) at  
**тшыбахра** [tʃıbahra] (f.) kendini görmek  
**тшыбгъахъвшв** [tʃıbğakuʃ] (i.) semizotu, bot. portulaca oleracea l.  
**тшыбра** (şk.) [tʃıbra] (i.) at yelesi  
**тшыбыгъра** [tʃıbıgra] (f.) kendini kaşımak

**тшыбылра** [tʃɨbɨlra] (f.) kendini yakmak  
**тшыгъврахва** [tʃɨguraɣua] (i.) dizgin; sebep, vesile  
**тшыгІв** [tʃɨgʊ] (i.) atlı, süvari  
**тшыгІвгІвурта** [tʃɨguɣurta] (i.) heyelan; çığ, çökme  
**тшыгІвнакІра** [tʃɨgʊnaɣkra] (f.) kendini hapsedmek  
**тшыгІвра** [tʃɨgʊra] (i.) ekin, mahsul; tahıl; hasat  
**тшыгІвратара** [tʃɨgʊratara] (i.) tahıl ambarı  
**тшыдкІлыра** [tʃɨdɣkɨlra] (f.) sarılmak, kucaklaşmak  
**тшыдырра** [tʃɨdɨrra] (f.) kendini bilmek, haddini bilmek  
**тшыдырхІалра** [tʃɨdɨrɣalra] (f.) kendini yaslamak, yaslanmak  
**тшыджвджвара** [tʃɨdʒdʒvara] (f.) kendini yıkamak, yıkanmak  
**тшыжвпара** [tʃɨjɣpara] (f.) attan atlamak  
**тшыжвцІра** [tʃɨjɣtɨzra] (f.) ata bindirmek  
**тшыжвылра** [tʃɨjɣɨlra] (f.) ata binmek  
**тшыквырхІара** [tʃɨkɨvɨrɣara] (f.) kendini üzerine sermek, serilmek  
**тшыкъачІвахра** [tʃɨkaɣaɣhra] (f.) kendini saklamak, saklanmak  
**тшыкІра** [tʃɨkɨkra] (f.) kendine hakim olmak  
**тшыкІвабара** [tʃɨkɨkuabara] (f.) banyo yapmak  
**тшыларблыгъара** [tʃɨlarblygʊara] (f.) kendini içine yuvarlamak  
**тшымыгъ** [tʃɨmɨgʊ] (i.) eşekdikenі, bot. garduus l.  
**тшынаркъвра** [tʃɨnarɣkʊra] (f.) kendini eğmek, eğilmek  
**тшынкъвгІв** [tʃɨnɣkʊvɣgʊ] (i.) seyis  
**тшынла** [tʃɨnla] (i.) gündüz vakti, gündüzleyin  
**тшырбайара** [tʃɨrbaɨara] (f.) kendini zengin göstermek  
**тшырбахра** [tʃɨrbaɣhra] (f.) kurulanmak

**тшырбзихара** [tʃɪrbziɣara] (f.) kendini iyileştirmek

**тшырблыгыара** [tʃɪrbliɣara] (f.) kendini yuvarlamak, yuvarlanmak

**тшырбхIара** [tʃɪrbɣara] (f.) kendini küstürmek

**тшыргвапара** [tʃɪrguapara] (f.) memnun görünmek

**тшыргвыжвкIра** [tʃɪrguijʃkra] (f.) kızmak, sinirlenmek

**тшыргвыргъара** [tʃɪrguirɣara] (f.) sevinmek

**тшыргъвгъвара** [tʃɪrguɣuara] (f.) gerinmek; esnemek

**тшырдурa** [tʃɪrdura] (f.) büyüklenmek; kendini büyütmek

**тшырдууыгIв** [tʃɪrduuɪɣu] (i.) büyüklük taslayan

**тшырзazара** [tʃɪrzazara] (i.) ağırdan almak, kasten ertelemek

**тшырзахвара** [tʃɪrzaɣuara] (f.) kendini düzeltmek

**тшыркацара** [tʃɪrkatsara] (f.) kendini sallamak

**тшыркIыдара** [tʃɪrkɪdara] (f.) kendini ayrı tutmak

**тшырлагара** [tʃɪrlagara] (f.) kendini delirtmek; delirmiş gibi görünmek

**тшырлашвра** [tʃɪrlaʃra] (f.) kendini kör etmek; kör gibi görünmek

**тшырлыгажвра** [tʃɪrlɪɣajra] (f.) kendini yaşlı göstermek

**тшырмахра** [tʃɪrmaɣra] (f.) kendini bayılmış göstermek

**тшырпсейспара** [tʃɪrpseyspara] (f.) kendini yavaşlatmak

**тшырпсара** [tʃɪrpsara] (f.) kendini öldürmek; ölü gibi görünmek

**тшырпсылара** [tʃɪrpsɪlara] (f.) kendini şişmanlatmak

**тшырпудра** [tʃɪrpudra] (f.) kendi değerini düşürmek

**тшырпхара** [tʃɪrpɣara] (f.) kendini ısıtmak

**тшыррайшара** [tʃɪrrayʃara] (f.) kendini düzeltmek

**тшыррыцхIара** [tʃɪrrɪtʃara] (f.) kendini zavallı göstermek

**тшыртацара** [tʃɪrtatsara] (f.) gelin gibi davranmak

**тшыртынчра** [tʃirtɨnʧra] (f.) kendini rahat ettirmek  
**тшыртлапIара** [tʃirħapara] (f.) kendini ağırdan satmak  
**тшыртшхъвара** [tʃirtʃkuara] (f.) kendini övmek  
**тшыртIатIара** [tʃirtaʧara] (f.) yumuşak görünmek  
**тшыртIлара** [tʃirtlara] (f.) soyunmak  
**тшыртIларта** [tʃirtlarta] (i.) soyunma odası  
**тшырхвыцра** [tʃirħuitsra] (f.) kendini küçültmek  
**тшырхъадара** [tʃirkadara] (f.) kendini önder göstermek  
**тшырхъацIара** [tʃirkatzara] (f.) kendini yiğit göstermek  
**тшырхъшвашвара** [tʃirħşaʃara] (f.) kendini soğutmak  
**тшырхIагIвы** [tʃirħaǵu] (i.) at üreticisi, haracı  
**тшырхIара** [tʃirħara] (f.) at yetiştirmek  
**тшырхIарта** [tʃirħarta] (i.) at yetiştirme çiftliği, hara  
**тшырхIатлара** [tʃirħaħara] (f.) kendini güçlü göstermek  
**тшырцIыжв** [tʃirtziʃ] (i.) hasirotu, bkz. лымхIардагв, bot. typha l.  
**тшырцIыжвга** (şk.) [tʃirtziʃga] (i.) kamçı  
**тшырчагIв** [tʃirʧaǵu] (i.) seyis  
**тшыршIыцра** [tʃiréitsra] (f.) kendini yenilemek, yenilenmek  
**тшыршвшвара** [tʃirşʃara] (f.) kendini silkelemek, silkelenmek  
**тшыт** [tʃit] (i.) parça, kırıntı  
**тшытмытква** [tʃitmitkua] (i.) kırıntılar, süprüntüler  
**тшытракI** [tʃitrak] (s.) biraz, az miktarda; azıcık  
**тшыхча** [tʃiħʧa] (i.) at çobanı  
**тшыхчагIв** [tʃiħʧaǵu] (i.) at çobanı  
**тшы хчара** [tʃiħʧara] (f.) at gütmek



**тшыхш** [tʃɪʃʂ] (i.) kısırak sütü

**тшыхъварара** [tʃɪkuarara] (i.) kendini boğmak

**тшыхІвра** [tʃɪhura] (i.) tüylü nane, bot. mentha longifolia (l.) huds.

**тшыхІврауау** [tʃɪhuruau] (i.) dardağan ağacı, bot. milium effusum l.

**тшыцІаршвра** [tʃɪtzarʃra] (f.) kendini araya atmak

**тшычпара** [tʃɪçpara] (f.) rol yapmak

**тшышвра** [tʃɪʃra] (f.) kendini boyamak, boyanmak

**тшышшвра** [tʃɪʃʃra] (f.) kendini iyice boyamak, iyice boyanmak

**тшыщхра** [tʃɪʃhra] (f.i.) intihar etmek; intihar

**тшыщцра** [tʃɪʃʃra] (f.) kendini kaşımak

#### 45. тІ [t]

---

**тІальыба** [taˈlɪba] (i.) yumak otu, bot. festuca l.

**тІақІв** [taˈkɪv] (s.) biraz; ...cık, ...cık, ...cuk, ...cük

**тІам** [tam] (i.) Tam (bir Abaza boyu)

**тІам-тІам** [tam-tam] (s.) dolgun, semiz; olgun, yetişkin (meyve)

**тІам-тІамзлара** [tam-tamzlara] (f.) dolgun hale gelme (durum); olgun hale gelme (durum)

**тІам-тІамра** [tam-tamra] (i.) dolgunluk, semizlik; olgunluk, yetişkinlik (meyve)

**тІам-тІамхара** [tam-tamhara] (f.) dolgunlaşmak, semirmek; olgunlaşmak, yetişmek (meyve)

**тІама** [1] [tama] (i.) kayısı, bot. armeniaca mill.

**тІама** (şk.) [2] [tama] (i.) kayısı, bot. armeniaca vulgaris mill.

**тІама** [3] [tama] (i.) şeftali, bot. persica vulgaris mill.

**тІамагІважъ** [tamaɣuaj] (i.) şeftali, bkz. тІама, bot. persica vulgaris mill.

**тІамы** [tami] (i.) portakal, bot. citrus sinensis l.

**тIапIанга** [tʰapanta] (i.) Tapanta (düzlük bölge) Abazası.

**тIáса** [1] [tʰasa] (s.) şirin, sevimli (küçük çocuk)

**тIасá** [2] [tʰasa] (i.) kurşun, eş.anl. тIса

**тIátIа** [1] [tʰata] (s.) yumuşak

**тIátIа** [2] [tʰata] (s.) yufka (yürek); güzel (küçük çocuk)

**тIátIазлара** [tʰatazlara] (i.) yumuşak olma (durum)

**тIátIара** [tʰatara] (i.) yumuşaklık; yufkalık

**тIátIахара** [tʰatahara] (f.) yumuşamak

**тIатIí** [tʰati] (i.) tutkal; balmumu

**тIáхса** [tʰahsa] (s.) dayanıksız; çürük; zayıf

**тIáхсара** [tʰahsara] (i.) çürüklük

**тIáхсахара** [1] [tʰahsahara] (f.) çürümek; yıpranmak, dayanıksız hale gelmek

**тIáхсахара** [2] [tʰahsahara] (f.) acınılacak duruma düşmek mecz.

**тIáхва** [tʰahua] (i.) kuzu; oğlak

**тIгIв́ыш** [tʰgviʃ] (i.) kükürt

**тIкв́а** [tʰkua] (i.) timsah

**тIкь́í** [tʰki] (s.) esnek, elastik; titiz

**тIкIв́апс** [tʰkuaps] (i.) damla; zerre

**тIса** [tʰsa] (i.) kurşun, eş.anl. тIсa

**тIýп** [tʰup] (i.) mürver, bot. sambucus nigra l.

**тIур́ыса** [tʰurisa] (s.) kullanılmış, yıpranmış; çürük; yaşı geçkin mecz.

**тIы́** [tʰi] (i.) baykuş

**тIы́гв** [tʰug] (i.) baltanın kesmeyen kenarı, sırtı

**тIы́лá** [tʰila] (s.i.) pörtlek gözlü

**тIы́п** [tʰip] (i.) toka; düğme, pünez

**тЫп-тЫп** [tɨp-tɨp] (y.) Tıp-tıp! (damlama sesi)

**тЫтІра** [tɨtɨra] (i.) mürver, bkz. тІуп, bot. sambucus nigra l.

46. у [w/u] \_\_\_\_\_

**уабчва** [wabçşa] (i.) keçe

**уабчвамс** [wabçşams] (i.) keçe potin

**уагІа** [wağa] (i.) halk, insanlar

**уагІада** [wağada] (s.) ıssız, تنها

**уагІадара** [wağadara] (i.) ıssızlık, tenhalık

**уагІахъа** [wağaka] (i.) millet, ulus

**уагІв** [wağu] (i.) kuraklık; kurak

**уагІвырлы** [wağurılı] (s.i.) uğurlu; iyi

**уагІвырлыра** [wağurılıra] (i.) uğur; iyilik

**уагІвырсыз** [wağursız] (s.i.) uğursuz, lanetli

**уагІвырсызра** [wağursızra] (i.) uğursuzluk, lanet

**уадабыгъ** [wadabıg] (i.) pıtrak otu, bot. arctium lappa l.

**уадгъына** [1] [wadgına] (i.) zil, el zili

**уадгъына** [2] [wadgına] (i.) çingirak otu (çan çiçeği), bot. campanula l.

**уадыргІвана** [wadırğwana] (zf.) daha sonra

**уаз** [waz] (i.) vaaz

**уазсахъ** [wazsak] (i.) dikkat; dikkat et!

**уазтигІвы** [waztiğui] (i.) vaiz

**уакъвыс** [waquis] (i.) çürük kütük, ağaç kalıntısı

**уакъвысча** [waquisça] (i.) ağaçkakan

**уакъыль** [wakıl] (i.) avukat; vekil

**уали** [wali] (i.) vallahi

**уали-били** [wali-bili] (ü.) vallahi-billahi  
**уальаһи** [waʎaħi] (ü.) vallahi  
**уальаһи-билъаһи** [waʎaħi-bilʎaħi] (ü.) vallahi billahi  
**уандыр** [wandır] (i.) araba  
**уандырныкъвъцагІв** [wandırnıķutsaǵu] (i.) şoför  
**уандыртш** [wandırtş] (i.) koşum atı, araba atı  
**уапчвапкъы** [wapçşapkı] (i.) demirdikeni (çobançökerten), bot. tribulus terrestris l.  
**уапчахв** [wapçaħu] (i.) uzay, sema  
**уапчахьпсгІара** [wapçaħpssǵara] (i.) uzay yolculuǵu  
**уапчвахьылпа** [wapçşakılpa] (i.) şeytanayaǵı, bot. bupleurum l.  
**уапІуапІ** [waʎuaʎ] (i.) çavuşkuşu  
**уапІа** [waʎa] (i.) aba, burka  
**уапІас** [waʎas] (i.) abalık yün kumaş  
**уара** [wara] (şz.) sen (erkek)  
**уара-уара** [wara-wara] (z.) kendi kendine (sen-erkek)  
**уарад** [warad] (i.) şarkı, türkü  
**уарадхІвагІвы** [waradħuaǵuı] (i.) şarkıcı, türkücü  
**уарадыжв** [waradij] (i.) eski türkü, halk şarkısı  
**уарба** [warba] (i.) kartal  
**уарбажв** [warbaj] (i.) kirpikli çingirak otu, bot. campanula latifolia l.  
**уарда** [warda] (s.) büyük, yüce; güçlü, sağlam  
**уарджъакъ** [warcaķ] (i.) baca borusu, baca  
**уаридада** [waridada] (ü.) halk şarkılarının nakaratı  
**уаса** [wasa] (i.) koyun  
**уаса хчара** [wasa ħçara] (i.) koyun gütmek

**уасагварта** [wasaguarta] (i.) koyun sürüsü

**уасагIва** [wasağua] (i.) cılız koyun

**уасажы** [wasajı] (i.) koyun eti

**уасакIакIырса** [wasakakırsa] (i.) gül handokotu, bkz. джъмакIакIырса, bot. chaerophyllum roseum bieb.

**уасакIыркIлаш** [wasakırkIlaş] (i.) nohut, bkz. къакый, bot. cicer arietinum l.

**уасаражв** [wasaraj] (i.s.) kâhin, falcı; akıllı, bilge

**уасархIагIвы** [wasarhağui] (i.) koyun yetiştiricisi

**уасархIара** [wasarhara] (i.) koyun yetiştiriciliği

**уасархIарта** [wasarharta] (i.) koyun yetiştirme çiftliği

**уасарыгIвга** [wasariğuga] (i.) dağ lalesi, bkz. ажъапцIа, bot. anemone l.

**уасатакIырта** [wasatakırta] (i.) koyun ağılı

**уасахча** [wasaħça] (i.) koyun çobanı

**уасахчасабын** [wasaħçasabın] (i.) nanahan, bot. trachyspermum copticum l.

**уасахш** [wasaħş] (i.) koyun sütü

**уасахIвра** [wasaħura] (i.) koyun yumağı, bkz. хIврапшка, bot. festuca ovina l.

**уасйат** [wasyat] (i.) vasiyet

**уасчва** [wasçşa] (i.) koyun postu

**уатапс** [wataps] (i.) irin, iltihap

**уатра** [watra] (i.) bahçe

**уатрагIвымсага** [watrağuiimsaga] (i.) kocadarı, bot. sorghum vulgare pers.

**уатралыцI** [watalıtz] (i.) sebze

**уатрахIврадагв** [watraħuradagu] (i.) hayat süpürgesi, bot. atriplex hortensis l.

**уатыкв** [watıku] (i.) meydan, alan

**уау** [waw] (i.) zehir

**уаухIвра** [1] [wawħura] (i.) su baldıranı, bot. cicuta virosa l.

**уаухІвра** [2] [wawħura] (i.) çobandüdüğü (meyhaneci otu), bot. asarum l.

**уахъа** [waka] (i.) bu gece

**уахъа-уачІвы** [waka-waċı] (i.) bugün-yarın (yakında)

**уахъипхъадза** [wakıphadza] (i.) her gece

**уахъы** [wakı] (i.) gece

**уахъыкІи мшыкІи** [wakıki mšiki] (i.) bir gün bir gece

**уахъынла** [wakınla] (zf.) geceleyin

**уахъынлахІвра** [wakınlaħura] (i.) gece menekşesi (gecegündüz çiçeği), bot. hesperis matronalis l.

**уахъынлацІис** [wakınlatzis] (i.) yarasa

**уахъчІва** [waħċa] (i.) bugün

**уахъчІвабзара** [waħċabzazara] (i.) günlük yaşam

**уахъчІвала** [waħċala] (zf.) bugün itibariyle

**уахъчІва-уачІвы** [waħċa-uaċı] (zf.) bugün yarın

**уахъчІвижътара** [waħċijtara] (zf.) gün boyu

**уахІахІай** [waħaħay] (ü.) Heyt be!

**уацІа** [watza] (i.) iç

**уацІагІвра** [watzağura] (f.i.) ishal olmak; ishal

**уацІахъ** [watzaħ] (i.) iç hastalığı

**уацІыхъван** [watziċuan] (zf.) sonra

**уачва** [waċsa] (i.) uyluk

**уачІвацта** [waċašta] (i.) yarın değil ertesi gün

**уачІвацтатана** [waċaštataka] (i.) ertesi günden sonraki gün

**уачІвы** [waċı] (i.) yarın

**уашхІва** [wašħua] (i.) ant, yemin

**убых** [ubiħ] (i.) Ubih

**удзышва** [udzıʂa] (s.i.) yeşil  
**удын** [udɪn] (i.) darbe, vuruş  
**ужвжвы** [ujjɪ] (zf.) şimdi, şu an  
**ужвинас** [ujinas] (zf.) bundan böyle  
**ужвы** [ujɪ] (zf.) şimdi, şu an  
**ужвыбырг** [ujɪbɪrg] (zf.) derhal  
**ужвыгыи** [ujɪgɪ] (zf.) yeniden  
**ужвыгандзара** [ujɪgandzara] (zf.) şimdiye kadar  
**уитI** [wiɪ] (ü.) Hey!, Ey!  
**унагIва** [unaɣua] (i.) aile, ev bark  
**унагIвара** [unaɣuara] (i.) evlilik  
**унашва** [unaʂa] (i.) emir, buyruk; hüküm  
**унашва чпара** [unaʂa ɕpara] (f.) emir vermek; hükmetmek  
**унашвачпагIв** [unaʂaɕpaɣu] (i.) yönetici  
**ура** [ura] (i.) boy, uzunluk  
**урам** [uram] (i.) cadde, sokak  
**урам дагв** [uram daug] (i.) çıkmaz sokak  
**урым [1]** [urɪm] (i.) ahşap balyoz  
**урым [2]** [urɪm] (i.) bir koyun cinsi  
**урычра** [urɪɕra] (i.) oruç  
**урЫшв** [urɪʂ] (i.) Rus  
**урышвйхьымгIва** [urɪʂukɪmɣua] (i.) Elbruz Dağı  
**урышвкьяб** [urɪʂkɪab] (i.) kestane kabağı, bkz. кьябгIважъ, bot. cucurbita maxima duch.  
**уфас** [ufas] (i.) mutlak; tamamen  
**уыд** [wɪd] (i.) cadı, büyücü

**уыжвгІанчІви** [wɨjǰançi] (s.i.) şimdiki, bugünkü; çağdaş

**уыжвгІаны** [wɨjǰanı] (zf.) bu sıralar

**уырт** [wɨrt] (i.) boy, uzunluk

**уыс** [wɨs] (i.) iş, meşgale

**уыса** [wɨsa] (i.) şiir

**уысагІв** [wɨsaǰu] (i.) şair

**уысара** [wɨsara] (i.) şiir yazmak; bestelemek

**уысда** [wɨsda] (s.) işsiz

**уысда-хІвасда** [wɨsda-ħuasda] (s.) işsiz güçsüz

**уысдара** [wɨsdara] (i.) işsizlik

**уысхагІв** [wɨsħaǰu] (i.) işçi

**уысхъада** [wɨskada] (i.) müdür, şef

**уыу** [wɨw] (y.) Uuu! (uluma)

**уыура** [wɨwra] (f.) ulumak

**уыхвагІв** [wɨħuaǰu] (i.) inşaatçı

**уыхвара** [wɨħuara] (f.) inşa etmek

**уычвхъа** (şk.) [wɨçşħa] (i.) yonga

#### 47. ф [f]

---

**фа́брика** [fabrika] (i.) fabrika

**фа́йда** [fayda] (i.) kazanç; artış; yarar, fayda

**фа́кьра** [faḵra] (i.) dilenci

**фа́кьрара** [faḵrara] (i.) dilencilik

**фа́кьрачас** [faḵraças] (i.) sadaka

**фа́ра** [fara] (f.) yemek (fiil)

**фа́сы** [fası] (i.) boz darı (saçak darı), bot. panicum miliaceum l.



**фатагъан** [fataǵan] (i.) gazyaǵı

**фатагъан мза** [fataǵan mza] (i.) gaz lambası

**фатар** [fatar] (i.) daire (ev)

**фачІвы** [façı] (s.i.) yiyecek; yemek

**фачыгІв** [façıǵu] (i.) şeker

**фачыгІвбурак** [façıǵuburak] (i.) şekerpancарı, bkz. фачыгІвсандрыя, bot. beta vulgaris l.

**фачыгІвсандрыя** [façıǵusandrya] (i.) şekerpancарı, bot. beta vulgaris

**фачыгІвтара** [façıǵutara] (i.) şekerlik

**фаша** [faşa] (i.) çerkes milli giysisi

**фгІвы** [fǵuı] (i.) koku

**фгІвычвгъа** [1] [fǵuıçşǵa] (i.) beyaz papatya, bot. matricaria chamomilla l.

**фгІвычвгъа** [2] [fǵuıçşǵa] (i.) tilki üzümü, bkz. къанджъащапІы, bot. paris quadrifolia l.

**фгІвышвара** [fǵuışara] (f.) koklamak, koku almak

**фз́аба** (şk.) [fzaba] (i.) dul kadın

**финал** [final] (i.) final, son

**фиргІауын** [firǵauın] (i.) mürted, dinden çıkmış

**фірма** [firma] (i.) firma, şirket

**фольклор** [fólklor] (i.) folklör, eş.anl. шІалахІвара

**фосфор** [fosfor] (i.) fosfor

**футбóл** [futbol] (i.) futbol

**футболáсыгІв** [futbolasıǵu] (i.) futbolcu

**фыр** [fir] (s.) kahraman

**фырра** [firra] (i.) kahramanlık

**фырхъацІа** [firkatza] (i.) kahraman

48. х [h]

---

**хабар** [ħabar] (i.) haber; söylenti, duyum

**хабар чІвыхъ** [ħabar ĉih] (i.) kötü haber

**хабаргІвра** [ħabarğura] (i.) hikaye

**хабардъа** [ħabard'a] (i.) habersiz

**хабза** [ħabza] (i.) töre; kanun, yasa

**хабзадара** [ħabzadara] (i.) kanunsuzluk

**хагІагв** [ħağagu] (i.) ülke; vatan, memleket

**хайыр** [ħayır] (i.s.) hayır, iyilik; fayda, yarar

**хайырсыз** [ħayırsız] (s.) faydasız, yararsız

**хайырсызра** [ħayırsızra] (i.) faydasızlık, yararsızlık

**хақІва** [ħaқua] (i.) aygır, erkek at

**халát** [ħalat] (i.) bornoz

**халиф** [ħalif] (i.) halife

**халифát** [ħalifat] (i.) halifelik, hilafet

**хальátІ** [ħalát] (i.) hata, yanlış

**хама** [ħama] (i.) yabancı, yerleşimci

**хамахара** [ħamaħara] (f.) yabancılaşmak

**хán** [ħan] (i.) testere

**ханигъагъара** [ħaniğağara] (i.) gökkuşağı

**ханихъвшвамгІа** [ħanikuşamğa] (i.) gökkuşağı

**хар** [ħar] (i.) tül; dantel; ağ

**хара** [ħara] (f.) iş yapmak, yerine getirmek

**харвар** (şk.) [ħarvar] (s.) bulanık

**харзына** [ħarzına] (i.s.) hazine; çok iyi; güzel

**харпчар** [ħarpçar] (i.) örme, örgü; dokuma  
**харчыч** [ħarçıç] (i.) yumak  
**хасара** [ħasara] (f.) karar vermek  
**хаха** [ħaħa] (s.) geniş; seyrek  
**хахва** [ħaħua] (s.) cesur; sağlam, dayanıklı  
**хахвата** [ħaħuata] (zf.) cesaretle  
**хахъа-хымш** [ħaka-ħımš] (i.) üç gün üç gece  
**хац** [ħats] (i.) iplik kırıntısı; lif; tel  
**хачІвборч** [ħaçborç] (i.) yükümlülük  
**хачІвы** [ħaçı] (s.i.) yapılacak (iş); ödev, vazife  
**хаша** [ħaša] (i.) çarşamba  
**хбгъхъакъапц** [ħbġkaķapş] (i.) kırmızı yonca, bot. trifolium pratense l.  
**хбгъхъашкІвокІва** [ħbġkaškuoķua] (i.) beyaz üçgül, bkz. къазхІвра, bot. trifolium repens l.  
**хбгъыкІ** [1] [ħbġıķ] (i.) üçgül, bot. trifolium l.  
**хбгъыкІ** [2] [ħbġıķ] (i.) karayonca, bkz. хмачвыкІ, bot. medicago l.  
**хбгъыкІхъа** [ħbġıķka] (i.) düz boğadikenî, bot. eryngium planum l.  
**хбгъыкІхъвыш** [ħbġıķkuıš] (i.) sarı üçgül, bot. trifolium canescens willd.  
**хгІвы** [ħġuı] (i.) üç kişi  
**хзы** [ħzi] (i.) peynir suyu  
**хмачвыкІ** [1] [ħmaçşıķ] (i.) karayonca, bot. medicago l.  
**хмачвыкІ** [2] [ħmaçşıķ] (i.) yonca, bot. medicago sativa l.  
**хпа** [ħpa] (i.) üç (3)  
**хпачІвы** [ħpaçı] (i.) üçte bir  
**хра** [1] [ħra] (f.) parçalamak; ezmek  
**хра** [2] [ħra] (f.) bilemek

**хрина** [hrina] (i.) salıncak

**хринара** [hrinara] (f.) salıncakta sallanmak

**хрихыц** [hrihıts] (i.) ok

**хуán** [hwan] (i.) kavun, bot. cucumis melo l.

**хуангв** [hwangu] (i.) kavun, bot. cucumis melo l.

**хуантIатIа** [hwanıtaıa] (i.) kavun, bkz. хуан, bot. cucumis melo l.

**ххра** [1] [hhra] (f.) dilimlemek

**ххра** [2] [hhra] (i.) gıdaklamak

**ххыра** [hhıra] (i.) dilim

**хцIара** [htzara] (f.i.) isim koymak; kulak kesimli işaret

**хчагIвы** [hıağui] (i.) bekçi, gözcü

**хчара** [hıara] (f.) gütmek, gözetmek; korumak

**хчвжвы** [hııjı] (i.) dağ komarı, bkz. щхъачай, bot. rhododendron caucasicum pall.

**хчIра** [hıra] (f.) paramparça olmak

**хшлыцI** [hshlitz] (i.) süt mamülü

**хшрадзага** [hshradzaga] (i.) süt süzgeci

**хшы** [1] [hşı] (i.) süt

**хшы** [2] [hşı] (i.) sütbeyazı çançıçeği, bot. campanula lactiflora bieb.

**хшыгIатычIва** [1] [hşığatiıa] (i.) sütleğen, bkz. шитанкIыкIа, bot. euphobia l.

**хшыгIатычIва** [2] [hşığatiıa] (i.) tarla eşek marulu, bkz. ламгъыш, bot. sonchus arvensis l.

**хшыгIатычIва** [3] [hşığatiıa] (i.) adi eşek marulu (sütotu), bkz. мыжвкIыкIа, bot. sonchus oleraceus l.

**хшымыгъ** [1] [hshımıg] (i.) marul, bot. lactuca sativa l.

**хшымыгъ** [2] [hshımıg] (i.) yağ marulu, bot. lactuca tatarica (l.) c.a. mey.

**хшырчIвы** [hshırıı] (i.) yabani marul, bot. lactuca l.

**хшырчІвыга** [h̥ʂırçıga] (i.) süteşi, mayalamalık yoğurt

**хшыхІвра** [1] [h̥ʂıh̥ura] (i.) sepik otu (gazelboynuzu), bot. lotus carniculatus l.

**хшыхІвра** [2] [h̥ʂıh̥ura] (i.) sütleğen, bkz. шитанкІыкІа, bot. euphorbia l.

**хшыхІвра** [3] [h̥ʂıh̥ura] (i.) sarı çiçekli yonca, bot. medicago falcata l.

**хшыхІвра** [4] [h̥ʂıh̥ura] (i.) yabani marul, bkz. хшырчІвы, bot. lactuca l.

**хщрып** [h̥ʂrıp] (i.) orak

**хщы** [h̥ʂı] (i.) şahin

**хы** [h̥ı] (i.) kurşun, mermi; ok

**хыдж** [h̥ıç] (i.) yaşlılık; pejmürdelik; döküntü

**хыйара** [h̥ıyara] (i.) masumiyet; haklılık

**хынгІважва** [h̥ıŋg̥uaja] (i.) altmış (60)

**хынгІважвагІвы** [h̥ıŋg̥uajaɣu] (i.) altmış kişi

**хындырлазлаз** [h̥ındırlazlaz] (i.) ilkbaharda ortaya çıkan bir tür ağaç kurdu

**хынкІял** [h̥ıŋkal] (i.) çeçen mantısı (sütle yoğrulan hamurdan yapılır)

**хынла** [h̥ınla] (i.) üç katı; üç defa

**хыра** [h̥ıra] (f.) dilimlemek; biçmek

**хырбыз** [h̥ırbız] (i.) karpuz, bot. citrullus vulgaris schrad.

**хырбызгвы** [h̥ırbızɣu] (i.) karpuz çekirdeği, bot. citrullus vulgaris schrad.

**хырбызлацІарта** [h̥ırbızlatzarta] (i.) karpuz tarlası, bostan

**хырды** [h̥ırdzı] (i.) burun deliği

**хырта** [h̥ıрта] (i.) mera, çayırılık

**хырчыч** [h̥ırçıç] (i.) ip yumağı

**хырчІвладва** [h̥ırçılaçsa] (i.) süt eşi, mayalık yoğurt

**хырчІвы** [h̥ırçı] (i.) yoğurt

**хысра** [h̥ısra] (f.i.) ateş etmek; silah sesi, atış

**хысыгІв** [hısiǵu] (i.) nişancı, atıcı  
**хысырта** [hısirta] (i.) atış alanı, poligon  
**хыхара** [hıhara] (f.) eğirmek, bükmek  
**хыхъвшв** [hıkuş] (i.) barut  
**хыц** (şk.) [hıts] (i.) ok (silah)  
**хычІ-мычІ** [hıç-mıç] (i.) yonga, odun parçacıkları  
**хышв** [hış] (i.) üç yüz

**хышвыгІв** [hışıuǵ] (i.) üç yüz kişi  
**хышІ** [hıç] (i.) anız  
**хыц-мыц** [hış-mış] (i.) aksan, konuşma bozukluğu

#### 49. хв [hu]

---

**хва** [1] [hua] (i.) sap, uzun kulp  
**хва** [2] [hua] (i.) solucan, kurtçuk  
**хва** [3] [hua] (i.) tepe  
**хвáга** [huaga] (i.) gölge, silüet  
**хвaмыхв** [huamihu] (s.) tembel  
**хванчыба** [huançıba] (i.) sütyen  
**хвапса** [huapsa] (i.) kurtlu, çürük  
**хвапсара** [huapsara] (f.) kurtlanmak, çürümek  
**хварззара** [huarzzara] (f.) süzölmek; havada daire çizerek uçmak  
**хвата** [1] [huata] (i.) mekik, masura  
**хвата** [2] [huata] (i.) atkı, namazlık şal  
**хвáш** [huaş] (i.) sümük  
**хвáша** [huaşa] (i.) cuma  
**хвашкІылчІвыр** [huaşkılçır] (i.) sümüklü çocuk

**хѡба** [ħuba] (i.) beş (5)

**хѡгагаѡѡы** [ħuğau] (i.) müşteri

**хѡгага** [ħuğara] (f.) satın almak

**хѡгагага** [ħuğarta] (i.) satın alma yeri

**хѡгагага** [ħuğahra] (f.) rezerve edilen şeyi satın almak

**хѡгаѡы** [ħuğu] (i.) beş kişi

**хѡит** [ħuit] (i.) hür, serbest; engin

**хѡитнага** [ħuitnağa] (i.) hürriyet; hukuk; irade

**хѡитнагага** [ħuitnağada] (i.) bağımlı; hukuk dışı

**хѡитнагагага** [ħuitnağadara] (i.) bağımlılık; hukuk dışı

**хѡитга** [ħuitra] (f.) özgürlüğüne kavuşmak

**хѡитгага** [ħuitta] (i.) serbestçe, özgürce

**хѡитгагага** [ħuitħara] (f.) hür olmak, özgürleşmek

**хѡитгагагага** [ħuitçra] (f.) serbest bırak; kurtarmak

**хѡмачѡа** [ħumaçşa] (i.) beş parmak

**хѡмачѡык** [ħumaçşık] (i.) sepi otu (gazelboynuzu), bkz. хшыхѡгага, bot. lotus corniculatus l.

**хѡга** [1] [ħura] (f.) yaralamak

**хѡга** [2] [ħura] (f.) elemek, kalburdan geçirmek

**хѡхѡа** [ħuħua] (i.) selvi boylu

**хѡшá** [ħuša] (i.) yemeklik yağ; eritilmiş tereyağ

**хѡшáйда** [ħušaydza] (i.) tereyağı

**хѡы** [1] [ħui] (i.) değer, fiyat; saygınlık

**хѡы** [2] [ħui] (s.) yaralı

**хѡы** акѡагага [ħui akutzara] (f.) değer vermek; fiyat biçmek

**хѡыда** [ħuid'a] (zf.) bedava, parasız; yok yere

**хвымбырцакІа** [ħuimbirtzaka] (i.) karınca

**хвымбырцакІахІвра** [ħuimbirtzakaħura] (i.) kesgerotu, bot. pedicularis l.

**хвынгылазлара** [ħuingilazlara] (i.) dikilip durma

**хвынла** [ħuinla] (i.) beş defa; beş misli

**хвыр-хвырра** [ħuir-ħuirra] (f.) mırıldamak; mırnav

**хвырмыджь** [ħuirmic] (i.) suketeni, bkz. цраха, bot. bidens tripartita l.

**хвырта** [ħuirta] (i.) yara

**хвыртабгъы** [ħuirtabĝı] (i.) beşdamar otu (baĝa yapraĝı), bkz. тшыргІвбыгъь, bot. plantago major l.

**хвыртахъвш** [1] [ħuirtakuşv] (i.) beşdamar otu (baĝa yapraĝı), bkz. тшыргІвбыгъь, bot. plantago major l.

**хвыртахъвш** [2] [ħuirtakuş] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврагІважъ, bot. hypericum perforatum l.

**хвырчв** [ħuirç] (ü.) Çabuk!

**хвысквша** [ħuiskuşa] (i.) beş yıl

**хвыхвчва** [ħuiħuçça] (i.) löşlek, bkz. хІандырхъватша, bot. arctium l.

**хвыц** [ħuits] (s.i.) küçük; bebek

**хвыц-мыц** [ħuits-mits] (s.) ufak tefek

**хвыцдза** [ħuitsdza] (s.) en küçük; küçücük

**хвыцра** [ħuitsra] (i.) küçüklük

**хвыцхара** [ħuitşhara] (f.) küçülmek

**хвышвыгІв** [ħuişıĝu] (i.) beşyüz kişi

## 50. хъ [к]

---

**хъа** [ka] (i.) kafa; başlangıç

**хъабаба** [kababa] (i.) kabarık kafalı

**хъабгІа** [kabĝa] (i.) uyuz; kel



**хъабра** [kabra] (i.) saç

**хъабрабаба** [kabrababa] (i.) dağınık saçlı

**хъабрада** [kabrada] (i.) kel, saçsız

**хъабрадахара** [kabradaħara] (f.) kelleşmek

**хъабралапа** [kabrалара] (i.) kurdela, şerit (saç için)

**хъабралацIа** [kabrалатза] (i.) firkete, saç tokası

**хъабыгIв** [kabıǵu] (i.) kafatası

**хъабыгIвлаша** [kabıǵulaşa] (i.) beyin

**хъага** [kaga] (i.s.) aptal, kafasız; saf

**хъагата** [kagata] (zf.) aptalca

**хъагахара** [kagaħara] (f.) aptallaşmak, alıklaşmak

**хъагылра** [1] [kagılra] (f.) yukarı kaldırmak

**хъагылра** [2] [kagılra] (f.) yukarı çıkarmak

**хъагва** [kagua] (i.) yuvarlak kafalı

**хъагвырчIвала** (şk.) [kaguırçala] (zf.) çabucak, süratle

**хъагIа** [kaǵa] (i.) lezzetli; tatlı; hoş

**хъагIара** [kaǵara] (i.) lezzet, tat; tatlı

**хъагIата** [kaǵata] (zf.) tatlıca, tatlılıkla

**хъагIва** (şk.) [kaǵua] (i.) kapak

**хъагIважъ** [1] [kaǵuaj] (i.) ölmez çiçek (güneş çiçeği), bkz. къасмыджъ, bot. *helichrysum arenarium* (l.) moench

**хъагIважъ** [2] [kaǵuaj] (i.) pireotu (solucan otu), bkz. кIамыхIвра, bot. *tanacetum vulgare* l.

**хъагIважъ** [3] [kaǵuaj] (i.) kılıç andızotu, bkz. чайхIвра, bot. *inula ensifolia* l.

**хъагIвара** [kaǵuara] (f.) kurumak

**хъагIвынтIаш** [kaǵuıntaş] (i.) kel, dazlak, cavlak

**хъада** [kada] (i.s.) başkan, lider; asıl, esas

**хъадада** [kadada] (s.) onurlu

**хъададахара** [kadadaħara] (f.) onurlu bir insan olmak

**хъадара** [kadara] (i.) düşüncesizlik

**хъадара** [kadara] (f.i.) yönetmek; başkanlık

**хъадаса** [kadasa] (i.) mezar taşı

**хъадахара** [kadaħara] (f.) düşüncesizleşmek

**хъадахара** [kadaħara] (f.) başkan olmak

**хъадкыла** [kadkyla] (i.) zevce, eş (hanım)

**хъаду** [kadu] (i.) koca kafalı

**хъадыпра** [kadylra] (f.) yukarı çıkarmak

**хъаджъаджъа** [kacaca] (i.) üçgül, bkz. хбгъыкI, bot. trifolium l.

**хъаджъаджъашкIвокIва** [kacacařkuoķua] (i.) beyaz üçgül, bot. trifolium repens l.

**хъадзасра** [kadzasra] (f.i.) tokat atmak; şamar

**хъадзахра** [kadzaħra] (f.i.) dikmek; dikiş

**хъадзгылра** [kadzgylra] (f.) başında beklemek

**хъадзы** [kadzy] (i.) beyin; bilinç

**хъадзых** [kadzyħ] (i.) şakak

**хъажъагIвы** [kaĵaģu] (i.) kendini kandıran, aptal

**хъажъара** [kaĵara] (f.) kendini kandırmak

**хъажылра** [kaĵylra] (f.) yukarı çıkmasına izin vermek

**хъазгIваца** [kazģuatsa] (zf.) boşuna, yok yere

**хъаззаджвыкI** [kazzačik] (zf.) yalnız başına

**хъаззаджвыкIра** [kazzačikra] (i.) bir başınalık, yalnızlık

**хъаззаджвыкIта** [kazzačikta] (zf.) yalnız başına olarak

**хъазра** [kazra] (i.) yalnızlık; kimsesizlik

**хъазхара** [kazɣara] (f.) yalnızlaşmak

**хъазчара** [kazçara] (f.) yalnız beslenmek

**хъазы** [kazi] (i.) bir başına; ауги

**хъазы-хъаз** [kazi-kaz] (zf.) herbirine, teker teker

**хъазызлара** [kazızlara] (i.) baş başa olma (durum)

**хъазынхагІв** [kazinɣaɣu] (i.) yalnız çalışan kişi

**хъазыта** [kazita] (zf.) yalnız olarak

**хъаквайчІва** [kakuayça] (i.) çayır düğmesi, bot. sanguisorba officinalis l.

**хъаквта** [kakuta] (i.) doruk, zirve; tepe

**хъаквынцІ** [kakuıntz] (i.) beyin

**хъакъаб** [kaɣab] (i.) kabağa benzer kafalı

**хъакъапщ** [kaɣapş] (i.) kızıl saçlı

**хъакъапщы** [kaɣapşı] (i.) kırmızı yonca, bkz. хбгъьхъакъапщ, bot. trifolium pratense l.

**хъалра** [kalra] (f.) yukarı çıkmak

**хъалырта** [kalırta] (i.) basamak, derece; yokuş

**хъальажъа** [kałaja] (i.) baş belası; dert, sıkıntı, tasa

**хъамабзи** [kamabzi] (s.) onurlu, şerefli; gururlu

**хъамабзира** [kamabzira] (i.) onur, şeref; gurur

**хъамабзихара** [kamabziɣara] (f.) şeref duymak; gururlanmak

**хъамадура** [kamadura] (i.) kibir, büyüklenme

**хъамадухара** [kamaduɣara] (f.) kibirlenmek, büyüklenmek

**хъамайгвыгІв** [kamayguıɣu] (i.) kaygısız

**хъамайгъдза** [kamayɣdza] (s.) fedakar

**хъамайгъдзара** [kamayɣdzara] (i.) fedakarlık

**хъамартан** [kamartan] (i.) iri kafalı

**хъамкӀых** [kamkʲɨ] (s.) kendini tutamayan

**хъамы** [kamɨ] (i.) kaban, kürk

**хъанагылра** [kanagɨlra] (f.) kaldırmak, yukarı çıkarmak

**хъанаргылра** [kanargɨlra] (f.) kaldırtmak, yukarı çıkarttırmak

**хъаначвылра** [kanaçɨlra] (f.) yukarı püskürtmek

**хъапалра** [kapalra] (f.) zıplamak, yukarı sıçramak

**хъапара** [1] [kapara] (f.) üzerinden atlamak

**хъапара** [2] [kapara] (f.) örmek

**хъапахь** [kapaħ] (i.) alın (vücut)

**хъапахьшвуакь** [kapaħʃuak] (i.) boru çiçeği, bkz. къвакь, bot. datura stramonium l.

**хъапсегӀалра** [kapsɨgʲalra] (f.i.) havalanmak; kalkış

**хъапсыцӀарта** [kapsɨtʃarta] (i.) tepe, yükselti

**хъапшас** [kapsʃas] (s.) ciddiyetsiz, havâi

**хъапшасра** [kapsʃasra] (i.) ciddiyetsizlik, havâilik

**хъапшаста** [kapsʃasta] (zf.) düşüncesizce

**хъапшасхара** [kapsʃashara] (f.) düşüncesizleşmek, havaileşmek

**хъапшылра** [kapsʃɨlra] (f.) örnek almak; seyretmek

**хъапщыла** [kapsʃɨla] (i.) zevce, koca, eş

**хъапщылагӀв** [kapsʃɨlaɣu] (i.) zevce, koca, eş

**хъапщылагӀвда** [kapsʃɨlaɣuda] (i.) kimsesiz, yalnız

**хъапщырца** [kapsʃɨrtsa] (i.) kare kafalı

**хъапыхъала** (şk.) [kapiħala] (zf.) gelecekte, istikbalde

**хъапыц** (şk.) [kapiɨts] (i.) süt dişi

**хъапӀа** [kapa] (i.) kepek, konak; soyuntu

**хъапIатIагIы** [караҭағу] (i.) boşboğaz, geveze

**хъара** [кара] (s.) uzak

**хъара-хъара** [кара-кара] (s.) uzakta; çok uzak

**хъарабагIы** [карабағу] (i.) uzak görüşlü, ferasetli

**хъарабара** [карабара] (i.) uzak görüşlülük, feraset

**хъаразы** [карази] (s.) kendini beğenmiş

**хъарара** [карага] (i.) uzaklık

**хъарарпшыга** [караpşыга] (i.) dürbün y.trt.

**хъарата** [карата] (zf.) uzaktan; uzakca

**хъарахъвыцра** [каракуыцра] (f.) derinlemesine düşünmek

**хъарахъвыцыгIв** [каракуыцығу] (i.) derinlemesine düşünen

**хъарачIыла** [карачыла] (i.) uzak yerler; yurtdışı

**хъаргъвгъвара** [каргъуара] (f.) dış çekmek; sökmek

**хъардура** [кардуга] (f.) kendini beğenmek

**хъардууыгIв** [кардууығу] (i.) kendini beğenmiş

**хъаркычыра** [каркычыра] (f.) bıkmak, usanmak

**хъаркычыгIв** [каркычығу] (i.) bıkmış, usanmış

**хъарпа** [кара] (i.) kapak

**хъарпара** [карапара] (f.) kapatmak, üstünü örtmek

**хъарпIапIара** [карапара] (f.) ufalamak, vurarak ezmek

**хъартшхъвагIвхара** [картшкуағуҳара] (f.) kendiyle övünür olmak

**хъартшхъвагIы** [картшкуағу] (i.) övüngeç kişi

**хъартшхъвара** [картшкуара] (f.) kendiyle övünmek

**хъарххыла** [карххыла] (f.) yukarı koşturmak; yöneltmek

**хъарчIвара** [карчыара] (f.) oturtmak, üzerine takmak

**хъаршра** [karšra] (f.) üzerine sallamak  
**хъарштылра** [karštılra] (f.) oylanmak, avunmak  
**хъарыбагъара** [karıbağara] (f.) sıkılmak; karamak  
**хъарыхъга** [karıhğa] (i.) baş ağrıtıcı  
**хъарышвра** [karışra] (f.) kilitlemek; üzerine geçirmek  
**хъасага** (şk.) [kasaga] (i.) ustura; tıraş makinası  
**хъата** [kata] (i.) bir başına, bireysel; yan  
**хъатала** [katala] (zf.) kendi başına; bizzat  
**хъатарпа** [katarpa] (i.) başlık y.trt.  
**хъатахчара** [katahçara] (f.) kendine dikkat etmek  
**хъатачвага** [kataçşaga] (i.) süzgeçli sulama kovası  
**хъатачІвара** [kataçara] (f.) kızmak, sinirlenmek  
**хъатачІвы** [kataçı] (i.s.) mülk; özel, şahsı  
**хъахара** [kağara] (f.) üzerinde takılıp kalmak  
**хъаххыл** [kağhıl] (i.) sarmaşık çobandeğneği, bot. polygonum convolvulus l.  
**хъаххылра** [kağhılra] (f.) yukarı koşmak; uzanmak (sarmaşık)  
**хъахчагІв** [kağçağı] (i.) tedbirli, dikkatli  
**хъахвгІахвчІв** [kağığahuç] (i.) fidye  
**хъахвит** [kağuit] (s.) hür, serbest, bağımsız  
**хъахъынхІвра** [kakinğura] (i.) baş dönmesi  
**хъахъыхра** [kakiğra] (f.i.) başını koparmak; idam  
**хъахъыхыгІв** [kakiğıgu] (i.) cellat  
**хъахъыхгІвхара** [kakiğığuhara] (f.) cellatlaşmak  
**хъахъыхырта** [kakiğırta] (i.) darağacı  
**хъахъвыц** [kakuıts] (i.) saç teli

**хъахъ** [1] [каһ] (i.) zemin, yüzey  
**хъахъ** [2] [каһ] (i.) baş ağrısı  
**хъахъ-цІахъыта** [каһ-tzahıta] (zf.) alt üst  
**хъахъІвра** [каһүра] (i.) su biberi, bot. polygonum hydropiper l.  
**хъахъыла** [каһıла] (zf.) yukarı doğru, üst tarafa  
**хъахІа** [каһа] (f.) çile (ip)  
**хъахІара** [1] [каһара] (f.) elde etmek, kazanç sağlamak  
**хъахІара** [2] [каһара] (i.) gelir; fayda, çıkar  
**хъахІарада** [каһарада] (i.) verimsiz, kazançsız  
**хъахІвалра** [каһуалра] (f.) sürümek, çekip çıkarmak  
**хъахІвачва** [каһуаçşa] (s.) geveze, boşboğaz  
**хъахІвачвагІвхара** [каһуаçşağuhara] (f.) gevezeleşmek  
**хъахІвачвагІвы** [каһуаçşağui] (i.) geveze, boşboğaz  
**хъахІвачвара** [каһуаçşара] (f.i.) gevezelik yapmak; gevezelik  
**хъацара** [катсара] (f.) yerleştirmek, geçirmek  
**хъацлымхІв** (şk.) [катзімһу] (i.) çene  
**хъацІа** [катза] (i.) adam, erkek; koca (eş)  
**хъацІагІвхара** [катзаğuhara] (f.) inanır olmak  
**хъацІагІвы** [катзаğui] (i.) inanan, inanlı; güvenen  
**хъацІагІвыра** [катзаğuiра] (i.) inanç, inanma  
**хъацІагІвыта** [катзаğuita] (zf.) inanarak  
**хъацІара** [1] [катзара] (f.) giymek; şişe dizmek; inanmak  
**хъацІара** [2] [катзара] (i.) cesaret; yiğitlik; erkeklik  
**хъацІахара** [катзаһара] (f.) adam olmak  
**хъацІахъа** [катзака] (i.) erkek gibi kadın

**хъацІи-пхІвыси** [katzi-phuisi] (i.) karı koca

**хъачпалра** [kaçpalra] (f.) dikmek, oturtmak; inşa etmek

**хъачва** [1] [kaçşa] (i.) adamlar çoğ.i.

**хъачва** [2] [kaçşa] (i.) kafa derisi

**хъачважва** [kaçşaja] (i.) söylenme, kendi kendine konuşma

**хъачважвара** [kaçşajara] (f.) söylenmek

**хъачвквТІу** [kaçşkuţu] (s.) hafif, hoppa, havai (insan)

**хъачвквТІура** [kaçşkuţura] (i.) hafiflik, hoppalık, havailik

**хъачвкъаш** [kaçşkaş] (i.s.) kel

**хъачвкъашра** [kaçşkaşra] (i.) kellik

**хъачвкъашхара** [kaçşkaşhara] (f.) kelleşmek

**хъачвкІвры** [kaçşkurı] (f.) kelleşmek

**хъачІыхв** [kaçıhu] (i.) düz boğadikenli, bkz. хбгъыкІхъа, bot. eryndium planum l.

**хъачІвара** [kaçara] (f.) başına oturmak

**хъачІвры** [kaçrı] (i.) uzun kafalı

**хъашара** [kaşara] (f.) ayırmak, bölmek, parçalamak

**хъашкІвокІва** [1] [kaşkuokua] (i.) keçisakalı, bot. filipendula ulmaria (l.) maxim.

**хъашкІвокІва** [2] [kaşkuokua] (i.) beyaz üçgül, bkz. къазхІвра, bot. trifolium repens l.

**хъашла** [kaşla] (i.) ak saçlı, kır kafalı

**хъаштылыгІв** [kaştılıgu] (i.) unutkan

**хъаштылра** [kaştılra] (f.) unutmak

**хъащГІахъ** [kaştah] (i.) ense

**хъащщылра** [kaşşılra] (f.) yukarıya tırmanmak

**хъаьалпІла** [ka'alpla] (i.) küçük pıtrak (dikenli sıraca otu), bkz. мгъышкІвокІва, bot. xanthium spinosum l.



**хъблыгъара** [kblıǵara] (f.) yuvarlanmak, devrilmek  
**хъгара** [kgara] (f.) başına geçirmek; kurtulmak  
**хъгвыргъара** [kguıǵuara] (f.) endişe etmek, merak etmek  
**хъгIа** [kǵa] (s.) tatlı, lezzetli  
**хъгIа** [kǵua] (s.) kapalı; bulanık (hava)  
**хъгIа-шIгIара** [kǵua-ǵǵuara] (f.) sarmalamak, bürümek  
**хъгIара** [kǵuara] (f.i.) kapatmak, örtmek; kapalılık  
**хъгIащалгIара** [kǵuaşalǵara] (f.i.) yanılmak, şaşırmaq; yanılğı  
**хъдIагв** [kdaug] (i.s.) sağır  
**хъдагвхара** [kdaughara] (f.) sağırlaşmak  
**хъдагвырта** [kdaguırtı] (i.) ıssız, تنها yer  
**хъдара** [kdara] (f.) üzerine geçirmek; ipe dizmek  
**хъдийгIара** [kdiyǵara] (f.) bayılmak  
**хъжвара** [kǵara] (f.) sökmek, yolmak  
**хъйа** [kya] (s.) olgun, pişmiş  
**хъйара** [1] [kyara] (f.) olgunlaştırmak; çözmek, halletmek  
**хъйара** [2] [kyara] (i.) çözüm  
**хъйарадара** [kyaradara] (i.) faaliyetsizlik, atıllık  
**хъкъа** [kka] (i.) kılıf; yüz; şilte; kaplama  
**хъкъара** [kkara] (f.) yüzlemek, kaplamak  
**хъкIра** [kkra] (f.) çıkarmak, kaymaǵını almak  
**хъкIы** [kkı] (i.) kaymak, krema  
**хъкIра** [kkra] (f.) bir yana doğru eğilmek  
**хънажвара** [knajara] (f.) koparmak, sökmek  
**хънахра** [knaħra] (f.) üstünü çıkarmak, yolmak

**хънырхІвра** [кннр̥hura] (f.) döndürmek, çevirmek  
**хънырхІвыхра** [кннр̥hura] (f.) iade etmek, geri göndermek  
**хъпшша** [кр̥šša] (s.) kurutulmuş  
**хъпшылыгІв** [кр̥šılıǵu] (i.) bekçi, nöbetçi, muhafız  
**хъпшылыгІвхара** [кр̥šılıǵuhara] (f.) göz kulak olmak  
**хъпІлара** [кplara] (i.) dökülmek, saçılmak (taneler)  
**хърыгІвга** [кр̥ıǵuga] (i.) ahşap el değirmeni (darı için)  
**хърыгІвна** [кр̥ıǵura] (i.) darı kabuğu (çekilmiş)  
**хърыгІвра** [кр̥ıǵura] (f.) taneleri öğüterek kabuktan ayırmak  
**хърыпхра** [кр̥ıp̥hra] (f.i.) örmek, kaplamak; örgü  
**хърычІвара** [кр̥ıçara] (f.) aktarmak; süzmek  
**хърышвтра** [кр̥ıštra] (f.) alt üst etmek, çevirmek  
**хъсара** [ксара] (f.) budamak, kesmek; sünnet etmek  
**хътыхра** [кт̥ıhra] (f.) eziyet etmek  
**хътшра** [кт̥šra] (f.) kırıp koparmak  
**хътІра** [кт̥ra] (f.i.) açmak (kilit); buluş  
**хътІы** [кт̥ı] (s.) açık, kilitlenmemiş  
**хътІыта** [кт̥ıta] (zf.) açık seçik, net  
**хъхъас** (şk.) [к̥has] (i.) erkek gömleği  
**хъхІвá** [к̥hua] (i.) tarak  
**хъхІвара** [к̥huara] (f.) taramak; çekip almak  
**хъхІвхІвага** [к̥huuhuga] (i.) tırmık  
**хъхІвхІвара** [к̥huuhuara] (f.) tırmıklamak, toplamak  
**хъцара** [к̥tsara] (f.) sürüp götürmek  
**хъцра** [к̥tsra] (f.) kopmak; kırılıp düşmek

**хьцIара** [ktzara] (f.) gürk yatırmak; kurmak  
**хьцIыжвра** [ktzıjra] (f.) sıçramak  
**хьчквпса** [kçkupsa] (i.) yastık örtüsü  
**хьчхькьъа** [kçkka] (i.) yastık yüzü  
**хьчы** [kçı] (i.) yastık  
**хьчIвалра** [kçalra] (f.) gurk yatmak  
**хьчIвара** [kçara] (f.) kırmak; kırılmak  
**хьша** [kşa] (i.) köken, asıl; döl döş  
**хьшара** [kşara] (f.) kaynaklanmak; oluşmak  
**хьшарада** [kşarada] (s.) kısır; soyu kesik  
**хьшарадара** [kşaradara] (i.) kısırlık  
**хьшахьыцIра** [kşakıtza] (f.) kaynaklanmak; oluşmak  
**хьшвал** [kşal] (i.) üstü, artan kısmı  
**хьшвал-шIшвал** [kşal-çşal] (i.) döküntü, artık  
**хьшвылгIара** [kşılğara] (f.) buzlanmak, buz tutmak  
**хьщгIагIвы** [kşğağui] (i.) katil, cani  
**хьщгIара** [kşğara] (f.) öldürmek, katletmek  
**хьыбра** [kıbra] (f.) tavan kaplamak  
**хьыгIв-цIгIвы** [kiğu-tzğui] (i.) yatak yorgan  
**хьыгIвзра** [kiğuzra] (i.) üzerinde kaymak  
**хьыжгIара** [kiğğara] (f.) üzerini sökmek, yolmak  
**хьыжжгIара** [kiğğğara] (f.) üzerini iyice sökmek, iyice yolmak  
**хьыжжгIахра** [kiğğğaħra] (f.) yeniden sökmek, yeniden yolmak  
**хьыжвжвгIара** [kijjğara] (f.) taraf tutmak, yandaş olmak  
**хьыза** [kıza] (i.) yorgan, battaniye

**ХЫЗАХЪКЪЪА** [kızakqa] (i.) yorgan yüzü

**ХЫКВ** [kiku] (i.) zirve; sırt

**ХЫКЪАРА** [kıkara] (f.) koşarak geçmek

**ХЫЛАГЪ** [kılaġ] (i.) iniş, eğim, bayır

**ХЫЛАГЪЫРА** [kılaġıra] (i.) eğim, iniş yeri

**ХЫЛАПСА** [kılapsa] (s.) dağınık

**ХЫЛАПСАРА** [kılapsara] (f.) dağıtmak, saçmak

**ХЫЛАРЦІЫЖВРА** [kılartziĵra] (f.) fırlatmak, savurmak

**ХЫЛАЧВАРА** [kılaçşara] (f.) dökmek (sıvı)

**ХЫЛПА** [kılpa] (i.) şapka, başlık

**ХЫЛПАЧПАГІВЫ** [kılpaçpaġı] (i.) başlık ustası

**ХЫНХІВРА** [kınħura] (f.i.) dönmek; dönüş, devir

**ХЫНХІВЫРТА** [kınħıurta] (i.) dönüş yeri

**ХЫНХІВЫХРА** [kınħııħra] (f.) geri dönmek

**ХЫПАРА** [kıpara] (f.) üzerinden atlamak, aşmak

**ХЫПАРТА** [kıparta] (i.) atlama yeri; engel

**ХЫПССГІАРА** [kıpssġara] (f.) uçarak aşmak

**ХЫРАДЗАРА** [kıradzara] (f.) süzmek

**ХЫРЖЖРА** [kırĵĵra] (f.) sıvı karıştırmak

**ХЫРКІАРА** [kırkıra] (f.) bir yana doğru eğmek

**ХЫРПШЫЛ** [kırpşıl] (i.) keklik otu, bkz. кьадаба, bot. adonis vernalis l.

**ХЫРПЛАРА** [kırplara] (f.) saçmak; dökmek (tane)

**ХЫРСАРА** [kırsara] (f.) başını kesmek

**ХЫРСАРТА** [kırsarta] (i.) kesme yeri

**ХЫРТШРА** [kirtşra] (f.) katlamak; alta bükme

**хьыртшырта** [kɪrtʃɪrta] (i.) katlama yeri

**хьырффара** [kɪrffara] (f.) kırmak; tırnak kesmek

**хьырта** [kɪrtsra] (f.) kırmak; vurup koparmak

**хьырцІалга** [kɪrtzalga] (i.) gurk tavuğun yatması istenen yere konan örnek yumurta

**хьырцІвалра** [kɪrçalra] (f.) gurk yatırmak

**хьысра** [kɪsra] (f.) üzerinden geçmek

**хьысырта** [kɪsɪrta] (i.) geçit; dağ geçidi

**хьыф-цыф** [kɪf-tsɪf] (i.) grip

**хьыхра** [1] [kɪhra] (f.) çıkarmak (giysi), kabuğunu almak

**хьыхра** [2] [kɪhra] (f.) elde etmek

**хьыхчара** [kɪhçara] (f.) çekinmek

**хьыхв** [kɪhu] (i.) kepek (un)

**хьыхъвапигІара** [kɪkuapɪgara] (f.) küflenmek, küfle kaplanmak

**хьыхІара** [kɪhara] (f.) kokmak

**хьыччагІвы** [kɪççaɣuɪ] (i.) gülücü, güleç

**хьыччара** [kɪççara] (f.i.) gülmek; gülüş

**хьыччахъва** [kɪççakua] (i.) gülünç, komik

**хьыччахъвата** [kɪççakuata] (zf.) gülünç bir şekilde

**хьычв** [kɪçʃ] (i.) ibik

**хьычІвара** [kɪçara] (f.) sıvıyı aktarmak

**хьыш** [kɪʃ] (i.) sarışın

**хьышдза** [kɪʃdza] (i.) beyaz benizli kişi

**хьышв** [kɪʃ] (i.) pencere

**хьышвкъыц** [kɪʃkɪts] (i.) pencere çerçevesi

**хьышвлацІагІв** [kɪʃlatzaɣu] (i.) camcı

**хъышвпрапса** [kɨʃɣrapsa] (i.) perde  
**хъышвтра** [kɨʃtra] (f.) kafası koparak düşmek  
**хъышвцIахъ** [kɨʃtzaḥ] (i.) pencere önünde oturlan yer  
**хъышвчпагIв** [kɨʃçpaɣu] (i.) pencere ustası  
**хъышвыгъв** [kɨʃɨɣu] (i.) panjur  
**хъышIахIвара** [kɨcaḥuara] (f.) başını bağlamak  
**хъыштра** [kɨʃtra] (f.) geçirmek, nakletmek

51. **хъв** [ku]

---

**хъва** [kua] (i.) kül; çarpık, eğri; kambur  
**хъвагIгIра** [kuaɣɣra] (f.) ulumak; haykırmak; bağırma  
**хъварара** [kuarara] (f.) boğmak  
**хъвIарп** [kuarp] (i.) mantar, bot. fungi l., eş.anl. напIрыпхтга  
**хъвасатхIва** [kuasathua] (i.) kül tablası  
**хъватыхга** [kuathɣa] (i.) faraş  
**хъвахI** [kuaḥ] (i.) gemi, vapur  
**хъвахIгIадгылырта** [kuaḥɣadɣylɨrta] (i.) iskele, liman  
**хъвахъва** [kuakua] (s.) eğri büğrü, çarpık  
**хъвахъвара** [kuakuara] (i.) eğribüğürlük, yamukluk  
**хъвахъвата** [kuakuata] (zf.) eğri büğrüce  
**хъвахъвахара** [kuakuahara] (f.) bükülmek, yamulmak  
**хъвацIа** [kuatsa] (i.) ısırgan otu, bot. urtica dioica l.  
**хъвацIаблы** [kuatsablɨ] (i.) tatlı ısırgan, bkz. хъваца, bot. urtica urens l.  
**хъвацIадагв** [kuatsadagu] (i.) ballıbaba (beyaz ısırgan), bot. lamium album l.  
**хъвацIамблы** [kuatsambɨ] (i.) ballıbaba (beyaz ısırgan), bot. lamium album l.  
**хъвацIасса** [kuatsassa] (i.) tatlı ısırgan, bkz. хъваца, bot. urtica urens l.

**хъвацІа** (şk.) [kuatzɑ] (i.) gıdı, ikinci çene

**хъвацІарпа** (şk.) [kuatzarpa] (i.) düğme, korça, toka

**хъвача** [kuaça] (i.) ısırgan, bkz. хъваца, bot. urtica dioica l.

**хъвачва** [1] [kuaçşa] (i.) tel pancarı, bot. chenopodium album l.

**хъвачва** [2] [kuaçşa] (i.) tuz çalısı, bkz. хІврадагв, bot. atriplex l.

**хъвачва** [3] [kuaçşa] (i.) karapazı, bkz. джъаджъахІвра, bot. atriplex patula l.

**хъваша** [kuaşa] (i.s.) paramparça; bozuk (para)

**хъвашара** [kuaşara] (f.) parçalanmak, kırılmak

**хъващра** [kuaşra] (i.) bulanıklık

**хъващхара** [kuaşhara] (f.) bulanmak

**хъващы** [kuaşı] (s.) bulanık; bulutlu; hüzünlü mecz.

**хъвбаба** [kubaba] (s.) kabarık tüylü (hayvan)

**хъвда** [kuda] (i.) boyun (vücut); yaka

**хъваквцІа** [kudakutza] (i.) görev

**хъваквцІара** [kudakutzara] (f.) görevlendirmek

**хъваквы** [kudakuı] (i.) görev

**хъвакІвырша** [kudaķuirşa] (i.) atkı, kaşkol; eşarp

**хъвакхъцІа** [kudaktza] (i.) yaka (giysi)

**хъвдзы** [kudzı] (i.) darı, bkz. шырда, bot. panicum l.

**хъвдзыквайчІва** [kudzıkuayça] (i.) boz darı (saçak darı), bkz. шырда, bot. panicum miliaceum l.

**хъвдзыкъапщы** [kudzıķapşı] (i.) boz darı (saçak darı), bkz. шырдакъапщы, bot. panicum miliaceum l.

**хъвдзыц** [kudzıts] (i.) kabuğundan ayrılmış darı tanesi

**хъвлагІандзакІ** [kulağandzak] (i.) gün boyu, akşama kadar

**хъвламчвапщ** [kulamçşapş] (i.) gırtlak

**ХЪВЛАПНИПХЪАДЗА** [kularniphadza] (i.) her akşam  
**ХЪВЛАПНЫ** [kularni] (i.) akşam vakti  
**ХЪВЛАПЫНХЪАТА** [kularinkata] (zf.) akşamleyin  
**ХЪВЛАПЫНЧАРА** [kularinçara] (i.) akşam yemeği  
**ХЪВЛАРА** [kulara] (f.) akşam olmak, kararmak (hava)  
**ХЪВЛАСРА** [kulasra] (f.) kusmak  
**ХЪВМАРГА** [kumarga] (i.) oyuncak  
**ХЪВМАРРА** [kumarra] (f.i.) oynamak; oyun, düğün  
**ХЪВМАРЩА** [kumarşa] (i.) oynama şekli  
**ХЪВМАРЫГІВ** [kumarıǵu] (i.) oyuncu; şakacı mcz.  
**ХЪВПХІА** [kupha] (i.) manevi evlat  
**ХЪВШВА** [kuşa] (i.) yemek kazanı; ocak; öğlen yemeği  
**ХЪВШВАМАЧВА** [kuşamaçşa] (i.) kapkacak  
**ХЪВШВАМГІА** [kuşamǵa] (i.) kazan kulpu; gökkuşağı mcz.  
**ХЪВШВКЪАПЩЫ** [kuşkarşı] (i.) köpekdili otu, bot. cynoglossum officinale l.  
**ХЪВШВЫ** [kuşı] (i.) ilaç  
**ХЪВШВЫ ГІАЙЫРАКВА** [kuşı ğayırakua] (i.) şifalı bitkiler  
**ХЪВЫ** [1] [kuı] (i.) kıl; tüy  
**ХЪВЫ** [2] [kuı] (i.) pay, hisse; bölüm  
**ХЪВЫЖВЧАЙ** [kuıjçau] (i.) kekik, bkz. рхъагъын, bot. thymus l.  
**ХЪВЫМБЛЫ** [kuımbli] (i.) kiriş; kalas  
**ХЪВЫМГАРА** [kuımgara] (i.) tılsım, büyü  
**ХЪВЫМГАРАХАГІВЫ** [kuımgaraĥaǵuı] (i.) büyücü, sihirbaz  
**ХЪВЫМГАРАХАРА** [kuımgaraĥara] (f.) büyücülük yapmak  
**ХЪВЫМПЫРРА** [kuımpırra] (f.) somurtmak, surat asmak



**хъвынчІвхва** [xunçhua] (i.) yaba sarı  
**хъвынчІвЫ** [xunçı] (i.) yaba  
**хъвыпшка** [xupška] (i.) tüy, tüycük  
**хъвыхІ** [xuh] (i.) gemi, vapur  
**хъвыхІадгыларта** [xuhadgıarta] (i.) iskele, liman  
**хъвыц** [xuits] (i.) kıl  
**хъвыцра** [xuitsra] (f.i.) düşünmek; düşünce  
**хъвыцща** [xuitsşa] (i.) düşünce, düşünüş  
**хъвыш** [xuis] (i.) adaçayı, bot. salvia

## 52. хъ [h]

---

**хъантá** [hanta] (s.) ağır; şişman; güçlü, eş.anl. хІатла  
**хъáпщ** [hapş] (i.) altın; parlak, güzel mcz.  
**хъáпщлара** [hapşzlara] (i.) altın gibi olma (durum); iyi insan olma (durum); çok güzel olma (durum)  
**хъапщчвá** [hapşçşa] (i.) altın sarısı (renk)  
**хъарá** [1] [hara] (f.i.) yavrulamak, doğum yapmak; doğum  
**хъарá** [2] [hara] (f.) sağmak, sütünü almak  
**хъáрта** [harta] (i.) doğum mekanı (hayvan)  
**хъархъар** [harhar] (i.) çingirak oyn.  
**хъацá** [1] [hatsa] (i.) Kafkas gürgeni, bot. carpinus caucasica grossh.  
**хъацá** [2] [hatsa] (i.) adi gürgen, bot. carpinus betulus l. (c. Caucasica grossh.)  
**хъдзы** [hdzi] (i.) altın suyu  
**хъзы** [hzi] (i.) isim  
**хъзы хъцІара** [hzi htzara] (f.) isim vermek  
**хъмыхъ** [hmih] (i.) soğuk meze, çerez

**хьпшгIвы** [h̄p̄šḡu] (i.) bekçi; bakıcı; özenli

**хьпшгIвыдаъа** [h̄p̄šḡuɔda'a] (i.) ihmal, gözardı

**хьпшр́а** [h̄p̄šra] (f.) gözetmek; gözetlemek; özen göstermek

**хьпшы́дара** [h̄p̄šɔdara] (i.) ihmal, gözardı

**хьпшы́дата** [h̄p̄šɔdata] (zf.) özensizce; kontrol dışı

**хьр́а** [h̄ra] (f.) soğumak; sakinleşmek mcz.

**хьт́а** [h̄ta] (s.) soğuk

**хьт́азлара** [h̄tazlara] (i.) soğuma (durum)

**хьтарц́а** [h̄tartsa] (s.) soğuk götürmüş; donmuş

**хьтарц́ар́а** [h̄tartsara] (f.) dondurmak

**хьтахар́а** [h̄taħara] (f.) soğumak (hava)

**хьтац́а** [h̄tatsa] (s.) donmuş, dondurulmuş

**хьтац́а́** [h̄tatza] (s.) donmuş, dondurulmuş

**хьтащр́а** [h̄tašra] (f.) üşüme

**хьчIв́а́чIва** [h̄ç̄aça] (s.) soğuk, serin

**хьчIв́а́чIвазлара** [h̄ç̄açazlara] (i.) soğuma (durum); serinleme (durum)

**хьчIв́а́чIвахара** [h̄ç̄açaħara] (f.) soğumak; serinlemek

**хьшв́ашва** [h̄š̄aša] (i.) soğuk; serin

**хьшв́ашвазлара** [h̄š̄ašazlara] (i.) soğumak (durum); serinlemek (durum)

**хьшв́ашвата** [h̄š̄ašata] (zf.) soğuk şekilde; mesafeli olarak

**хьшв́ашвахара** [h̄š̄ašaħara] (f.) soğumak

**хьщы** [h̄š̄ɔ] (i.) merhem

**хьы́ [1]** [h̄ɔ] (i.) simli kumaş

**хьы́ [2]** [h̄ɔ] (s.) soğuk

**хьы́гIа** [h̄ɔga] (i.) ağrı, acı, sancı; rahatsızlık

**хьыгГадаъа** [hıǵada'a] (zf.) ağrısız, acısız; sancısız

**хьыдзара** [1] [hıdzara] (f.) peşinden yetişmek; seviyesine ulaşmak; ulaşmak, varmak

**хьыдзара** [2] [hıdzara] (i.) başına gelmek, gerçekleşmek

**хьызлАгИв** [hızlaǵu] (i.) adaş, aynı isme sahip

**хьызхьцІашá** [hızhtzaša] (i.) isim koyma töreninde bebeğe verilen hediye

**хьызцынхьвы** [hıztsıncı] (i.) zamir dilb.

**хьый** [hıy] (i.) kuyumcu

**хьыквтІу** [hıkuʦu] (i.) tavus kuşu

**хьымсра** [hımsra] (i.) dokunulmazlık

**хьынхІáлра** [hınħalra] (f.) asmak

**хьысра** [hısra] (f.i.) dokunmak, ellemek; dokunuş

**хьыцІла** [1] [hıtzla] (i.) kola; çiriş otu kökünden yapılan tutkal

**хьыцІла** [2] [hıtzla] (i.) at kestanesi, bot. aesculus hippocastanum l.

**хьыш** [hıš] (i.) altın sarısı

### 53. хІ [h]

---

**хІа** [ħa] (i.) armut, bot. pyrus communis l.

**хІа-хІай** [ħa-ħay] (ü.) Hey hey!

**хІабльа** [ħabála] (i.) mahalle, semt

**хІабырчбыр** [ħabırçbır] (s.i.) işe yaramaz, abur cubur

**хІагІа** [ħaǵa] (s.) yüksek, yüce; uzun (boy)

**хІагІара** [ħaǵara] (i.) yükseklik, yücelik; uzunluk (boy)

**хІагІарта** [ħaǵarta] (i.) yükselti

**хІаджв** [ħač] (i.) dokurcun

**хІаджь** [ħac] (i.) hac

**хІаджъкѡаб** [ħaçkab] (i.) sakız kabağı, bkz. адгѡакѡаб, bot. cucurbita pepo l.

**хІаджѡрат** [ħacrat] (i.) soyguncu, eşkiya

**хІаджѡы** [ħacı] (i.) hacı

**хІазыр** [ħazır] (i.) fişeklik; kalıp

**хІазыр** [ħazır] (s.i.) hazır; nakit

**хІазырра** [ħazırra] (i.) hazırlık

**хІазырѡара** [ħazırħara] (f.) hazırlanmak, hazır olmak

**хІайда** [ħayda] (ü.) haydi!

**хІай-хІай** [ħay-ħay] (ü.) hayhay, evet; haydi!

**хІайльа** [ħayla] (i.s.) hile; kurnaz

**хІайльара** [ħaylara] (i.) hilecilik; kurnazlık

**хІайльачы** [ħaylaçı] (s.) hilekar; kurnaz

**хІайльачыра** [ħaylaçıra] (i.) hilekarlık; kurnazlık

**хІайуан** [ħayuan] (i.) hayvan

**хІакв** [ħaku] (i.) fırın; soba

**хІаквакѡцІагІв** [ħakuakutzađu] (i.) fırıncı, fırın ustası

**хІакврыцкѡагІв** [ħakurıtskađu] (i.) fırın temizleyicisi

**хІаквтацІагІв** [ħakutatzađu] (i.) fırıncı, fırın ustası

**хІаквхѡгІвага** [ħakukđuaga] (i.) fırın baca kapağı

**хІаквѡм** [ħakuım] (i.) mahkeme, hüküm

**хІаквѡм хара** [ħakuım ħara] (f.) yargılamak, hüküm vermek

**хІаквѡмхагІв** [ħakuımħađu] (i.) hakim, yargıç

**хІакѡ** [ħak] (i.) hak, hisse

**хІакѡвара** [ħakuara] (i.) çakıl taşlı alan

**хІакѡѡа** [ħaka] (i.) biber ezilen yassı ve pürüzsüz taş

**хІакъым** [ħakım] (i.) Kafkas dağ armudu, bot. pyrus caucasica an. fed.

**хІакІва** [ħakua] (i.) petekli bal

**хІалыжва** (şk.) [ħalıja] (i.) pshalive (peynirli mantı)

**хІаль** [ħal] (i.) hal, durum; karakter

**хІальабальыкъ** [ħalabalık] (i.) kalabalık; kargaşa

**хІальакъ** [ħalák] (i.) helak

**хІальаль** [ħalal] (i.s.) cömert; iyi kalpli

**хІальальра** [ħalalra] (i.) cömertlik

**хІальальхара** [ħalalħara] (f.) cömertleşmek

**хІальыуа** [ħalıua] (i.) darı yada mısır unuyla yapılan helva

**хІамам** [ħamam] (i.) banyo

**хІамамршгІвы** [ħamamrşguı] (i.) hamamcı

**хІамач** [ħamaç] (i.) ahır

**хІампІал** [ħampal] (i.) hampal (darı yahut mısır unuyla yapılan hamur haşlaması)

**хІампІладжъ** [ħampıac] (i.) yola döşenen taş; büyük çakıl

**хІамшвкІвытІ** [ħamşkıutı] (i.) akdiken, bot. crataegus l.

**хІандырхъвátша** [1] [ħandırkuatşa] (i.) löşlek, bot. arctium l.

**хІандырхъвátша** [2] [ħandırkuatşa] (i.) veba otu, bkz. хІандырхъватшабыгъъ, bot. petasites officinalis moench.

**хІандырхъватшабчва** [ħandırkuatşabçşa] (i.) dulavrat otu, bot. arctium tomentosa mill.

**хІандырхъватшабыгъъ** [ħandırkuatşabıg] (i.) veba otu, bot. petasites officinalis moench.

**хІапхъа** [ħapka] (s.i.) gelecek; gelecek sene

**хІапчып** [ħapçıp] (i.) bagaj, eşya, yük

**хІапшхвыпш** [ħapşħuıpş] (i.) kurtçuk böcek

**хІара** [1] [ħara] (şz.) biz (birinci çoğul şahıs)

**хIара** [2] [ħara] (i.) manda  
**хIара-хIара** [ħara-ħara] (zf.) bizbize  
**хIаракъат** [ħarakat] (i.) hareket, girişim, aksiyon  
**хIаракъатда** [ħarakatda] (zf.) hareketsiz  
**хIаракъатдара** [ħarakatdara] (i.) hareketsizlik  
**хIаракIы** [ħarakı] (s.) yüksek, yüce  
**хIаракIыла** [ħarakıla] (i.) yüksekten  
**хIаракIыта** [ħarakıta] (i.) yüksekce  
**хIаракIатI** [ħarakatı] (i.) füze, roket  
**хIарам** [ħaram] (i.) haram  
**хIарамра** [ħaramra] (i.) haramlık  
**хIарамча** [ħaramça] (i.) haram lokma  
**хIарамчас** [ħaramças] (i.) haram yiyecek  
**хIаргIва** [ħarġua] (i.) armut kurusu  
**хIарыф** [ħarıf] (i.) harf  
**хIарыфба** [ħarıfba] (i.) alfabe  
**хIа́са** [ħasa] (i.) evlek, tarh, çiçek tarhı  
**хIаты** [ħatı] (i.) tulum, kırba  
**хIатыкъ** [ħatık] (i.) çörek  
**хIатыр** [ħatır] (i.) hatır  
**хIатла** [ħaħa] (s.i.) güçlü; ağır; yük  
**хIатлара** [ħaħara] (i.) güçlülük; ağırlık  
**хIатшпы** [ħatşpı] (i.) mağara  
**хIауа** [ħaua] (i.) hava  
**хIафиз** [ħafız] (i.) kör

**хІахьыІа** [ħakıħa] (i.) Kafkas dağ armudu, bkz. бнахІа, bot. pyrus caucasica an. fed.

**хІахьврачва** [ħakuraçşa] (i.) taşkömürü

**хІахьвсса** [ħakussa] (i.) çakıl taş parçaları

**хІахьвы** [ħakuı] (i.) taş

**хІахьвырта** [ħakuırta] (i.) taşlık alan

**хІацыпа** [ħatsıpa] (i.) kılçık (tahıllarda)

**хІацІкьа** [ħatzka] (i.) parlak çakıl taşı

**хІацІла** [ħatzla] (i.) armut ağacı

**хІачІаш** [ħaçaş] (i.) konuk evi, misafirhane

**хІаш** [ħaş] (i.) beyaz kil

**хІасап** [ħisap] (i.) hesap

**хІасапдаьа** [ħisapda'a] (zf.) hesapsız; sınırsız

#### 54. хІв [ħu]

---

**хІва** [ħua] (i.) domuz

**хІвадагв** [ħuadaug] (i.) tuz çalısı, bot. atriplex l.

**хІваджьа** [ħuaca] (i.s.) kurnaz; sinsi

**хІваджьара** [ħuacara] (i.) kurnazlık

**хІважьы** [ħuajı] (i.) domuz eti

**хІвайра** [ħuayra] (f.) nişanlamak; sözlenmek

**хІвакІакІырсамц** [ħuaķakırsamts] (i.) melekotu, bot. archangelica officinalis hoffm.

**хІвалымхІа** [1] [ħualımħa] (i.) çalba, bot. phlomis tuberosa l.

**хІвалымхІа** [2] [ħualımħa] (i.) öksürükotu (kabalak), bot. tussilago farfara l.

**хІвамакъ** [ħuamak] (i.) yaban domuzu

**хІвамьгъ** [1] [ħuamıǵ] (i.) büyük pıtrak (domuz pıtraǵı), bot. xanthium strumarium l.

**хІвамьгъ** [2] [ħuamıǵ] (i.) devedikeni, bkz. мгъыжв, bot. carduus nutans l.

**хІвансхІван** [ħuansħuan] (i.) dedikodu; söylenti

**хІвапс** [ħuaps] (i.) kargı, mızrak; süngü

**хІвапсагІва** [ħuapsaǵua] (i.) imrenilecek; şahane

**хІвапсара** [ħuapsara] (f.) imrenmek; kıskanmak

**хІвар** [ħuar] (i.) masal; alegori

**хІвара** [1] [ħuara] (f.) söylemek, demek

**хІвара** [2] [ħuara] (f.) buzaǵılar çoǵı.

**хІваранкъвгагІв** [ħuaranķugaǵu] (i.) buzaǵı çobanı

**хІваратара** [ħuaratara] (i.) buzaǵı ahırı

**хІварахча** [ħuaraħça] (i.) buzaǵı çobanı

**хІварыбза** [ħuarıbza] (i.) mecaz, muamma

**хІвасá** [ħuasa] (i.) erik, bot. prunus domestica l. (плод сливы домашней)

**хІвасагІвájъ** [ħuasaǵuaj] (i.) yunus eriǵi, bot. prunus divaricata ledeb. (алыча)

**хІвасаквайчІвá** [ħuasakuayça] (i.) erik, bot. prunus domestica l. (слива домешняя)

**хІвасакъапщы** [ħuasaķapşı] (i.) yunus eriǵi, bkz. хІваса, bot. prunus divaricata ledeb. (алыча)

**хІвасаргІва** [ħuasarǵua] (i.) erik kurusu

**хІвасачІвры** [ħuasaçrı] (i.) Avrupa eriǵi, bkz. хІваса, bot. prunus domestica l. (слива домешняя)

**хІваспá** [ħuaspa] (i.) bıçak

**хІваспатарá** [ħuaspatara] (i.) bıçak kutusu, bıçaklık

**хІвастахІвра** [ħuastaħura] (i.) ayırıkotu, bot. agropyron repens (l.) beauv.

**хІватара** [ħuatara] (i.) domuz ahırı



**хІватлахц** [ħuaħaħts] (i.) sorguç otu, bkz. тажвхъабра, bot. stipa (ковыль)

**хІвахІв** [ħuaħu] (i.) iyi dilek, temenni

**хІвахІвра** [ħuaħura] (f.) iyi dilekte bulunmak

**хІвачыр** [ħuaçır] (i.) domuz yavrusu

**хІвачва** [ħuaçsa] (i.) domuz derisi

**хІвачвара** [ħuaçsara] (f.) ötmek; çağlamak; çınlamak

**хІвачвагІвы** [ħuaçsağui] (i.) geveze

**хІвачвакъъара** [ħuaçsaçara] (f.) aralıksız laflamak, çene çalmak

**хІвачІвгІвы** [ħuaçğui] (i.) uşak, hizmetçi

**хІваша** [ħuaşa] (s.) bedava, ücretsiz

**хІваща** [ħuaşa] (i.) söyleme şekli; deyim

**хІващыга** [ħuaşıga] (i.) çit sarmaşığı (mahmude otu), bot. calystegia sepium (l.) r. br.

**хІвра** [ħura] (f.i.) otlamak; ot

**хІврабагъъа** [ħurabağa] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврагІважъ, bot. hypericum perforatum l.

**хІврагІважъ** [ħurağua] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bot. hypericum perforatum l.

**хІврадагв** [ħuradagu] (i.) tuz çalısı, bot. atriplex l.

**хІврадыгъ** [ħuradıg] (i.) gazelotu (geyikotu), bkz. хІврайша, bot. dictamnus l.

**хІврайчІва** [ħurayaça] (i.) kuşotu, bot. stellaria l.

**хІврайша** [1] [ħurayşa] (i.) acı pelin (akpelin), bot. artemisia absinthium l.

**хІврайша** [2] [ħurayşa] (i.) gazelotu (geyikotu), bot. dictamnus l.

**хІвракъадаба** [ħuraçadaba] (i.) imam pamuğı, bot. abutilon theophrastii medic.

**хІвралага** [ħuralaga] (i.) acı hıyar (eşek hıyarı), bkz. рхъакъаб, bot. ecballium elaterium a. rich.

**хІвраларххы** [ħuralarħħı] (i.) sarmaşık çobandeğneği, bot. polygonum convolvulus l.

**хІврапаса** [ħurapasa] (i.) menekşe, bot. viola l.

**хІврпшдза** [1] [ħurapşdza] (i.) çiçek

**хІврапшдза** [2] [ħurapşdza] (i.) acı bakla, bot. lupinus polyphyllus lindl.

**хІврапшка** [ħurapşka] (i.) yumak otu, bot. festuca l.

**хІвратлакьыца** [ħuraħaķıtsa] (i.) engerek otu, bot. echium vulgare l.

**хІврауау** [1] [ħurauau] (i.) delitere, bot. berteroia dc.

**хІврауау** [2] [ħurauau] (i.) kurtboğan, bkz. кьальарчІыхв, bot. aconitum l.

**хІврауау** [3] [ħurauau] (i.) şeytan şalgamı (it kabağı), bot. bryonia l.

**хІврахвышхва** [ħuraħuişħua] (i.) mührüsüleyman, bot. polygonatum officinale all.

**хІврахьагІважь** [1] [ħuraķađuaj] (i.) ölmez çiçek (güneş çiçeği), bkz. кьасмыджь, bot. helichrysum arenarium (l.) moench.

**хІврахьагІважь** [2] [ħuraķađuaj] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврахьагІважь, bot. hypericum perforatum l.

**хІврахьагІважь** [3] [ħuraķađuaj] (i.) pireotu (solucan otu), bkz. кІамыхІвра, bot. tanacetum vulgare l.

**хІврахьаххыл** [ħuraķaħħıl] (i.) tarla sarmaşığı (kuzu sarmaşığı), bot. convolvulus arvensis l.

**хІврахьвыш** [ħuraķuiş] (i.) ketencik, bot. camelina sativa (l.) crantz.

**хІврахьвшвы** [ħuraķuşı] (i.) şifalı ot

**хІврачвгьа** [ħuraçşğa] (i.) boru çiçeği, bkz. кьвакь, bot. datura stramonium l.

**хІврашкІвокІва** [ħuraşķuokıua] (i.) tel pancarı, bkz. джьаджьашхІва, bot. chenopodium album l.

**хІврашыга** [1] [ħuraşıga] (i.) boyacı katırtırnağı, bot. genista tinctoria l.

**хІврашыга** [2] [ħuraşıga] (i.) pireotu (solucan otu), bkz. кІамыхІвра, bot. tanacetum vulgare l.

**хІврашвыга** [ħuraşıga] (i.) borcak, bot. genista l.

**хІвсыса** [hʉsɪsɑ] (i.) bayanlar çoğ.i.  
**хІвхІвара** [1] [hʉhʉuɑrɑ] (f.) okşamak  
**хІвхІвара** [2] [hʉhʉuɑrɑ] (f.) haykırmak  
**хІвымпІыла** [hʉɪmpɪlɑ] (i.) şerbetçiotu, bkz. рыпага, bot. humulus lupulus l.  
**хІвЫн** [hʉɪn] (i.) güve, eş.anl. ахъа  
**хІвЫнап** [hʉɪnɑp] (i.) fare  
**хІвынапду** [hʉɪnɑpdu] (i.) lağım faresi  
**хІвынапкІыга** [hʉɪnɑpʁɪgɑ] (i.) fare karanı  
**хІвынапцІыхъва** [hʉɪnɑptzɪkʉvɑ] (i.) itkuyruğu, bot. phleum l.  
**хІвынащыга** [hʉɪnɑşɪgɑ] (i.) pelin (ot)  
**хІвынгвлашв** (şk.) [hʉɪngʉlɑş] (i.) köstebek  
**хІвынгвы** (şk.) [hʉɪngʉɪ] (i.) lağım faresi  
**хІвынгІвымсага** [hʉɪnğʉɪmsɑgɑ] (i.) kara süpürge, bkz. гІвымсагахаха, bot. *artemisia scoraria* waldst. et kit.  
**хІвынчІа** [hʉɪnʉɑ] (i.) yağma, çapulculuk; hırsızlık  
**хІвынчІара** [hʉɪnʉɑrɑ] (f.) yağmalamak  
**хІвынчІвхара** [hʉɪnʉʁɑrɑ] (f.) çamur haline gelmek  
**хІвынчІвы** [hʉɪnʉɪ] (i.) çamur  
**хІвынчІвыбгІа** [hʉɪnʉɪbğɑ] (i.) balçık  
**хІвынщЫга** [1] [hʉɪnşɪgɑ] (i.) naftalin  
**хІвынщыга** [2] [hʉɪnşɪgɑ] (i.) acı pelin (akpelin), bot. *artemisia absinthium* l.  
**хІвырмат** [hʉɪrmat] (i.) hürmet  
**хІвырма** [hʉɪrma] (i.) karahurma, bot. *diospyros lotus* l.  
**хІвырмыджь** [hʉɪrmɪʉ] (i.) su keteni, bot. *bidens tripartita* l.  
**хІвырта** [hʉɪrta] (i.) otlak, mera  
**хІвЫс** [hʉɪs] (i.) buzağı

**хІвыстара** [ħuɪstara] (i.) buzağı ahır  
**хІвЫсхча** [ħuɪshça] (i.) buzağı çobanı  
**хІвысхчагІв** [ħuɪshçaġu] (i.) buzağı çobanı  
**хІвысыжъ** [ħuɪsɪj] (i.) dana eti  
**хІвЫхІв** [ħuɪħu] (i.) güvercin  
**хІвЫхІвтарá** [ħuɪħutara] (i.) güvercinlik  
**хІвЫхІвчвá** [ħuɪħuçsa] (s.i.) güvercin mavisı  
**хІвЫча** [ħuɪça] (i.) sürü, küçükbaş hayvan sürüsü

55. **ц** [ts]

---

**ца** [tsa] (i.) ambar; depo  
**цагва** [tsagua] (i.) kör (alet)  
**цагвахара** [tsaguaħara] (f.) körelmek  
**цагъа** [tsaġa] (i.) su kabartısı; nasır  
**цара** [tsara] (f.i.) gitmek; gidiş  
**царанчІвбыгъду** [tsarançbıġdu] (i.) kaşık otu (bayır turpu), bkz.  
царанчІвбыгъду, bot. armoracia rusticana (lam.) gaertn., mey. et scherb.  
**царанчІвы** [tsarançı] (i.) kuzukulağı, bot. rumex acetosa l.  
**цатара** [tsatara] (i.) ambar (tahıl için); depo  
**цахІв-цахІвра** [tsaħu-tsaħura] (f.) ışıldamak, parıldamak  
**цбá** [tsba] (i.) altı (6)  
**цгвЫ** [tsġuɪ] (i.) kedi  
**цгъán** [tsġan] (i.) çingene  
**цгІвЫ** [tsġuɪ] (i.) altı kişi  
**цемент** [tsement] (i.) çimento  
**цквá** [tska] (s.i.) temiz; berrak; kesin, net

**цкъáра** [tskára] (i.) temizlik; berraklık; kesinlik

**цкъáта** [tskátá] (zf.) temizce; berrak şekilde; kesinlikle

**цкъахарá** [tskáħara] (f.) temizlenmek; berraklaşmak; kesinlik kazanmak

**цкIы** (şk.) [tskɪ] (i.) elbise, kıyafet, eş.anl. ьахвтан

**цкIызáс** (şk.) [tskɪzas] (i.) elbiselik kumaş, eş.anl. ьахвтаныс

**цламхIвá** [tzamħua] (i.) çene

**цны́хчылра** [tsniħçılra] (f.) kıskanmak; imrenmek

**цны́хчылыгIв** [tsniħçılıǵu] (i.) kıskanç

**црáсыгIв** [tsrasıǵu] (i.) boynuz sallayan, tos vurmayı seven hayvan

**цраха** [1] [tsraħa] (i.) belumotu, bot. asperula l.

**цраха** [2] [tsraħa] (i.) suketeni, bot. bidens tripartita l.

**цраха** [3] [tsraħa] (i.) yarışkan otu, bkz. цырхал, bot. galium aparine l.

**цраха** [4] [tsraħa] (i.) tilkikuyruǵu, bot. setaria

**црахал** [tsraħal] (i.) yoǵurt otu, bot. galium l.

**црахара** [tsraħara] (f.) yarışmak, bulaşmak

**црахIвá** [tsraħua] (i.) römork; vagon

**црI** [tsri] (i.s.) öz; akraba, hısım; aziz, kıymetli

**црычIвара** [tsrıçara] (f.) akmak, süzölmek (sıvı)

**црышвтра** [tsrıştra] (f.) içinden düşmek

**цха** [tsħa] (i.) bal

**цхá-хвша** [tsħa-ħuşa] (i.) bal ve yaǵ

**цханаша** [tsħanaşa] (i.) kavun, bkz. хуан, bot. cucumis melo l.

**цхарá** [tsħara] (f.) varlığını sürdürmek, hayatta kalmak, yaşamak

**цхахIвра** [1] [tsħaħura] (i.) peygamber çiçeǵi, bot. centaurea cheiranthifolia willd.

**цхахIвра** [2] [tsħaħura] (i.) engerek otu, bkz. хIвратлакъыща, bot. echium vulgare l.

**цхацІычІва** [tʃhatziça] (i.) kavun, bkz. хуан, bot. melo sativus (l.) sager. l.

**цхърЫгІага** [tskriğaga] (i.) yardımcı, destekleyici; tamamlayıcı

**цхърЫгІагІв** [tskriğağu] (i.) yardımcı, muavin

**цхІá** [tʃha] (i.) köprü

**цхІарá** [tʃhara] (f.i.) ısırmaq; ısırış

**цхІáрта** [tʃharta] (i.) ısırık, ısırılan yer

**цхІашвЫ** [tʃhaşı] (i.) buz; buz tutmuş

**ццІара** [tstzara] (f.) eklemek, katmak

**цчвхъа** [tsçʃha] (i.) yonga

**цыгвІаба** [tsgulaba] (i.) kedi (erkek)

**цыгвІапс** [tsgulaps] (i.) kedi (dişi)

**цыгвцІыхъва** [1] [tsıgutziкуa] (i.) beyaz civanperçemi, bkz. бгъЫзкь, bot. achillea millefolium l.

**цыгвцІыхъва** [2] [tsıgutziкуa] (i.) civanperçemi, bot. achillea l.

**цыгвчыр** [tsıguçır] (i.) kedi yavrusu

**цылра** [tsılra] (f.) düzenlemek, kurmak

**цын** [tsın] (i.) altı kez

**цынхá** [tsınha] (i.) bakiye, arta kalan; tortu, fazlalık

**цынха-мынха** [tsınha-minha] (i.) yemek bulaşığı, artık

**цЫпа** [tsıpa] (i.) saç teli

**цыра** [tsıra] (i.) tanecik, küçük parça

**цыржжра** [tsırj̄ra] (i.) akmak, dökülmek (sıvı)

**цырхал** [tsırhal] (i.) yoğurt otu, bkz. црахал, bot. galium l.

**цырцыр** [tsırsır] (i.) parlak, pırıl pırıl; alaca

**цырцырра** [tsırsırра] (f.i.) parlamak; pırıltı

**цЫца** [tsıtsa] (i.) turp, bot. raphanus sativus var. radiculata pers.

**цыцаблы** [tsitsablı] (i.) kırmızı turp, bot. raphanus sativus var. radícula pers.  
**цыцаду** [tsitsadu] (i.) turp, bot. raphanus sativus l.  
**цыцаквайчІва** [tsitsakuayça] (i.) turp, bot. raphanus sativus l.  
**цыцакъяпшы** [tsitsakapşı] (i.) kırmızı turp, bot. raphanus sativus var. radícula pers.  
**цыцаранчІв** [tsitsaranç] (i.) kuzukulağı, bot. rumex acetosella l.  
**цыцаранчІвбаба** [tsitsarançbaba] (i.) efelik otu, bot. rumex crispus l.  
**цыцаранчІвпшдза** [tsitsarançpşdza] (i.) ekşilik otu, bot. rumex pulcher l.  
**цыцашкІвокІва** [tsitsaşkuokua] (i.) beyaz turp, bot. raphanus sativus l. var. radiculata pers.  
**цыцащайдза** [tsitsaşaydza] (i.) çalıtırlakuşu, bot. corydalis caucasica dc.  
**цышв** [tsış] (i.) altıyüz (600)

## 56. цІ [tz]

---

**цІа** [1] [tza] (i.) bit

**цІа** [2] [tza] (s.) ince

**цІаблы** [tzablı] (i.) yanık; yanık dumanı

**цІабылра** [tzabilra] (f.) dibi tutmak, yanmak

**цІабыргхІвагІвы** [tzabırghuağı] (i.) dürüst, doğru insan

**цІабыргы** [tzabırgı] (i.s.) doğru, gerçek; sadık

**цІабыргыра** [tzabırgıra] (i.) doğruluk, dürüstlük

**цІабыргыта** [tzabırgıta] (zf.) dürüstce, doğruca

**цІагыла** [tzagıla] (i.) dayanak, destek; yardım

**цІагъа** [tzağa] (s.) ince, yufka; seyrek

**цІагъата** [tzağata] (zf.) incece; seyrekce

**цІагІв** [tzağı] (s.) ince; dar

**цІагІвта** [tzağıta] (zf.) incece; darca

**цІагІвхара** [tzaǵuħara] (f.) incelmek; daralmak  
**цІагІвырра** (şk.) [tzaǵuirra] (f.) yatıp kalmak; ilişip kalmak; düşüp kalmak  
**цІакшара** (şk.) [tzakšara] (f.) göz kırpıştırmak  
**цІакъа** (şk.) [tzaқа] (i.) alt; altında  
**цІакІра** [1] [tzaķra] (f.i.) gizlemek, saklamak; gizli  
**цІакІра** (şk.) [2] [tzaķra] (f.i.) toplamak; hasat  
**цІакІра** (şk.) [3] [tzaķra] (f.) defnetmek, gömmek  
**цІакІхара** [tzaķħara] (f.) gizli kalmak  
**цІакІы** [tzaķı] (s.i.) gizli; gizem, sır  
**цІакІыта** [tzaķıta] (zf.) gizlice  
**цІакІва** (şk.) [tzaķua] (i.) çizik, tırnak izi, tırmık  
**цІакІвара** (şk.) [tzaķuara] (f.) çizmek, tırmalamak  
**цІапкъра** [tzapķra] (i.) dibinden kesmek  
**цІапса** [tzapsa] (s.) bitli; kurtlanmış  
**цІапсара** [tzapsara] (f.i.) bitlenmek; bitlenmişlik  
**цІапсахара** [tzapsaħara] (f.) bitlenmek, kurtlanmak  
**цІапхá** [tzapħa] (i.) kilit  
**цІапхатІыга** [tzapħatıga] (i.) anahtar  
**цІапІа** [tzapa] (s.) iğrenç, aşağılık  
**цІапІара** [tzapara] (i.) iğrençlik, adilik  
**цІапІата** [tzapata] (zf.) iğrençce, alçakca  
**цІапІахара** [tzapaħara] (f.) iğrençleşmek, adileşmek  
**цІара** [1] [tzara] (s.) keskin; sivri  
**цІара** [2] [tzara] (f.) yumurtlamak  
**цІара** [3] [tzara] (i.) serçeler çoğ.i.



**цIарагIвудж** [tzaraɣuɪç] (i.s.) yavaş, hantal; ağır, sakin

**цIарара** [tzarara] (i.) uç; keskinlik

**цIарарта** [tzararta] (i.) keskin taraf; sivri taraf

**цIарата** [tzarata] (zf.) keskince; sivrice

**цIарахара** [tzaraɣara] (f.) keskinleşmek; sivrilmek

**цIармакья** (şk.) [tzarma'ka] (i.) bileği taşı

**цIарпIына** [tzarp'ina] (i.) kaval

**цIарта** [tzarta] (i.) yuva; folluk

**цIархъвдра** [tzarkudra] (f.) enseyi tıraş etmek

**цIарчы** [zarçɪ] (i.) banotu, bkz. дахъатхIапа, bot. hyoscyamus niger l.

**цIарчвчы** [zarçşçɪ] (i.) burç, bkz. цIланцIий, bot. viscum album l.

**цIарыс** [zarɪs] (i.) dayanak; temel

**цIарышвра** [zarıʃra] (i.) altına atmak

**цIас** [zas] (i.) adet, gelenek; huy

**цIахбжьан** (şk.) [zaɣbjan] (i.) geceyarısı

**цIахь-хъахь** [zaɣ'-kaɣ] (zf.) ters düz; tepe takla

**цIахьцIацIа** [zaɣtatzta] (i.) iç giysisi, çamaşır

**цIахьцIацIайква** [zaɣtatztaykua] (i.) don, iç çamaşırı

**цIахьцIацIас** [zaɣtatzzas] (i.) fanila, iç gömleği

**цIахьы** [zaɣɪ] (i.) alt, aşağı; dip

**цIахьыла** [zaɣɪla] (zf.) aşağıya doğru

**цIахIа** (şk.) [zaɣa] (i.) daha çok, daha fazla

**цIахIвага** [zaɣuaga] (i.) arabaya hayvan koşum takımı

**цIахIвара** [zaɣuara] (f.) arabaya hayvanı koşmak

**цIахIвачв** [zaɣuaçç] (i.) koşum öküzü

**цIашва** [tzaʃa] (i.) koz (kumar terimi)

**цIба** [tzba] (i.) kusur, eksiklik

**цIбада** [tzbada] (i.) kusursuz, eksiksiz

**цIбадара** [tzbadara] (i.) kusursuzluk, eksiksizlik

**цIбадата** [tzbadata] (zf.) eksiksiz olarak

**цIбацIбагIв** [tzbatzbaǵu] (i.) eleştirmen

**цIбацIбара** [tzbatzbara] (f.i.) eleştirmek; eleştiri

**цIгъа** [tzǵa] (i.) sicim, kordon

**цIгIа** [tzǵa] (s.) tuzlu

**цIгIара** [1] [tzǵa] (f.) sormak

**цIгIара** [2] [tzǵara] (i.) tuzluluk

**цIгIаралацIа** [tzǵaralatz] (i.) dere otu, bkz. къван, bot. anethum graveolens l.

**цIгIас** [tzǵas] (i.) soru

**цIгIва** [tzǵua] (i.) dip, taban

**цIгIвада** [tzǵuada] (i.) dipsiz, tabansız; evsiz

**цIда** [tzda] (i.) sicim, ayakkabı bağcığı

**цIдара** [tzdara] (f.) deliklerden geçirerek bağlamak

**цIей** [tzey] (i.) çocuk, bebek, ufaklık

**цIейхара** [tzeyħara] (f.) çocuklaşmak

**цIис** [tzis] (i.) serçe

**цIисвишна** [tzisviʃna] (i.) kiraz, bkz. чадыгIва, bot. cerasus avium (l.) moench.

**цIисхIа** [tzish̄a] (i.) Kafkas dağ armudu, bot. pyrus caucasica an. fed.

**цIисхIвра** [tzish̄ura] (i.) çobançantası (kuşkuş otu), bkz. рахвыхча артмакъ, bot. capsella bursa pastoris (l.) medic.

**цIисцаранчIв** [tzistsaranç] (i.) kuzukulağı, bot. rumex acetosella

**цIисшырдза** [tzisʃirdza] (i.) horozibiği, bkz. кърымхIвра, bot. amaranthus albus l.

**цИсшамх** [1] [tzisʂamɣ] (i.) domuz auyıǵı, bkz. ажъахІвра, bot. cynodon dactylon (l.) pers.

**цИсшамх** [2] [tzisʂamɣ] (i.) çobançantası (kuşkuş otu), bkz. рахвыхча артмакъ, bot. capsella bursa – pastoris (l.) medic.

**цІкІвкІвара** [tzkũkuara] (f.) sızmak (sıvı)

**цІла** [tzla] (i.) ağaç

**цІладагв** [tzladaug] (i.) ay kestanesi, bot. aesculus hipopocastanum l.

**цІлажвумп** [1] [tzlaʒump] (i.) karadut, bot. morus nigra l.

**цІлажвумп** [2] [tzlaʒump] (i.) beyaz dut, bot. morus alba l.

**цІлаквый** [tzlakuiy] (i.) burç, bkz. цІланцІий, bot. viscum album l.

**цІлалага** [tzlalaga] (i.) kokar ağaç (aylandız), bot. ailanthus altissima (mill.) swingle.

**цІланцІий** [tzlantziy] (i.) burç, bot. viscum album l.

**цІларкІра** [tzlarɣra] (f.) bitişirmek, yapıştırmak

**цІларкІыга** [tzlarɣıga] (i.) yapıştırıcı, tutkal

**цІласса** [tzlassa] (i.) filiz, dalcık

**цІлауáтра** [tzlawatra] (i.) meyve bahçesi

**цІлауатрарɣара** [tzlauatrarɣara] (i.) meyvecilik

**цІлахвыц** [tzlaɣuits] (i.) fidan

**цІлацІычв** [tzlatziçʂ] (i.) sarmaşık, bot. hедера l.

**цІлачыльа** [1] [tzlaçılá] (i.) karadut, bkz. жвумпцІлаквайчІва, bot. morus nigra l.

**цІлачыльа** [2] [tzlaçılá] (i.) beyaz dut, bkz. жвумпцІлашкІвокІва, bot. morus alba l.

**цІолá** [tzola] (s.) derin

**цІолáра** [tzolara] (i.) derinlik

**цІоларта** [tzolarta] (i.) derin yer

**цІолата** [tzolata] (zf.) derince

**цІолахара** [tzolaħara] (f.) derinleşmek

**цІра** [tzra] (f.) zaman geçmek

**цІрычІвара** [tzrɨçara] (f.) suyunu çıkarmak; süzmek

**цІсра** [tzsra] (f.) sallanmak; titretmek

**цІўтІ** [tzuʈ] (y.) Çıt!

**цІхы** [tzħı] (i.) gece

**цІцІра** (şk.) [tztzra] (f.) çitlemek; didiklemek

**цІшá** [tzša] (i.) dişi yavru küçükbaş hayvan (bir yaşına kadar olan)

**цІыгъ** [tzıg] (i.) sansar

**цІыдз** [tzıdz] (i.) pire

**цІыдзхІвра** [tzıdzħura] (i.) gübre otu, bot. lepidium perfoliatum l.

**цІыдзщыга** [1] [tzıdzşıga] (i.) kediotu, bkz. гвыхъхІвра, bot. valeriana officinalis l.

**цІыдзщыга** [2] [tzıdzşıga] (i.) pelin otu (yavşan), bkz. хІврайша; гІвымсага, bot. artemisia l.

**цІыдзщыга** [3] [tzıdzşıga] (i.) acı pelin (akpelin), bkz. хІврайша, bot. artemisia absinthium l.

**цІыжв** [tzıj] (i.) atsineği larvası

**цІыкв** [tzıku] (i.) çömlük, çanak; kiremit

**цІыкъваквшара** [tzıkuakuşara] (i.) kafiyeye, uyak

**цІыладз** [tzıladz] (i.) sarısabır, bot. aloe l.

**цІынкІярá** [tzınkıra] (i.) siğil

**цІынкІырацІла** [tzınkıratzla] (i.) sakallı kızılağaç, bot. alnus barbata c. a. mey.

**цІыпхчІви** [tzıphçı] (s.) geçen seneki

**цІырбжы** [tzırbjı] (i.) bağırtı, bağırış, çığlık

**цІыргІвара** [tzırġuara] (f.) sıkamak, suyunu çıkarmak

**цІыргІвы** [tzırġuı] (i.) bağırtkan, yaygaracı

**цЫркІра** [tzırkra] (f.) eĝmek; yan yatırmak  
**цЫрра** [tzırra] (f.) baĝırmak; baĝırtı  
**цЫртыш** [tzırtıŝ] (s.) korkak, tabansız, ödlek  
**цЫрцЫр** [tzırtzır] (i.) ocak çekirgesi  
**цЫрцЫрра** [tzırtzırra] (f.) cıvıldamak, ötmek  
**цЫрчІвры** (şk.) [tzırçrı] (i.) ön kürek kemiĝi (hayvan)  
**цЫхагІвшан** [tzıħaĝuŝan] (i.) geceyarısı  
**цЫхквта** [tzıħkuta] (i.) geceyarısı  
**цЫхъва** [tzıħkua] (i.) kuyruk; son; arka taraf  
**цЫхъвада** [tzıħkuada] (i.) kuyruksuz; sonsuz  
**цЫхъвадата** [tzıħkuadata] (zf.) sonsuz bir şekilde  
**цЫхъважва** [tzıħkuaja] (i.) sonsöz dilb.  
**цЫхІ** [tzıħ] (i.) huş ağacı, bot. betula l.  
**цЫхІкІахвха** [tzıħkħaħuħua] (i.) akhuŝ (salkım huŝu), bot. betula pendula roth.  
**цЫцІ** [tzıtz] (i.) lastik (elbiselerde)

57. ч [ç] \_\_\_\_\_

**чага** [çaga] (i.) kapkacak  
**чагамачва** [çagamaçŝa] (i.) kapkacak, tastabak  
**чага-уыга** [çaga-wıga] (i.) kapkacak  
**чагІыр** [çagır] (i.) şarap  
**чадхІа** [çadħa] (i.) ŝahinotu, bot. hieracium l.  
**чадыгІва** [çadıĝua] (i.) kiraz, bot. cerasus avium l.  
**чай** [çay] (i.) çay, bot. thea sinensis l.  
**чайныкь** [çaynık] (i.) çaydanlık, demlik  
**чайхІвра** [1] [çayħura] (i.) kılıç andızotu, bot. inula ensifolia l.

**чайхІвра** [2] [çayhura] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврагІважъ, bot. hypericum perforatum l.

**чайхІвра** [3] [çayhura] (i.) güveyotu, bkz. рхъачай, bot. origanum vulgare l.

**чайчІыхв** [çayçih] (i.) güveyotu, bkz. рхъачай, bot. origanum vulgare l.

**чайыжвра** [çayıjra] (i.) çay içme

**чайыжвырта** [çayıjırt] (i.) çay ocağı

**чакъ** [çak] (i.) şüphe, tereddüt

**чакъга** [çakga] (i.) tartı

**чакъдаъа** [çakda'a] (zf.) şüphesiz

**чакъра** [çakra] (f.) tartmak; şüphelenmek

**чакъыгІв** [çakıgu] (i.) sabırlı

**чалрэкъ** [çalraq] (i.) çaprak, yapık, şaprak, sele örtüsü

**чамта** [çamta] (i.) yemek vakti

**чамхІа** [1] [çamha] (i.) akçaağaç, bot. acer l.

**чамхІа** [2] [çamha] (i.) tatar akçaağacı (keleve), bot. acer tataricum l.

**чара** [çara] (f.) yemek yemek

**чарэкъвра** [çarajra] (i.) ziyafet

**чаргъас** [çarğas] (i.) Çerkes

**чаргъасбызшва** [çarğasbızşa] (i.) Çerkesçe

**чармыш** [çarmiş] (i.) boncuk otu (kuşgözü), bot. myosotis l.

**чарта** [çarta] (i.) yemekhane; lokanta, kafe

**чартэкъ-жвырта** [çarta-jırt] (i.) yemekhane; lokanta, kafe, eş.anl. чарта

**чарх** [çarh] (i.) tekerlek

**чарх** [1] [çarh] (i.) güz kulbabası, bot. leontodon autumnalis l.

**чарх** [2] [çarh] (i.) ebegümesi, bkz. матахъвай, bot. malva l.

**чархштэкъ** [çarhşta] (i.) tekerlek izi

**чархына** [çarɣɪna] (i.) ahududu, bkz. мамкъвыт, bot. rubus idaeus l.

**чарыуа** (şk.) [çarıwa] (s.) isabetli

**чарыуара** (şk.) [çarıwara] (i.) isabetlilik, isabet

**чарыуата** (şk.) [çarıwata] (zf.) isabetli biçimde

**час** [ças] (i.) yemek, yiyecek; yem

**часалых** (şk.) [çasalıɣ] (i.) yemek seçme, diyet

**ча́та** (şk.) [çata] (i.) kaymak, krema

**чатыр** [çatır] (i.) çadır

**чачан** [çaçan] (i.) Çeçen

**чашврыгъга** [çaşruǵga] (i.) oklava, eş.anl. чаргъва

**чаща** [çaşa] (i.) yemek yeme biçimi

**чбар** [çbar] (i.) germişek (tüylü kartopu), bot. viburnum lantana l.

**чга** [çga] (s.) aç, acıkmış

**чгара** [çgara] (i.) açlık

**чгата** [çgata] (zf.) aç karnına

**чгвыча** [çǵuıça] (i.) elbise, giyecek

**чгвычацраха** [çǵuıçatsraɣa] (i.) kirpi darı, bot. setaria viridis (l.) beauv.

**черакъ** (şk.) [çerak] (i.) karış, eş.anl. шарыкъ

**черкес** [çerkes] (i.) Çerkes

**чили́м** [çilim] (i.) su kestanesi, bot. trapa l.

**чкъвылды** [çquıldı] (i.) çoban üzümü (çay üzümü), bot. vaccinium myrtillus l.

**чкъвылтыр** [çquıltır] (i.) gül, bkz. лагвырчывымыгъ, bot. rosa l.

**чќламс** (şk.) [çklams] (i.) karınca

**чкы́ла** (şk.) [çkıla] (i.) üzengi

**чквын** [çkuın] (s.i.) küçük; delikanlı; genç

**чкІвынхвыц** [çkuiñhuits] (i.) erkek çocuk  
**чкІвынхъа** [çkuiñka] (i.) gençlik, delikanlılık  
**чкІвыныргІа** [çkuiñrġa] (i.) gençlik  
**члахІвара** [çlaħuara] (i.) soku, taş dibek  
**чма** [çma] (i.) başlık parası  
**чма тира** [çma tira] (f.) başlık parası vermek  
**чмазагІвра** [çmazaġura] (i.) hastalık  
**чмазагІвтара** [çmazaġutara] (i.) hastane  
**чмазагІвхара** [çmazaġuħara] (f.) hastalanmak  
**чмазагІвЫ** [çmazaġui] (i.) hasta  
**чпага** [çpaġa] (i.) alet  
**чпара** [çpara] (f.) yapmak, üretmek  
**чпарта** [çparta] (i.) imalathane  
**чпахра** [çpaħra] (f.) tekrar yapmak  
**чпаша** [çpaša] (i.) yapım ücreti  
**чпаща** [çpaša] (i.) yapım şekli  
**чра [1]** [çra] (f.) şişmek  
**чра [2]** [çra] (f.) tütmeк  
**чрыкъв** [çriuk] (i.) takunya; kundura; çizme  
**чрыкъвчпагІв** [çriukçpaġu] (i.) ayakkabıcı  
**чрыкъвчпарта** [çriukçparta] (i.) ayakkabı imalathanesi  
**чрын** [çrin] (i.) rençber, ırgat; uşak  
**чрынра** [çrinra] (i.) ırgatlık; uşaklık  
**чуан** [çwan] (i.) çöven, kazan  
**чухІа** [çuħa] (i.) çuha



**чхвхвыр** [çhuɣur] (i.) kıvrıcık

**чхвхвырра** [çhuɣurra] (f.) kıvrışmak

**чхвынчара** (şk.) [çhuınçara] (i.) petni (yemlik)

**чхъа** [çka] (i.) başak

**чхъалашв** [çkalaş] (i.) yabancı yulaf, bkz. гІатшамцыра, bot. avena fatua l.

**чхъапышт** [çkarışt] (i.) domuz ayrığı, bot. dactylis glomerata l.

**чхъачІвры** [çkaçrı] (i.) itkuyuğu, bot. phleum l.

**чхІагІвы** [çhağui] (i.) sabırlı

**чхІара** [çhara] (f.i.) sabretmek; tahammül

**чхІарада** [çharada] (i.) sabırsız, tahammülsüz

**ччара** [ççara] (i.) petni, hayvan yemliğı

**чы** [çı] (i.) meme

**чыбар** [çıbar] (i.) adi cehri, bkz. шамкъашвыга, bot. rhamnus cathartica l.

**чыбджьІ** [1] [çıbcı] (i.) kırmızı biber, bot. capsicum annuum l.

**чыбджьІ** [2] [çıbcı] (i.) akhardal, bot. sinapis alba l.

**чыбджьитарá** [çıbcitara] (i.) biberlik

**чыбджьыквейчІва** [çıbcıkuayça] (i.) karabiber, bkz. бурч, bot. piper nigrum l.

**чыбджьыкъапщы** [çıbcıkapşı] (i.) kırmızı biber, bot. capsicum annuum l.

**чыгъарыйа** [çıgarıya] (i.) Çegerey (bir Abaza boyu)

**чыкъ** [çık] (i.) alçak, basık (bitki)

**чЫль** [çıl] (i.) keklik

**чЫльа** [1] [çılá] (i.) ipek

**чЫльа** [2] [çılá] (i.) imam pamuğu, bot. abutilon theophrastii medic.

**чЫльахвá** [çıláhua] (i.) ipek böceğı

**чЫльшырдза** [çılşırdza] (i.) dardağan ağacı, bkz. тшыхІврайау, bot. milium effusum l.

**чымхIа** [çimħa] (i.) tatar akçaаğacı (keleve), bkz. чамхIа, bot. acer tataricum l.

**чынайша** [çınayşa] (i.) beyaz papatyа, bkz. фгIвычвгъа, bot. matricaria chamomilla l.

**чынфгIвыда** [çinfǵuida] (i.) iri papatyа, bot. matricaria inodora l.

**чыр** [çır] (i.) yavru (hayvan)

**чыра** [çıra] (i.) şiş, ur

**чырпIи** [çırpı] (i.) idrar kesesi

**чырта** [çırta] (i.) şişlik, şişme yeri

58. **чв** [çş]

---

**чва** [1] [çşa] (i.) ot; deri; renk

**чва** [2] [çşa] (i.) uyku

**чваба** [çşaba] (i.) petek; balmumu

**чвагъва** [çşağua] (s.) sürülmüş (arazi)

**чвагъвара** [çşağuaara] (f.) toprağı sürmek; çizgi çekmek

**чвагъварацIис** [çşağuaratzis] (i.) tarlakuşu

**чвагъварта** [çşağuararta] (i.) sürülmüş tarla

**чвагIва** [çşağua] (i.) kuru ot

**чвада** [çşada] (i.) soluk çançiçeğı, bot. campanula bononiensis l.

**чважвабыжъ** [çşajabij] (i.) ses seda

**чважвагIвы** [çşajağui] (i.) konuşkan, geveze

**чважвалагIв** [çşajalağui] (i.) konuşulan, muhatap

**чважвара** [çşajara] (f.) konuşmak

**чважваца** [çşajaşa] (i.) konuşma şekli; diyalekt

**чважвпIа** [çşajpa] (i.) mantar meşesi, bkz. джъычIвчважвпIа, bot. quercus suber l.

**чважъ** [çşaj] (i.) deri, cilt

**чвайдза** [1] [çşaydza] (i.) taze ot

**чвайдза** [2] [çşaydza] (i.) ham deri

**чваквцIага** [çşakutzaga] (i.) ot yükleme makinası

**чваквцIара** [çşakutzara] (f.) ot yüklemek

**чвакIыlc** [çşakıls] (i.) sorguç otu, bkz. тажвхъабра, bot. stipa l.

**чвала** [çşala] (s.) yalandan, yapmacık olarak

**чвалачIву** [çşalaçu] (i.) ağlıyor gibi yaran

**чвалачIвыуара** [çşalaçıuara] (f.) ağlıyor gibi yarmak

**чвámза** [çşamza] (i.) mum

**чвамсá** [çşamsa] (i.) kav

**чвапсымта** [çşapsımta] (i.) derin uyku

**чвапшыра** [çşapşıra] (i.) sıfat dilb.; dış görünüş

**чвáпш** [çşapş] (s.i.) pembe

**чвáпшра** [çşapşra] (i.) pembelik

**чвáпшхара** [çşapşhara] (f.) pembeleşmek

**чвара** [1] [çşara] (f.i.) uyumak; uyku

**чвара** [2] [çşara] (f.) erimek

**чвара** [3] [çşara] (f.) emmek, sömürmek

**чваргвыгв** [çşarguıgu] (s.) uykulu, uykucu

**чваргIва** [çşarğua] (i.) davul trk.

**чварнЫкьва** [çşarnıkuva] (i.) uyurgezer

**чварныкьвара** [çşarnıkuara] (f.) uyurken gezmek

**чварпшдза** [çşarpşdz] (i.) çiçek hastalığı

**чварпшдзатЫп** [çşarpşdzatıp] (i.) ciltteki çiçek bozukluğu

**чварта** [çşarta] (i.) yatak; yatacak yer

**чварта** (şk.) [çşarta] (i.) minder; döşek

**чвартагъвы** [çşartaġu] (i.) sedir, karyola

**чвартаквпса** [çşartakupsa] (i.) yatak örtüsü

**чвартахъкъя** (şk.) [çşartakka] (i.) minder kılıfı

**чвасысра** [çşasısra] (f.) uyuklamak

**чвахыга** [çşahıga] (i.) ot biçme makinası

**чвахын** [çşahın] (i.) ot biçimi

**чва хыра** [çşa hıra] (f.) ot biçmek

**чвахырта** [çşahırta] (i.) otlak, çayırlık alan

**чвахъабага** [çşakabaga] (i.) heykel; büst

**чвахІаджв** [çşahač] (i.) ot destesi

**чвахІва** [çşahua] (i.) şerit; çizgi, hat

**чвахІвра** [çşahura] (i.) sarı sakalotu, bkz. тшахІвра, bot. bothriochloa ischaemum (l.) keng.

**чвачай** [1] [çşaçay] (i.) sarı kantaron (binbirdelik otu), bkz. хІврагІважъ, bot. hypericum perforatum l.

**чвачай** [2] [çşaçay] (i.) güveyotu, bkz. тшачай, bot. origanum vulgare l.

**чвачІвы** [çşaçı] (i.) ihlamur, bkz. тшачІвы, bot. tilia l., eş. anl. пслыш

**чващы** [çşaşı] (i.) tabaklanmış deri

**чвбза** [çşbza] (i.) aşık, sevgili

**чвгъы** [1] [çşġı] (i.) damızlık boġa

**чвгъы** [2] [çşġı] (i.) boru çiçeġi, bot. datura stramonium l.

**чвгъа** [çşġa] (i.s.) fena; güçlü

**чвгъара** [çşġara] (i.) fenalık, sinirlilik; güç

**чвгъара хара** [çşġara ġara] (f.) fenalık yapmak; zorbalık etmek

**чвгъахагІвы** [çşġahaġu] (i.) zalim; zorba; fena

**чвгъахара** [çşğahara] (f.) fenalaşmak; güçlenmek

**чвгІа** (şk.) [çşğa] (s.) nemli, rutubetli

**чвгІара** (şk.) [çşğara] (i.) nem, rutubet

**чвзáба** [1] [çşzaba] (i.) dul kadın, eş.anl. пхІвысйыба

**чвзаба** [2] [çşzaba] (i.) zarif uyuzotu, bot. scabiosa caucasica bieb.

**чвзабахара** [çşzabaħara] (f.) dul kalmak

**чвкъара** [çşkara] (f.) hafifçe yaralanmak

**чвкъарта** [çşkarta] (i.) hafif yara, sıyrık, bere

**чвкІей** [çşkey] (i.) yaramaz, afacan

**чвкІейра** [çşkeyra] (i.) yaramazlık, afacanlık

**чвкІвкІвра** [çşkukura] (f.) yolmak

**чвкІвкІвра** [çşkukura] (f.) çimdiklemek

**чвкІвкІвы** [çşkukui] (s.) yolunmuş

**чвкІвры** [çşkurı] (s.) tüysüz, kel, yolunmuş hayvan

**чвпыц** [çşpıts] (i.) su baldıranı, bot. cicuta virosa l.

**чвра** [çşra] (f.) dolmak; doymak

**чвхрыб** [çşhrib] (i.) bektaşi üzümü, bkz. швггырыб, bot. grossularia reclinata (l.) mill.

**чвхІара** [çşħara] (f.) küfretmek

**чвхІвчІвы** [çşħuıı] (i.) öküz boyunduruk çivisi

**чвхІвыс** [çşħuis] (i.) erkek buzağı

**чвцІыхъва** [çştıkuva] (i.) horozibiği (horozkuyruğu), bot. amaranthus retroflexus l.

**чвчІвара** [çşçara] (i.) tosunlar çoğ.i.

**чвчІвыс** [çşçıs] (i.) tosun

**чвшвара** [çşşara] (f.) korkmak

**чвы** [1] [çşı] (i.) öküz

**чвы** [2] [çʃɪ] (s.) tok; dolu

**чвыгыгыара** [çʃɪg̃g̃ara] (f.) çizmek; tırmalamak

**чвыдзра** [çʃɪdzra] (f.) kaybolmak

**чвыкІа** [çʃɪk̃a] (zf.) erken

**чвымІа** [çʃɪmla] (i.) merdiven

**чвымсá** [çʃɪmsa] (i.) kav

**чвымыгъ** [çʃɪmɪg̃] (s.) tatsız, üzücü; sevimsiz

**чвымыгъра** [çʃɪmɪg̃ra] (i.) tatsızlık; sevimsizlik

**чвынцІшыга** [çʃɪntzʃɪga] (i.) kediotu, bkz. гвыхъІвра, bot. valeriana officinalis l. (s.j.)

**чвынцІшыга** [çʃɪntzʃɪga] (i.) sineklik

**чвынцІы** [çʃɪntzɪ] (i.) sinek

**чвыргъвы** [çʃɪrg̃u] (i.) kürek

**чвыцІыхъва** [çʃɪtzɪk̃ua] (i.) siğirkuyruğu, bkz. андыш, bot. verbascum l.

## 59. чІ [ç]

---

**чІабльакІ** [çabĺak̃] (i.) mirasçı, varis; miras

**чІапцагІвы** [çapʃaɣu] (i.) bekçi, gözcü

**чІапцара** [çapʃara] (f.) beklemek, gözcülük etmek

**чІарачІа** [çaraça] (s.i.) süslü, desenli; moda

**чІат** [çat] (i.) çaytabağı, küçük tabak

**чІахъва** [1] [çakua] (i.) ekmek

**чІахъва** [1] [çakua] (i.) ebegümece, bkz. матахъвай, bot. malva l.

**чІахъваргыл** [çakuargıl] (i.) şerbetçiotu, bkz. рыпара, bot. humulus lupulus l.

**чІахъварыдзыгІв** [çakuarɪdzɪg̃u] (i.) fırıncı

**чІахъварыдзырта** [çakuarɪdzɪrta] (i.) ekmek fırını

**ЧІахъватара** [çakuatara] (i.) ekmek kabı  
**ЧІахІ** [çah] (i.) saygı; şeref, onur  
**ЧІахІныгІа** [çahniğa] (i.) saygı; şeref, onur  
**ЧІа́чІа** [çaca] (i.) böbrek  
**ЧІашва** [çaşa] (i.) astragan, kürk  
**ЧІашвашвыга** [çaşaşıga] (i.) ayı üzümü, bot. arctostaphylos uva-ursi (l.) spreng.  
**ЧІащ** [çaş] (i.) ala başlı inek  
**ЧІащыгІва** [çasığua] (i.) yeni, orijinal, otantik  
**ЧІгІвын** [çğun] (i.) uşak, hizmetçi  
**ЧІгІвынхара** [çğunhara] (f.) uşak olmak, uşaklık etmek  
**ЧІён** [çén] (i.) miras; ölüden geriye kalıp fakirlere verilen giyecekler  
**ЧІыгвра** [çigura] (f.) ağzını tıkamak  
**ЧІыда** [çıda] (i.s.) fazlalık, yedek; artık  
**ЧІыдахъвы** [çıdaку] (i.) fazla, artan  
**ЧІын** [çın] (i.) maydanoz, bot. petroselinum crispum (mill.) num.  
**ЧІы́хв** [çıuh] (s.i.) mavi  
**ЧІы́хв-аквыршв́ы** [çıuh-akırşı] (s.i.) koyu mavi  
**ЧІы́хв-лаш́ара** [çıuh-laşara] (s.i.) açık mavi, gök mavisi  
**ЧІы́хв-лащ́ара** [çıuh-laştsara] (s.i.) lacivert, koyu mavi  
**ЧІы́хвдза** [çıuhdza] (s.i.) masmavi  
**ЧІы́хвтІкы́тІкь** [çıuhťkıtķ] (s.i.) masmavi  
**ЧІы́хвхара** [çıuhhara] (f.) mavileşmek, mavi renk almak  
**ЧІы́хвчва** [çıuhçşa] (s.i.) mavimsi

60. **ЧІв** [ç] \_\_\_\_\_

**ЧІва** [1] [çá] (i.) elma, bot. malus domestica borkh.

**чIва** [2] [çá] (i.) karaciğer

**чIвагъвара** [1] [çáguara] (i.) çizmek; çizgi, hat

**чIвагъвара** [2] [çáguara] (i.) konuşma çizgisi dilb.

**чIвагIгIá** [çáğğa] (i.) haykırış

**чIвагIгIrá** [çáğğra] (f.) bağırarak; feryat etmek

**чIвагIгIвЫ** [çáğğui] (i.) bağırarak; feryat eden

**чIвайдза** [çaydza] (i.) ham elma

**чIвакъба** (şk.) [çáka] (i.) takoz, kama

**чIвáн** [çan] (i.) et suyu

**чIвара** [çara] (f.) oturmak

**чIваргIва** [çarğua] (i.) elma kurusu

**чIварта** [çarta] (i.) oturarak; yerleşim alanı

**чIвахъыхIа** [çakıha] (i.) elma, bkz. чIва, bot. malus domestica borkh.

**чIвáцIла** [çatzla] (i.) elma ağacı

**чIвацIлахвыц** [çatzlaħuits] (i.) elma ağacı çiçeği, bkz. бнaчIвacaгIа, bot. malus pumila mill.

**чIвачIва** (şk.) [çáça] (i.) karaciğer

**чIвгIвá** [çğua] (i.) boynuz

**чIвгIвáн** [çğuan] (i.) çit kazığı

**чIвец** [çets] (i.) kıvılcım

**чIвкъбá** [çka] (s.) ekşi

**чIвкъбара** [çkara] (i.) ekşilik; ekşi yiyecek

**чIвкъбахара** [çkaħara] (f.) ekşimek

**чIвра** [çra] (f.) mayalanmak

**чIвры** [çri] (s.i.) uzun; sırık

**чIврыкIва** [çrikuva] (i.) yerelması, bkz. шIрыкIва, bot. helianthus tuberosus l.



**чІвўра** [çura] (f.) ağlamak  
**чІвыда** [çıda] (i.) fıstık, bot. arachis l.  
**чІвыла** [çıla] (i.) yer, arazi  
**чІвўмыгъ** [çımıg] (i.) çivi  
**чІвынчІвыгІа** [çınçıgıa] (i.) karaciğer  
**чІвырхъа** [çırgka] (i.) adım  
**чІвырхъала** [çırgkala] (zf.) yayan  
**чІвырхъара** [çırgkara] (f.) adım atmak  
**чІвўуара** [çıuara] (f.i.) ağlamak, ölüye ağlamak; ağlama, ağlayış  
**чІвўуаркІв́а** [çıuarķua] (i.s.) sulugöz; ağlak  
**чІвўуахъв** [çıuaku] (i.) talihsiz, şanssız, bahtsız  
**чІвыхІа** (şk.) [çıħa] (i.) korkuluk  
**чІвўца** [çıtsa] (i.) cam; porselen  
**чІвыцалацІагІв** [çıtsalatzaǵu] (i.) camcı  
**чІвыца лацІарá** [çıtsa latzara] (f.) cam takmak  
**чІвыцапкъыга** [çıtsapķıga] (i.) elmas, cam keseceği  
**чІвыцапкъыгІв** [çıtsapķıǵu] (i.) cam doğramacı  
**чІвўшва** [çışa] (i.) killi zemin

61. ш [š] \_\_\_\_\_

**шабар** [šabar] (i.) germişek (tüylü kartopu), bkz. чбар, bot. viburnum lantana l.  
**шабгаз** [šabgaz] (i.) hep birlikte, topluca  
**шайтан** [šaytan] (i.) şeytan; zeki, kurnaz  
**шайтандзылу** [šaytandzılu] (i.) çobaniğnesi (turnagagası), bkz. гвырмыджъ, bot. geranium l.

**шайтанжвумп** [ʃaytanʒump] (i.) mührüsüleyman, bkz. шитанжвумп, bot. polygonatum officinale all.

**шайтанкъвашвѣла** [ʃaytanʔuaʃha] (i.) kırlangıç otu, bkz. къвихѣвра, bot. chelidonium majus l.

**шайтанкъвыд** [ʃaytanʔuid] (i.) tarla sarmaşıǵı (kuzu sarmaşıǵı), bkz. шитанкъвыд, bot. convolvulus arvensis l.

**шайтанкѣыкѣла** [1] [ʃaytanʔıka] (i.) tarla eşek marulu, bkz. мыжвкѣыкѣла, bot. sonchus arvensis l.

**шайтанкѣыкѣла** [2] [ʃaytanʔıka] (i.) sütleǵen, bkz. шитанкѣыкѣла, bot. euphorbia l.

**шайтанлъульѣа** [ʃaytanʔulua] (i.) kardeşkanı, bkz. шитанлъульѣа, bot. phelypaea coccinea (bieb.) poiret.

**шайтансахѣат** [ʃaytansaʔat] (i.) çobaniǵnesi (turnagagası), bkz. гвырмыджъ, bot. geranium l.

**шайтанхшы** [ʃaytanʔʃı] (i.) sütleǵen, bkz. шитанхшы, bot. euphorbia l.

**шайтанхырбыз** [ʃaytanʔırbız] (i.) acı hıyar (eşek hıyarı), bkz. рхѣакѣаб, bot. esballium elaterium l. a. rich.

**шайтанхѣа** [ʃaytanʔka] (i.) kırlangıç otu, bkz. къвихѣвра, bot. chelidonium majus l.

**шайтанхѣабра** [ʃaytanʔabra] (i.) sorguç otu, bkz. тажвхѣабра, bot. stipa l.

**шайтанхѣвра** [ʃaytanʔura] (i.) acı hıyar (eşek hıyarı), bkz. рхѣакѣаб, bot. esballium elaterium (l.)

**шайтанщѣпѣы** [ʃaytanʔʃpı] (i.) çuha çiçeǵı (ayıkulaǵı), bkz. шитанщѣпѣ, bot. primula l.

**шамбыр** [ʃambır] (i.) bambu, bkz. къамышхѣагѣла, bot. bambusa schred.

**шамкъѣашвыга** [ʃamʔaʃıga] (i.) adi cehri, bot. rhamnus cathartica l.

**шан** [ʃan] (i.) karakter, huy

**шанда** [ʃanda] (s.) terbiyesiz

**шандара** [ʃandara] (i.) terbiyesizlik

**шар** [ʃar] (i.) balon; yuvarlak, top

**шара** [1] [ʃara] (f.) bölmek

**шара** [2] [šara] (f.) ağırmak (gün), şafak sökmek

**шаркІкІара** [šarkkara] (i.) gün ağırması; şafak vakti

**шарпны** [šarpnı] (i.) şafak vakti

**шафр́ан** [šafran] (i.) safran

**ш́ах** [šah] (i.) şah

**шахиншах** [šahinšah] (i.) şahinşah, şahlar şahı

**ш́ахмат** [šahmat] (i.) satranç

**шахматасыгІв** [šahmatasıǵu] (i.) satranç oyuncusu

**шахта** [šahta] (i.) maden ocağı

**шахв** [šahu] (i.) şafak vakti

**шахъа** [šaka] (i.) ip; halat

**шахІ́ат** [šahat] (i.) şahit, tanık

**шахІ́атлыкъ** [šahatlık] (i.) şahitlik, tanıklık

**шахІ́атхара** [šahathara] (i.) şahit olmak

**шачІ́вы** [šaşı] (i.) ihlamur, bkz. тшачІ́вы, bot. tilia l.

**шашыхв** [šašuh] (i.) şal

**шикаф** [šikaf] (i.) dolap

**шимпанзэ** [šimpanzé] (i.) şempanze

**шитан** [šitan] (i.) şeytan

**шитангвыр** [šitanguir] (i.) sorguç otu, bkz. тажвхъабра, bot. stipa l.

**шитандзылу** [šitandzılu] (i.) çayır turnagagası (çayır ıtır çiçeği), bot. geranium pratense l.

**шитанжвумп** [šitanjump] (i.) mührüsüleyman, bot. polygonatum officinale all.

**шитанкъвыд** [šitanquid] (i.) tarla sarmaşıǵı (kuzu sarmaşıǵı), bkz. къвыдхІ́вра, bot. convolvulus arvensis l.

**шитанкІ́ыкІа** [šitankika] (i.) sütleğen, bot. euphorbia l.

**шитанкЫкІа** [ʃitankǐka] (i.) adi eşek marulu (sütotu), bkz. мыжвкЫкІа, bot. sonchus oleraceus l.

**шитанльуля** [ʃitanlǔla] (i.) kardeşkanı, bot. phelypaea coccinea (bieb.) poiret.

**шитанраса** [ʃitanrasa] (i.) su kestanesi (göl kestanesi), bot. trapa natans l.

**шитансахІат** [ʃitansahat] (i.) çobaniğnesi (turnagagası), bkz. гвырмыджь, bot. geranium l.

**шитанхшы** [ʃitanhʃı] (i.) sütleğen, bkz. шитанкЫкІа, bot. euphorbia l.

**шитанхырбыз** [ʃitanhırbız] (i.) acı hıyar (eşek hıyarı), bkz. рхъакъаб, bot. esballium elaterium a. rich.

**шитанхъа** [ʃitanka] (i.) kırlangıç otu, bkz. къвихІвра, bot. chelidonium majus l.

**шитанхъабра** [ʃitankabra] (i.) sorguç otu, bkz. тажвхъабра, bot. stipa l.

**шитанхІвра** [ʃitanhıura] (i.) acı hıyar (eşek hıyarı), bkz. рхъакъаб, bot. esballium elaterium a. rich.

**шитаншІахъа** [ʃitanśaka] (i.) banotu, bkz. дахъатхІапа, bot. hyoscyamus niger l.

**шитанщапІ** [1] [ʃitanşap] (i.) unlu çuha çiçeği, bot. primula farinosa l.

**шитанщапІ** [2] [ʃitanşap] (i.) çuha çiçeği (ayıkulağı), bot. primula l.

**шкъва** [ʃkua] (s.) cılk, içi geçmiş, bozulmuş

**шкІвóкІва** [ʃkuokua] (s.i.) beyaz

**шкІвóкІвара** [ʃkuokudara] (i.) beyazlık; solukluk, solgunluk

**шкІвóкІвасыш** [ʃkuokuasıʃ] (s.i.) parlak beyaz

**шкІвóкІвахара** [ʃkuokuaħara] (f.) beyazlamak

**шла** [ʃla] (s.) beyaz, ak (saç sakal)

**шлара** [ʃlara] (f.) kırlaşmak, ağarmak

**шларса** (şk.) [ʃlarsa] (i.) mamırsa (mısır unu bulamacına benzer bir yemek)

**шлац** [ʃlats] (i.) ak tüy, beyaz kıl

**шоссé** [ʃosse] (i.) şose

**шра** [1] [ʃra] (f.) kaynamak; havlamak

**шра** [2] [ʃra] (i.) tifo hastalığı

**шсы** [ʃsɪ] (i.) rehin, rehine

**шта** [ʃta] (i.) alan, meydan; bölge

**штым** [ʃtum] (i.) ayakotu, bkz. аштым, bot. carex l.

**шуара** [ʃuara] (s.) sıcak (hava)

**шуаракъыркъыш** [ʃuaraqırqıʃ] (i.) bunaltıcı sıcak (hava)

**шуарарта** [ʃuararta] (i.) havası sıcak yer

**шуарахара** [ʃuaraħara] (i.) sıcak olmak, ısınmak (hava)

**шхым** (şk.) [ʃħım] (i.) zehir

**шчы** [ʃçɪ] (i.) doğu kayını, bkz. швчы, bot. fagus orientalis lipsky.

**шша** [ʃʃa] (i.) iç yağı

**шшра** [ʃʃra] (i.) sepet örmek, çit örmek

**шшы** [ʃçɪ] (i.) doğu kayını, bkz. швшы, bot. fagus orientalis lipsky.

**шы** [ʃɪ] (i.) göz lekesi

**шыга** [ʃɪga] (i.) adi cehri, bkz. швыга, bot. rhamnus cathartica l.

**шы́йачИва** [ʃɪyaça] (i.) çoban yıldızı, sabah yıldızı, venüs

**шыкІвуртІым** [ʃɪkuurtım] (i.) sibiryа çamı, bkz. сбырмзагІв, bot. pinus sibirica (rupr.) mayr.

**шыла** [ʃɪla] (i.) un

**шымра** [ʃɪmra] (i.) madımak, bot. polygonum l.

**шырдза** [ʃɪrdza] (i.) darı, bot. panicum l.

**шырдзакырбыджь** [ʃɪrdzakırɓɪç] (i.) dardağan ağacı, bkz. тшыхІврайау, bot. milium effusum l.

**шырдзаквайчИва** [ʃɪrdzakuayça] (i.) boz darı (saçak darı), bkz. шырдза, bot. panicum miliaceum l.

**шырдзакъапшы** [ʃɪrdzaqapşı] (i.) boz darı (saçak darı), bot. panicum miliaceum l.

**шырдзахІвра** [ʃirdzaħura] (i.) acı darı (salkım darı), bkz. чвахІвра, bot. setaria italica var. mogharicum al.

**шыхІв** [ʃuħ] (i.) saman

**шыхІвлыцІ** [ʃiħulitz] (i.) samandan yapılmış

**шыхІвц** [ʃuħts] (i.) saman çöpü

## 62. шв [ʃ] \_\_\_\_\_

**шв\_** [ʃ] (i.) Fiillerde ve isimlerde kullanılan ikinci çoğul eki (“siz”)

**шва** [ʃa] (i.) kısa şekliyle “швара” (siz)

**швабыж** [1] [ʃabiʃ] (i.) gayet; çabuk; önemli

**швабыж** [2] [ʃabiʃ] (s.) güçlü; gür

**швабыжра** [ʃabiʃra] (i.) hız, sürat

**швабыжта** [ʃabiʃta] (zf.) son derece; oldukça

**швага** [ʃaga] (i.) ölçü, uzunluk ölçümü

**швагалá** [ʃagala] (i.) kurt sürüsü, kurtlar çoğ.i.

**швагъя́** [ʃaġa] (i.) doğu kayını, bot. fagus orientalis l.

**швагІвы** [ʃaġui] (i.) korkak

**швандры́я** [ʃandriya] (i.) fiçı

**швандыкъвара** [ʃandıkuara] (i.) sandık

**швапхá** [ʃapħa] (i.) örnek, timsal, model; standart

**швапхата** [ʃapħata] (zf.) örnek olacak şekilde

**швара** [1] [ʃara] (şz.) siz (ikinci çoğul şahıs)

**швара** [2] [ʃara] (f.) ölçmek

**швара** [3] [ʃara] (f.) korkmak

**швара-швара** [ʃara-ʃara] (zf.) kendi kendinize

**шварагІварá** [ʃaraġuara] (i.) tehlike

**шварáдъа** [ʃarad'a] (i.) korkusuz

**шварáла** [ʃarala] (zf.) korkudan, korkuyla

**шварáх** [ʃarah] (i.) geyik

**швараххIвpa** [ʃarahhura] (i.) tüylü nane, bkz. тшыхIвpa, bot. mentha longifolia (l.) huds.

**шварахыжъ** [ʃarahij] (i.) geyik eti

**шварáцга** [ʃaratsga] (s.) av amaçlı

**шварацpa** [ʃaratsra] (f.i.) avlanmak; avcılık; av

**шварацыгIв** [ʃaratsıgu] (i.) avcı

**шварашвúтI** [1] [ʃaraʃut] (i.) düdük

**шварашвутI** [2] [ʃaraʃut] (i.) nakıl çiçeği, bot. silene l.

**шварашвутI** [3] [ʃaraʃut] (i.) banotu, bkz. дахъатхIапа, bot. hyoscyamus niger l.

**шваргвыда** [ʃarguida] (i.) korkak

**швахвчýба** [ʃahuçiba] (i.) sütyen

**швáхъ** [ʃak] (i.) köpük

**швахъá** [ʃaha] (i.) pazartesi

**швгъырыб** [ʃgırb] (i.) beктаşı üzümü, bot. grossularia reclinata (l.) mill.

**швзар** [ʃzar] (i.) kofa, bkz. псыткъахIвpa, bot. juncus l.

**швиpa** [ʃira] (f.i.) beddua etmek; beddua

**швкъацара** [ʃkatsara] (f.) uyuşmak

**швкъыц** [ʃkıtı] (i.) kapı pervazı

**швкIы** [ʃkı] (i.) yüz (100)

**швокъвыд** [ʃokuid] (i.) kuşkirazı, bot. padus mill.

**швóкъ** [ʃok] (i.) tüfek

**швокъщхъvá** [ʃokʃkua] (i.) tüfek dipçeiği

**швпIа** [ʃpa] (s.i.) kalın; şişman insan mecz.

**швра** [1] [ʃra] (i.) boyamak

**швра** [2] [ʃra] (f.) olgunlaşmak

**швра** [3] [ʃra] (f.) donmak

**швра** [4] [ʃra] (i.) çıban

**шврахІвра** [ʃraħura] (i.) kokulu yonca (eşek yoncası), bkz. адзагІвгІважъ, bot. melilotus officinalis l.

**швтра** (şk.) [ʃtra] (f.) çiçek açmak

**швхай** [ʃhay] (i.) bektaşi üzümü, bkz. швгъырыб, bot. grossularia reclinata (l.) mill.

**швхрЫб** [ʃhrıb] (i.) bektaşi üzümü, bkz. швгъырыб, bot. grossularia reclinata (l.) mill.

**швхЫ** [ʃhı] (i.) havuz, bot. daucus carota l.

**швхыщайдза** [1] [ʃhıʃaydza] (i.) kereviz, bot. apium graveolens l.

**швхыщайдза** [2] [ʃhıʃaydza] (i.) frenk kimyonu, bot. carum carvi l.

**швхЪымса** [ʃkɨmsa] (i.) eşik, kapı eşiği

**швхІакІва** [ʃhɑkua] (i.) gücenme, kırgınlık

**швхІакІвах** [ʃhɑkuah] (s.) alıngan

**швхІаусыгІва** [ʃhɑusıgva] (i.) sebep, vesile; bahane

**швчІвы** [ʃçı] (i.) doğu kayını, bkz. шчІвы, bot. fagus orientalis lipsky.

**швшвра** [ʃʃra] (f.i.) ıslık çalmak; ıslık

**швшЫ** [ʃçı] (i.) doğu kayını, bkz. шшЫ, bot. fagus orientalis lipsky.

**швЪа** [ʃ'a] (i.) mektup; belge, vesika

**швЪабгЪЫ** [ʃ'abgı] (i.) kağıt

**швЪатара** [ʃ'atara] (i.) cüzdan

**швЫ** [ʃı] (i.) kapı

**швЫб** [ʃıb] (i.) kırağı

**швЫга** [1] [ʃıga] (i.) boya



**швыга** [2] [ʃɪga] (i.) safran (acı çiğdem), bot. crocus l.

**швыгахІвра** [ʃɪgaħura] (i.) boyacı papatyası, bot. anthemis tinctoria l.

**швымгыцІара** [ʃɪmɡɪtzara] (i.) kapı arkası

**швымгІа** [ʃɪmɡa] (i.) kapı kolu

**швыр** [1] [ʃɪr] (i.s.) yabani hayvan; vahşi, yabani

**швыр** [2] [ʃɪr] (i.) meyve

**швыргІарбарта** [ʃɪrɡarbartɑ] (i.) doğal park

**швырдз** [ʃɪrdz] (i.) meyve suyu

**швырта** [1] [ʃɪrta] (i.) çıban

**швырта** [2] [ʃɪrta] (i.) boyahane

**швырцІла** [ʃɪrtzla] (i.) meyve ağacı

### 63. шІ [ć]

---

**шІа** [1] [ća] (i.) ağız (vücut)

**шІа** [2] [ća] (i.) sima, çehre

**шІа** [3] [ća] (i.) kadeh, kupa

**шІа** [4] [ća] (s.) genç

**шІабгІара** [ćabğara] (f.) çürümek

**шІагварІара** [ćaguağara] (i.) ağız boşluğu

**шІадзы** [ćadzɪ] (i.) salya; ağız suyu

**шІалахІвара** [ćalaħuara] (i.) folklor

**шІамджвджв́а** [ćamčča] (i.) yüzünü yıkamamış insan mcz.

**шІámш** [ćamš] (i.) hoşsohbet, tatlı dilli mcz.

**шІапсарт** [ćapsart] (i.) laf ebesi mcz.

**шІапхара** [ćapħara] (i.) güneş gören cephe; güney

**шІапІа** (şk.) [ćapa] (i.) ev yanındaki küçük özel arsa

**шIаркъъара** [čarqara] (i.) koca ağızlı insan  
**шIарпа** [čarpa] (s.) ilikli, düğmeli  
**шIарпара** [čarpara] (f.) ilikleme, düğmeleme  
**шIарпарта** [čarparta] (i.) ilik yeri, düğmelenme yeri  
**шIархIысра** [čarhısrı] (i.) esnemek  
**шIарыцкъага** [čarıtıskaga] (i.) havlu, y.trt. eş.anl. напатлачI  
**шIасра** [časra] (f.) durmak; susmak  
**шIатакшара** [čatakšara] (f.) yüzüne vurmak  
**шIатасга** [čatasga] (i.) çatal y.trt.  
**шIатасра** [čatasra] (f.) ağızına vurmak  
**шIахъа** [čaka] (i.) yüz, surat, çehre  
**шIахъара** [čakara] (f.) yutmak  
**шIахъачIвры** [čakaçrı] (i.) uzun suratlı insan  
**шIахърыхIа** [1] [čakrıha] (i.) şaşkın, eş.anl. шIарыхIа  
**шIахърыхIа** [2] [čakrıha] (i.) dağ çayı, bot. stachys sylvatica l.  
**шIахIа** (şk.) [čaħa] (i.s.) dilsiz, ahraz  
**шIахIва** [čaħua] (i.s.) paket, deste  
**шIахIвара** [čaħuara] (f.) bağlamak, destelemek  
**шIацапа** [čatsapa] (i.) yamuk ağızlı insan  
**шIацIа** [čatza] (i.) yiyecek lokması  
**шIацIара** [čatzara] (f.) ağızına koymak  
**шIацIахъвы** [čatzakı] (i.) lokma  
**шIацIгIара** [čatzğara] (f.) soruşturmak  
**шIашIкIгIара** [čacĭğara] (s.) bulaşıcı  
**шIашIкIгIара** згIва [čacĭğara zğua] (i.) bulaşıcı hastalık

**шӀбгарт** [čɛbgarta] (f.) kaymak, çökmek

**шӀдагъа** [čɛdaɣa] (i.) katran

**шӀжвара** [čɛjara] (f.) yırtarak parçalara ayırmak

**шӀкӀгӀара** [čɛkğara] (f.) bulaştırmak

**шӀнабылгӀара** [čɛnabılğara] (f.) kenarı yanmak

**шӀпсагӀара** [čɛpsağara] (f.) gıpta etmek; ağzının suyu akmak

**шӀпшра** [čɛpșra] (f.) benzemek, taklit etmek

**шӀрыкӀва** [1] [čɛrɪkua] (i.) şalgam

**шӀрыкӀва** [2] [čɛrɪkua] (i.) yerelması, bot. helianthus tuberosus l.

**шӀтбжьы** [čɛtbjɪ] (i.) sesleniş, çağırı

**шӀтра** [čɛtra] (f.) seslenmek, çağırmak

**шӀтыга** [čɛtɪga] (i.) ünlem dilb.

**шӀуб** [čɛub] (i.) köstebek

**шӀубжьырта** [čɛubjɪrta] (i.) köstebek yuvası

**шӀублашв** [čɛublaș] (i.) köstebek

**шӀуна** [čɛuna] (i.) bodrum, mahzen

**шӀчӀвара** [1] [čɛčara] (i.) hece dilb.

**шӀчӀвара** [2] [čɛčara] (f.) ikiye ayırmak

**шӀчӀвара** [3] [čɛčara] (f.) koparmak; kopmak

**шӀщы** [čɛșɪ] (i.) rüşvet

**шӀыгӀвгӀвара** [čɪɣuğura] (f.i.) kayarak dökülmek; toprak kayması

**шӀыгӀвгӀвырта** [čɪɣuğurta] (i.) heyelan; çığ

**шӀыдзадза** [čɪdzadza] (i.) çene, eş.anl. хъцалымхӀв

**шӀыпӀа** [čɪpa] (i.) yer, mevki, arazi

**шӀырпшра** [čɪrpșra] (f.) kıyaslamak, karşılaştırmak

**шырпIлара** [ʃɪrplara] (f.) mısır toplamak; düğme sökmek

**шырцра** [ʃɪrtsra] (f.) kırmak; yaralamak

**шырыкIва** [ʃɪrɪkʷa] (i.) yerelması, bkz. шIрыкIва, bot. helianthus tuberosus l.

**шыхра** [ʃɪhra] (f.) kesip almak, koparmak

**шыхIара** (şk.) [ʃɪhara] (f.i.) kayarak dökülmek; toprak kayması

**шыхIарта** (şk.) [ʃɪharta] (i.) heyelan; çığ

**шыц** [ʃɪts] (s.) yeni

**шыц-шыц** [ʃɪts-ʃɪts] (zf.) yeniden, yeni baştan

**шыцра** [ʃɪtsra] (i.) yenilik; haber

**шыцхара** [ʃɪtsħara] (f.) yenileşmek

**шышва** [ʃɪʃa] (i.) döşeme, yer, zemin

#### 64. ш [ʃ]

---

**цагаша** [ʃagaʃa] (i.) hal; tarz; davranış

**цагIваца** [ʃaɣuatsa] (s.) kanlı

**цагIвацахара** [ʃaɣuatsaħara] (f.) kanlanmak

**щайдза** [ʃaydza] (i.) kök

**щайдзаквайчIва** [ʃaydzakuayça] (i.) köpek dili otu, bkz. хъвшвгIважъ, bot. cynoglossum officinale l.

**щайдзапщдза** [ʃaydzapşdza] (i.) köpek dili otu, bkz. хъвшвгIважъ, bot. cynoglossum officinale l.

**щайдзахвышхва** [ʃaydzaħuişħua] (i.) köpek dili otu, bkz. хъвшвкъапщы, bot. cynoglossum officinale l.

**щаквыргылхра** [ʃakuɪrgɪlħra] (f.) tamir etmek

**щалас** [ʃalas] (i.s.) enerjik, aktif; becerikli

**щаласра** [ʃalasma] (i.) aktiflik, dinçlik

**щаласхара** [ʃalasha] (f.) aktifleşmek, dinçleşmek

**щáлхга** [1] [ʃalɣa] (i.) şırınga

**щалхга** [2] [ʃalɣa] (i.) düğün çiçeği, bkz. цыр-цыр; щатцага, bot. ranunculus l.

**щамакъы** [ʃamaqı] (i.) boynuzlu büyükbaş hayvan

**щамачI** [ʃamaç] (s.) kansız; zayıf, güçsüz

**щамакъжы** [ʃamaqjı] (i.) dana eti

**щамакъчва** [ʃamaqçʃa] (i.) inek derisi

**щамачIра** [ʃamaçra] (i.) kansızlık; zayıflık

**щамза** [ʃamza] (i.) toynak

**щамхы** [1] [ʃamɣı] (i.) pençe

**щамхы** (şk.) [2] [ʃamɣı] (i.) toynak, bkz. щамза

**щамхыц** (şk.) [ʃamɣıts] (i.) hayvan ayak tırnağı

**щамхъададырхъа** [ʃamka] (i.) diz

**щамхъададырхъа** [ʃamkadadırka] (i.) dizkarağı

**щамхъаша** [ʃamkaʃa] (zf.) dizlerinin üzerinde olarak

**щамхIаста** (şk.) [ʃamɣasta] (i.) ayak; tarak kemiği

**щамцIа** (şk.) [ʃamtza] (i.) çakmaktaşı, eş.anl. щацIа

**щапсыгъ** [ʃapsıg] (i.) Şapsıg

**щапхдзы** [ʃaphdzı] (i.) ayak teri

**щапIарышв** [ʃaparıʃ] (i.) leperuş dansı y.trt.

**щапIацапа** [ʃapatsapa] (s.) çarpık ayaklı

**щапIбаба** [ʃapbaba] (s.) koca ayaklı

**щапIблáхъ** [1] [ʃapblaç] (i.) düztaban, eş.anl. щапIмхIаста

**щапIблахъ** [2] [ʃapblaç] (i.) Kafkas kazteresi, bkz. мхвылыц, bot. arabis caucasica willd.

**щапIблахъ** [3] [ʃapblaç] (i.) lohusa çiçeği (kabakulak otu), bot. aristolochia l.

**щапIкъьякъья** [ʃapkaqa] (i.) yalın ayak

**щәпкIвырша** [ʃap̚kʷirʃa] (i.) bağdaş (ayak)

**щәпIласы** [ʃap̚lasɨ] (i.) hızlı insan

**щәпIмхIаста** (ʃk.) [ʃap̚m̥hʌsta] (i.) düztaban, bkz. щәпIблахъ

**щәпIрыцкьага** [ʃap̚ritskʌga] (i.) paspas

**щәпIсаргвыцIа** [ʃap̚sargvɨtʃa] (i.) ayak tabanı

**щәпIсыргвыцIамгъы** [ʃap̚sirgʷɨtʃam̥gɨ] (i.) domuzdikenі, bkz. джъаугъалъа, bot. carlina vulgaris l.

**щәпIтып** [ʃap̚tɨp] (i.) ayak izi

**щәпIхы** [ʃap̚hɨ] (i.) ayak tırnağı

**щәпIхъацIа** [ʃap̚katʃa] (i.) ayakkabı

**щәпIхъацIацпарта** [ʃap̚katʃaʃparta] (i.) ayakkabı imalathanesi

**щәпIцIагIв** [ʃap̚tʃaɣu] (i.) kırmal, bot. koeleria pers.

**щәпIцIахъмыгъ** [ʃap̚tʃah̥mɨgɨ] (i.) domuzdikenі, bkz. джъаугъалъа, bot. carlina vulgaris l.

**щәпIшкIвокIва** [ʃap̚ʃkuok̥ʷa] (i.) sorguç otu, bkz. тажвхъабра, bot. stipa l.

**щәпIшIарышв** [ʃap̚ʃarɨʃ] (i.) ayak direme; direnç mcz.

**щәпIшIышI** [ʃap̚ʃɨʃ] (i.) ayağın üst çıkıntısı

**щәпIштып** (ʃk.) [ʃap̚ʃtɨp] (i.) ayak izi

**щәпIы** [ʃap̚ɨ] (i.) ayak

**щәпIыла** [ʃap̚ɨla] (zf.) yayan, yürüyerek

**щәпIышта** [ʃap̚ɨʃta] (i.) ayakizi

**щаргвыцIа** [ʃargvɨtʃa] (i.) ayak tabanı

**щардагIвы** [ʃardaɣu] (i.) çok kişi; kalabalık

**щардара** [ʃardara] (i.) çokluk; çoğul dilb.

**щардамцIуата** [ʃardamtzuata] (zf.) çok geçmeden

**щардахара** [ʃardahara] (f.) çoğalmak

**щардацІуага** [ʃardatzwata] (zf.) çok önceden

**щаригІаг** [ʃariğat] (i.) şariat

**щасса** [ʃassa] (i.) küçükbaş hayvanlar çoğ.i.

**щата** [ʃata] (i.) kök; temel, esas

**щатцага** [ʃattsaga] (i.) düğün çiçeği, bot. ranunculus l.

**щаха** [ʃaħa] (i.) kasık (vücut)

**щахІа** [ʃaħa] (i.) köstek; zincir

**щацара** [ʃatsara] (i.) otlak, mera

**щацарта** [ʃatsarta] (i.) nadasa bırakılmış yer

**щацахІвра** [ʃatsaħura] (i.) yumrulu salkım otu, bot. poa bulbosa l.

**щачвкІьыс** [ʃaçʃkıs] (i.) ayak serçe parmağı

**щачвхъаба** [ʃaçʃkaba] (i.) ayak başparmağı

**щачвы** [ʃaçʃı] (i.) ayak parmağı

**щашарысга** [1] [ʃaçarısga] (i.) kanama durdurucu ilaç

**щашарысга** [2] [ʃaçarısga] (i.) çobançantası (kuşkuş otu), bot. capsella bursa – pastoris (l.) medic.

**щашарысга** [3] [ʃaçarısga] (i.) kuşekmeği (kadımalak), bot. polygonum aviculare l.

**щашарысга** [4] [ʃaçarısga] (i.) beyaz civanperçemi, bot. achillea millifolium l.

**щашарысга** [5] [ʃaçarısga] (i.) tatlı ısırgan, bot. urtica urens l.

**щкІла** [ʃkła] (i.) üzengi

**щра** [ʃra] (f.) öldürmek

**щта** [1] [ʃta] (e.) evet, öyle

**щта** [2] [ʃta] (i.) iz, ayak izi

**щтабжы** [ʃtabjı] (i.) ayak sesi; nal sesi

**щтагылра** [ʃtagılra] (f.) peşine takılmak, takibe geçmek

**щтагІайра** [ʃtaǵayra] (f.) peşinden gelmek  
**щтагІвра** [ʃtaǵura] (f.) peşinden koşmak  
**щталра** [ʃtalra] (f.) peşine düşmek; kur yapmak  
**щтанашылра** [ʃtanaşılra] (f.) peşinden içeri girmek  
**щтанчІвы** [ʃtançı] (i.) yılan  
**щтапха** [ʃtapħa] (i.) kına çiçeği, bkz. пкъына, bot. impatiens balsamina l.  
**щтапшра** [ʃtapşra] (f.) peşinden bakmak  
**щтахы** [ʃtahı] (i.) arka, arka taraf  
**щтацара** [ʃtatsara] (f.) peşinden gitmek  
**щтацІара** [ʃtatzara] (f.) peşine salmak, avı takip ettirmek  
**щтацІгІара** [ʃtatzǵara] (f.) soruşturmak  
**щтацІырра** [ʃtatzırra] (f.) peşinden bağırarak  
**щтачІвыура** [ʃtaçıura] (f.) peşinden ağlamak  
**щташтира** [ʃtaştıra] (f.) peşinden göndermek  
**щтира** [ʃtira] (f.) göndermek  
**щтып** (şk.) [ʃtıp] (i.) ayak izi  
**щтІа** (şk.) [ʃta] (i.) hayvan; av hayvanı, eş.anl. щчІвы  
**щтІаблыгъара** [ʃtablıǵara] (f.) yuvarlanmak  
**щтІагвара** [ʃtaguara] (f.) yere yatırmak  
**щтІазлара** [ʃtazlara] (f.) yatmak  
**щтІакъвыкъв** (şk.) [ʃtaķuıķu] (i.) tıknaz; bodur  
**щтІалра** [ʃtalra] (f.) yatmak  
**щтІарблыгъара** [ʃtarblıǵara] (f.) yuvarlamak  
**щтІахара** [ʃtaħara] (f.) yatakta kalmak  
**щтІахь** [ʃtahı] (i.) arka



**щтIацIа** [ʃtatza] (i.) tasarruf, birikim

**щтIацIара** [ʃtatzara] (f.) biriktirmek, tasarruf etmek

**щтIацIачIвы** [ʃtatzaçɪ] (i.) yedek, ihtiyat

**щтIачвра** [ʃtaçʃra] (f.) uyuyakalmak

**щтIхIвара** [ʃtɥuara] (f.) yerde sürüklemek

**щтIыпссIара** [ʃtɪpssɣara] (f.) sıçrayıp havalanmak

**щтIыхра** [ʃtɪɥra] (f.) kaldırmak; yükseltmek; artırmak

**щуагIа** [ʃuaɣa] (i.) ceza

**щха** [ʃɥa] (i.) arı

**щхай** [ʃɥay] (i.) ardıç, bot. juniperus l.

**щхарпсыга** [ʃɥarpsɪga] (i.) duman asması (peçek), bot. clematis vitalba l.

**щхахIвара** [1] [ʃɥaɥura] (i.) burçak, bot. coronilla coronata l.

**щхахIвара** [2] [ʃɥaɥura] (i.) nakıl çiçeği, bkz. шварашвутI, bot. silene l.

**щхацIычв** [ʃɥatzɪçʃ] (i.) engerek otu, bkz. хIвратлакъыца, bot. echium vulgare l.

**щхей** [ʃɥey] (i.) beктаşi üzümü, bkz. швгъырыб, bot. grossularia reclinata (l.) mill.

**щхъа** [1] [ʃka] (i.) yayla; kırsal

**щхъа** (şk.) [2] [ʃka] (i.) başak

**щхъабзIазагIв** [ʃkabzazaɣu] (i.) dağlı, dağda yaşayan

**щхъагъыаса** [ʃkaɣasa] (i.) Kafkas akçaağacı, bot. acer trautvetteri medw.

**щхъадзыхIвы** [ʃkadzɪɥuɪ] (i.) kaya cehrisi, bot. rhamnus microcarpa boiss (rh. cordata medw.)

**щхъакъармыш** [ʃkaɥarmɪʃ] (i.) dağ minesini, bot. myosotis alpestris schmidt.

**щхъамыгърий** [ʃkamɪɣriy] (i.) zarif böğürtlen, bot. rubus caucasicus focke.

**щхъаназ** [ʃkanaz] (i.) dağ çamı, bot. pinus montana mill.

**щхъанарат** [ʃkanarat] (i.) kara ardıç, bot. juniperus sabina l.

**щхъарауа** [ʃkarawa] (i.) dağlı, dağlık bölge insanı

**щхъарта** [ʃkarta] (i.) dağlık bölge

**щхъасана** [ʃkasana] (i.) yabani frenk üzümü, bot. ribes alpinus l.

**щхъахбгъыкI** [1] [ʃkaħbǵıǰ] (i.) kuşelması, bot. trifolium ambiguum bieb.

**щхъахбгъыкI** [2] [ʃkaħbǵıǰ] (i.) dağ üçgülü, bot. trifolium montanum l.

**щхъахIврачвкъа** [ʃkaħuraçʃka] (i.) keçimemesi (madımak), bot. polygonum alpinum all.

**щхъацаранчIв** [ʃkatsaranç] (i.) dağ pazısı, bot. rumex alpinus l.

**щхъачай** [ʃkaçay] (i.) dağ komarı, bot. rhododendron caucasicum pall.

**щхъва́** [ʃkua] (i.) topuk (vücut); ökçe

**щхъвагIвпа** [ʃkuaǵupa] (i.) topuktaki çatlaklar, eş.anl. щхъвамырдыды

**щхъвамырдыды** (şk.) [ʃkuamırdıdı] (i.) topuktaki çatlaklar, eş.anl. щхъвагIвпа

**щцара** [ʃtsara] (f.) alışmak

**щчIвы** [ʃçı] (i.) hayvan; av hayvanı

**щцара** [ʃçara] (i.) çatlak, yarık; gedik

**щцарта** [ʃçarta] (i.) çatlak, yarık; gedik

**щцра** [ʃçra] (f.) okşamak; kaşımak

**щъа** [ʃ'a] (i.) dayanak, mesnet

**щъагIв** [ʃ'aǵu] (i.) yaya

**щъагIвта** [ʃ'aǵuta] (zf.) yayan, yaya olarak

**щъагIвхара** [ʃ'aǵuħara] (f.) yaya kalmak

**щыбжъан** [ʃıbjan] (i.) öğlen vakti, gün ortası

**щыбжъанчара́** [ʃıbjançara] (i.) öğle yemeği

**щымтá** [ʃımta] (i.) sabah vakti

**щымта намаз** [ʃımta namaz] (i.) sabah namazı

**щымта чара** [ʃımta çara] (i.) kahvaltı

**щымтáла** [ʃımtala] (zf.) sabahleyin

**щымтахъá** [ʃımtaxa] (i.) sabahın erken saati

**щымтачарá** [ʃımtaçara] (i.) kahvaltı

**щымтíпхъадза** [ʃımtıphadza] (zf.) her sabah

**щыхра** [1] [ʃıhra] (f.) sıvamak

**щыхра** [2] [ʃıhra] (f.) giysiyi çıkarmak

**щыцIара** [ʃıtzara] (f.) giysi giymek

## 65. Ъ [‘]

---

**ъадáб** [‘adab] (i.) terbiye, âdab; nezaket

**ъадáб шаквыргыIра** [‘adab şakuırgılra] (f.) düzenlemek, organize etmek

**ъадаб-намыс** [‘adab-namıs] (i.) görgü

**ъáза** [‘aza] (i.) mahir, usta; doktor

**ъазáгIвадз** [‘azağquadz] (i.) şifalı su

**ъаза-гIвáза** [‘aza-ğvaza] (i.) tedavi

**ъазáгIва** [‘azağua] (s.) şifalı, şifa veren

**ъáазлара** [‘azazlara] (i.) işinde usta olma (durum), becerikli olma (durum)

**ъáзара** [‘azara] (f.) hekimlik yapmak; iyileştirmek, tedavi etmek

**ъáзахара** [‘azahara] (f.) işinde ustalaşmak, becerikli hale gelmek

**ъайáт** [‘ayat] (i.) ayet, Kur’an-ı Kerim cümlesi

**ъамапсыма** [‘amapsıma] (i.) araç-gereç, ekipman; alet edavat; silah

**ъан-анпса** [‘an-anpsa] (i.) öksürükotu (kabalak), bot. tussilago farfara l.

**ъанáтIа** [‘anaða] (i.) görev, vazife; makam

**ъáпа** [‘apa] (i.) tuş

**ъарáма** [‘arama] (s.i.) buket, demet; salkım

**ъáса** [‘asa] (s.i.) sakin, dingin, uslu

**ъáсара** [‘asara] (i.) sakinlik, dinginlik

**Ъасахара** [‘asaħara] (f.) sakinleşmek; uslanmak  
**Ъатлын** [‘aħın] (i.) yüzük  
**Ъáхв** [‘auh] (i.) bilezik  
**Ъахвтáн** [‘auhtan] (i.) elbise, kıyafet; kaftan, eş.anl. цкЫ  
**Ъахвтаныс** [‘auhtanıs] (i.) elbiselik kumaş, eş.anl. цкЫзас  
**ЪáхI** [‘aħ] (ü.) Ah!  
**ЪáхI** (şk.) [‘aħ] (e.) hayır, olmaz (olumsuzluk), eş.anl. момо  
**ЪахIльы** [‘aħIı] (i.) yakın, kan yoluyla akraba; hısım  
**ЪахIльызлара** [‘aħIızlara] (i.) akraba olma (durum)  
**ЪахIльыра** [‘aħIıra] (i.) kan yoluyla akrabalık  
**ЪахIчыхI** [‘aħçıħ] (i.) inleme, inleyiş  
**ЪахIчыхIра** [‘aħçıħra] (f.) inlemek; inilti  
**ЪахIльыхара** [‘aħııħara] (f.) akraba olmak  
**Ъáчазлара** [‘açazlara] (i.) tek kollu olma (durum); çolak olma (durum)  
**Ъáча** [‘aça] (s.i.) tek kollu; çolak  
**Ъáчахара** [‘açaħara] (f.) tek kollu kalmak; çolak kalmak  
**ЪачIвагIа змам** [‘açaħa zmam] (i.) vasıfsız  
**ЪачIвагIа хIгIа** [‘açaħa ħħa] (i.) yüksek nitelikli  
**ЪачIвагIагIв** [‘açaħaħu] (i.) uzman  
**Ъáшхва** [‘aşħua] (s.i.) gri; çelik rengi  
**Ъашвы** [‘aşı] (i.) ebegümesi, bkz. матахъвай, bot. malva l.  
**Ъашвгъагъахвыц** [‘aşħaħaħuits] (i.) kabalık otu, bot. malva pusilla smith  
**Ъашгъажъхвыц** [‘aşħajħuits] (i.) kabalık otu, bkz. Ъашвгъагъахвыц, bot. malva pusilla smith  
**ЪашвыхIвра** [‘aşıħura] (i.) ebegümesi, bkz. матахъвай, bot. malva l.  
**Ъйблис** [‘iblis] (i.) kötü ruh; şeytan, iblis

**ЫЗИН АМАМЫЗЛАРА** [‘izin amamızlara] (i.) yasak

**ЫЙЗЫН** [‘izin] (i.) izin; vize

**ЫЙЗЫНДАЪА** [‘izinda’a] (zf.) izinsiz; vizesiz

**ЫМА́Н** [‘iman] (i.) iman

**ЫМА́НСЫЗ** [‘imansız] (i.s.) imansız

**ЫНСА́Н** [‘insan] (i.) insan

## 66. Э [e]

---

**ЭВЕРЕСТ** [everest] (i.) Everest

**ЭВКАЛІ́ПТ** [evkalipt] (i.) okaliptus ağacı

**ЭГЕЙ** [egey] (i.) Ege

**ЭКВА́ДОР** [ekuator] (i.) Ekvador

**ЭКВА́ТОР** [ekuator] (i.) Ekvator (hat)

**ЭКЗА́МЕН** [ekzamen] (i.) imtihan, sınav

**ЭКОЛО́ГИЯ** [ekologiya] (i.) ekoloji

**ЭКОНО́МИКА** [ekonomika] (i.) ekonomi, ekonomik

**ЭКРА́Н** [ekran] (i.) ekran

**ЭКСКАВА́ТОР** [ekskavator] (i.) kepçe (iş makinası)

**ЭКСПРЕ́СС** [ekspréss] (i.) ekspres

**ЭЛЬБРУС** [elbrus] (i.) Elbruz (dağ)

**ЭСТЕ́ТИКА** [estétika] (i.) estetik

**ЭТАЖ** [etaʃ] (i.) kat, daire (ev)

**ЭТИКА** [etika] (i.) etik

**ЭТИМОЛО́ГИЯ** [etimologiya] (i.) etimoloji

**ЭТНОГРА́ФИЯ** [etnografiya] (i.) etnografiya

67. ю [yu] \_\_\_\_\_

юбилей [yubiley] (i.) jübile, yıldönümü

югослав [yugoslav] (i.) Yugoslav

юрист [yurist] (i.) hukukçu

68. я [ya] \_\_\_\_\_

ягуар [yaguar] (i.) jaguar

якут [yakut] (i.) Yakut (millet)

япон [yapon] (i.) Japon (millet)

яхта [yahta] (i.) yat

яхт-клуб [yaht-klub] (i.) yat klübü

### 2.3. Abazaca'ya Yabancı Dillerin Etkisi

#### 2.3.1. Rusça'nın Abazaca'ya Etkisi

Rusça, Abaza dilinin söz varlığının gelişimine yardımcı olmuştur. Özellikle sosyo-politik, kültürel ve ekonomik terminolojiye ait birçok kavram Rusça aracılığıyla Abazaca'ya girmiştir. Yine bilimsel ve felsefi birçok evrensel sözcük Rusça kanalıyla bu dilde kendine yer edinmiştir. Abazaca'ya Rusça'dan geçmiş özellikle bilim, konfeksiyon, tıp, sanat ve zoolojiye ait ödünç kelimeler, Çerkesçe başta olmak üzere komşu Kafkas dillerinde olduğu gibi olduğu gibi alınmıştır. Bununla birlikte bazı sözcükler ise fonetik olarak bu dillerin ses kalıplarına uydurularak alınmıştır. Örneğin Rusça'dan “yarmarka” (fuar) sözcüğü Abazaca'ya “carmike”, Çerkesçe'ye “jermiçe” olarak, “kvartira” (daire) kelimesi ise Abazaca'ya “fatar”, Çerkesçe'ye ise “feter” şeklinde geçmiştir.<sup>99</sup>

<sup>99</sup> Ywan Sara, s.5.

### 2.3.2. Arapça'nın Abazaca'ya Etkisi

Arapça olarak Abazaca'ya geçen kelimelerin kaynağı İslam dinidir. “Alah” (Allah) sözcüğü bu örneklerin başında yer alır. Bununla birlikte Arapça'dan dini içerikli olmayan “acel” (ecel) gibi kimi sözcükler de alınmıştır. Arapça sözcükler özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda bu dillere geçmeye başlamıştır.<sup>100</sup> Bu süreçte Osmanlı Devleti'nin Kafkasya sahillerinde hakimiyet kurduğu noktalar yoluyla Abazaların yaşadığı bölgelerde ticari ve dini faaliyet yürütmesinin büyük etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

### 2.3.3. Türkçe'nin Abazaca'ya Etkisi

Abazaca'ya Türki kelimelerin girmeye başlamasını M.S. 7. yy sonlarında Hazar Türklerinin Kuzeybatı Kafkasya'da etkinlik kurması sonrasına kadar gerilere götürmek mümkündür. Abazaların bugün yaşamakta oldukları topraklara gelmeden önce bazı Türkçe, Arapça ve Farsça kelimeleri dillerine aldıklarını kabul edilmektedir. Daha sonraki dönemde de Abazalar Kuzey Kafkasya'ya göçle birlikte bölgedeki Türki halklardan Nogay, Karaçay ve Tatar topluluklarla etkileşime girmişler ve bu yolla Abaza diline sosyo-kültürel ağırlıklı olarak bu dillerden sözcükler geçmeye devam etmiştir. Türki dillerden Abazaca'ya geçen kelimeler ağırlıklı olarak Osmanlı Türkçesi ve Kırım Tatarcası kaynaklıdır.<sup>101</sup>

Türki dillerden Abazaca'ya geçen sözcüklere örnek vermek gerekirse “aslen” (aslan), “babış” (ördek), “guaguış” (hindi) gibi hayvan isimleri; “aytu” (ütü), “blak” (kürek), “ahçadaş” (cıva), “leagean” (leğen), çuha (çuha), “cuzım” (üzüm), “kab” (kabak), “tutin” (tütün-sigara), “ahça” (para) kelimelerini sıralayabiliriz.<sup>102</sup> Vladimir Tugov'un editörlüğünde basılan Abazaca-Rusça Sözlük (Moskova-1967) esas

<sup>100</sup> Ywan Sara, s.5.

<sup>101</sup> Kharatokova, M.G., “Tyurkskie zaimstvovaniya v Abazinskom Yazıke” ‘Abazaca'daki Türki Dillerden Alınmış Sözcükler’, *Pyatigorskogo gosudarstvennogo lingvistiçeskogo universiteta*, no:2, Pyatigorsk 2010, s. 38.

<sup>102</sup> Ywan Sara, s.5.

alındığında Abazaca'ya Türkçe ve Türk kökenli dillerden geçmiş yaklaşık 400 kelime ve ifade bulunmaktadır. Bunların dağılımı şu şekildedir:<sup>103</sup>

Fiiller 4, eğitimle ilgili sözcükler 5, kumaş ve dokumayla alakalı kelimeler 5, askeri konularla ilgili kelimeler 5, zaman sözcükleri 7, ünlemler 7, binalar, yapılar ve bunların parçalarının isimleriyle alakalı kelimeler 8, ticaret ve parasal ilişkilerle ilgili sözcükler 8, cansız doğa unsurları ve doğa olaylarının adları 10, giyecekler, ayakkabılar ve bunların parçalarıyla alakalı kelimeler 10, sosyal ve politik terimler 11, gıda maddeleri, yemekler, baharatlar ve içecek isimleri 13, bitkiler dünyasıyla bağlantılı kelimeler 14, ev eşyaları, çeşitli araç, alet ve nesnelere adları 29, soyut kavramlar içeren sözcükler 33, hayvanlar dünyasıyla ilgili kelimeler 38, sıfatlar 39, din ve mitoloji ile alakalı kelimeler 56, hayatın diğer alanlarıyla ilgili kelimeler 93.

#### **2.3.4. Farsça'nın Abazaca'ya Etkisi**

Abazaca, diğer Kafkas dilleri gibi Farsça kökenli birçok sözcük barındırmaktadır. Örnek vermek gerekirse bazı dini terimler “abdaz” (abdest), “gunah” (günah), “din” (din), “piyğimbar” (peygamber); bitki isimleri “prunc” (pirinç); iş aletleri “bel” (bel); kumaşlar “dari” (ipek) ve ticaret deyimlerinden “sudager” (komisyoncu) Abazaca'ya girmiş Farsça kökenli sözcüklerdendir.<sup>104</sup> Abazaca'da Farsça ile akraba dillerden olan Osetçe ile ortak etimolojiye sahip yedi kelime tespit edilmiştir.<sup>105</sup>

#### **2.3.5. Çerkesçe'nin Abazaca'ya Etkisi**

Abhaz-Adıge (Kuzeybatı Kafkas) Dilleri arasındaki ortak kökenli (cognate) sözcük oranları şu şekildedir: Abhaz - Adıge<sup>106</sup> %27, Abaza - Adıge %31, Ubıh - Kabardey<sup>107</sup> %40, Abhaz (Apsıwa) – Abaza (Aşıwa-Aşkarıwa) %80, Adıge –

<sup>103</sup> Kharatokova, M.G., a.g.m., s. 39-43.

<sup>104</sup> Ywan Sara, s.5.

<sup>105</sup> bkz. A. G. Dakohov, “Abazinsko-Osetinskie Leksiçeskie Svyazi” ‘Abazaca-Osetçe Kelime İlişkileri’, *International Journal of Experimental Education*, no:8, 2011, s. 105-106.

<sup>106</sup> Adıge sözcüğüyle burada kastedilen, Çerkesçe'nin Adıgey Özerk Cumhuriyeti'nde kullanılmakta olan Batı Lehçesi'dir.

<sup>107</sup> Kabardey sözcüğüyle burada kastedilen, Çerkesçe'nin Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti'nde kullanılmakta olan Doğu Lehçesi'dir.



Kabardey %92.<sup>108</sup> Buradan hareketle Abazaca'nın Abhazca'dan sonra en yakın ilişkide olduğu dilin Çerkesçe olduğunu söyleyebiliriz.

Abaza ve Çerkes dilleri arasında benzer özellikteki kelimeleri üç grupta ele alabiliriz. İlk grup kelime yapısı ve anlamı ile aleni şekilde ortak kökten geldiği anlaşılan sözcüklerdir. Bunlara şahıs zamiri (ben: “sa / se” [ca / cə]), sayı (bir: “za / zi” [za / zy]), hayvan ismi (tilki: “baga / baje” [bara / bajə]), alet ismi (biz: “dzadzı / did” [дзэдзы / дид]), fill (inlemek: “gızra / gızın” [гызра / гызын]) şeklinde örnekler verebiliriz. İkinci grubun kapsamı her iki bakımdan da türettiği sözcüklerden oluşmaktadır. Ne Çerkesçe'den Abazaca'ya, ne de Abazaca'dan Çerkesçe'ye geçen sözcükler kendi özgün şekillerinde kalmaktadır. Dilin kendine has ses özelliklerine göre sözcüğün orijinal formu değişmektedir. Her ne kadar bu iki dilin fonetik içeriği birbirine benziyorsa da arada ses farklılıklarının olduğu da bir gerçektir. Bu farklılıkların önemli bölümü boğaz ve dudak ünsüzlerinde görülmektedir. Üçüncü grup ise Abaza ve Kabardey-Çerkes dillerinin başka dillerden ödünç almış olduğu sözcükler. Bu sözcüklerin çoğu Rusça, Arapça, Türkçe ya da Farsça kökenlidir. Bunlara ek olarak çok sayıda evrensel nitelikteki teknolojik terimlerin de ödünç alındığını görmekteyiz.<sup>109</sup>

---

<sup>108</sup> Catford, J. C. (John Cunnison), s. 37.

<sup>109</sup> Ywan Sara, s.5.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### 3. ABAZACA TEMEL BİLGİLER VE ÇEVİRİ-DERLEME ÖRNEKLERİ

#### 3.1. Abazaca Pratik Konuşmalar<sup>110</sup>

- АжвгІванд гІаддытІ. Gök gürledi.
- Амара ласхатІ! Güneş ona gömlek olsun [Ne mutlu ona].
- Ауи дцахижътара сквшыкІ цІыхтІ. O gideli bir yıl oldu.
- Ауи щарда цІуата дыгъзымбастІ. Uzun süredir onu görmüyorum.
- АчІвыйа йгІаншаз? Ne oldu?
- Ашв ашвыркІы! Каруі örtün!
- СтІазшваз йныс! Yaratanın aşkına!
- Ствы гІасыцІастІ. İçimde kaldı.
- СпшгІитІта дгъсауам. Onu arıyorum ama bulamıyorum.
- БазымцІгІахын. Sorma gitsin.
- Бгвы йту гІахІва. İçindeki söyle.
- Бзила йшвыквшатІ. Hayırlı olsun.
- Бзила ускъвыщІ! İyilikle ayrıl benden!
- Бзила, хІабабахнацкІа! Görüşene kadar esenlikler.
- Бласха! Çabuk ol (bayan için).
- Бнашыл ужвжвыбырг! Derhal içeri gir!
- БызгІвадума, бабгума? Sağlıkta mısın, iyi misin?
- БымчІвыуын сбыхІвахитІ. Yalvarırım ağlama.
- Гвыргъарала хІанйахтІ. Sevinçte buluşalım.
- Дабаца ари зунагІва рылачвыз?! Nereye gitti şu ocağı batasıca?!
- Датша хайыр-хабарта йаъайа? Başka hayır-haber olarak neler var?

<sup>110</sup> Valentina Kopsergenova, **Kumgara** 'Tılsım'; **Abazaca-Rusça Sözlük**; Abaza Gazetesi; K.K.: **Gülseri Yılmaz**.

- Йгъцабыргымма? Doğru değil mi?
- Йпсы йыртынчтІ Анчва! Allah rahmet eylesin.
- ЙыгІвнайна атыдз? Evde ne var?
- Лхъа дачважвитІ. Kendi kendine konuşuyor.
- Лыладз хъгыла дыпшитІ. Gözleri dolu dolu bakıyor.
- Лылаква агвыргъъара гІарыщІккъытІ. Gözlerinden neşe fişkırıyor.
- Уа-а, суцра ахІата йсзухарыйа? Vaa, beni öldürmezsin de ne yaparsın?!
- Уара ууунагІва багІвахтІ. Ocağın bereketlensin.
- УахчІва гвакъвпыракІ сылапІ. Bugün bir sıkıntım var.
- Унахъама, уыгънамхъама? Doydun mu, doymadın mı?
- Цабыргызшва йаъапІ. Doğru gibi görünüyor.
- ШвыщІых бзихатІ! İyi geceler!

### 3.2. Abazaca Sayılar<sup>111</sup>

Abazaca'da sayma sayıların sonu, ikiden onbire kadar “ba / pa” ortak sonekiyle biter.<sup>112</sup>

<b>ЗакІы</b>	Bir
<b>Заджвы</b>	Bir kişi
<b>ГІвба</b>	İki
<b>ГІвыджъ</b>	İki kişi
<b>Хпа</b>	Üç
<b>ХгІвы</b>	Üç kişi
<b>Пщба</b>	Dört
<b>ПщгІвы</b>	Dört kişi
<b>Хвба</b>	Beş
<b>ХвгІвы</b>	Beş kişi
<b>Цба</b>	Altı
<b>ЦгІвы</b>	Altı kişi
<b>Быжьба</b>	Yedi
<b>БыжьгІвы</b>	Yedi kişi
<b>АгІба</b>	Sekiz
<b>АгІгІвы</b>	Sekiz kişi
<b>Жвба</b>	Dokuz

<sup>111</sup> Ahmet Candarov, *Abaza-Urış Ayçajaga*, Çerkesk 1991.

<sup>112</sup> V. E. Kvarchia, s. 107.

<b>ЖвгІвы</b>	Dokuz kişi
<b>Жваба</b>	On
<b>ЖвагІвы</b>	On kişi
<b>Жвиз</b>	Onbir
<b>ЖвизыгІв</b>	Onbir kişi
<b>ЖвыгІв</b>	Oniki
<b>ЖвыгІвыгІв</b>	Oniki kişi
<b>Жвах</b>	Onüç
<b>ЖвахыгІв</b>	Onüç kişi
<b>Жвипщ</b>	Ondört
<b>ЖвипщыгІв</b>	Ondört kişi
<b>Жвыхв</b>	Onbeş
<b>ЖвыхвыгІв</b>	Onbeş kişi
<b>Жвиц</b>	Onaltı
<b>ЖвицыгІв</b>	Onaltı kişi
<b>Жвибыжь</b>	Onyedi
<b>ЖвибжыгІв</b>	Onyedi kişi
<b>ЖвагІ</b>	Onsekiz
<b>ЖвагІагІв</b>	Onsekiz kişi
<b>Жвежв</b>	Ondokuz
<b>ЖвежвыгІв</b>	Ondokuz kişi
<b>Гважва</b>	Yirmi
<b>ГважвагІвы</b>	Yirmi kişi
<b>Гважви закІ</b>	Yirmi bir
<b>Гважви заджв</b>	Yirmi bir kişi
<b>Гважви гІвба</b>	Yirmi iki
<b>Гважви гІвыджь</b>	Yirmi iki kişi
<b>Гважви хпа</b>	Yirmi üç
<b>Гважви хыгІв</b>	Yirmi üç kişi
<b>Гважви жваба</b>	Otuz
<b>Гважви жвагІв</b>	Otuz kişi
<b>ГвынгІважва</b>	Kırk
<b>ГвынгІважвагІвы</b>	Kırk kişi
<b>ГвынгІважви жваба</b>	Elli
<b>ГвынгІважви жвагІвы</b>	Elli kişi
<b>ХынгІважва</b>	Altmış
<b>ХьшгІважвагІвы</b>	Altmış kişi
<b>ХынгІважви жваба</b>	Yetmiş
<b>ХынгІважви жвагІвы</b>	Yetmiş kişi
<b>ПщынгІважва</b>	Seksen
<b>ПщынгІважвагІвы</b>	Seksen kişi
<b>ПщьшгІважви жваба</b>	Doksan
<b>ПщынгІважви жвагІвы</b>	Doksan kişi
<b>ШвкІы</b>	Yüz
<b>ШвгІвы</b>	Yüz kişi
<b>Хышв</b>	İkiyüz
<b>ХышвыгІв</b>	İkiyüz kişi

Хвышв  
 ХвышвыгІв  
 Йапхъахауа  
 ЙгІвбахауа  
 ЙгІвыджъахауа  
 Йхпахауа  
 ЙхыгІвхауа  
 Йпшбахауа  
 ЙпщыгІвхауа  
 Йхвбахауа  
 ЙхвыгІвхауа  
 Йцбахауа  
 ЙцыгІвхауа  
 Йбыжьбахауа  
 ЙбжьыгІвхауа  
 ЙагІбахауа  
 ЙагІыгІвхауа  
 Йжвбахауа  
 ЙжвгІвхауа  
 Йжвабахауа  
 ЙжвагІвхауа  
 Йжвизхауа  
 ЙжвизыгІвхауа  
 ЙжвыгІвхауа  
 ЙжвыгІвыгІвхауа  
 Йжваххауа  
 ЙжвахыгІвхауа  
 Йжвищхауа  
 ЙжвищыгІвхауа  
 Йжвыхвхауа  
 ЙжвыхвыгІвхауа  
 Йжвицхауа  
 ЙжвицыгІвхауа  
 Йжвибыжьхауа  
 ЙжвибжьыгІвхауа  
 ЙжвагІхауа  
 ЙжвагІыгІвхауа  
 Йжвежвхауа  
 ЙжвежвыгІвхауа  
 ЙгІважвахауа  
 ЙгІважвагІвхауа  
 ЙгІважви закІхауа  
 ЙгІважви заджвхауа  
 ЙгІважви хпахауа  
 ЙгІважви хыгІвхауа  
 ЙгІважви жвабахауа  
 ЙгІважви жвагІвхауа

Beşyüz  
 Beşyüz kişi  
 İlk  
 İkinci [hay.-nes.]  
 İkinci [şahıs]  
 Üçüncü [hay.-nes.]  
 Üçüncü [şahıs]  
 Dördüncü [hay.-nes.]  
 Dördüncü [şahıs]  
 Beşinci [hay.-nes.]  
 Beşinci [şahıs]  
 Altıncı [hay.-nes.]  
 Altıncı [şahıs]  
 Yedinci [hay.-nes.]  
 Yedinci [şahıs]  
 Sekizinci [hay.-nes.]  
 Sekizinci [şahıs]  
 Dokuzuncu [hay.-nes.]  
 Dokuzuncu [şahıs]  
 Onuncu [hay.-nes.]  
 Onuncu [şahıs]  
 Onbirinci [hay.-nes.]  
 Onbirinci [şahıs]  
 Onikinci [hay.-nes.]  
 Onikinci [şahıs]  
 Onüçüncü [hay.-nes.]  
 Onüçüncü [şahıs]  
 Ondördüncü [hay.-nes.]  
 Ondördüncü [şahıs]  
 Onbeşinci [hay.-nes.]  
 Onbeşinci [şahıs]  
 Onaltıncı [hay.-nes.]  
 Onaltıncı [şahıs]  
 Onyedinci [hay.-nes.]  
 Onyedinci [şahıs]  
 Onsekizinci [hay.-nes.]  
 Onsekizinci [şahıs]  
 Ondokuzuncu [hay.-nes.]  
 Ondokuzuncu [şahıs]  
 Yirminci [hay.-nes.]  
 Yirminci [şahıs]  
 Yirmibirinci [hay.-nes.]  
 Yirmibirinci [şahıs]  
 Yirmiüçüncü [hay.-nes.]  
 Yirmiüçüncü [şahıs]  
 Otuzuncu [hay.-nes.]  
 Otuzuncu [şahıs]

ЙгІвынгІважвахауа	Kırkinci [hay.-nes.]
ЙгІвынгІважвагІвхауа	Kırkinci [şahıs]
ЙгІвынгІважви жвабахауа	Ellinci [hay.-nes.]
ЙгІвынгІважви жвагІвхауа	Ellinci [şahıs]
ЙхынгІважвахауа	Altmışinci [hay.-nes.]
ЙхынгІважвагІвхауа	Altmışinci [şahıs]
ЙхынгІважви жвабахауа	Yetmişinci [hay.-nes.]
ЙхынгІважви жвагІвхауа	Yetmişinci [şahıs]
ЙпщынгІважвахауа	Sekseninci [hay.-nes.]
ЙпщынгІважвагІвхауа	Sekseninci [şahıs]
ЙпщынгІважви жвабахауа	Doksaninci [hay.-nes.]
ЙпщынгІважви жвагІвхауа	Doksaninci [şahıs]
ЙшвкІхауа	Yüzüncü [hay.-nes.]
ЙшвыгІвхауа	Yüzüncü [şahıs]
ЙгІвышвхауа	İkiyüzüncü [hay.-nes.]
ЙгІвышвыгІвхауа	İkiyüzüncü [şahıs]
Йхышвхауа	Üçyüzüncü [hay.-nes.]
ЙхышвыгІвхауа	Üçyüzüncü [şahıs]
Йпщышвхауа	Dörtüyzüncü [hay.-nes.]
ЙпщышвгІвхауа	Dörtüyzüncü [şahıs]
Йхвышвхауа	Beşyüzüncü [hay.-nes.]
ЙхвышвыгІвхауа	Beşyüzüncü [şahıs]

### 3.3. Seçme Abaza Atasözleri<sup>113</sup>

Adam **АхъацІа** бзи па бзи дыгъйызшам.

İyi adama iyi evlat denk gelmez.

Ağaç **АуІла** зквхІазгъи дыгъзитІ, абгъыи зквшвазгъи дыгъзитІ.

Üstüne ağaç devrilen de sızlanır, üzerine yaprak düşen de.

Ağız **УшІа** йгІатыцІыз ажва гъузыгІахънырхІвхуам.

Ağızından çıkan sözü geri döndüremezsin.

Ağız **ШІакІ** йтыцІуа шІашвкІ йырталитІ.

Bir ağızdan çıkan yüz ağıza girer.

Ağız **ШІала** адунейгъи угІакІвшапІ.

Ağızla dünyayı dolaşırsın.

<sup>113</sup> Nurya Tobil, *Abaza Ajajkua Akıçakua Anaşanakua* ‘Abaza Atasözleri, Bilmeceler, İnanışlar’, Çerkessk 1997; Bekir Habat, *Türkçe-Abazaca-Abhazca Mini Sözlük ve Seçme Abaza Atasözleri*, Kafkas Dernekleri Federasyonu, Ankara 2006; K.K.: Gülseri Yılmaz; Mehmet Aydınalp.

- Akıl **Акъыль** гьыртиуам, йгьырхвгІум.  
Akıl ne satılır, ne de satın alınır.
- Akraba **БахІыль** гвымха йацкІыс гвла бзи.  
Kötü akrabadansa iyi komşu.
- Ala inek **Ажвгъра** хІвысгъра гІанарихитІ.  
Ala inek ala buzağı doğurur.
- Alev **Амца** йаргвану ажбы дзитІ.  
Ateşe yakın olan et pişer.
- Alışılan **Уызщцаз** кІарышвуачвапІ.  
Alıştığın şey, zor bırakılır.
- Altın **Хъапщ** змаз амла даган тшыгІвра змаз дгІащаквхатІ.  
Altını olan açlıktan ölmüş, mahsulü olan kurtulmuş.
- Ambar **Ацатара** йту ахІвынап гьымлащирым.  
Ambardaki fare acıkmaz.
- Anne **Ан** йгІауылтуа хъгІапІ.  
Annenin sana verdiği tatlıdır.
- Anne **Лан** уылпшыта лпхІа дгІаг.  
Anasına bakarak kızını al.
- Anne **Зан** дыпсызгъи жваны дчатІ.  
Annesi ölen de on defa yemek yer.
- Aramak **УыззыпшгІауа** тлапІахитІ.  
Aradığın şey kıymetli olur.
- Armut **ХІа** бгІакІ хІашвкІ арбгІитІ.  
Bir çürük armut, yüz armutu çürütür.
- At **Атш** бзи кІвдыр бзигъи аквнагахпІ.  
İyi at, iyi bir de eyer gerektirir.
- At **Атшы** атшада йацызтын ахІалъ гІанауахвитІ.  
At, eşekle birlikteyse onun karakterini alır.
- At **Атшы** йахІвуш акІвдыр йахІвитІ.  
Atın söyleyeceğini eyeri söyler.
- At **Атшы** йшпщцапІыкІугъи йщачвхъыслитІ.

- Dört ayağı varken at bile tökezler.
- At **Утшы** ахв гьудыррым аджъармыкІа йумырцакІа, уыхв гьудыррым ауагІа урыламылкІа.  
Pazara götürmeden atının değerini bilemezsin, insanlara karışmadan da kendi değerini bilemezsin.
- At **Атшы** атшхъа намхъара акъыы йалапшитІ  
At, yemi yetmeyince dışkısına da bakar.
- At binme **ТшаквчІваща** зымдыруа акІвдыр питшитІ.  
Ata binmesini bilmeyen eyeri kırar.
- Ateş **Мца** баным лгІа гьчуам.  
Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.
- Avare **Анымхахъа** амш сквшыкІта йбитІ.  
Avare, bir günü bir yıl gibi görür.
- Az olan **ЙмачІу** тлапІапІ.  
Az olan pahalıdır.
- Baba **Аба** чІен пстІапІ.  
Baba mirası çiydir.
- Bakınmak **УнапшыгІапшта** учІа, ухъвыцта учважва.  
Bakınarak otur, düşünerek konuş.
- Bal **Ацха** нкъвызгауа йымачв йырбзитІ.  
Bal gezdiren parmağını yalar.
- Bal **Цха** бану ащхаква йырдыритІ.  
Balın olduğu yeri arılar bilir.
- Baş **Ахъа** шубауа ацта уазымпшгІан.  
Başını görürken ayakizini arama.
- Bataklık **ДзбгІа** бану ада шардахитІ.  
Bataklık olan yerde kurbağa çok olur.
- Bey **АхІ** дбагапІ, акІважва дбагацІыхъвапІ.  
Bey tilkidir, bey hanımı tilki kuyruğudur.
- Bey **АхІ** йыпсра алыгчва йырчвалачІвыуарапІ.  
Beyin ölümü, kölelerinin yalandan ağlamasıdır.



- Bilmediğin **Йуымдыруа** амгІва аргваны ацкІысгы йудыруа амгІва хъара.  
 Bilmediğin yakın yoldansa bildiğin uzak yol.
- Bin defa **Зкъны** йугІара ацкІысгы зны йубарыквын рыцІа йагъпІ.  
 Bin defa duymandansa bir kez görmen daha iyidir.
- Bir defa **Зны** ажвща зымдырыз гІван йыжвтІ.  
 Bir defada içmesini bilmeyen –daha sonra- iki defa içer.
- Biri **Аджв** йчІвыуарапІ, аджв йгвыргъарапІ.  
 Birinin ağlaması, bir başkasının sevinci.
- Birileri **ЗджьакІы** рыхъазла маша гІазжуа йара дташвахитІ.  
 Birileri için kuyu kazan kendi kuyusuna düşer.
- Birisi **Заджвы** псыра ьаным сцуштІ хІва джвыквылын, дъанайыз бзата йцІарцІитІ.  
 Birisi ölümün olmadığı yere gideceğim demiş, vardığı yerde canlı gömüyorlarmış.
- Boynuz **ЧІвгІва** пштІара йджвыквлыз атшада алымхІаква пкъыта йгІадгылхтІ.  
 Boynuz aramaya giden eşek, kulakları kesik olarak dönmüş.
- Boyunduruk **Апсынч** зымбас ачв апсынч амчыра гъадырам.  
 Boyunduruk görmemiş öküz boyundurduğun güçlüğü bilmez.
- Büyük (yaşça) **АхІба** йгъйайбжум; йайкъангъашитІ.  
 Büyüğe nasihat edilmez, danışılır.
- Can sıkıcı **Гвакъвырпыга** дхъан гвагІвжвага дгІалритІ.  
 Can sıkıcı yavrulamış, insanı çatlatan doğurmuş.
- Cimri **Асаран** йыла кІылхта ахча кІыларчІва.  
 Cimrinin gözünü çıkar da yerine para oturt.
- Cıvciv **АквчІис** гІамдагІв адзыршы йтапитІ.  
 Çok gezen cıvciv kaynar suya düşer.
- Çalışan **АнхагІв** бзи йтшага ахва гъхъышвтуам.  
 İyi işçinin kazmasının sapı düşmez.
- Çalışma **Нхарала** йгІагхаз ачыбджьи тшыт ацха ацкІыс рыцІа

- йхъагІапІ.  
 Çalışmayla getirilmiş bir parça soğan, baldan daha tatlıdır.
- Çalışmak **Йынхауа** дыгъуысдахарым.  
 Çalışan, işsiz kalmaz.
- Çıkarmak **ЙгІатырхыз** акъама гътарцІахуам.  
 Çıkarılan kama geri yerine konmaz.
- Çok **Щарда** зхІвауа йацкІыс щарда зчпауа.  
 Çok söyleyendense çok yaran.
- Çok “**Щарда** нызцІыда?” гъырхІвум, “Щарда збада?” рхІвитІ.  
 “Kim çok yaşamış” demezler “Kim çok görmüş” derler.
- Çok **Щарда** йалапшыуа далыдзагІитІ.  
 Çok bakan mahrum kalır.
- Dağ **Архъа** уымшван, агІвна тшумырхъацІан.  
 Dağda korkma, evde erkeklenme.
- Daha iyisi **Йуагъу** пчагІвта дчпа (джы).  
 Senden daha iyi olanı ortak yap (tut).
- Danışmak **Узайкъангъашра** думауазтын, ухъылпа рчІвата  
 уайкъангъаш.  
 Danışacak kimsen yoksa, koy şarkanı ona danış.
- Delî **Алага** (улага) сасра дуымщтийын.  
 Deliyi (delini) misafirlîğe gönderme.
- Delî **Улага** дщтита уаргъи уйыщтацах.  
 Delini -bir yere- gönderirsen sen de peşinden git.
- Diken **Амыгъ** атара мгъы гІайыхитІ.  
 Dikenin yerinde diken biter.
- Dikiş dikme **Дзахыща** зымдыруа лырахъва ауыпІ.  
 Dikiş dikmesini bilmeyenin ipliği uzundur.
- Dil **Абыз** бгІвыдапІ, йатахъу ахІвитІ.  
 Dil kemiksizdir, istediğini söyler.
- Dil **Зыбыз** хъагІу асыс гІвуасакІ йрыцІачвитІ.  
 Tatlı dilli kuzu iki koyundan -süt- emer.

Dirsek **АмачхъвынцIа** аргванызтIхIва угъзынадзум.

Dirsek yakındır ama ısıramazsın.

Dökmeк **ЙкIарпсаз** ахъва гъгIаргылхуам.

Dökülen kül geri içeri alınmaz.

Duymak **ЙугIауа** ацкIысгъи уыла йабауа.

Duyduğundan çok gözünün gördüğü.

Ecel **Аджьаль** “снайитI” гъаIвум.

Ecel geliyorum demez.

El **НапIы** змаз дтахан, шIа змаз дгIатыцIхтI.

Eli olan tıklılı kalmış, ağzı olan kurtulmuş.

Erkek **АхъацIа** йща ацкIысгъи йыладз рыцIа йтлапIапI.

Erkeğin gözyaşı, kanından daha değerlidir.

Eşek **Атшада** ахлатла бзийызтын йцIарахитI.

Eşek, yükü ağırsa hızlı olur.

Eşek **Атшада** тшада гIанарихитI.

Eşek, eşek doğurur.

Et **Ажъы** мбгIарныс джъкIа аквырситI, аджьыкIа бгIарыквын  
йазырхахуайа?

Ete bozulmaması için tuz serpilir, tuz bozulmuşsa ne yapılır?

Ev **АгIвна** тшумырхъацIауата ухъацIара архъа йгIарба.

Evde erkekleme de, erkekliğini dağda göster.

Eyer **АкIвдыр** змаз дцан, атшы змаз дгIанхатI.

Eyeri olan gitmiş, atı olan kalmış.

Fakir **АрыцхIа** амахтша дшаквчIвугъи ала гIайыцхIитI.

Fakiri deveye binmişken bile köpek ısıtır.

Fakir **АрыцхIа** йаркъан абайа йырхитI.

Fakirin organını zengin eskidir.

Fakir **АрыцхIа** йгвы байапIта, абайа йгвы рыцхIапI.

Fakirin gönlü zengindir, zenginin gönlü fakirdir.

Fakir **АрыцхIа** йщапIква абайа йхIвачIвгIвыпI.

Fakirin ayakları, zenginin uşaklarıdır.

- Fare **АхІвынап** агІвара апны йхъацІапІ.  
Fare, yuvasında erkektir.
- Geceleyin **Уахъынла** йубаз апхІвыспа тшынлата зны уылпшых.  
Gece vakti gördüğün kıza bir de gündüzleyin bak.
- Gelin **Бтаца** бгвы лабгъазтын, бпхІа блайс.  
Geline gücenmişsen -kendi- kızına kız.
- Gelin **Таца** бзи дуымазтын, па дуымапІ.  
İyi bir gelinin varsa oğlun var (demektir).
- Genç **АшІа** йылахІитІ, ажв йылдзгІитІ.  
Genç büyür, yaşlı yıpranır.
- Genç kız **АпхІвыспа** адзы квпІи дагІвызапІ.  
Genç kız, su bardağından farksızdır.
- Genç kız **АпхІвыспа** лага хъацІа данца “СабаргІа байахатІ” лхІватІ.  
Deli kız kocaya gidince “Babamgil zengin oldular” demiş.
- Gençlik **УчкІвынхъа** йадуымгалыз уанажвра йгъуаухрым.  
Gençliğinde elde etmediğini, yaşlandığında bulamazsın.
- Geyik **Ашварах** ачІвгІва агъапІ.  
Geyiğin boynuzu, düşmanıdır.
- Gökyüzü **АжвгІванд** чвымла ацІаумыргылын, ажъыхчІва хвша хъауымцІан.  
Gökyüzüne merdiven dayama, şişe yağ geçirme.
- Göz **Зыла** йабаз даъазтын, йызгІаз уизымпшгІахын.  
Gözülle gören varsa artık duyanı arama.
- Göz **Ала** йцІу ала дапшхитІ.  
Gözün içinde olan, göz gibi olur.
- Güç **Мчы** змаз йацкІыс гвы зму.  
Gücü olandansa yüreği olan.
- Güzellik **Апшдзара** знымгІалуа дгъаѳам.  
Güzelliğin yakışmadığı -kimse- yoktur.
- Güzellik **Уыпшдзара** ухъа алаумыртшхъвауата уынхара тшаларду.  
Güzelliğinle övünme, işinle kendini yücelt.

Haber **Ахабар** гвымха ласы йгитІ.  
Kötü haber tez yayılır.

Her gelen gün **АнсимшгІадза** алу агъьмала йгъхъынхІвуам.  
Değirmen her gelen gün sağ tarafa dönmez.

Herkes **Дасу** йгІайрийыз йара дйапшхпІ.  
Herkesin doğurduğu kendine benzer.

Isırgan otu **Ахъваца** ащайдза гІацІуымхкІва йгъуызрыдзуашым.  
Isırgan otunun kökünü sökmedikçe onu yok edemezsin.

İçmek **Йуыжвуаш** адзы уахъымджвджвалын.  
İçeceğin suya tükürme.

İğne **Агвыр** зкІылсуа арахъвагъи кІылситІ.  
İğnenin geçtiği yerden ipliği de geçer.

İki **ГІвхырбызкІ** напІыкІла йгъузыкІрым.  
İki karpuzu tek elle tutamazsın.

İki ayı **ГІвымшвыкІ** гІваракІ йгъацбазум.  
İki ayı beraber bir inde barınmaz.

İki kişi **ГІвуджъ** йырдыруа гъмадзахым.  
İki kişinin bildiği, artık sır değildir.

İlkbahar **АгІапын** йычваз адзын дчІвыухитІ.  
İlkbaharda uyuyan sonbaharda ağlar.

İnek **Жвы** змам тана йхьитІ.  
İneği olmayan, danasını sağlar.

İnek аyağı **Ажв** ащапІы ахІвыс гъащуам  
İneğin ayağı buzağısını öldürmez.

İnsan **АгІвы** йыму хвы гъазибум (гъазичпум).  
İnsan elindeki değerini görmez (değerini bilmez).

İnsan **АгІвычІвгІвыс** дъакІахІуш йдырзарквыныз шыхІв  
щтІайцІарын.  
İnsan düşeceği yeri bilseydi oraya saman döşerdi.

İnsan **АгІвычІвгІвыс** йаджъаль йыкІва йтапІ.  
İnsanın eceli koynundadır.

İnsanlar **УагІа** ьаным хІва тоба йхъалитІ.  
 İnsanların olmadığı yerde domuz tepeye çıkar.  
 İş **Ауыс** йарпсхъа дгъаьам.  
 İşten ölmüş yoktur.  
 İş **Ууыс** злам ублахъ алауымцІан.  
 İşinin olmadığı şeye blakını karıştırma.  
 İyilik **Бзира** згвы йту йхъа гвымхара гьГІаташвум.  
 Kalbinde iyilik olanın aklına kötülük düşmez.  
 Kaban **Ахъамыжв** рахъва гьакІыхуам.  
 Eskimiş kaban -artık- iplik tutmaz.  
 Каç **“Зъара** мшкІы йырдазахыйа?” гьырхІвум, “Йыздахыда?”  
 рхІвитІ.  
 “Каç günde dikildi?” demezler, “Kim dikti?” derler.  
 Kadın **ПхІвыс** дуаухпІ, аны дыгъуаухрым.  
 Kadın (hanım) bulursun -ama- anne bulamazsın.  
 Kafa **Зхъа** зымхъыс ухъыхъ йауымхІвын.  
 Başı ağrıtamışa başağrını anlatma.  
 Kafa **Ухъа** зтамшвауа уцапІы таумырщцын.  
 Kafanın sığmayacağı yere ayaklarını sokma.  
 Kalp **Агвы** йтакъачІваху алакта гІанахІвитІ.  
 Yürekte saklanan şeyi yüz söyler.  
 Kalp **Агвы** йтам ашІа йгъахІвум.  
 Kalpte olmayanı dil söylemez.  
 Kaman **Укъама** гІван йгІатумхын, уажвагъи гІван йуымхІван.  
 Kamanı -ard arda- iki kez çekme, sözünü de iki kez söyleme.  
 Kardeş **Аща** гвымха йацкІыс нбжъагІв бзи.  
 Kötü kardeşense iyi arkadaş.  
 Kartal **Ауарба** жьы ьану йхварззитІ.  
 Kartal, etin olduğu yere süzülür.  
 Keçi **Аджда** гди адзы йтапшын “СычІвгІаква йыгъгІамйыстІ”  
 ахІватІ.

Uyuz keçi suya bakmış, “Daha boynuzlarım çıkmadı” demiş.  
 Kedi **Ацгвы** ажыы йанахьымдза “ЙбгІапІ (АфгІвы хІатІ)”  
 ахІватІ.  
 Kedi ete ulaşamayınca “Çürümüş” / “Kokusu çıkmış” demiş.  
 Kedi **Ацгвы** ахІвынапква апхызпІ.  
 Kedini rüyası farelerdir.  
 Kedi **Ацгвы** хъвмаритІ, ахІвынап пситІ.  
 Kedi oyun oynar, fare ölür.  
 Kedi **Цгвы** ьаным ахІвынап качкІитІ.  
 Kedinin olmadığı yerde fare kudurur.  
 Kel **Хъабыжь** дъану хъхІва тумхын.  
 Kelin olduğu yerde tarak çıkarma.  
 Kemik **АбыгІв** зрыпшдзауа жьыпІта ажыы зрыпшдзауа чгІвычапІ.  
 Kemiği güzelleştiren ettir, eti güzelleştiren ise elbisedir.  
 Kemik **БгІвы** злам жьы гъаъам.  
 Kemiği olmayan et yoktur.  
 Kenar **АмдзакІ** йдыргылыз аквта дташщытІ.  
 Kenara durdurulan, ortaya sokulmaya çalışır.  
 Kendin **Ухъа** йазумхуш антахьгьыт йырзыуымхан.  
 Kendine yarmayacağıın şeyi başkalarına yarma.  
 Kendin **Ухъа** йацІбу дырта уадыргІвана антахьгьыт рыцІба хІва.  
 Kendi kusurunu bil, sonra diğerlerinin kusurunu söyle.  
 Kendin **Ухъа** пІатІу аквуымцІарквын, заджвгьи пІатІу  
 гьуыквицІарым.  
 Kendine saygı duymazsan, kimse sana saygı duymaz.  
 Kırmak **Аптшра** ацкІыс ачпахра швныла йбаргвыпІ.  
 Yarmak, kırmaktan yüz kat daha zordur.  
 Kızmak **ГвыжвкІра** па-щыра, пхІа-щыра.  
 Kızmak oğul öldürmek, kız öldürmek.  
 Konuşmak **Ачважвара** амгІва арайшыситІ.  
 Konuşmak yolu kısaltır.

- Конушмак **Дъадзамчважвас** алагагы дгвыбзыгъапI.  
Конушмадыгы суреце дели де акылдыр.
- Коркак **АцIыртиш** йабджьар йара дахвыхитI.  
Коркагын silahı kendini yaralar.
- Коркак **АшвагIвы** йабджьар йымшвауа йчIвыпI.  
Корканын silahı, korkmayanındır.
- Коркак **АшвагIвы** йкIалтагы дачвырхлахитI.  
Коркак, kendi eteğinden bile ürker.
- Койун **Ауаса** акIапа гъачвхлатлам.  
Куйругу коуна ағыр деғилдир.
- Койун **Ауаса** ачва гIван йгъахъырхуам.  
Койунун derisi iki kez yüzülmez.
- Койун çobanлары **Ауасахчаква** шардазтын ауаса псхъапситI.  
Койун çobanлары çокса коyun canından olur.
- Көрек **Ала** абыгIвгы афитI, алабагы ачхлитI.  
Көрек kemiği de yer, soraya da katlanır.
- Көрек **Ала** зщыз йтигахитI.  
Көреği, öldüren çıkartır.
- Көрек **Ала** йачвшвауа йылаквала дадыритI.  
Көрек, kendinden korkanı gözlerinden tanır.
- Көрек **Ала** шитI, атшы хIвитI.  
Көрек havlar, at otlar.
- Көрек дışkısı **Алакъы** уахIварквын йтлапIахитI.  
Көрек дışkısına yalvarırsan kıymetli olur.
- Көтүлүк **Гвымхара** уанымйакIва бзира аъата йгъудыруашым.  
Fenalıkla karşılaşmadıkça iyiliğin -var- olduğunu bilemezsin.
- Көтүлүк **Гвымхара** чпата (хата) бзира уамайгвгъан.  
Көтүлүк уарып da iyilik bekleme.
- Көтүлүк **Агвымхара** йара йара йгIауыллалитI.  
Көтүлүк sana kendiliğinden geçer.
- Көу **КыткI** азна гъахIлы ацкIыс кытипхъадза гъахIлыкI.



- Tamamı akraba olan bir köydense her köyden bir akraba.
- Kulak **АлымхІа** йаглауа ацкІыс ала йабауа.  
Kulağın duyduğundansa gözün gördüğü.
- Kurt **Аквуджма** зуаса зчвагуш йхъылпала дадыритІ.  
Kurt, koyununu kaçıracağı kişiyi şarkasından tanır.
- Kurt **Аквуджма** ауаса анагауа ахцІара йгъапшуам.  
Kurt koyunu götürürken kulağındaki işarete bakmaz.
- Kurt **Аквуджма** йафуа ачвала йашвахитІ.  
Kurt, yediğini derisiyle öder.
- Kurt sürüsü **Швагалата** йабу зымгІвагъи йапшыта йуыуитІ.  
Kurt sürüsündekiler hep bir ağızdan ulur.
- Misafir **Асас** дчарыквын ашвла дпшитІ.  
Misafir yemek yerse karıya doğru bakar.
- Misafir **Асас** йчвыкъяучІвахуа ашитан йчІвыпІ.  
Misafirden saklanan şeytanın olur.
- Oğul **Апа** бзи аба чІен дгъазкІылпшуам.  
İyi oğul, baba mirasını gözlemez.
- Oğul **АпахІба** атІачва рыхъазла дцІагылапІ.  
Büyük erkek çocuk, aile için dayanaktır.
- Olacak **Йауаш** къамчхакІ ахла днамдзаскІва дудыритІ.  
-Adam- olacak -kişiyi- bir kamçı boyu kadar büyümeden anlarsın.
- Olmayacak **Йамуаш** амара щажы гІатшкІарыцІитІ.  
Olmayacak (işe yaramayacak) güneş erken doğar.
- Ot **АхІвра** йылу уайгвгъата йунапІыцІу кІауымрышвын.  
Otun içindekine güvenip de elindekini atma.
- Oturmak **ЙчІвата** йрымбаз дгылын тшдйырбатІ.  
Oturduğu yerde görünmeyen, kalkıp kendini göstermiş.
- Oturmak **УчІвата** узымбаз угылтІхІва угъибушым.  
Oturduğun yerde seni görmeyen, аyağa kalktın diye de görmeyecektir.

- Oyun **Хъвмарша** зымдыруа ала кЫлихпІ.  
Oyun oynamasını bilmeyen göz çıkarır.
- Öksürük **АмхІви** акъазща гвымхи къачІвахыуачвапІ.  
Öksürük ve kötü huyun saklanması zordur.
- Öküz **Ачв** псхъапсы хІваспа гьаларцум.  
Mundar ölmüş öküze bıçak sokulmaz.
- Öküz **Чвы** змам хІвыс цІайхІвитІ.  
Öküzü olmayan, (kağnıya) buzağı koşar.
- Öldürmek **ЙгІауымщыз** ашварах ажьы уымшан.  
Öldürmediğin geyiğin etini pay etme.
- Ölmek **Йанпсра** зымгІвагьы ацапшхитІ.  
Ölünce herkes eşit olur.
- Ölüm **Апсра** йачврыхІауа дгІванпспІ.  
Ölümden ürken, iki kez ölür.
- Ölünmeyen “**Йъампсуа** сцитІ” лхІван йшбзу йъацІарцІуз дцатІ.  
“Ölünmeyen yere gidiyorum” demiş, canlıyken -insan-  
gömülen yere gitmiş.
- Örtü **УхъгІвачІвы** уапшыта уцапІква рыгъвгъва.  
Örtüne bak da ayağını uzat.
- Övüngeç **ХъартшхъвагІвы** дхъахІвачвагІвыпІ.  
Övüngeç, konuşkan olur.
- Para **Ахча** адзы йагІвызапІ.  
Para su gibidir.
- Para **Ахча** зщарду агъыч дичвшвитІ.  
Parası çok olan hırsızdan korkar.
- Pişmanlık **Хъгвабгъара** йаъамзаркІвын псыра йгъгІанымшарызтІ.  
Pişmanlık olmasaydı ölüm diye bir şey de olmazdı.
- Sabah **Ащымта** ква квата йгъауам, ащымта сасы сасыта дгъауам.  
Sabah yağmuru yağmur olmaz; sabah misafiri misafir olmaz.
- Sarraф **Ахьи** ахъапщ ахв йдыритІ.  
Sarraф altının değerini bilir.

- Seven **Бзи** уызбауа, улакта дгъапшуам.  
Seni seven yüzüne bakmaz.
- Sevgi **Абзибаражв** агвы йгътыцІуам.  
Eski aşk kalpten çıkmaz.
- Sora **Алаба** зфаз йхъаштылын, ажва чвгъа згІаз гыхъмаштылтІ.  
Sorayı uyiyen unutmuşta, fena söz duyan unutmamış.
- Söylemek **ЙухІвара** уымдыруазтын закІгъи уымхІван.  
Ne söyleyeceğini bilmiyorsan hiçbir şey söyleme.
- Söylemek **ЙыуымхІвуш** йыухІварыкІвын йуымгІуш йугІапІ.  
Söylememen gerekeni söylersen, duymaman gerekeni duyarsın.
- Su **Адзы** йагауа ашыхІвц дамцІаситІ.  
Suyun sürüklediği kişi saman çöpüne (bile) sarılır.
- Su **Адзы** йгІанагуа апша йагахитІ.  
Suyun getirdiğini rüzgar götürür.
- Su **Адзы** уташварыквын бахта уыгъгІатыцІхрым.  
Suya düşersen kuru çıkamazsın.
- Su **Адз** агауа дзы гъашакІгъи уара йалачва  
Su birini götürürken bir güğüm su da sen ekle.
- Su kaynağı **Адзахъа** злацауа ацІыхъвагъи алацитІ.  
Suyun başının gittiği yöne ardı da gider.
- Su kıyısı **Адзырырта** унамдзаскІва укІалта хъауымгылын.  
Su kıyısına varmadan eteklerini kaldırma.
- Süt **Ахш** щардара уалапшырквын ща алазшва йубитІ.  
Süte çok bakarsan kan karışmış gibi görürsün.
- Tanınmadığın yer **Уъарымдыруа** чгІвыча, уъардыруа акъыль.  
Tanınmadığın yerde elbise, tanındığın yerde akıl.
- Taş **ХІахъвыла** уара йгІауысуа хІалыуаквысала (чашвла)  
уйыс  
Sana taşla vurana sen kalıp helvayla (çaşla<sup>114</sup>) vur.

<sup>114</sup> **Чаş:** Yağda kızartılan peynirli lokma.

- Tavuk **Аквтіу** амч квтіагъбі.  
Tavuğun gücü yumurtasıdır.
- Tavuk **Аквтіу** шырда апхызбі.  
Tavuğun rüyası darıdır.
- Tembel **Ахвамыхв** дджъауапхиті.  
Tembel bolcevap olur.
- Tembel **Ахвамыхв** унашва хъціарала дъзапі.  
Tembel emir buyurmakta ustadır.
- Тірнаклар **Унапіхква** рапш учважъ закгіи йгъабыгъуам.  
Hiçbir şey cildini kendi tırnakların kadar iyi kaşımaz.
- Tilki **Абага** ащта аціхъвала йхънагівахиті.  
Tilki, izini kuyruğuyla kapatır.
- Tilki **Бага** хъа ацкіыс бага ціхъва хлайльапі.  
Tilki kuyruğu, tilki başından daha kurnazdır.
- Tos vuran inek **Ажвцрасыгів** ачівгіва ласы йхъциті.  
Sürekli tos vuran ineğin boynuzu tez kırılır.
- Uykudaki **Ачва** хъчы йгъазыпшгіум, амла рызкъ алых гъачпум.  
Uyku, yastık aramaz; açlık yemek auyımı yarmaz.
- Uyumak **Йычву** амшв глаумыршіыхан, афыр хъаціа  
думыргвыжкыин.  
Uyuyan аууі uyandırma, delikanlı adamı kızdırma.
- Uzak **Хъарата** йкъаучівахуа аргваныта йгіауаухиті.  
Uzakca sakladığını yakınca bulursun.
- Üğün **Атшыгівра** бажвызтын ахівынапгіи гвыргъбиті.  
Mahsül bolsa fare de sevinir.
- Üşengeç **Агіашагів** дчіва дычвиті, дщтіа дынхиті.  
Üşengeç oturarak uyur, yatarak çalışır.
- Üşengeç **Агішагівы** дгылырквын дзы зыжвуаква щардагівыхиті.  
Üşengeç ayağa kalkarsa su içenler kalabalık olur.
- Vurmak **Йкшуш** лаба йауиті.  
Vuracak kişi sopa bulur.

- Yabancı **Ахама** псы дычвазшва дубитІ.  
Elin ölüsünü uyuyor gibi görürsün.
- Yalan **Амц** ашапІы гьбагъьам.  
Yalanın ayağı sağlam değildir.
- Yalan **Амц** шапІы ацІаргылуачвапІ.  
Yalana ayak uydurmak zordur.
- Yalan **Мцы** ухІвушызтын апсы йыквцІа.  
Yalan söyleyeceksen ölüye dayandır.
- Yalan **Мцы** ьаухІваз щарда уымчІвахын.  
Yalan söylediğin yerde fazla oturma.
- Yarın **Йызчпара** зымдыруа тшынла мза айыркІитІ.  
Ne yarasağını bilmeyen, gündüz vakti ışık yakar.
- Yarım deli **Абжалага** йыжвырквын длагадзахитІ.  
Yarım deli, içerse zır deli olur.
- Yarın **УачІвы** ахлатыкъ абга ацкІыс уахъчІва ахлатыкъ бжа.  
Yarın tüm bir çörektense bugün yarım bir çörek (yeğdir).
- Yaşlanmak **Йажвызтынгы** йчыльапІ.  
Eskimişse de ipek (ipektir).
- Yatmak **ЙщтІу** ахлахъв швараххІвра гІаквйитІ.  
Yatan taşın üzerinde yabani ot biter.
- Yazın **Апхын** ацтанчІв зсыз агъны аркъан дачвырхІитІ.  
Yazın yılanın ısırдыğı, kışın urgandan korkar.
- Yazın **Апхын** йадумгалыз агъны йгъуаухрым.  
Yazın derlemediğini kışın bulamazasın.
- Yedirmek **Узырчуш** дыгъгІауцІгІум.  
Sana yemek yedirecek, sormaz.
- Yemek yemek **Чара** амш ауырапІ.  
Yemek yeme, gün boyu devam eder.
- Yer **Адгбыл** адынхалща зымдыруа ахлакъварарта шырдыза  
аквипситІ.  
Toprağı işlemesini bilmeyen, taşlık yere darı eker.

- Yılan **АщтанчІв** глазысыз аркъангы дачвшитІ.  
Yılanın ısırдығы, urgandan bile korkar.
- Yiğitlik **ХъацІара** злу хъацІара йылата дпсихитІ.  
Yiğitliği olan, yiğitçe ölür.
- Yiyecek **ФачІвайша** зымфас ацха ахъагІара гьидырам.  
Acı yiyecek yememiş -kimse-, balın tadını bilmez.
- Yol **МгІва** айшыс гвымха ацкІыс мгІва хъара бзи.  
Kısa kötü yoldansa uzun iyi yol.
- Yumurta **АквІагъь** агвы шардала уалапшырквын хъвыц алазшва йубитІ.  
Yumurtanın sarısına çok bakarsan kıl varmış gibi görürsün.
- Yürek **Агвы** ампышкІва ала гъапшуам  
Yürek bakmadıkça göz bakmaz.
- Zengin **Абайа** йажва хъагІа тшаумыржъан агънымшгы йазхъауымцІан.  
Zenginin tatlı sözüne kanma, kış gününe de inanma.
- Zengin **Абайа** йгвыргъъара млыквпІта арыцхІа йбайара тгІачвапІ.  
Zenginin mutluluğu mülktür fakirin zenginliği ise ailedir.
- Zenginler **Абайачва** ъшарду арыцхІачвагы шардахитІ.  
Zenginlerin çok olduğu yerde fakirler de çok olur.

### 3.4. Abazaca Deyimler<sup>115</sup>

- Ари ауыс сгвы азыбжапІ. Bu iş içimde ukde kaldı.
- Ахабар сгвы йыцІалтІ. Haber içime oturdu.
- Абжъы ауцтга цІырра. Sesini koy verip bağırarak.
- Агъ гІацтІ. Dolu vurdu.
- АквІагъь агвы хъвыц гІалихитІ. Yumurtanın sarısından kıl çıkarıyor.
- Аладзыла тшкІвабара. Gözyaşıyla banyo yapmak.
- Амара гІаццІымтадза. Kıyamete kadar.

<sup>115</sup> Vladimir Tugov, **Abazaca-Rusça Sözlük**; К.К.: Gülseri YILMAZ; Mehmet AYDINALP.

- Амла аргара . Asıktırmak.
- Анур гІайхъккітІ. Ondan nur parlıyor.
- Ауи йхъа апша йынкъвнагитІ. Başında kavak yelleri esiyor.
- Ауыс ацІыхъвадза йнардзара. İşi sonuna kadar götürmek.
- АчмазгІвы йгвы рбзира. Hastaya moral vermek.
- Сбжъы тхгІатІ. Sesim kısıldı.
- Сгвхъа йцІалтІ. Canıma değsin.
- Сгвы алагитІ. İçim bulanıyor.
- Сгвы аланархІатІ. Bana keyif verdi.
- Сгвы йгІанагитІ. İçime doğuyor.
- Сгвы йгІаташватІ. Aklıma düştü.
- Сгвы йзыбжапІ. İçimde ukde kaldı.
- Сгвы кІахІатІ. İçim bunaldı.
- Сгвы шыгъбитІ. Üzülüyorum.
- СгвыргІва дагатІ. Beni merak etmekten öldü.
- Снапа блитІ. Vicdanım sızlıyor.
- Сылагв мгъыта угІацІахитІ. Gözüme diken gibi batıyorsun.
- Сынасып йгІанакІытІ. Şansımız tuttu.
- МшвыкІ йчан, гыр расагвыкІ йахъшвалхтІ. Ауı yemek yemiş, bir ceviz içi artmış.
- ХІпсква хІхъылцатІ. Ödümüzü patlattı.
- ХІымгІвакв алыцІитІ. Yollarımız ayrılıyor.
- ХІымгІвакв алалитІ. Yollarımız birleşiyor.
- Гвли псыли ачважвара. Canı gönülden konuşmak.
- Гвыргъара цара. Göz aydınlığına gitmek.
- Йпсы йхъцара. Ödünü patlatmak.
- ЙшІа мажвадза тагвазшва. Ağzı hamur doluymuş gibi.
- ЙщапІыкІ йауштандзыкІъа йщапІыкІ ала агитІ. Bir ayağını atana dek diğerini köpek götürüyor.
- Йыладзка гІайитІ. Gözyaşları geliyor.
- Йылакв амца гІарыцІкъбитІ. Gözlerinden ateş fışkırıyor.
- Йылахъ аквыпІ. Yüzü asık.

- Йынасып йгІанагтІ. Şansı yaver gitti.
- КвтІагъбла абыхъв дайхситІ. Yumurtayla kayaya ateş ediyor.
- Ушла уымырхъван. Ağzını eğip bükme.
- Уыс бара. İş görmek.
- Хъа ртшхъвара. Övünmek.

### 3.5. Abazaca Dualar, İltifatlar ve Teselliler<sup>116</sup>

- АгІвычІвгІвыс йчва йташвуш аъара АлахІ йгІайыквимцІатІ. Allah insana derisinin alabileceği kadar sıkıntı vermesin. (Allah insana tahammülünün üstünde dert vermesin)
- АлахІ дйызсакътІ! Allah korusun onu!
- Амара уасхатІ! Güneş gömleğin olsun!
- Ацынхъвы йбухъахІатІ! Aynısı sana geri dönsün! [Hayvanı ölen kişiye]
- Сгвырпса йцылтІ! Oh, canına değsin!
- БызгІвадахатІ, сгІабхвгІатІ. Sağolasın, gönlümü fethettin.
- ЗунагІва багІваз! Осағи bereketlenesice!
- Къаба уцатІ! Kabe'ye gidesin!
- Угвы умыргІван! Üzme kendini!
- Умурад гІаудахІвтІ! Muvaffak olasın!
- ЦеймышхатІ! Bebeğiniz kutlu olsun! [Çocuğu doğmuş kişiye]
- Швуасаква зкъы йнадзатІ! Koyunlarınız bini bulsun!

### 3.6. Abazaca Beddualar<sup>117</sup>

- АлахІ адуней бквихтІ. Allah seni yeryüzünden yok etsin.
- Амла уыквнахтІ! Açlık götürsün seni!
- Аталау уагатІ! Kolera götürsün seni!
- АуагІа рнагІалат уыквшватІ! Milletın laneti üzerine olsun!

<sup>116</sup> Vladimir Tugov, *Abazaca-Rusça Sözlük*; K.K.: Gülseri YILMAZ.

<sup>117</sup> Vladimir Tugov, *Abazaca-Rusça Sözlük*; K.K.: Gülseri YILMAZ; Ahmet YILMAZ.



- МгІвамьжда уанйатІ! Belanı bulasın!
- Мцы йухІвауа аъара амца уаквпатІ! Söylediğin yalan kadar ateşe basasın!
- АлахІ ахІва апшта дыжуата пыщцапІыкі дыквгылата сылзнацтий! Ey Allahım domuz gibi dört ayağıyla kazınırken beni onun peşinden gönder!
- ХъвшвыхъвымгаракІ йыбфатІ! Zehir zıkkım yiyesin!
- Зткъвым йыквчвагІаз! Soyu kuruyasıca!
- Йамына уагатІ! Veba götürsün seni!
- Йамына ушІашватІ! Vebaya tutulasın!
- Йубаз аъара уылаква йамбахтІ! Gördüğün kadar gözlerin görmez olsun!
- Йумфахуата ах блыблы йыуфатІ! Sıcak kurşun ye de (başka birşey) yiyemez ol! [nankörlük eden kişiye]
- Йуымфахуата уахъышвтІ. Yiyemez ol da devril. [nankörlük eden kişiye]
- Лъажъа уыквшватІ! Dert bulsun seni!
- Мыждарала йуфатІ! Dert yiyesin!
- Удауыш мгІахтІ Sesin kesilsin!

### 3.7. Abazaca Azarlamalar ve Tehditler<sup>118</sup>

- АлахІ унайырхъатІ Allah doyursun!
- СтІаумыргвыжъкІын! Kızdırma beni!
- Ствы акъвумырпын! Canımı sıkma!
- СцІыхъва угІатамгылын! Peşime takılma!
- Сща гІаумыршын! Kanımı kaınatma!
- УабагІацІшвт! Nereden çıktın sen?!
- УсцрыцІ! Uzaklaş benden!
- Ухъа хъсырцыпІ! Kafanı kırarım senin!
- УбалахІ гІасыдумгалын! Belanı bana bulaştırma!
- Убжбы гІаумырган! Sesini çıkarma!
- Ухъа гІахъсырцыпІ! Kafanı kırarım!
- УысхъатыцІ! Git başımdan!

<sup>118</sup> Vladimir Tugov, *Abazaca-Rusça Sözlük*; K.K.: Gülseri YILMAZ.

- Уыспырц! Çekil önümden!
- Уыпсы тысхп! Санını çıkartırım senin!
- ЦитКі ухъумырган! Çıt bile çıkarma!
- ЦитКі уымхІвауата учІва! “Çıt!” çıkarmadan otur!

### 3.8. Abazaca Bilmeceler<sup>119</sup>

- Архъа йанцауа агІвнала йГлапшитІ, агІвнала йанГІайхуа архъала йпшитІ. (Dağa gidilirken eve doğru bakar, eve dönerken dağa doğru bakar.) **швы** (kapı)
- Аргван арыхъаритІ, ахъара апаргванитІ. (Yakını uzaklaştırır, uzağı yakınlaştırır.) **мГІва** (yol)
- АхІауа толкъвын йаламцара ахабар гвыргъараква сызГІанагитІ. (Havaya dalga karıştır, bana güzel haber getirir.) **радио** (radyo)
- АгІващъва йгъабабум, йашІашІпсГІитІ. (Görüşmeyen iki kardeş, birbirine hasret çeker.) **агІвлакІ** (iki göz)
- Адзы йГІанаритІ, амара йагІзатІ, ан абарыквын йпситІ. (Su doğurur, güneş büyütür, anne görürse ölür.) **джькІа** (tuz)
- Аквтабырг сылагылапІ, сылаква йгъырбум, слымхІаква йгъраГІум. (Alenen orta yerdeyim gözlerim görmez, kulaklarım duymaz.) **хІауа** (hava)
- Атенгыыз хакІва ахъапщ наль ажвГІванд йалапІ. (Denizatinin altın nalı, gökyüzünde takılı.) **амыз** (ay)
- Ахва ацІыхъва гІвхІатшыкІ. (Sarı sonu iki mağara.) **апынцІа акІынхІараква** (burun delikleri)
- Ачв къапщ, ъачІваз хІвра гыГІайыхуам. (Kızıl öküz, oturduğu yerde ot bitmez.) **мца** (ateş)
- Сылаква йанхъГІву йызбитІ, йанхъстІра йгъызбахуам. (Gözlerim kapalıyken görürüm, açınca görmem artık.) **пхыз** (rüya)
- НапІыдъа, кІвагъадъа йхъырцІаз цхІа. (Dokunmadan, nasaksız yapılan köprü.) **цхІаршвы** (buz)
- Мачва шІыц, цГІва кІынхІара. (Yeni kapkaçak, dibi delik.) **къвзана** (elek)

<sup>119</sup> Vladimir Tugov, *Abazaca-Rusça Sözlük*; Sergey Paz, *Abaza Bızşua 4-Klass*.

- ХъамышвкІ сшвапІ, ауаса ахъта сарцитІ. (Yüz kaban üstümde, yine de üşüyorum.) **джъымщы** (sarımsak)
- ХъвлагІандзакІ аджагъашва гІамыздитІ, йанхъвлахара ашвамгъыцІара сгылапІ. (Akşama kadar yerde karış karış gezerim, akşam olunca kapının arkasına dikilirim.) **гІвымсага** (süpürge)
- ГІвхщрыпкІ рыцІахъ гІвдзыхъкІ. (İki orak, altlarında iki pınar.) **аджъымсакви алакви** (kaşlar ve göz)
- Зхъа зхърымтІуа швындыкъвара. (Karağı açılmayan sandık.) **нышвынтара** (mezar)
- Зжы рымфауа лымхІа ду. (Eti yenmeyen koca kulak.) **тшада** (eşek)
- Зчва загъу цІыхъвачІвры. (Derisi kendine düşman (olan) uzun kuyruk.) **бага** (tilki)
- Зыхъыз аъата зхъата аъам. (Adı olup ta kendi olmayan.) **жвгІванд** (gökyüzü)
- Йучпауа ачпитІ, уъацауа йцитІ, уачважварквын йгъгІауачважвахуам. (Yarığımı yapar, gittiğin yere gider, ona konuşursan sana konuşmaz.) **хвага** (gölge)
- КвтІу шкІвокІва бгІвыда. (Kemiksiz beyaz tavuk.) **ашвы** (peynir)
- ЛгІвадаъа йблитІ, нана дарамситІ. (Dumansız yarıyor, ninemi aksırtıyor.) **чыбджы** (biber)
- Най-гІай, най-гІай, азаман гІарба. (Git-gel, git-gel, vakti göster.) **сахІат** (saat)
- Псы гъахъам, ауаса йыгІвитІ, йпсгІитІ. (Canı yok ama koşar ve uçar.) **псагІага** (uçak)
- ПщгІвайщчва йара кІварыкІ йтахыситІ. (Dört kardeş, bir dereye ateş ediyor.) **ажв акІыкІакви апщырхІви** (inek memeleri ve kova)
- Сызххуа сызжвжвауа дсайдгвапІ. (Beni dilimleyen, beni parçalayan dostumdur.) **адгъыл** (yer)
- УахъацалакІгъи йцитІ, йучпалакІгъи ачпитІ. (Gittiğin yöne gider, yarığımı yapar.) **хвага** (gölge)
- Чуан чкІвын, бастІа хъагІа. (Küçük kazancık, tatlı basta.) **паса** (ceviz)

### 3.9. Kur'an-ı Kerim'den Abazaca Çeviriler

#### 3.9.1 Fatiha Suresi<sup>120</sup>

Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. **Згвы пшкы, гвчІагІв зму АллахІ йыхьызла.**

1. Hamd (övme ve övülme), âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. **ДхІыртшхьвитІ АллахІ, адунейква йрынчву, Ртшахъвара зму Аллах, адунейква Ранчва**
2. O, rahmândır ve rahîmdir. **Згвы пшкы, рыцІащара зму,**
3. Ceza gününün mâlikidir. **АхІаквымхара атшын йпаштахІу,**
4. (Rabbimiz!) Ancak sana kulluk ederiz ve yalnız senden medet umarız. **Уара квырмыш узыхІчпитІ хІара, уара хІуыхІвитІ угІахІцхърагІарныс,**
5. Bize doğru yolu göster. **ХІырца хІара амгІва райшала,**
- 6-7. Kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğu kimselerin yolunu; gazaba uğramışların ve sapmışların yolunu değil! **Уара убзира зурайдзакваз рымгІвала, Ауаса хІумырцан угвыжвкІра йацІакву, йгІващакваз рымгІвала.**

#### 3.9.2 İhlas Suresi<sup>121</sup>

Rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla. **Згвы пшкы, гвчІагІв зму АллахІ йыхьызла.**

1. De ki: O, Allah birdir. **ЙхІва:"АллахІ дзаджвыкІпІ.**
2. Allah sameddir. **АллахІ тшызымпсаха.**
3. O, doğurmamış ve doğmamıştır. **ГъайымритІ игъи дгъадымритІ.**
4. Onun hiçbir dengi yoktur. **Заджвгъи Ауи йада дыгънадзум."**

<sup>120</sup> TDV Kur'an-ı Kerim Meali, <http://arsiv.diyanetvakfi.org.tr/meal/fatiha.htm>, [10.03.2017]; K.K.: Muhadin KURACI NOV; Firandış OZOV.

<sup>121</sup> TDV Kur'an-ı Kerim Meali, <http://arsiv.diyanetvakfi.org.tr/meal/ihlas.htm>, [10.03.2017]; K.K.: Muhadin KURACI NOV; Firandış OZOV.

## 3.10. Abaza Folklor Derleme Örnekleri

### 3.10.1. Fıkra<sup>122</sup>

#### Атшы йаквчІву Ащхъарауа

Ащхъарауа хъацІакІ даквчІваз атшы йджвыквылын чвгъата йыгІвуа йалаган. ГлашІайрысныс йтахъхан йгъызыгІашІарысхуам. Ауаъа йалагылаз ахъацІаква рызджъакІ: “Ахъа угІахъ! Ахъа!” хІва йыщтацІрын.

Ауи йызагІаз атшы йаквчІву Ащхъарауа йхъа глацайырпан анса дгІацІрыхтІ: “Ахъа уысхама? АщапІква ракІву афы азрыкІвашу?!”

#### Ата Binmiş Aşkariwa

Aşkariwa bir adamın bindiği at başlamış hızla koşmaya. Durdurmak istemiş ama durduramıyormuş. Olaya şahit olan adamlardan bir kısmı “başını kendine çek, başını!” diye bağırmış.

Bunu duyan at sırtındaki Aşkariwa kafasını çevirip şöyle bağırmış: “Başının ne suçu var, ayakları değil mi atı ateşleyen?!”

### 3.10.2. Özdeyiş<sup>123</sup>

“Улага сасра дубымцтин!

УйымцтанцІакІва дыгъгІайхуам,

УйымцІагІакІва йыгъгІауайхІвуам”

“Delini misafirliğe gönderme,

Peşinden gitmediğin sürece geri gelmez,

Sormadan sana anlatmaz.”

<sup>122</sup> К.К.: Gülseri YILMAZ.

<sup>123</sup> К.К.: Elmas ÇINAR.

### 3.10.3 Yağmur Duası<sup>124</sup>

Дзыуара, дзыуара Dзіwara, dзіwara

Дзамыркъакъба мыркъакъба Dzamırkeka, mırkeka

АхI йпхIа ддзыштI. Beyin kızı susadı

ДагIвкъьитI, дагIвцитI (Susuzluktan) çatlıyor, yarılıyor

Йа дзы тIакIв Ya biraz su

Йа ква тIакIв Ya biraz yağmur

ХIай хIахI.! Hay hah.!

Kayseri Pınarbaşı bölgesindeki Aşkarıwa Abaza köylerinde yağmur duası ile ilgili uygulamalar iki tür yapılırdı. Birincisi yetişkinlerin katıldığı, köyün imamının ya da onun vekili olan bir büyüğün öncülüğünde yapılan dinsel ağırlıklı merasim, çoğunlukla bir ırmak kıyısında ya da bir tepelik bir alanda yapılırdı. Törene giden yetişkinler tören yerine kadar koro halinde şu Arapça ilahiyi söylerlerdi:

Ya ğaffuru ya Allah

Ya settaru ya Allah

Fağfirlana ya rahim

Biğafvike ya kerim

Ya Kuddüsü ya selam

La ilahe illallah..

Gidilen yerlerde yapılan duaların ardından kurbanlar kesilir, yoksullara, kimsesizlere, et dağıtılır, kurban etinin bir bölümüyle yapılan yemek ise yaş gruplarına göre kurulan sofralarda tören katılımcılarına yedirilirdi.

İkinci tür yağmur duası ritüeli ise genç kızların ve delikanlıların icar ettiği uygulamalardı. Folklor öğeleri taşıyan, ilkel de olsa teatral özelliği olan bu törenler

<sup>124</sup> K.K.: Mehmet AYDINALP.

bu tür törenlerde yağmur duasına çıkılırken bir kürek kukla şeklinde hazırlanarak köy boyunca elde dolaştırılırdı. Bu tören, Abazalar tarafından "Dzıwara Töreni" şeklinde adlandırılır ve ritüel özellik taşıyan Abazaca bir şarkı eşliğinde gerçekleştirilirdi. İlk kez 1941 yılında Gürcü araştırmacı Ketevan Lomtadze tarafından derlenen bu yağmur duası/şarkısının "Dzıwara" şeklindeki başlangıcı, Abaza mitolojisinde yağmur, bolluk, bereket tanrısı "Dzıwara" için bir tür yakarı olup "Ey Dzıwa" anlamına gelmektedir. Akıllarda kalan dizeleri şu şekildeydi:

Dzıwara.! Dzıwara.!	Ey Dzıwa, Ey Dzıwa..
Dzamırkıkı Dzıvara.!	Dzamırkıkı Dzıvara..[anlamsız uyak]
Ah yipha dıdzışwat.!	Bey kızı susadı.!
Ya kua t'aku, Ya dzı t'aku.!	Aman biraz yağmur, Aman biraz su.!
Abora a'ka huir huir.!	Ağılların saçağından gürül gürül su aksın.!
Ya Hançua, ya hağazşaz.!	Ey Tanrımız, Ey yaradanımız
Yağkata yağkarıc..	Suyu dök, suyu akıt...

Yağmur şarkısını koro halinde söyleyen kızlı erkekli gençlerden oluşan grup, koluna girdikleri kuklayı da taşıyarak köydeki her evin kapısını çalarlardı. Açılan kapılardan önce kova kova su atılarak kukla ve onu taşıyanlar ıslatılırdı. Ne kadar çok su atılırsa, o kadar yağmur yağacağı düşüncesiyle hareket edilirdi. Islatılan gençlerin taşıdığı kaplara yağ, şeker, un, süt gibi malzemeler konulurdu. Bu şekilde her evden toplanan malzemeyle bir ırmak ya da su başına gidilir ve orada genç kızlar tarafından toplanan gıda maddeleriyle Lakım, çauş ve şelame gibi börek çörek türü yiyecekler pişirilerek hep birlikte yenilirdi. Yemekten sonra yine Dzıwara şarkısı söylenerek o yörenin en soylu kabul edilen ailenin kızı ya da oğlu yakalanıp suya atılırdı. Ardından törene katılan bütün gençler, tek tek yakalanarak suya atılır ve herkesin ıslanmasıyla daha çok yağmur yağacağına inanılırdı.<sup>125</sup>

<sup>125</sup> Özdemir Özbay, **Folklorun Etimolojisi ve Kuzey Kafkasya Halk Bilimi: Yağmur Duaları ve Çocuk Oyunları**, <http://www.kaffed.org/index.php/bilgi-belge/kultur-asimilasyon/item/232-folklorun-etimolojisi-ve-kuzey-kafkasya-halk-bilimi.html>, [02.10.2017].

### 3.10.4. Tekerleme<sup>126</sup>

- УхІвы- УхІвы! - Öhü, öhü!

\* Уабацаз? \* Nereye gitmiştin?

- ХІаты сцатІ. - Hatı'ya gittim.

\* Йыудрыфквайа? \* Sana neler yedirdiler?

- Чыбгъар пІаста. - Çıbgar bastası

\* Схъвы йабаъу? \* Benim payım nerede?

- АкІынхІара йкІылапІ. - Deliğe düştü

\* АкІынхІара йабаъу? \* Delik nerede?

- АлгъачІ йыквпІ. - Yangın yerinin üstünde.

### 3.10.5 Abazaca Mevlid

Peygamberimizin doğumunu konu alan mevlitler, Türk-İslam geleneğinde çok önemlidir. En tanınmış mevlid metni Süleyman Çelebi'nin "Vesiletu'n-Necat" adıyla kaleme aldığı eseridir. Mesnevi tarzında yazılan bu manzum eserden esinlenilerek Osmanlı Döneminde Arapça, Boşnakça, Çerkesçe, Rumca, Arnavutça gibi çeşitli dillerde uyarılma yahut telif şeklinde mevlutler yazılmıştır.<sup>127</sup> Gerek Kafkasya'da gerekse Türkiye'de Çerkes dilinde mevlidin varlığı bilinmektedir. Ancak Abazaca mevlitin varlığına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktaydı.

1890 Kafkasya doğumlu Muhamad Hasaroko'ya ait 40 dakikalık peygamberimizin vefatını konu alan Abazaca ilahi 1976 yılında oğlu Bilal Hasaroko tarafından kayda alınmıştır. 1977 yılında vefat eden Muhamad Hasaroko'ya ait bu kayıtların orjinalleri kaybolmuştur. Bu ses kaydının bir kısmını oluşturan Arap

<sup>126</sup> K.K.: Gülseri YILMAZ.

<sup>127</sup> M. Tayyip Okiç, "Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercümeleleri", Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Dergisi, S. 1, Erzurum 1976, s.17-78.



alfabesiyle yazılmış küçük bir defter, daha önceleri okunmakta olan Abazaca ilahilerden bugüne ulaşabilen bir miras olmuştur. Bu ve buna benzer metinlerin Umar Meker ya da onun öğrencileri tarafından Osmanlıca yahut Arapça'dan Abazaca'ya çevirilerinin yapılmış olması muhtemeldir.<sup>128</sup> Nitekim Süleyman Çelebi Mevlid'inin Osmanlıca'dan yapılan çevirisine baktığımızda "Peygamber'in Vefatı" başlığı altında verilen kısımda tasvirde kişiler ve gelişen olaylar önemli ölçüde Abazaca Mevlid versiyonuyla büyük ölçüde benzerlik taşımaktadır.<sup>129</sup> Mevlid'in vefat kısmını içeren mesnevi vezniyle yazılmış bu Abazaca manzum uyarlamada Hz.Peygamber'in hastalığa yakalanması ve durumunun ağırlaşması sürecinde yakınları ve sahabilerle yaşadıkları tasvir edilmekte, vefatı kısmında ise vasiyet olarak öğütleri sıralanmaktadır.<sup>130</sup>

---

<sup>128</sup> Bilal Hasarokov, "Halkın Tarihi Değerleri", [http://www.alashara.org/news/istoricheskie\\_tsennosti\\_naroda?language=tr](http://www.alashara.org/news/istoricheskie_tsennosti_naroda?language=tr), [10.09.2016].

<sup>129</sup> bkz. Süleyman Çelebi, **Mevlid** (Vesilet-ün-Necât), M.E.B. Yayınları, İstanbul 1990, s. 123-138.

<sup>130</sup> bkz. EK-3.

## SONUÇ

Kafkasya'nın yerli halklarından Abaza topluluğunun anadili olan Abazaca, fonetik olarak oldukça geniş ve komplike bir görünüme sahiptir. Rusların 'Abazin' ismini verdiği Abazaların konuştuğu dil, eski Soyvetler Birliği dahilindeki resmi statüye sahip diller arasında fonetik anlamda en zor olan dillerden biri kabul edilmektedir. Bir dili konuşan kitlenin sayısal çokluğundan ziyade o dilin günlük konuşmadaki ağırlığıyla orantılı olan dilin canlılığını koruması ve gelişme eğilimini devam ettirmesi noktasında Abazaca ciddi bir sorunla karşı karşıya bulunmaktadır.

Rusya Federasyonu'nda yer alan Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde Rusça'dan başka resmi statüde kabul edilen dört yerel anadilden biri olan Abazaca, devlet imkanlarıyla bir takım eğitim-öğretim ve medya olanaklarına sahiptir. Haftalık Abazaca TV ve radyo yayınlarına ek olarak haftalık Abazaca gazete ve senelik çocuk dergisi gibi çeşitli yazılı basın araçları mevcut bulunmaktadır. Ancak 2000'li yıllarla hız kazanan küreselleşme ve kültürel hegemonyanın baskısı neticesinde bu dil, pratik kullanımda bariz bir şekilde gerileme yaşamakta, özellikle Abazaların genç kuşağı kültürel anlamda Rusça ve Rus kültürünün tesiri altında Abaza dili ve kültüründen giderek uzaklaşmaktadır.

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde 2009 yılında Abaza Rayonu [İlçesi] kurulmasıyla nisbeten daha olumlu devlet imkanlarına kavuşan Abazalar, bugüne kadar çeşitli alanlarda kurdukları yedi sivil toplum örgütü vasıtasıyla sivil inisiyatif kullanarak bir takım çalışmalara girişmişlerdir. Sözkonusu örgütlenmeler arasında öne çıkanları "Alaşara", "Abaza", "Şarpmı" ve "Adgılara" adlı sivil toplum oluşumlarıdır. Kapsam ve etkinlik anlamında bu yapılar arasında en belirgin olanı, özellikle Abazaca konulu geliştirdiği projeler ve gençlere dönük özendirici faaliyetleriyle Musa Ekzekov'un başkanlığını yürüttüğü **Alaşara** organizasyonudur. Bu kapsamda hayata Abazaca şarkı festivalleri, Abaza köyleri arasında senelik mini spor olimpiyatları, okullarda Abazaca yarışmaları gibi popüler etkinliklerin dışında Abaza köylerinde kreş, sosyal donatı ve altyapı çalışmalarına katkılar sunmak suretiyle devlet olanaklarının çok ötesinde hayati öneme sahip adımlar atılmaktadır.

Tez çalışmamız, Türkiye boyutuyla bakıldığında bugüne dek gerçekleştirilmemiş bir çalışmanın öncüsü olmayı hedeflemektedir. Türkiye’de sivil toplum örgütleri şeklinde Kafkas yahut Abaza/Abhaz isimleriyle mevcut kültür derneklerinin faaliyetlerinin yoğunluk noktasını folklorik dans çalışmaları oluşturmaktadır. Buralarda Abazaca dil öğretimi amaçlı açılan kurslarda ise beklenen fayda sağlanamamaktadır. Özellikle dil bilen kuşağın ortadan kalkmasıyla Abazaca’nın hayatîyetini devam ettirmesi imkansız hale gelecektir. Bu noktada kültürel zenginliğin korunması anlamında devlet desteğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Geçtiğimiz yıllarda okullarda seçmeli ders olarak Abazaca’nın eğitim-öğretim müfredatına eklenmiş olması gayet önemli bir adımdır. Buna paralel olarak 2010 yılında YÖK’ün aldığı karar doğrultusunda Düzce Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Samsun) ve Erciyes Üniversitesi (Kayseri) bünyelerinde Kafkas Dilleri bölümü altında lisans eğitimi vermek üzere Abazaca ve Çerkesçe bölümlerinin açılması kararı alınmış olmasına rağmen bugün gelinen aşamada 2013 yılında sadece Düzce Üniversitesinde “Çerkes Dili ve Edebiyatı” adıyla örgün eğitim veren bir anabilim dalı açılarak lisans ve yüksek lisans eğitimi verilmeye başlanabilmiştir. Belirli üniversitelerde Abazaca alanında lisans ve yüksek lisans eğitimi verilmesi, araştırma merkezlerinde etnografik ve dilbilim alanlarında Abazacanın ve Abaza kültürünün ele alınarak çalışmalar yürütülmesi, bu dilin varlığını devam ettirmesine hayati derecede katkı sağlayacaktır.

Tezimizin ikinci bölümünde yer alan Abazaca-Türkçe Sözlük, Türkiye’de ve Kafkasya’da akademik seviyede ilk çalışma niteliğini taşımaktadır. Öncü niteliğindeki bu çalışmamızın ardından gelecek araştırmacıların çalışmaları için teşvik edici ve yol gösterici bir değer taşımasını temenni ediyoruz. Çalışmamızın yaklaşık yedi bin maddeden oluşan sözlük bölümünde Abazaca kelime varlığından bir kesit olarak sözcük kökenlerine de yer verdik. Bu yolla Abazaca’nın sözcük dağarcığının şekillenmesinde Çerkes, Oset, Arap, Türk ve Rus dillerinin yanısıra İslam dininin de kalıcı izler bırakmış olduğunun gözlemlenebilmesine kapı araladık.

Tez çalışmamız kapsamında ulaştığımız 1976 tarihli “zikir” adlı ses kaydının dökümüyle Osmanlı coğrafyasında Arapça, Arnavutça, Boşnakça, Rumca, Çerkesçe

ve Kürtçe gibi çeşitli dillerde kaleme alınmış mevlid metinleri arasına, Hz. Muhammed'in vefatını konu alan Abazaca mevlid metninin de dahil edilmesini sağladık.

nc bölümde yer verdiğimiz yağmur duası, Abazaca-Türkçe atasözleri, bilmeceler, dualar-beddualar ve tekerlemeler gibi folklorik değer taşıyan derlemeler sadece dilbilim alanında değil etnografik boyutta da yakın alan çalışması yapan araştırmacılara malzeme tedariki anlamında katkı sunacaktır. Benzer Şekilde ekler bölümünde yer verdiğimiz Türkiye'deki Abaza ve Abhaz Köyleri listesiyle Osmanlı Dönemi'nde kurulmuş Abaza yerleşim yerlerinin listesini en güncel haliyle araştırmacıların kullanımına sunduk.

## KAYNAKÇA

- AGIRBA, Fehmi: **Abhazca-Türkçe Sözlük**, İstanbul 1990.
- AJİBA, Aldona – HABAT, Bekir: **Abhazca-Abazaca Öğretim ve Konuşma Klavuzu**, Kafkas Dernekleri Federasyonu, Ankara 2006.
- ARRIANUS: **Arrianus'un Karadeniz Seyahati** (Arriani Periplus Ponti Euxini), Hellence Aslından Çeviren ve Yorumlayan Murat Arslan, Odin Yayıncılık, İstanbul 2005.
- BOA [Başbakanlık Osmanlı Arşivi]: **MF.MKT. 57/56** [1295 C 16].
- BOA [Başbakanlık Osmanlı Arşivi]: **MF.MKT. 57/57** [1295 C 16].
- BOA [Başbakanlık Osmanlı Arşivi]: **MF.MKT. 57/58** [1295 C 16].
- BOA [Başbakanlık Osmanlı Arşivi]: **MF.MKT. 57/60** [1295 C 16].
- BOA [Başbakanlık Osmanlı Arşivi]: **MF.MKT. 57/63** [1295 C 17].
- BOA [Başbakanlık Osmanlı Arşivi]: **MF.MKT. 61/1** [1296 Ra 22].
- BOA [Başbakanlık Osmanlı Arşivi]: **HAT, 1104/44590-M**, [29 Z 1242].
- BÜYÜKA; Ömer: "Tarihte Osmanlı Abhazları", **Kafkasya Yazıları**, S. 1, s. 42-53, İstanbul 1997.
- CANDAROV, Ahmet: **Abaza-Wruş Ayçajaga** 'Abazaca-Rusça Konuşma Kılavuzu', Çerkessk 1991.
- CATFORD, John Cunnison: "Dillerin Dağı: Kafkasya'nın Dilleri", **Kafkas Dilleri**, Sürgünde Kafkasya Kültür Eğitim Dizisi -2, Çev. Erol Taymaz, Kaf Yayınları, İstanbul 1990.
- CERDİS, Muhacir – PAZ, Sergey: **Abaza Bızsua-4** 'Abaza Dili-4', Çerkessk 1993.

- CHIRIKBA, Viacheslav: “Distribution of Abkhaz Dialects in Turkey”, **Proceedings of the Conference on Northwest Caucasian Linguistics**, Norveç 1997, s. 63-88.
- CHIRIKBA, Viacheslav A.: “Abhazo-abazinskaya dialektologiya” ‘Abhaz-Abaza Lehçebilimi’, **Nartski epos i kavkazskoye yazıkoznaniye- The Nart Epic and Caucasology** ‘Nart Destanı ve Kafkas Dilciliği’, VI.Uluslararası Avrupa Kafkasologları Kollokyumu, Maykop 1994, s. 331-342.
- ÇELEBİ, Evliya: **Seyahatname** (Topkapı Sarayı Elyazması Nüshası), B 304 (s.258).
- ÇELEBİ, Süleyman: **Mevlid** (Vesilet-ün-Necât), M.E.B. Yayınları, İstanbul 1990.
- ÇİRİKBA, Vijaçeslav A.: “Abhaz Dili – Abhazca”, **Yeni Türkiye Dergisi**, S. 77 (Kafkaslar Özel Sayısı- VII), Temmuz-Aralık 2015, s. 722-737.
- ÇKTU, Mikail: “Awekubta, Bzila Hababad” ‘Pekala, görüşmek üzere’, **Abaza** [Gazete], Aphınka (Haziran), S. 1, s. 2, Çerkessk 1992.
- DAKHOV, A. G.: “Abazinsko-Osetinskie Leksiçeskie Svyazi”, ‘Abazaca-Osetçe Kelime İlişkileri’, **International Journal of Experimental Education**, no:8, 2011.
- DIRR, Adolf: “Ubuh Dili”, **Sürgünde Kafkasya Kültür Eğitim Dizisi -2: Kafkas Dilleri**, çev. Hamdi Ateş, Kaf Yayınları, İstanbul 1990.
- DURSUN, Davut: “Kafkasya”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.

- DÜNDAR, Fuat: 24, s. 157-158, İstanbul 2001.  
“Nüfus Sayımlarında Laz, Gürcü, Çerkes ve Abaza”, **Kafkasya Yazıları**, S. 1, s. 21-23, İstanbul 1997.
- ERSOY, Hayri: **Dili Edebiyatı ve Tarihi ile Çerkesler**, Nart Yayıncılık, İstanbul 1993.
- HABAT, Bekir: **Türkçe-Abazaca-Abhazca Mini Sözlük ve Seçme Abaza Atasözleri**, Kafkas Dernekleri Federasyonu, Ankara 2006.
- JİROV, Hamid – EKBA, Nazir: **Russko-abazinskiy slovar** ‘Rusça-Abazaca Sözlük’, Moskova, 1956.
- KARATAŞ, Ömer: “19. Yüzyılda Balkanlarda Kafkas Muhacirlerinin İskanı”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, XII/2 (Kış 2012).
- KARLSSON, Klas-Göran: “Kafkasya”, çev. Ö. Yılmaz, **Kafkasya Yazıları**, S.1, s.19-20, İstanbul 1997.
- KEMALETDİNOVA, Gakilya: **Rusça Büyük Sözlük**, Fono Yayınları, İstanbul 2008.
- KHARATOKOVA, M. G.: “Tyurkskie zaimstvovaniya v abazinskom yazıke”, ‘Abazaca’daki Türki Dillerden Alınmış Sözcükler’ **Pyatigorskogo Gosudarstvennogo lingvistiçeskogo Universiteta**, no:2, s.38-43, Pyatigorsk 2010.
- KUIL, Firdaus: “65-tıy god Gazetı Abazašta” ‘65. Yılında Abazašta Gazetesi’, **Abaza** [Dergi], no: 5, s. 40-41, Sohum 2003.
- KVARCHIA, V. E.: **From the ethnic history of the Abkhazian**

- (Apsua // Abaza) people, or On the language and history of Abkhazians and Abazinians, Sukhum 2015.
- LAFİŞEV, Pital: **Abazinsko-Russko-Latinskiy Biologiçeskiy Slovar** ‘Abazaca-Ruşça-Latince Biyolojik Sözlük’, Çerkessk 2001.
- LIHOVA (Lıh), Nata: **Abaza Bızşua Agrammatika** ‘Abaza Dili Grameri’, Sohum 2003.
- LIHOVA (Lıh), Nata: **Apsua-Adıga Bızşuadırreh Alagala** ‘Abhaz-Çerkes Dilbilimine Giriş’, Sohum 2005.
- MOSELEY, Christopher: **Atlas of the World’s Languages in Danger**, Unesco Publishing, Paris 2010.
- NERİMANOĞLU, Kamil Veli: “Kafkaslar Tarihsel, Kültürel, Etno Sosyal, Politolojik Araştırma”, **Yeni Türkiye Dergisi**, S. 71 (Kafkaslar Özel Sayısı- I), Temmuz-Aralık 2015, s. 32-54.
- OKİÇ, M. Tayyip: “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercümeleleri”, Atatürk Üniversitesi **İslamî İlimler Fakültesi Dergisi**, S. 1, Erzurum 1976, s.17-78.
- ÖZBAY, Yismeyl Özdemir: **Mitoloji ve Nartlar**, Kafdağı Yayınları, Ankara 1990.
- ÖZDEMİR, Haydar: **Türkçe-Abazaca Sözlük**, Yayınlanmamış Sözlük Derlemesi, 1998 sayfa.
- PAZ, Sergey: **Abaza Bızşua 4-Klass** ‘Abaza Dili - 4. Sınıf’, Çerkessk 2006.
- PAZOVA, Valentina: **Kumgara** ‘Tılsım’, Çerkessk 1990.



- SIMSİM, Selçuk: **19. ve 20. Yy. Abazaların Politik Tarihi**, Apra Yayıncılık, İstanbul 2016.
- SMİR, L.H.: **Abazinsko-Russkiy Slovar Nazvaniy Rasteniy** ‘Abazaca-Rusça Bitki İsimleri Sözlüğü’, Çerkessk 1999.
- ŞAHİN, Candan Kuş - EROL, Ulvi Erhan: “Türk Bahçelerinin Tasarım Özellikleri” **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Seri: A, S. 2, s. 170-181, Isparta 2009.
- TANKER, Nevin-KOYUNCU, Mehmet-COŞKUN, Maksut: **Farmasötik Botanik**, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, s. XIV-XIX, Ankara 2007.
- THAYTSUHOV, Mihail: **2000 let na İstoriçeskoy Rodine** ‘Tarihi Vatanda 2000 Yılı’, Stavropol 2000.
- THAYTSUHOV, Mihail: **Abazını - Çempionı Mira, Yevropı, SSSR, Rossii, SNG, SŞA, Velikobritanii iz Abazinskogo Aula Psij** ‘Abaza Köyü Psij’den Çıkan Dünya, Avrupa, SSCB, Rusya, BDT, ABD, Büyük Britanya Şampiyonları’, Stavropol 2001.
- TOBİL, Nurya: **Tapanta-Şkarıwa Şkarıwa-Tapanta Ajar**, ‘Tapanta-Şkarıwa, Şkarıwa-Tapanta Sözlük’, Çerkessk 1999.
- TOBİL, Nurya: **Abaza Ajajkua Akıtçakua Anaşanakua** ‘Abaza Atasözleri, Bilmeceler, İnanışlar’, Çerkessk 1997.
- TUGOV, Vladimir: **Abaza Wruş Ajar** ‘Abazaca-Rusça Sözlük’, Moskova 1967.

YERİJEV, Umar - TABULOVA, Nurya:

**Russko - Abazinskiy Slovar Obşcestvenno-Politiçeskoy Terminologii** ‘Rusça-Abazaca Siyasal-Politik Terimler Sözlüğü’, Çerkessk , 1983.

YİSMEYL, Özdemir:

“Abazin Halkı ve Abazin Edebiyatına Genel Bir Bakış”, **Yamçı Dergisi**, S.7., Ankara 1978.

YWAN, Sara:

**Abazakuiy Akabard-Çerkeskuiy Adızkılwa** ‘Abazalarla Kabardey-Çerkesleri Birleştiren’, Abazaşta Gazetesi, no: 65-66, s. 5, Çerkessk 2003.

\_\_\_\_\_:

**Orman Atlası**, Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2013.

\_\_\_\_\_:

“Abazin (Aşıwa-Aşkarıwa) Alfabetesi”, **Yamçı Dergisi**, Mayıs 77-Şubat 78, S. 7-16, Ankara 1978.

\_\_\_\_\_:

**Ormanlarımızda Yayılış Gösteren Asli Ağaç Türleri**, Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2009.

\_\_\_\_\_:

**Su Yabancı otları**, Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2009.

\_\_\_\_\_:

**Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı**, Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2008.

\_\_\_\_\_:

**II. Abdülhamid’in Yıldız Saray Albümleri**, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, no:90540/5.

## İNTERNET KAYNAKLARI

[www.abaza-raion.ru](http://www.abaza-raion.ru) (Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti Abaza Rayonu Resmi web sitesi, 13.03.2017)

<http://abazashta.smi09.ru> (Abazaşta Gazetesi, 02.01.2017)

<http://arsiv.diyagnetvakfi.org.tr/meal/fatiha.htm> (TDV Kur'an-ı Kerim Meali, 10.03.2017)

<http://arsiv.diyagnetvakfi.org.tr/meal/ihlas.htm> (TDV Kur'an-ı Kerim Meali, 10.03.2017)

[http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam\\_post/](http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam_post/), (Abaza Halkının Kaderinde İslam-1, Nadejda Yemelyanova, 06.02.2017)

[http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-2\\_post/](http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-2_post/) (Abaza Halkının Kaderinde İslam-2, Nadejda Yemelyanova, 07.02.2017)

[http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-3\\_post](http://test.alashara.org/tr/news/abaza-halk-n-n-kaderinde-slam-3_post) (Abaza Halkının Kaderinde İslam-3, Nadejda Yemelyanova, 08.02.2017)

[https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sozluk.kaffed.abazaca\\_turkce&hl=tr](https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sozluk.kaffed.abazaca_turkce&hl=tr) (Abazaca-Türkçe android uygulaması, 11.01.2017)

<https://play.google.com/store/apps/details?id=ru.yandex.ivkakupshev.dic> t (Abazaca-Rusca android uygulaması, 02.04.2017)

[https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/adigece\\_abazaca\\_ortaokul.pdf](https://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/adigece_abazaca_ortaokul.pdf) (MEB Talim terbiye Kurulu, 15.12.2016)

[www.alashara.org/news/istoricheskie\\_tsennosti\\_naroda?language=tr](http://www.alashara.org/news/istoricheskie_tsennosti_naroda?language=tr), (“Halkın Tarihi Değerleri”, Bilal Hasarokov, 10.09.2016)

[www.alashara.org/news/sovместно\\_dumat\\_o\\_zadachah\\_i\\_resheniyah](http://www.alashara.org/news/sovместно_dumat_o_zadachah_i_resheniyah) (Alaşara Derneği, 18.05.2017)

[www.boun.edu.tr/tr\\_TR/Content/Akademik/Lisans\\_Katalogu/FenEdebiyat\\_Fakultesi/Dilbilim\\_Bolumu](http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Akademik/Lisans_Katalogu/FenEdebiyat_Fakultesi/Dilbilim_Bolumu) (Boğaziçi Üniversitesi, 14.04.2017)

[www.duzceyerelhaber.com/duzce-haberleri/31939-Abazaca-ilk-Sinif-Nufrende-Acildi#.WUmuVPnygy4](http://www.duzceyerelhaber.com/duzce-haberleri/31939-Abazaca-ilk-Sinif-Nufrende-Acildi#.WUmuVPnygy4) (Abazaca Seçmeli ders açılan ilk okul, 25.05.2017)

[www.eki.ee/books/redbook/abazians.shtml](http://www.eki.ee/books/redbook/abazians.shtml) (“The Abazians”, The Peoples of the Red Book, 12.12.2016)

[www.kaffed.org/index.php/bilgi-belge/kultur-asimilasyon/item/232-folklorun-etimolojisi-ve-kuzey-kafkasya-halk-bilimi.html](http://www.kaffed.org/index.php/bilgi-belge/kultur-asimilasyon/item/232-folklorun-etimolojisi-ve-kuzey-kafkasya-halk-bilimi.html), (“Folklorun Etimolojisi ve Kuzey Kafkasya Halk Bilimi: Yağmur Duaları ve Çocuk Oyunları”, Özdemir Özbay, 02.10.2017)

[www.kafkasevi.com/index.php/article/detail/441](http://www.kafkasevi.com/index.php/article/detail/441) (“Kuruluşundan Kapanışına Çerkes Kadınları Teavün Cemiyeti”, Erol KARAYEL, 11.05.2017)

[www.kchr.ru](http://www.kchr.ru) (Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti Resmi web sitesi, 27.07.2017)

[www.tarim.gov.tr](http://www.tarim.gov.tr) (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Resmi Sitesi, “Bitki Listesi”, 22.03.2017)

[www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59430fa0c29f83.96685423](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59430fa0c29f83.96685423) (TDK online sözlük, 19.05.2017)

[www.youtube.com/user/KarinaN100587/videos](http://www.youtube.com/user/KarinaN100587/videos) (Abazaca TV-Radyo Yayınları Video kanalı, 13.02.2017)

#### KAYNAK KİŞİLER:

**AJİYEV, Murat [Ажьи Мурат]:** 1981 Yıncıg-Çkuin köyü (KÇC) doğumlu, Ziraat Enstitüsü mezunu. Adgılara Vakfı başkan yardımcısı [03.04.2017]

**AYDINALP, Mehmet [Kopsirgen]:** 1981 Kayseri doğumlu, kamu çalışanı. Mardin’de ikamet etmekte. [06.04.2011]

**ÇEKALOV, Georgiy [Чкалал]:** 1964 Kubina-Loukt (KÇC) doğumlu, gazeteci. Çerkessk şehrinde ikamet etmekte. [10.05.2017].

**ÇINAR, Elmas** 1947 Yozgat doğumlu, ev hanımı, 2007’de ikamet ettiği Ankara’da vefat etti.[15.7.2001]

**DAHÇUKOVA, Inna [ДахIчыкIкIва-Айсан Инна]:** 1978 Krasniy Vostok (Guım-Lokt) köyü (KÇC) doğumlu, Karapagua köyünde İngilizce ve Abaza Dili-Edebiyatı öğretmeni, Abaza Dili-Edebiyatı alanında Yüksek lisans öğrencisi. e-mail: idakhchukovag@mail.ru [10.05.2017]

**DEMİR, Fahri [Pıntzaca]:** 1933 Samsun doğumlu, işçi emeklisi. İstanbul’da ikamet etmekte. [14.05.2017].

**HARATOKOVA, Maryat [Марйат Харатокъва]:** İngilizce Dili ve Edebiyatı öğretim görevlisi, profesör, e-mail: mariatharatokova@yandex.ru [02.05.2017].

**HASAROKOV, Bilal [Хасарокъва Бильаль]:** 1958 Kubina köyü (KÇC) doğumlu, doçent, Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti Eğitim Yüksek İhtisas Enstitüsü'nde Çerkes-Abaza Dilleri ve Edebiyatları Bölüm Başkanı. Kubina köyünde yaşıyor. e-mail: bilyal09@yandex.ru [10.05.2017].

**KARAYEL, Erol [Куşba]:** APRA TV sahibi ve genel yayın yönetmeni, [28.05.2017].

**KNUHOVA, Leona [ХъныхІв Леона]:** 1986 Guimloukt köyü (KÇC) doğumlu, psikolog. "Alaşara" Derneği'nde çalışmakta olup Çerkessk şehrinde yaşamakta. [16.05.2017]

**KONÇEV, Umar [Къванча]:** 1977 Çerkessk doğumlu, Ekonomist ve Hukukçu. "Abaza-Produkt" adlı gıda maddeleri firması sahibi. "Abaza" Sivil Toplum Örgütü başkan yardımcısı. [19.05.2017]

**KURACİNOV, Muhadin [КІвращын МухІадин]:** 1968 Karapagua köyü (KÇC) doğumlu, mobilya ustası. Çerkessk şehrinde yaşamakta. e-mail: kurachinoff@yandex.ru [02.04.2017]

**OZOV, Fırandış [Уаз Франдыш]:** 1959 Apsua köyü (KÇC) doğumlu, tüccar. Erken-Şahar'da yaşamakta. e-mail: frandyshozov09@yahoo.com [02.04.2017].

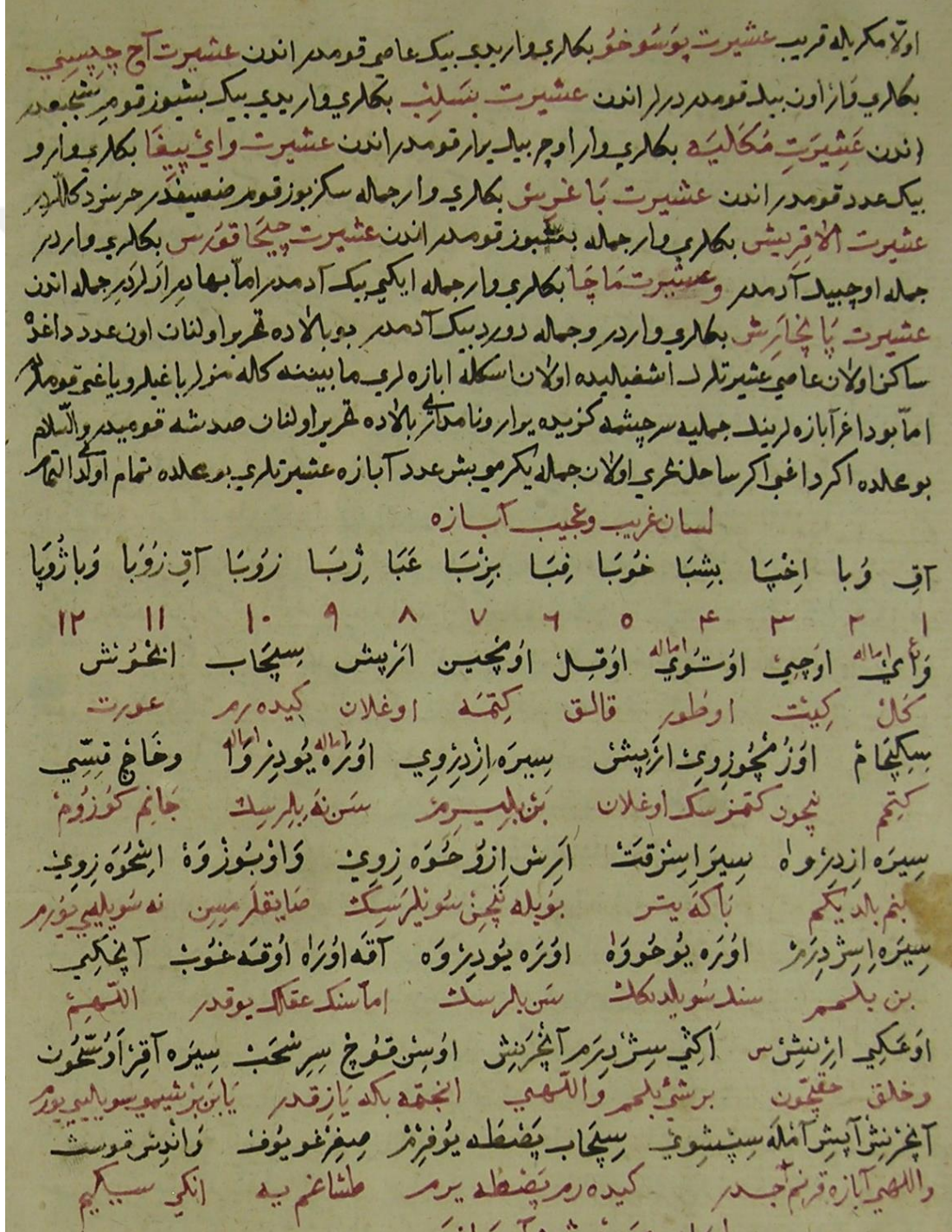
**YILDIRIM, Gülbeyaz [Habat]:** 1920 Yozgat doğumlu, ev hanımı. Yozgat'ta ikamet etmekte. [16.08.2008]

**YILMAZ, Gülseri [Kelemet]:** 1949 Yozgat doğumlu, ev hanımı. Kayseri'de ikamet etmekte. [07.10.2002]

**YILMAZ, Ahmet [Habat]:** 1945 Yozgat doğumlu, emekli. Yozgat'ta ikamet etmekte. [08.08.2013]

EKLER

EK-1: EVLIYA ÇELEBİ'NİN SEYAHATNAMESİNDE ABAZACA  
(LİSÂN-I GARÎB U ACÎB-İ ABAZA)<sup>131</sup>



<sup>131</sup> Evliya Çelebi, Seyahatname (Topkapı Sarayı Elyazması Nüshası), B 304 (s. 258).



Bu ahitnamenin [antlaşmanın] yapılış nedeni şudur ki,

Eskiden beri kabilemiz halkı Osmanlı Devleti'ne bağlılık göstermiştir. Fakat içimizden bazı kötü insanların çıkıp Rus sınırını geçerek fenalık yapmaları ve zarar vermelerine karşılık o taraftan da bu tarafa benzeri baskınların yapılarak bize zarar verildiği bilinmektedir. Kabilemiz içinde "Şeriat-ı Muhammediye" [İslam kuralları] uygulanmadığı için yaşanan bütün bu durumun ve eylemlerin iyiliğe bağlanması arzusunda olmamıza karşın bundan önceki Osmanlı muhafızı olan vezirlere durumumuzu ifade etmemiştik. Ancak daha sonraları müsaadeleri alınarak bütün Abaza ve Çerkez kabileleri benzer durumlarını padişaha iletmek amacıyla aralarında seçtikleri elçiyi önce Trabzon Valisi ve Anapa Muhafızı Vezir Hasan Paşa'ya, ondan sonra da İstanbul'a göndererek padişah tarafından kabul edilmeleri sağlanmıştır. Niyazlarımıza ilgi gösterilmiş ve Paşa hazretlerinin kendisi bizzat Anapa'ya gelmiştir. Tüm konuları ele alıp çözmek ve düzene kavuşturmak kararlılığını göstermek için adı geçen Paşa Hazretleri büyük bir asker ve donanımıyla gösterişli bir şekilde Anapa'ya ulaşmasında bütün kabileler geleneklerinin gereği olarak gerekli iltifat ve alakayı göstererek karşılamaya icabet etmişler ve Anapa sahrasına çadır kurarak gerekli ikram ve saygılarını göstermişlerdir. Sonrasında durumumuz ayrıntılarıyla belirtilerek şu taahhütler verilmiştir:

Bundan sonra "Şeriat-ı Muhammediye"ye uyulacağı, Osmanlı Devleti'ne itaat edilerek bu devletin vezirlerine hizmet edileceği ve bundan önce yaşanan şeriat hükümlerine aykırı bidatlerden sakınılacağı, İslam şeriatına dönülerek her meselemizin çözümünde şeriata başvurulacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda da yukarıda açıklanan hususlara aykırı davranışlardan uzak durulacaktır. Her hususta ilgili Osmanlı vezirlerine başvurularak Osmanlı ile Rusya Devletleri arasında barış ve sükunet devam ettikçe bizler sınırı geçmemeye ve böyle davrananlara karşı duyarlı olacağımıza söz veriyoruz. Buna aykırı davranışlar olursa engellenip kovulacaktır. Bu şahısların cezalandırılmasında adı geçen Osmanlı muhafızına başvurularak icabı yerine getirilecektir. Ruslar tarafından barış koşullarına ters biçimde sınıra tecavüz edilmesi durumunda karşılık verilmesi gereken hallerde, konu adı geçen Osmanlı muhafızına arz edilecek ve onun emri doğrultusunda hareket edilecektir. Kabilelerimiz arasında güvenlik ve asayişi sağlayıp iman ve İslam dininin öğrenilmesine çalışılacağı ifade edilmiştir.

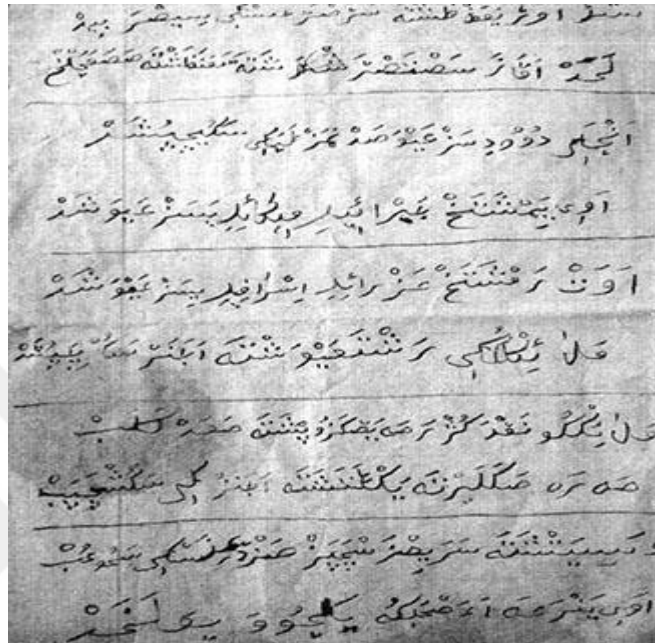
Belirtilen taahhütlere uymamız, adı geçen Paşa hazretleri tarafından teklif edilince bizler de, onun huzurunda toplanmış olan alimler, salihler ve orada bulunan bütün Muhammed ümmeti [Müslümanlar] huzurunda hazırlanan toplu dilekçelerimizle [mahzarlarımızla] taahhüt ettik. Allah padişahımızın ömrünü uzun, devletini sonsuz eylesin. Bu ahitnameden hoşnut olunarak bundan sonra Osmanlı'ya itaat etmek, "Şeriat-ı Muhammediye"den ayrılmamak, bidatlerden kaçınmak ve Rusya sınırını ihlal etmemek ve ahitnamede geçen zikredilen maddelere aykırı eylemde bulunmamak, doğru yoldan ayrılmamak hususunda basiretli olup hata yapmamak konusunda her birimiz Kur'an-ı Kerim üzerine el basıp yemin ederek söz veriyoruz. Bunun dışında şartlarımızı tasdik ile ahitlerimizi güçlendirmek ve tahkik etmek için Paşa nezdinde bulunmak üzere herbir kabileden rehinler verilmekte olup kendi kabilemiz olan Altıkesek'den de iki kişinin rehin olarak teslim edildiğini kabul ve tasdik ettiğimizi gösteren bu taahhütname senedimiz tarafımızdan onaylanarak der-i devlet-medâre [Osmanlı Devleti] takdim edilmek üzere adı geçen Paşa hazretlerine sunulmuştur.

[Mühür ve İmzalar]

Hacı Abdullah	Arslan	(???)	el-Abdüddâî	el-Abdüddâî	el-Abdüddâî
	Giray	Arslan	Rehzat (???)	Muhammed Emin Efendi	İshak Efendi
	Abdullah	Hacı İsa	Hüseyin	İslam	Süleyman
		Hacı Ali	Yusuf	Halil (???)	



**EK-3: ABAZACA MEVLİD “PEYGAMBER’İN VEFATI”  
(APIYĞAMBAR YPSRA)**



1. ЛъаьильахIа, ыльалахву,
2. ЛъаьильахIа, ыльалахI,
3. ЛъаьильахIа, ыльалахву,
4. ЛъаьильахIа, ыльалахI.
5. Апигъамбар йыпсырагы
6. Нашхыйадуцта йыгIалбгIатI.
7. Гайщатгы лыкIадыгвгы
8. АугIа тлапIаква йаныйатI.
9. Апигъамбар дангIарылапш
10. ЙыгIывладзыкIгы йгIакIапIлатI.
11. ГвычIагIв дугы рызыймацта
12. Сальам пщдзагы йыгIарайхтI.
13. Уасийатта сара йшвзысчауа
14. Анчва йдуу швичвшвауа.
15. ШврыздыргIвуацта швара йшвзалныс
16. Багъара амацта са йгIанызжътI.

17. Адунайыжв сара сыквыцІхуаштІ,
18. Анчва йдуу сйызцахуаштІ.
  
19. Джьанат тлапІагы сара садгылхуаштІ,
20. ПІагы тлапІа сикІвабапІ.
  
21. ПІвхъачва тлапІа йацхърагІажвыжъта
22. Сара счгІвычагы самгвашвцІах
  
23. Ауи анамхъарыквын йаманиква
24. Расща шкІвокІва са йскъахвынпІ.
  
25. Сыгдз ауацІа йыгІажвжыщта
26. СыцІашвцІахнысгы са йшвсырбитІ,
  
27. ЛъахІахъаза сзыщташвцІащта
28. СыгІаныжвыжъта шва швгІаджвылцІх.
  
29. Анчва йдуу дысызгІайуаштІ,
30. Намаз тлапІагы сыквичпуштІ.
  
31. Ауи йымщтахъ Джъабраильи
32. Микъраильи йысызгІайуаштІ.
  
33. Ауат рымщтахъ ХІазраильи
34. Исрафильи йысызгІайуаштІ.
  
35. Амальаыккъвагы рыщтагІайуаштІта
36. Аджъаназгы сыквырчпуштІ.
  
37. Амальаыккъва анахъвдаквыцІра
38. Шва йшвкъазупІ щта, швагІадгыл.
  
39. Швара швгылата йапхъата щта
40. Аджъаназгы сыквышвчпапІ.
  
41. Уасийатта сара йшвзысчауа
42. ШваздыргІвнысгы сахІвагІвыпІ.
  
43. Ауи анрагІа аъашвхІабква
44. ЙалачІвыуа йгІалахатІ.
  
45. Уауа-ъауа, уа уъамыр дупІ,
46. Йызыпныду йззынахІырхуш,
  
47. Апигъамбар данхІылахымзара
48. Йыбагвыщта хІгІалахапІ.
  
49. Апигъамбар йрзынайырхан
50. Ажва пшдзалагы драчвжватІ,

51. Къвыръан тлапИшти апсра дууи  
52. ШвалаузанчІхарныс са йГанызжЪтІ.
53. Шва швыгвмачІта уыскІ ГІаншарквын  
54. Къвыръан тлапІагъи швара швадгыл,
55. Швыгвы ГІващата йбагъахарквын  
56. Апсра дугъи шва швазхъвыц.
57. Швафар амыз йцІыхъвахаз амш  
58. Ахъыхъ дугъи йара йзГІайтІ.
59. Раббиль ауальгъи ашвахъа атшын  
60. Адунайгъи йара йхІваджЪтІ.
61. ЧымазаГІвра йайхІатлакІын  
62. Амаджыгъитгъи дгъамащтихтІ,
63. АъашвхІабквагъи Бильаль чкІвын щта  
64. АъазаншІтыГІвгъи дизырщтитІ.
65. ФатІиматгъи апигъамбар  
66. ЙыхІатларагъи йыГІайалхІватІ.
67. Бильаль хвыцгъи дГІахъынхІвыхын  
68. Чвуара дула дырызГІайхтІ.
69. Апигъамбар йхІатларагъи  
70. Бжара амахымкІва йыГІарайхІватІ.
71. АъашвхІабквагъи йалачІвыуа  
72. ТхІаусыхара ду йырызГІайтІ.
73. Апигъамбар рыбжъы аниГІа  
74. ФатІиматгъи дылыцІГІатІ.
75. «Уара уыпсыра амсылманква  
76. ГІанарчІвыуитІ», – йылыхІватІ.
77. Апигъамбар ГІвхъачва тлапІа  
78. ТшырыквйырхІан дырызцатІ,
79. Сальам пщдзагъи йГІарайхын  
80. ДыГІарылцІхын дыщытІалхтІ.
81. АпсыалхыГІв ду данйызГІайгъи  
82. ЙызынетІын дыГІайжъылтІ.
83. Йхъа апныгъи дыГІачІвалын  
84. Апсалхырагъи джвыквицІатІ.

85. Ауди дшалаз нашхйа дуцта  
86. Джьабраильгьы дыйызгIайтI.
87. Сальампшдзагьы йгIайайхын  
88. Гвыргъара дугьы йызыгIайтI.
89. АжвгIванд ашкьвагьы йыгIартIыни  
90. Амальаьикькьвагьы гIакIылагьлтI,
91. Джьанат хIвыхIвкьвагьы апсы йазпшуа  
92. Ашвыхъымса йгIахъагьлтI.
93. «Съурматкьва, съурматкьва,  
94. Съурматкьвагьы йышпацуш?» –
95. «Уа уурматкьвагьы апхъапхъадза  
96. Джьанат ашвгьы рзыгIартIуаштI».
97. «Сыгьы бзихатI, сыгьы бзихатI,  
98. Анчва йдуу гвыргъарала
99. Нашхйа дууи гвыжважвагIви  
100. ЙысымахымкIва са сйызапI».
101. Мальаьикьта апсалхыгIв ду  
102. Апсалхырагьы джвыкьвицахтI,
103. Дизыпшкацта йыпсы алихуамцара  
104. Йытамакьгьы йынадзатI.
105. Апигъамбар дьгIагьмачIын  
106. Адыгъарагьы йыгIайхIватI.
107. Йыпсы алихуамцара йыпкьы йалцIын  
108. Анчва йдуу йызыцахтI.
109. Апигъамбар данцIарцIа сахIат  
110. Адунайгьы лашцарахатI.
111. УгIацта йаъаз къвышлыкьв чкIвынгьы  
112. Ахшам лашцарашта йырызалтI.
113. Апигъамбар йтшада дуцта  
114. ЙыгIафыркIьын йыгIагьмачIтI,
115. ГьмачIра дуламца, ахъатама,  
116. Адзкъви дула тштанарышвтI.
117. Йыгьжвайыцта апигъамбар  
118. Ймахтша дугьы йыгIагъзытI.

119. Ёырзымчахуашта, ёырзымыжвхуа  
120. Рызыкь амуамца тшарыпсыхтІ.
121. ФатІматгъи дыгІамахын  
122. ЛыгІв-ХІасаначва дыгІарыквхІатІ.
123. АъашвхІабквагъи рычІвыуаша  
124. Джъабраъильгъи дгІанарчІвутІ.
125. ЩафагІарчта дыгІахІитхныс  
126. Анчва йдуу хІа хІйайгвгъитІ.
127. Швальауати асальам пшдзи  
128. ШІасра амамкІва хІа йгІагІгитІ.
129. Анчва йдуу апигъамбар  
130. Ёызынердзаныс хІахІвагІвыпІ.
131. ЗыгвчІагІв душта, гвнахІ зыргІвауа  
132. Анчва йдуу хІа хІйейгвгъитІ.
133. Адунайыжв заджв дгІаквхушзарквын  
134. Апигъамбар дгІаквхарын.
135. «Швара швгвыгъаква мыцлахІварапІ,  
136. Тшашвмыржъани, марджъахвын!»
137. «Швара швгвыгъаква мыцлахІварапІ,  
138. Тшашвмыржъани, марджъахвын!»
139. ФагІильатун, фагІильатун,  
140. ФагІильатун, фагІильун.
141. ФагІильатун, фагІильатун,  
142. ФагІильатун, фагІильун.
143. ЛъаъильахІа, ыльалахву,  
144. ЛъаъильахІа, ыльалахІ,
145. ЛъаъильахІа, ыльалахву,  
146. ЛъаъильахІа, ыльалахІ.

Okuyan: **Mhamat (Mata) Hasarokov**

Kaydeden: **Bilal Hasarokov**<sup>133</sup>

<sup>133</sup> Bilal Hasarokov, "Halkın Tarihi Değerleri",  
[http://www.alashara.org/news/istoricheskije\\_tsennosti\\_naroda?language=tr](http://www.alashara.org/news/istoricheskije_tsennosti_naroda?language=tr), [10.09.2016].

## EK-4: TÜRKİYE’DE KURULMUŞ ABAZA ve ABHAZ KÖYLERİ

Osmanlı devrinde kurulmuş tespit ettiğimiz aşağıdaki köylerin bir kısmında bugün Abaza sakin bulunmamaktadır. Bir bölümü ise mahalleye dönüşmüştür.<sup>134</sup> Parantez içerisindeki isimler, köylerin eski ya da gayri resmi isimleridi. Listemizde yer alan Apsıwa ibaresi Abhaz köylerini ifade ederken Aşıwa ve Aşkarıwa ibareleri, konuştukları lehçelere göre Abaza köylerini tanımlama amaçlı kullanılmıştır.

AKPINAR	Aşıwa	Adana-Tufanbeyli
İĞDEBELİ	Aşıwa	Adana-Tufanbeyli
POLATPINAR	Aşıwa	Adana-Tufanbeyli
ÇAYIRKÖY	Apsıwa	Amasya-Merzifon
ÇAKRAZOVA	Apsıwa	Bartın-Amasra
DÜZDAĞ	Apsıwa	Bilecik-Bozüyük
KARAÇAYIR	Aşıwa	Bilecik-Bozüyük
NANEDERE	Apsıwa	Bilecik-Bozüyük
KOVALCA (Bibardkıt)	Aşıwa	Bilecik-Bozüyük-
HASANDERE	Apsıwa	Bilecik-Merkez-
KÜNCEĞİZ	Apsıwa	Bilecik-Merkez-
ALINCA	Apsıwa	Bilecik-Pazaryeri

<sup>134</sup> **Kopsirgen Orhan BARAN** (03.06.2016), **Hata Fatih DUMAN** (antswafatih@yahoo.com, 15.01.2003); **Cadır Servet KELEŞ** (www.gokorenliler.cjb.net, 20.12.2002); **www.abhazderneği.com** (18.02.2004); **www.soguksu.org** (21.05.2006); **Koçba Serhat KOÇ** (www.yesilyayla.net, 20.02.2004); **Yismeyl Hayrettin Özbay** (trolork@yahoo.co.in); **Cankat YİĞİT** (18.01.2003); **Yağan Tekin ÖZVERİ** (Muhtar, 12.01.2004); **Yismeyl Özdemir Özbay** (12.01.2004); **Sevinç KISAL** (skisal@yahoo.com, 01.02.2003); **Halbad Muharrem BAYKAN** (muharremb@hotmail.com, 22.12.2002); **Çice Sami SÖNMEZ** (Muhtar, 22.12.2002); **Çice Kadir Sönmez** (abaza\_kadir@yahoo.com); **Mıd Turhan ÖCAL** (Muhtar, 16.12.2002); **Yaşba Barbaros Aydoğan** (http://dogusbelenakita.tr.gg/, 14.08.2011); **Mustafa ARSLAN** (Muhtar, 15.01.2003); **Arındı Ali DİNÇ** (Muhtar, 15.01.2003); **Temel CETGER** (drtemel@hotmail.com, 24.12.2002); **Ğadza Şafak NART** (nartsafak@yahoo.com, 24.12.2002), **Muhlis ASLANALP** (Muhtar, 24.12.2002); **Ahmet Sinan YAĞAN** (a\_sinan@hotmail.com, 20.03.2003); **Laçış Mustafa Aziz ÖZBEK** (lafisma@yahoo.com, 07.02.2003); **Habat Mustafa KILINÇARASLAN** (Muhtar, 07.02.2003); **Mkanba Çağlar KONUKMAN** (01.06.2017); **Hilmi ÖNDER** (01.06.2017); **Aydın ERKEN** (01.06.2017), **Caner YELBAŞI** (01.06.2017); **Kutarba Hayri ERSOY**, **Dili Edebiyatı ve Tarihi ile Çerkesler**, Nart Yayıncılık, İstanbul 1993, s. 57-66; **Viacheslav Chirikba**, “Distribution of Abkhaz Dialects in Turkey”, **Proceedings of the Conference on Northwest Caucasian Linguistics**, Norveç 1997, s. 63-88; **Selçuk SIMSİM**, **19. ve 20. Yy. Abazaların Politik Tarihi**, Apra Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 32-59.

ELMABAHÇE	Apsıwa	Bilecik-Pazaryeri
ELMALI	Apsıwa	Bilecik-Pazaryeri
SARNIÇ (Çüijba)	Apsıwa	Bilecik-Pazaryeri
GÖMCÜK (Gedikpınar)	Apsıwa	Bursa-İnegöl
GÜNEYKESTANE	Apsıwa	Bursa-İnegöl
KESTANEALAN (Kemsekuay)	Apsıwa	Bursa-İnegöl
MEZİT (Sulhiye)	Apsıwa	Bursa-İnegöl
OSMANİYE (Kguarakuay, Kanlıkonak)	Apsıwa	Bursa-İnegöl
RÜŞTİYE (Kavarköy, Akayüaa)	Apsıwa	Bursa-İnegöl
GÖKÖREN (Bzaguakıt)	Aşkarıwa	Çorum-Alaca
SULTANKÖY	Apsıwa	Çorum-Alaca
KALEDİBİ (Amtcaa, Cicibey)	Apsıwa	Düzce-Merkez
Malan-DAVUTAĞA (Acielma, Ağüdzaa)	Apsıwa	Düzce-Akçakoca
Malan-DİLAVER (Glöyra)	Apsıwa	Düzce-Akçakoca
Malan-ESMAHANIM (Gran)	Apsıwa	Düzce-Akçakoca
AKSU (Elbuzbey, Maan Elbuz) -Efteniye	Apsıwa	Düzce-Gölyaka
ÇAYKÖY (Aygdzaa)-Efteniye-	Apsıwa	Düzce-Gölyaka
HACISÜLEYMANBEY -Efteniye-	Apsıwa	Düzce-Gölyaka
KURAK mah. (Yazlık, Kguirak) -Efteniye	Apsıwa	Düzce-Gölyaka
ZEKERİYA -Efteniye-	Apsıwa	Düzce-Gölyaka
HALİLBEY (Tsikhinara)-Nüfren	Apsıwa	Düzce-Gümüşova
SOĞUKSU (Apsara)-Nüfren	Apsıwa	Düzce-Gümüşova
YEŞİLYAYLA (Hücacbey, Büyük Bıçkı)	Apsıwa	Düzce-Gümüşova
ÇAMOLUK (Katsbey, Tavak)	Apsıwa	Düzce-Kaynaşlı
Darıyeri-HASANBEY	Apsıwa	Düzce-Kaynaşlı
MURATBEY (Anhua)	Apsıwa	Düzce-Kaynaşlı
SAZKÖY	Apsıwa	Düzce-Kaynaşlı
AYBAŞI	Apsıwa	Düzce-Konuralp
ERDEMLİ	Apsıwa	Düzce-Konuralp
DERDİN (Gumaa)	Apsıwa	Düzce-Merkez
FINDIKLI	Apsıwa	Düzce-Merkez

GÜVEN (Çapyak, Mitsara)	Apsıwa	Düzce-Merkez
UĞUR (Mehdibey)	Apsıwa	Düzce-Merkez
BEKTAŞPINAR	Apsıwa	Eskişehir-Hekimdağ
TANDIR	Apsıwa	Eskişehir-Hekimdağ
TAŞKÖPRÜ	Apsıwa	Eskişehir-Hekimdağ
AĞAPINAR	Apsıwa	Eskişehir-Merkez
KARAALAN	Apsıwa	Eskişehir-Merkez
KÜMBET YENİKÖY	Aşıwa	Eskişehir-Merkez
MUSAÖZÜ (Bağhable)	Aşıwa	Eskişehir-Merkez
İMİŞEHİR	Aşıwa	Eskişehir-Odunpazarı
BEYKIŞLA (Çeçengiş)	Aşıwa	Eskişehir-Seyitgazi
AHALAR (Ahiler)	Apsıwa	Eskişehir-Sivrihisar
NEMLİ	Aşkarıwa	Eskişehir-Tepebaşı
ALTIKESEK (Loukt)	Aşıwa	Kayseri-Pınarbaşı
HALİTBEYÖREN (Gunaşey)	Aşıwa	Kayseri-Pınarbaşı
KAZANCIK	Aşkarıwa	Kayseri-Pınarbaşı
YUKARI BORANDERE (Yetluhey, Eylahua)	Aşkarıwa	Kayseri-Pınarbaşı
YUKARI POTUKLU (İsmeylkit)	Aşkarıwa	Kayseri-Pınarbaşı
SELİMİYE (Beyipa)	Apsıwa	Kocaeli-Gölcük
FETHİYE (Aturabana, Ağaçalı)	Apsıwa	Kocaeli-Kandıra
HİKMETİYE (Büyük Derbent)	Apsıwa	Kocaeli-Merkez
AYKIRIKÇI (Kırcınakıt)	Apsıwa	Kütahya-Altıntaş
KIZILCAÖREN	Apsıwa	Kütahya-Merkez
DÖĞÜŞBELEN (Çerkezköy)	Apsıwa	Muğla-Köyceğiz
ORTAÇOK DEĞİRMEN	Apsıwa	Ordu-Kumru
AKBALIK (Açba yikita)	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
ALAAĞAÇ (Mahmutsabit)	Aşkarıwa	Sakarya-Akyazı
ALTINDERE (Beynevit, Kuç yikita, Yenikonak)	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
Bedil-KADİRBEY (Kadirbey yikita)	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
Bedil-TAHİRBEY (Kaldahuara, Balballı)	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
BIÇKIDERE (Kaldahuara)	Apsıwa	Sakarya-Akyazı



BUĞDAYLI (Pşırdzha, İrfanıŝanı)	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
GEBEŞ	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
HASANBEY	Aşkarıwa	Sakarya-Akyazı
KEPEKLİ	Aşkarıwa	Sakarya-Akyazı
KUZULUK (Geç yıkıta)	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
ORMANKÖY (Osmanşevkiye, Huğıkıt)	Aşkarıwa	Sakarya-Akyazı
PAZARKÖY (Law yıkıta / Ganaakıt)	Aşkarıwa	Sakarya-Akyazı
TAŞBURUN (Yazlık)	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
YAZLIK	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
YONGALIK (Beyzir yıkıta)	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
YÜKSEL	Apsıwa	Sakarya-Akyazı
ÇAYBAŞI (Açaa rkıta, Yeniköy)	Apsıwa	Sakarya-Arifiye
DEĞİRMENDERE	Apsıwa	Sakarya-Arifiye
TUAPSALAR	Apsıwa	Sakarya-Erenler
BOĞAZKÖY (Cıwaa rkıta, Şahanbey)	Apsıwa	Sakarya-Geyve
DOĞANÇAY (Arınaa)	Apsıwa	Sakarya-Geyve
AKÇAYIR (Şabatbey, Apsara)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
AKTEFEK	Apsıwa	Sakarya-Hendek
ÇAKALLIK (Kazlataa)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
ÇUKURHAN (Apsara)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
ESKİBIÇKI (Bıçkıatik, Tepsek)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
HARMANTEPE (Apşaa rıhua)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
HÜSEYİNŞEYH (Çıwaa rkıta)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
KALAYIK (Cuvar yıkıta, Afdzucaa)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
KARAÇÖKEK (Çvijbaa)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
KARADERE (Simeyhe kıta, Çığdere)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
Nüfren-BEYKÖY (Amçkuay, Punabey )	Apsıwa	Sakarya-Hendek
Nüfren-BEYLİCE (Hacıbetbey)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
SARIYER (Lakraa rkıta)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
SİVRİTEPE (Awublaa yıkıta)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
SOĞUKSU (Cgerda)	Apsıwa	Sakarya-Hendek

SÜMBÜLLÜ	Apsıwa	Sakarya-Hendek
UZUNCAORMAN (Tapşaa)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
YARICA (Kguaraçugea)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
YENİKÖY (Taguarek)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
ZÖRBEK mah. (Adzagua Taguarak, Zorbekbey)	Apsıwa	Sakarya-Hendek
HARMANLI (Tsikhinara, İrfanievvel, Kızılbayır)	Apsıwa	Sakarya-Karapürçek
KANLIÇAY	Apsıwa	Sakarya-Karapürçek
MESUDİYE (Tsankıt, Tahirbey yıkıta)	Apsıwa	Sakarya-Karapürçek
ADATEPE	Apsıwa	Sakarya-Karasu
KARAPINAR (Cıl yıkıta, Çjlaw)	Apsıwa	Sakarya-Karasu
CAFERİYE (Malan du)	Apsıwa	Sakarya-Kocaali
SELAHİYE (Kobaşlar, Bganaa)	Apsıwa	Sakarya-Kocaali
ACIELMALIK	Apsıwa	Sakarya-Merkez
KAYALAR MEMDUHİYE (Maan yıkıta)	Apsıwa	Sakarya-Merkez
KAYALAR REŞİTBAY (Şakrıl yıkıta, Lıhaa)	Apsıwa	Sakarya-Merkez
KEMALİYE (Huamışaa)	Apsıwa	Sakarya-Merkez
KOYUNAĞILI	Apsıwa	Sakarya-Merkez
ORTAKÖY	Apsıwa	Sakarya-Merkez
ŞÜKRİYE (Dağlaca)	Apsıwa	Sakarya-Merkez
KURTKÖY	Apsıwa	Sakarya-Sapanca
TEPEALTI	Apsıwa	Samsun-Çarşamba
CEVİZLİK (Hurdaz, Tamkıt)	Aşkarıwa	Samsun-Havza
GÜRÜN	Apsıwa	Samsun-Havza
KARAMEŞE (Blatkıt)	Aşkarıwa	Samsun-Havza
ÇARIKLIBAŞI (Apsuvara)	Apsıwa	Samsun-Kavak
AĞCAALAN	Apsıwa	Samsun-Vezirköprü
AĞCAYAZI (Üçgöz, Abazalar)	Apsıwa	Samsun-Vezirköprü
BAŞARAN (Gümüşsuyu)	Apsıwa	Sinop-Erfelek
GÖKÇEBEL (Sakarabaşı)	Apsıwa	Sinop-Erfelek
İNCEMEYDAN (İnesökü, Anhua)	Apsıwa	Sinop-Erfelek
TEKKE (Karabağ mah.)	Apsıwa	Sinop-Erfelek

ABALI	Apsıwa	Sinop-Merkez
AKSÖKÜ (Abazalar) mah. (Erikli Köyü)	Apsıwa	Sinop-Merkez
KARACAKESE mah. (Dibekli Köyü)	Apsıwa	Sinop-Merkez
ORDUKÖY	Apsıwa	Sinop-Merkez
OSMANİYE	Apsıwa	Sinop-Merkez
DİREKLİ (Kalasa)	Apsıwa	Sinop-Türkeli
KOCAKÖY	Apsıwa	Sinop-Türkeli
DEMİRBOĞA	Aşkarıwa	Sivas-Şarkışla
MERKEZ (Çerkes) KARACAÖREN	Aşkarıwa	Sivas-Şarkışla
TAVLADERE (Tarkulere)	Aşkarıwa	Sivas-Şarkışla
YENİYAPAN (Sidkıt)	Aşkarıwa	Sivas-Şarkışla
GÜNDOĞAN (Bulamur)	Aşkarıwa	Sivas-Yıldızeli
ÇIRÇIR (Kaledes)	Aşıwa	Sivas-Yıldızeli
HALKAÇAYIR	Aşkarıwa	Sivas-Yıldızeli
ALPUDERE (Gebakuay)	Aşkarıwa	Tokat-Artova
FINDICAK (Tramkıt)	Aşıwa	Tokat-Erbaa
ÇIRDAK (Dırmıckıt)	Aşkarıwa	Tokat-Yeşilyurt
KÜÇÜKÖZLÜ (Kazıklı, Kılçkıt)	Aşıwa	Tokat-Zile
UĞURLUÖREN (Zehledin, Kamardıkıt)	Aşıwa	Tokat-Zile
AĞILLI (Ağılkıt)	Aşıwa	Yozgat-Aydıncık
MERCİMEKÖREN (Tramkt çgun)	Aşıwa	Yozgat-Aydıncık
BAKIRBOĞAZI (Darıkokıt, Çerkesbakır)	Aşıwa	Yozgat-Aydıncık
ÇAYIRÖZÜ (Çervez)	Aşıwa	Yozgat-Çekerek
FUADİYE (Kendirlik, Khuzğun)	Aşıwa	Yozgat-Çekerek
KESİKKÖPRÜ (Tambikhuay)	Aşıwa	Yozgat-Saraykent
AYVALI	Aşıwa	Yozgat-Sorgun
OSMANİYE (Loukt)	Aşıwa	Yozgat-Sorgun
AŞAĞI İHSANİYE	Apsıwa	Zonguldak-Çaycuma
YUKARI İHSANİYE	Apsıwa	Zonguldak-Çaycuma

**EK-5: Yozgat-FUADIYE Köyü (1890'lı yıllar)<sup>135</sup>**



**Yozgat- FUADIYE Köyü (2017)**



<sup>135</sup> **II. Abdülhamid'in Yıldız Saray Albümleri**, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, no: 90540/5.

## EK-6: Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti ve Abaza Rayonu Haritası<sup>136</sup>



<sup>136</sup> Bu harita, [www.abaza-raion.ru/map.html](http://www.abaza-raion.ru/map.html) (Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'ndeki Abaza Rayonu'nun Resmi web sitesi) [27.07.2017] ve [www.kchr.ru/left\\_dop\\_menu/cities\\_and\\_regions/](http://www.kchr.ru/left_dop_menu/cities_and_regions/) (Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti resmi web sitesi) [27.07.2017] kaynaklarındaki haritalardan yararlanılarak hazırlanmıştır.